

श्रीगणेशाय नमः ।

बृहदेवता ।

प्रथमोऽध्यायः ।

मन्त्रदृग्भ्यो नमस्कृत्य समान्नायानुपूर्वशः ।
सूक्तगर्धर्चपादानामृक्षु^(१) वक्ष्यामि दैवतम् ॥ १ ॥
वेदितव्यं दैवतं हि^(२) मन्त्रे मन्त्रे प्रयत्नतः ।
दैवतज्ञो हि मन्त्राणां तदर्थमधिगच्छति^(३) ॥ २ ॥
तद्विदां^(४) तदभिप्रायानृषीणां मन्त्रदृष्टिषु ।
विज्ञापयति विज्ञानं कर्माणि विविधानि च ॥ ३ ॥
न हि कश्चिद्विज्ञाय चायातयेन दैवतम्^(५) ।
लौकिकानां वैदिकानां^(६) कर्मणां फलमनुते ॥ ४ ॥
प्रथमो भजते त्वासां वर्गाऽग्निमिह दैवतम् ।
द्वितीयो वायुमिन्द्रं वा तृतीयः सूर्यमेव च^(७) ॥ ५ ॥
अथमिच्छन्नृषिदैवं यं यमाहायमस्त्विति ।

(१) ऋग्भ्य इति ख० ग० ङ० ।

(२) वेदितव्यं हि तत् सर्वमिति क० घ० ।

(३) तदर्थमधिगच्छति इति ख० ।

(४) तद्विज्ञानमिति ख० घ० ।

(५) देवताः इति क० घ० ।

(६) लौक्यानां वैदिकानां वा इति ख० ग० ङ० ।

(७) सूर्यमेव तु इति क० घ० ।

प्राधान्येन भुवःकृता^(१) भस्मस्त्वेव एव भः ॥ ६ ॥
 स्तुतिस्तु नापा रूपेण कर्मणा बान्धवेन च ।
 स्वर्गायुर्धनपुत्राघोरैर्यैराग्र्येभ्यः कथ्यते ॥ ७ ॥
 भुव्याग्निपौ तु चासूक्ष्मं दुग्धेते^(२)ऽप्यास्तु ता इह ।
 ताभ्यद्यान्पतरास्ताः स्युः स्वर्गा याभिस्तु पायते ॥ ८ ॥
 भुवन्त^(३) वेदं भर्वाऽयमयं यत्तु यो मां भिति ।
 सोतीत्ययं भुवन्तश्च मायं मामेव^(४) पश्यति ॥ ९ ॥
 भुवद्विद्यं भुवद्विद्यं च विमिस्तत्त्वदर्शिभिः^(५) ।
 भवत्युभयं^(६) मेवोक्तमुभयं द्ययंतं समम् ॥ १० ॥
 प्रत्यक्षं देवतानाम् यस्मिन्मन्त्रे प्रदुग्धते^(७) ।
 तमेवाहं सुभक्त्यर्थं मनसं ब्रह्मण्यमपदा ॥ ११ ॥
 तस्मात्तद्देवतानाया^(८) मनो मनो प्रयोगवित्^(९) ।
 ब्रह्मणमभिधानाय^(१०) प्रपद्ये नोपमस्येत् ॥ १२ ॥

(१) भुवन् कृतेति अ० अ० ।

(२) भुव्याग्निपुत्रा दानुषु दुग्धते इति अ० अ० ।

(३) भर्वा इति अ० अ० ।

(४) योऽयं मामेव इति अ० ।

(५) भुवद्विद्यं भुवद्विद्यं च विमिस्तत्त्वदर्शिभिः इति अ० । मनोमयोऽनुदर्शि-
 भिति अ० अ० ।

(६) भवत्युभयं इति अ० अ० ।

(७) प्रदुग्धते इति अ० अ० अ० ।

(८) तस्मात् देवतानाया इति अ०, तस्मात् देवता नाया इति अ० अ० ।

(९) प्रयोगवित् इति अ० ।

(१०) ब्रह्मणमभिधानाय इति अ० अ० ।

सम्पूर्णस्यैवाक्यं तु सूक्तमित्यभिधीयते ।

दृश्यन्ते देवता यस्मिन्नेकस्य^(१) बहुषु दयोः ॥ १२ ॥

देवतार्थार्थच्छन्दोभ्यो^(२) वैविध्यं तस्य जायते^(३) ।

अपिसूक्तान्तु यावन्ति सूक्तान्येकस्य^(४) वै स्तुतिः ॥ १४ ॥

देवतेका तु यावत्सु देवतायास्तदुच्यते^(५) ।

यावदर्धसमाप्तिं स्यादर्धसूक्तं वदन्ति तत् ॥ १५ ॥

समानच्छन्दसो यास्तु^(६) तच्छन्दःसूक्तमुच्यते ।

वैविध्यमेतत्सूक्तानामिह^(७) विद्याद्यथातथम् ॥ १६ ॥

देवतानामधेयानि मन्त्रेषु त्रिविधानि तु ।

सूक्तभाज्यश्च यग्भाञ्जि तथा नैपातिकानि तु ॥ १७ ॥

सूक्तभाञ्जि भजन्ते वै सूक्तान्यग्भाञ्जि वै^(८) ऋचः ।

मन्त्रेऽन्यदेवतेऽन्यानि^(९) निगद्यन्ते प्रसङ्गत^(१०) ॥ १८ ॥

(१) चित्रं तद्दृश्यते चास्मिन्नेतस्यामिति क० घ० । एकस्येत्यत्र एकस्मिन्निति घ० ।

(२) देवतार्थार्थच्छन्दस्त इति ख० ।

(३) वैविध्यञ्च प्रजायते इति ख० ग० ङ० ।

(४) अपिसूक्तानि तान्यत्र यावन्त्येकस्येति क० घ० ।

(५) अस्मिन् श्लोकार्द्धस्थले ख० ग० ङ० । पुल्लिङ्गेषु श्रूयन्ते तानि सर्वार्थि ऋचे, सूक्ते हि तस्य सत् इति पाठो वर्तते ।

(६) या स्तुरिति ख० ग० ङ० ।

(७) वैविध्यमेवं सूक्तानामिहेति ख० ग० ङ० ।

(८) वै इत्यत्र यैरिति क० ख० घ० ङ० ।

(९) यानि इति घ० ।

(१०) निगद्यन्तेऽत्र कानिचित् इति ख० ग० । पुल्लिङ्गान्तरञ्च ।

शास्त्रोक्त्यास्माद्वचर्यादा तानि नैपातिकानि तु ।

तस्माद्वज्रप्रकारेऽपि^(१) सूक्ते स्यात्सूक्तभागिनी ॥ १८

देवता तद्यथासूक्तमविशेषं^(२) प्रतीयते ।

भिन्ने सूक्ते^(३) वदेदेव देवतामिह लिङ्गतः ॥ १० ॥

तत्र तत्र यथावच्च मन्त्रान् कर्मसु^(४) योजयेत् ।

देवतायाः परिज्ञातात्तद्वि कर्म संसृज्यते ॥ ११ ॥

आद्यन्तयोस्तु सूक्तानां प्रसङ्गपरिकीर्त्तनात् ।

सोऽहमिर्देवतास्तास्ता उपेक्षेतेह^(५) मन्त्रवित् ॥ १२ ॥

तत् खल्वाऽऽ कतिभ्यस्तु कर्मभ्यो नाम जायते ।

मत्त्वानां^(६) वैदिकानां च^(७) यदन्यदिह^(८) किञ्चन ॥ १३ ॥

नवभ्य इति तैत्तिरीयाः पुराणाः^(९) कवयश्च ये ।

मधुकः श्वेतकेतुश्च^(१०) गालवश्चैव मन्वते^(११) ॥ १४ ॥

निवासात्कर्मणो रूपान्मङ्गलादाच आशिषः ।

(१) वज्रप्रकारेऽपि इति क० ड० घ० ।

(२) अविशेषेति ख०, अविशेष्यमिति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) भिन्नसूक्ते इति क० घ० ।

(४) कर्म प्रयोजयेदिति ख० ।

(५) देवतानास्ता उपेक्षेतेह इति ख० । देवतानास्तामपेक्षेतेह इति क० घ० ।

(६) खल्वानामिति क० ।

(७) वा इति क० ग० ।

(८) यदन्यदिहेति क० घ० ।

(९) पौराणा इति क० घ० ।

(१०) मधुकाश्च त्रैलोक्येति क० घ० ।

(११) मन्वते इति क० ख० घ० ङ० ।

यदृच्छ्योपवसना^(१) तथा मुष्यायणाज्जपात्^(२) ॥ १५ ॥

चतुर्भ्य इति तच्चाहुर्वास्तुगार्थरथीतराः^(३) ।

आग्निषोऽप्यार्थवैरूप्या^(४) दाचः कर्मण एव च ॥ १६ ॥

सर्वाण्येतानि नामानि कर्मणाश्चाह^(५) शौनकः ।

आशीरूपञ्च वाक्यञ्च^(६) सर्वं भवति कर्मतः ॥ १७ ॥

यदृच्छ्योपवसना^(७) तथा मुष्यायणाच्च^(८) यत् ।

तथा तदपि कर्मैव तच्छृणुध्वन्तु^(९) हेतुतः^(१०) ॥ १८ ॥

प्रजाः कर्मसमुत्था^(११) हि कर्मतः सत्त्वसङ्गतिः^(१२) ।

कचित् संजायते^(१३) सच्च निवासात्तत्र जायते^(१४) ॥ १९ ॥

यादृच्छिकं तु नामाभिधीयते^(१५) त्विह कुत्रचित्^(१६) ।

(१) यदृच्छ्योपवसनादिति क० ख० घ० ।

(२) तथा मुष्यायणाच्चेति क० घ० ।

(३) रथन्तरा इति ख० ।

(४) आग्निषोऽप्यर्थवैरूप्यात् इति क० घ० । आग्निषोऽप्यार्थवैरूप्यादिति ख० ख० ।

(५) कर्मतस्त्वाह इति क० ग० ।

(६) वाक्यञ्च इति ख० ग० ख० ।

(७) यदृच्छ्योपवसनादिति ख० ।

(८) यदृच्छ्या निवासाच्च यदा मुष्यायणाच्चेति क० घ० ।

(९) तच्छृणु त्वं च इति ग० ।

(१०) हेतवः इति ख० ग० ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) प्रजाकर्मसमुत्था इति क० ख० ।

(१२) कर्मण्यः सच्च जायते इति क०, सत्त्वसङ्गतिः इति ख० ।

(१३) सतो निवसते इति क० घ०, कचित् स जायते इति ग० ।

(१४) तच्च जायते इति घ० ।

(१५) नाम नामाभिधीयते इति ख० । यादृच्छिकं नाम नाम धीयते क० ख० ।

(१६) यच्च कुत्रचिदिति ख०, यत्किञ्च इति घ० ।

औपम्यादेव^(१) तदिद्याद्^(२) भावस्यैवेह कस्यचित् ॥ २० ॥
 नाकर्मकोऽस्ति भावो हि न^(३) नामास्ति^(४) निरर्थकम्
 नान्यत्र भावाभ्यामानि तस्मात्सर्वाणि कर्मतः ॥ २१ ॥
 मङ्गलात् क्रियते यत्तु नामोपवचनाच्च^(५) यत् ।
 भवत्येव तु सा ह्याग्नीः स्वस्यादेर्मङ्गलानि च^(६) ॥ २२ ॥
 अपि कुत्सितनामाय^(७)मिह^(८) जीवेत्कथञ्चिरम् ।
 इति क्रियन्ते नामानि भूतानां विदितान्यपि^(९) ॥ २३ ॥
 मन्त्रा नानाप्रकाराः सुदृष्टा वै^(१०) मन्त्रदर्शिभिः ।
 स्तुत्या चैव विभूत्या च वाक्प्रभावेण चात्मनः^(११) ॥ २४ ॥
 स्तुतिः प्रशंसा निन्दा च संग्रहः परिदेवना^(१२) ।
 स्पृहाग्नीः कथना याज्ञा^(१३)प्रश्नः प्रैथः प्रवक्षिका^(१४) ॥ २५ ॥
 नियोगयानुयोगश्च ह्याद्या विलपितश्च यत् ।

-
- (१) औपम्यादमीति ख०, औपम्यादिह इति ग० घ० ङ० ।
 (२) तद्वत्ते इति घ० ।
 (३) ना इति घ० ।
 (४) तस्मात्तच्च निरर्थकमिति ख० ।
 (५) यथ नामोपवचनञ्च इति क० ख० घ० ।
 (६) आग्नास्ते मङ्गलानि च इति क० घ० । मङ्गलादिहेति ख० ङ० ।
 (७) अक्षिकुत्सितनामायमिति ख० ।
 (८) अपि इति घ० ।
 (९) निन्दितान्यपि इति क० घ० ।
 (१०) ये इति ग० ङ० पुस्तकान्तरञ्च ।
 (११) प्रभावाद्देवतात्मन इति ख० ग० अन्यत्पुस्तकञ्च ।
 (१२) परिवेदना इति क० ङ० ।
 (१३) कथनायाच्चेति क० ।
 (१४) प्रवक्षिका इति ख० ग० ।

आचिख्यासा^(१)ऽथ संलापाः पवित्राख्यान^(२)मेव च ॥ २६ ॥
 आहनस्या नमस्कारः प्रतिरोध^(३)स्तथैव च । ।
 सङ्कल्पश्च प्रलापश्च प्रतिवाक्यश्च नाम यत्^(४) ॥ २७ ॥
 प्रतिषेधोपदेशौ च प्रमादापह्नवौ च यत्^(५) ।
 उपप्रेषश्च यः प्रोक्तः सञ्चरो नाम^(६) विस्मयः ॥ २८ ॥
 आक्रोशोऽभिलवश्चैवा^(७)क्षेपः शापस्तथैव च ।
 उपसर्गा निपातश्च^(८) नाम् चाख्यातमित्यपि^(९) ॥ २९ ॥
 भूतं भव्यं भविष्यच्च पुमांस्तथ^(१०)नपुंसकम् ।
 एवंप्रकृतयो मन्त्राः सर्ववेदेऽस्त्विति स्थितिः^(११) ॥ ३० ॥
 तेषां निदर्शनार्थीया^(१२)श्चोऽर्धर्चाः पदानि च ।
 ब्राह्मणे चाय कल्पे च निगद्यन्तेऽत्र कानिचित्^(१३) ॥ ३१ ॥

(१) आचिख्यासेति ख० ।

(२) सङ्गाप्ता परित्राख्यानं इति घ० ।

(३) प्रतिराय इति घ० प्रतिषेध इति अन्यत्युक्तकश्च ।

(४) तथैव च इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।

(५) च य इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।

(६) यश्च इति ख० ग० घ० अन्यत्युक्तकश्च ।

(७) आक्रोशोऽभिलवश्चैव इति ग० अन्यत्युक्तकश्च, आक्रोशोऽभिष्ववश्चैव इति ख० ।

(८) उपसर्गा निपाताच्चेति क० घ०, उपसर्गा निपातच्चेति ख० ।

(९) चाख्यातमेव चेति क० ।

(१०) स्त्री घ इति ग० अन्यत्युक्तकश्च ।

(११) सर्ववेदेषु सर्वज्ञ इति ख० ग० ड० अन्यत्युक्तकश्च । सर्ववेदेऽस्त्विति स्थितिरिति घ० ।

(१२) वाक्यार्थदर्शनार्थीया इति ड० अन्यत्युक्तकश्च ।

(१३) विधौ कल्पे च देवे च निगद्यन्तेऽत्र कश्चिदिति क० घ० ।

शब्देनोच्चरितेनेह येन द्रव्ये प्रतीयते ।

तदाचरविधौ युक्तं नामेत्याहुर्मनीषिणः ॥ ४२ ॥

श्रद्धौ यच्च प्रयुज्यन्ते नानार्थेषु विभूतयः^(१) ।

तन्नाम कवयः प्राहुर्मन्त्रे वचनलिङ्गयोः ॥ ४३ ॥

क्रियासु बह्वीध्वभिर्वाञ्छितो यः

पूर्वापरीभूत इहैक एव ।

क्रियाभिर्निर्दृष्टिवशेन सिद्ध

आख्यातशब्देन तमर्थमाहुः ॥ ४४ ॥

क्रियाभिर्निर्दृष्टिवशोपजातः

शब्दशब्दाभिहितो यदा स्यात् ।

सङ्ख्याविभाष्ययलिङ्गयुक्तो

भावस्तदा द्रव्यमिवोपलक्ष्यः^(२) ॥ ४५ ॥

यथा नानाविधैः शब्दैरप्यश्ववृषयः पुरा ।

विविधान्यपि^(३) वाक्यानि तान्यनुक्रमतः शृणु ॥ ४६ ॥

रूपादिभिः स्तुतिः प्रोक्ताऽप्याश्रीः^(४) स्वर्गादिभिस्तथा ।

यानि वाक्यान्यतोऽन्यानि^(५) तान्यपि श्रुतनेकधा ॥ ४७ ॥

(१) विभक्तय इति ग० अन्यत्पुस्तकम् ।

(२) शब्देनेत्यादि भावस्तदा द्रव्यमिवोपलक्ष्यः इत्यन्तः सन्दर्भः क० घ० ।

चिह्नितपुस्तकयोर्नोपलभ्यन्ते ।

(३) विविधानीह इति ख० ग० घ० ।

(४) आश्रीरिति क० ख० ग० ।

(५) यानि इति अन्यत्पुस्तकम् ।

मन्त्रे^(१) प्रशंसा^(क) भोजस्य^(ख) चित्रदत्^(घ) सौभरेः^{(१)(ग)} स्तुतिः ।

आक्रोशार्थास्तु दृश्यन्ते^(घ) माता सेत्यभिमेयति^(४) ॥ ४८ ॥

अङ्गो घमन्नं^(५) निन्दा च^(५) ग्राप्ते^(घ) येमेत्यृगेव तु ।

याज्जा^(६) (६) यदिञ्चित्रेति चेपो भौदमिति त्वृचि ॥ ४९ ॥

आग्नीस्तु^(ग) वात आवातु दण्डेति परिदेवना^(७) ।

प्रश्रव्य प्रतिवाक्यञ्च^(ग) पृच्छामि तेत्यृचौ पृथक् ॥ ५० ॥

संशयोऽधः स्विदासीच्च^(ग) कत्यना^(७) स्था^(७) दहं मनुः ।

इमं नो^(७) यज्ञमित्यस्यां^(७) नियोगः^(८) पाद उच्यते^(१०) ॥ ५१ ॥

(१) मन्त्रः इति क० घ० ।

(२) प्रसङ्गाद्भोजस्य इति क० घ० मन्त्रप्रशंसा भोजस्येति ग० ।

(३) सौभरस्तुतिरिति ख० ।

(४) मा नामेत्याभिमेयति इति ख०, माता सेत्यभिमेयति इति क० छ० ।

(५) अङ्गो घमन्नमिति दाच इति ख० ।

(६) यास्यां इति ख०, याज्ञा इति ग०, यचना इति घ० छ० ।

(७) दण्डादिपरिवेदना इति घ०, दण्डेतिपरिवेदना इति ख० च० ।

(८) संशयोऽधः स्विदासीदिच्छकथना इति क० घ०, कच्छना इति छ० ।

(९) यज्ञमित्याद्यानियोगः इति ख० ।

(१०) उक्तमे इति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, १०७, १० । (ख) ऋ० ८, २१, १८ । (ग) ऋ० ८, १६, २ ।

(घ) ऋ० १, १६०, २१; १८५, १० । (ङ) ऋ० १०, ११७, ६ । (च) ऋ०

८, २७, २० । (छ) ऋ० ५, ३६, १ । (ज) ऋ० १०, १८६, १ । (झ) ऋ०

१, १६४, ३४ । (ञ) ऋ० १०, १२६, ५ । (ट) ऋ० ४, २६, १ ।

(ठ) ऋ० १, १, ४ । (ड) ऋ० १, २६, १ ।

(क) दृष्टं प्रवीत्वनुयोगः संज्ञाप(१)स्तृगुणोपमे(२)(ख) ।
 प्रतिषेधोपदेशौ(३) तु अचेर्मत्य(ग)संस्तुतौ(४) ॥५२॥
 आख्यान(५)न्तु ह्ये आये(घ) विलापस्तु(६)नदस्य मा(ज) ।
 अवीरामिव मां(च) श्लाघा(७) सुदेव इति(८) तु स्पृहा ॥५३॥
 नमस्कारः(ज) श्रुतः शेषे(९) नमस्ते अस्तु विद्यते ।
 सङ्कल्पयन्निदं तुभ्योऽहं स्यामिति यदुच्यते(८) ॥५४॥
 सङ्कल्पस्तु(१०) यदिन्द्राहं प्रज्ञापस्वेतग्रस्य तु(११)(१०) ।
 महानग्न्याह्नस्य तु प्रतिरोधो भुगित्युत(११) ॥५५॥

(१) संज्ञाप इति क० ग० घ० ।

(२) तृगुणोपमे इति ख० ग० धन्यतुस्तुतश्च ।

(३) प्रतिषेधोपदेशौ इति घ० ङ० ।

(४) अचेर्मित्यसंस्तुत, इति घ० ।

(५) आख्यातमिति पुस्तकान्तरम् ।

(६) स्यादिति ख० ग० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) अवीरामात्मनः श्लाघा इति ख० ग० घ० ।

(८) नमस्कारो मत्तु अस्ते इति क० घ० शेष इति ख०, शेषे इति ङ० ।

(९) यां कल्पयन्ति नो रयं परिचास्यन्ति ते इति क० ।

(१०) यः इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) महानग्न्याह्न नग्न्यास्मात्प्रतिरागो भुगित्यपि इति ख०, भुगि-
 त्यपि इति ग०, भुगित्यमि इति पुस्तकान्तरं ।

(क) ऋ० १, १५, ६ । (ख) ऋ० ८, ८२, ४ । (ग) ऋ० १०, १४,
 ११ । (घ) ऋ० १०, ८५, १ । (ङ) १, १०८, ४ । (च) ऋ० १०,
 ८६, ८ । (ज) ऋ० १०, ८४, १४ । (ग) ऋ० १, २४, १२, १३ ।
 (१०) ऋ० ८, १४, १ । (११) ऋ० ६, १५, ४ ।

प्रमादस्त्वेष^(१)हन्ताहं^(क) नमस्त^(ख) इत्यभिप्लवः^(१) ।

इन्द्राकुत्सेत्युपप्रैषो^(ग)^(३) न विजानामि^(घ) संश्वरः ॥ ५ ६ ॥

होतापक्षदिति प्रैषः^(४) को अद्यैति तु विज्ञायः ।

जामघ्न^(५)पङ्क्तवो नेति विततादिः^(६) प्रवहिका^(७) ॥ ५ ७ ॥

^(८)न मृत्युरासीदित्येतामाचिख्यासां^(९) प्रचक्षते^(८) ।

*अभिप्रापो^(८)प्रजाः सन्तु भद्र^(१०)माग्रीस्तु^(११) गौतमे^(११) ॥ ५ ८ ॥

ब्रह्ममेव प्रकार^(१२)न्तु शक्यं द्रष्टुमिद्वार्यजम्^(१३) ।

(१) प्रमादस्त्वेष इति घ० ।

(२) प्रमादस्त्वेकहन्ताहं नमस्त इत्यन्वय इति ख०, नस्तस्व इत्यपन्वयः इति ग० ।

(३) इन्द्राकुत्सेत्युपप्रैषो इति ख०, इन्द्राभरेत्युपप्रैषो इति क० छ० ।

(४) होतापक्षदितिप्रैषा इति ख० ।

(५) जामघ्ने इति घ०, जामघ्न इति ग०, यामघ्न इति ख० ।

(६) प्रवहिका इति ख० ग० ।

(७) नाचिख्यासमिति क०, माविद्यासामिति ख०, माचिख्यासमिति घ० ।

(८) प्रचक्षते इति क०, प्रचक्षते इति ख० ।

(९) आविप्रापोः इति ख० ।

(१०) ब्रह्ममिति ख० ।

(११) दृगौतमे इति ख० ।

(१२) ब्रह्ममेव प्रकारमिति ख० ।

(१३) इतीदृशमिति ख० ग० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १०, ११६, ६ । (ख) ऋ० ७, ३८, १० । (ग) ऋ० ५, २१, ६ । (घ) ऋ० १, १६४, ३० । (ङ) ऋ० १, ११२, ३ । (च) ऋ० १०, १२६, २ । (छ) ऋ० १, ७८, १० ।

वक्तुं प्रयोगतश्चैषामृक्सूक्तार्धसंश्रितम्^(१) ॥ ५८ ॥

एते तु मन्त्रवाक्यार्था देवतां सूक्तभागिनीम्^(२) ।

संश्रयन्ते^(३) यथान्यायं स्तुतिस्त्वचानुमानिकी^(४) ॥ ६० ॥

भवद्भूतं भवित्यस्य जङ्गमं स्यावरस्य यत्^(५) ।

अष्टौके^(६) सूर्यमेवैकं प्रभवं प्रलयं विदुः ॥ ६१ ॥

(क) असतश्च (ख) सतश्चैव (ग) योनिरेषा (घ) प्रजापतिः ।

त्यद^(७) चरक्षा^(८) व्यय^(९) च यच्चैत^(१०) द्रुक्ष^(११) ग्रास्यतम् ॥ ६२ ॥

शलैव^(१२) हि^(१३) जिधा^(१४) त्मानमेषु लोकेषु^(१५) तिष्ठति ।

(१) ऋक्सूक्तार्धसंश्रित इति क०, चैषा युक्सूक्तार्धसंश्रित मिति ख० ।

(२) देवतां सूक्तभागिनीमिति क० घ०, देवता सूक्तभागिनी इति ख० ।

(३) संश्रयन्ते इति ख० ।

(४) त्वा चानुमानिकी इति ख०, तचानुमानिकी इति घ० ।

(५) भवद्भूतस्य भवस्य जङ्गमस्यावरस्य च इति ख० ग० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) एते इति क० घ० ।

(७) यथा इति क० ।

(८) चरक्ष इति ग०, वाक्यमिति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) व्यय इति ग० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) यच्चैत इति ग० ग० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० ५, १२, ४ । (ख) ऋ० १, २६, १ । (ग) ऋ० १, १०४, १ ।
(घ) ऋ० ४, ५२, २ । (ङ) ऋ० १, २६४, ४२ । (च) ऋ० ६, २०,
१ । (ज) ऋ० १, १०, ४ । (झ) ऋ० १, १२०, २४ । (झ) ऋ० १,
१६४, ६ । (ण) ऋ० १, ५१, ११ ।

(क) देवान् यथायथं^(१) भवान् निवेश्य^(ग) स्त्रेषु^(घ) रश्मिषु ॥ ६ २ ॥

एतद्भूतेषु^(१) लोकेषु अग्निभूतं स्थितं विधा ।

(६) षष्ठयो (घ) गीर्भि^(६) रर्चन्ति व्यञ्जितं^(१) (ग) नामभि^(६) स्तिभिः ॥ ६ ४ ॥

निधत्येव च^(१) (ग) भूतानां^(६) जठरे जठरे ज्वलन् ।

विस्थानं चैनमर्चन्ति होवायां^(६) वृक्वर्हिषः ॥ ६ ५ ॥

इष्टैष^(६) पवमानो^(६) ऽग्नि^(१) र्मध्यमो^(६) ऽग्निस्तु^(६) पावकः^(६) ।

अमुष्मिन्नेव^(१) विमैस्तु लोके^(६) ऽग्निः^(१) गृध्रिदृश्यते ॥ ६ ६ ॥

इहाग्निभूतस्त्वग्निभिर्लोके स्तुतिभिरौडितः^(१) ।

(७) जातवेदाः स्तुतो मध्ये स्तुतो^(६) वैश्वानरो दिवि ॥ ६ ७ ॥

(१) एतमेवैषु इति क० घ० ।

(२) व्यञ्जितमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) एष च इति ख०, एष हीति म० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) पवमानाग्निरिति क० घ० ।

(५) वगस्तुतिरिति ख० म० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) अमुष्मिन्नेव इति म० ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) ईजितः इति क० ख० घ० ।

(क) ऋ० १, १, २ । (ख) ऋ० १, १६१, ८ । (ग) ऋ० ८, ८४, ८ । (घ) ऋ० १, १३४, ४ । (ङ) ऋ० १, ४८, १४ । (च) १, ६, ६ । (छ) ऋ० १, १०, १ । (ज) ऋ० १, १५५, ६ । (झ) ऋ० ८, ५६, ५ । (ञ) ऋ० २, २०, ६ । (ट) ऋ० १, १०४, ६ । (ठ) ऋ० १, ३, ३ । (ड) ऋ० ८, १०१, १४ । (ढ) ऋ० १, १, २ । (ण) ऋ० १, ६०, ४ । (त) ऋ० १, ६६, १ । (थ) ऋ० १, ७७, ५ । (द) १, ५६, ६ ।

(क) रमान् रग्निमि^(ख)रादाय^(ग) वायुनाऽयं गतः सह^(१) ।

(घ) वर्षत्येष च यस्मिन्ने^(ङ) तेने^(च)न्द्र^(ज) इति स स्मृतः^(१) ॥ ६८ ॥

(झ) अग्नि^(झ)रस्मि^(झ)न्मयेन्द्रस्तु मध्यमो^(१) वायुरेव च ।

(ट) सूर्या^(ट) दिव्यीति विज्ञेयास्मिन् एवेह^(१) देवताः ॥ ६९ ॥

एतासामेव माहात्म्यान्नामान्यत्वं विधीयते ।

तत्तत्स्थानविभागेन तत्र तत्रोपलक्ष्येत्^(१) ॥ ७० ॥

(ड) तासा^(घ)मिधं^(ग)विभूतिर्हि^(घ) नामानि यदनेकग्रः ।

(१) आङ्गस्तासान्तु मन्त्रेषु^(घ) कवयोऽन्योऽन्यथोनिताम्^(१) ॥ ७१ ॥

यथास्थानं^(ग) प्रदिष्टास्ता^(घ) नामान्यत्वेन देवताः ।

(१) सह संयुतः इति क० घ० ।

(२) तु स्मृतः इति क० घ० ।

(३) मध्यतः इति ग० ।

(४) एवेह इति क० घ० ।

(५) तत्र तत्रेह दृश्यते इति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) अन्योऽन्यथोगितामिति ख० ।

(७) स्तु इति क० ।

(क) अ० १, १८, ८ । (ख) अ० ४, २६, ६ । (ग) अ० १, १४, १० ।

(घ) अ० ५, ८४, ३ । (ङ) अ० १, २१, ६ । (च) अ० १, २, ५ ।

(झ) अ० १, १०८, ३ । (ज) अ० १, १, २ । (झ) अ० १, ८, ८ ।

(ट) अ० १, ४, ३ । (ट) अ० १, १४४, ३ । (ठ) अ० १, २५, १० ।

(ड) अ० १, ६, १ । (ड) अ० १, ६२, ८ । (ण) अ० १, ४८, ७ ।

(त) अ० १, २०, ५ । (य) अ० १, ०२, ३ । (द) अ० १, ११८, ३ ।

(ध) अ० ५, ५०, ८ । (न) अ० ३, २०, २१ ।

तद्भक्तास्तप्रधानाश्च^(क) केचिदेवं वदन्ति ताः^(१) ॥ ७२ ॥

(घ) पृथक् (ग) पुरस्तादुच्ये त्वक्का^(१) लोकाधिपतय^{(घ)(१)} स्वयः ।

(ङ) तेषां^(घ) मात्मैव तत्सर्वं यद्यद्भक्तिः प्रकीर्त्यते^(१) ॥ ७३ ॥

तेजस्वे^(१) वायुधं^(१) प्राञ्जवाहनश्चैव तस्य तत्^(१) ।

(ग) इमामेन्द्रीक्ष (घ) दिव्याश्च (ग) वाचमेवं पृथक् स्तुताम् ॥ ७४ ॥

वज्रदेवतायाः (ङ) स्तुतयो इन्द्रगः स्तुतयश्च^(१) याः ।

प्राधान्यमेव सर्वान्मु^(१) पत्नीनामेव^(१) तास्वपि ॥ ७५ ॥

(१) नैवं केचिद्वदन्ति तु इति क० घ०, तु इत्यत्र ता इति पुस्तकान्तरं ।

(२) येत्त्वक्का इति ख०, पुरस्ताद्यौक्का इति घ० ।

(३) लोकाधिपतय इति क० घ० ।

(४) यदन्यद्भक्तिः कीर्त्यते इति क० घ० ।

(५) तेजस्वे वायव इति क० ख०, वायवा इति ग० । तेजसे वायवा इति ख०, ।

(६) यस्य यत् इति क० ख० ग० ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) दिवत्सं स्तुतयश्च इति ग० ख० पुस्तकान्तरस्य, दिवत्सं ततयश्च इति ख० ।

(८) प्राधान्यमेषा भूताना इति क० घ० ।

(९) इव इति ख० ग० ख० ।

(क) ऋ० ५, ३७, २ । (ख) ऋ० १, १२१, २ । (ग) ऋ० १, १२२, १० । (घ) ऋ० १, ३४, २ । (ङ) ऋ० १, २, १ । (च) ऋ० १, ११५, १ । (छ) ऋ० २, १५, ४ । (ज) ऋ० १, ३१, १६ । (झ) ऋ० ८, ८७, १७ । (ञ) ऋ० १, ४०, ६ । (ट) ऋ० ६, ३४, १ । (ठ) ऋ० २, २८, ८ ।

(क)स्यानं (ख)नामानि भक्तौ^(१) देवतायाः स्तुतौ स्तुतौ ।

सम्पादयन्नुपेक्षेत^(२) याद्वाधिदिह सम्पदम् ॥ ७६ ॥

अग्निभक्तिस्तु तान् सर्वान्^(ग)ग्रावेव^(३) समापयेत् ।

यदिन्द्रभक्ति तच्चेन्द्रे^(४) (घ)सूर्ये^(५) सूर्यानुगञ्च^(६) यत् ॥ ७७ ॥

निष्पद्यते^(७) इवि^(८)र्यस्यै^(९) सूक्तान् (१०)भजते च (११)या ।

(१२)सैव (१३)तत्र प्रधानं स्यात्त^(८)निपातेन (१४)याः (१५)स्तुताः ॥ ७८ ॥

(१६)इति (१७)अथाणामेतेषां^(१०) (१८)मुक्तं सामासिको विधिः ।

समासेनैवमुक्तस्तु^(११) विसारेण त्वनुक्रमः^(१२) ॥ ७९ ॥

(१) भक्तियुतेति क० घ० ।

(२) संवादो यत्त्वपेक्षेत इति क० ।

(३) या सर्वान्ग्रावेव इति क० ।

(४) यदिन्द्रभक्तितत्त्वेन्द्रे इति क० घ० ।

(५) सूर्ये इति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) निष्पद्यत इति घ० ।

(७) यस्यै इति घ० ।

(८) तत्र तत्र प्रधानोऽसौ न इति क० घ० ।

(९) इह इति क० घ० ।

(१०) यथैवामिति ग० ।

(११) समापयन्तु तत्सर्वमिति क० घ० ।

(१२) अनुक्रममादिति घ० ।

(क) अ० ५, ७६, ४ । (ख) अ० १, ७२, ३ । (ग) अ० १, १२४, १ । (घ) अ० १, २३, १७ । (ङ) अ० १, १, ६ । (च) अ० १, १२, १ । (क) अ० १, ८४, २ । (ज) अ० १, १२३, ४ । (झ) अ० १, २२, २ । (ञ) अ० १, ४८, १० । (ट) अ० १, ६, ६ । (ठ) अ० १, १७, ६ । (ड) अ० १, २३, १७ । (ढ) अ० ४, ३०, ७ ।

अवग्रं वेदितव्यो हि नाम्ना^(१) (क)सर्वस्य विस्तरः ।
 न हि (ख)नामान्यविज्ञाय (ग)मन्त्राः शक्या हि वेदितुम् ॥८०॥
 सत्वान्यमूर्त्तान्यपि च (घ)देवता च^(१) महर्षयः ।
 तुष्टुबुध्नयः शक्त्या^{(१)(२)} तासु तासु स्तुतिविविह^(३) ॥८१॥
 यैस्त्वग्नि^{(४)(५)} रिन्द्रः (ज)सोमस्य (झ)वायुः (ञ)सूर्यो (ट)वृहस्पतिः ।
 (ठ)चन्द्रोऽथ (ड)विष्णुः (ढ)पर्जन्यः (ण)पूषा चा^{(१)(२)} ऽप्यृभवो^{(१)(२)} ऽग्निर्नौ ॥८२॥
 (द)रोदसी (ध)मरुतो (न)देवाः (०) (प)पृथिव्यापः (ब)प्रजापतिः ।

- (१) नाम्ना इति क० ड०, नाम्नः इति घ० ।
 (२) देवतावदिति क० घ० ।
 (३) तुष्टुबुध्नयः प्रशंसयेति क० घ० ।
 (४) यैरग्निरिति घ० ।
 (५) वा इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) पूषोवा भृगवः इति क० घ० ।
 (७) देव्यः इति क० घ० ।

- (क) ऋ० १०, १२७, ६ । (ख) ऋ० १, ७२, ३ । (ग) ऋ० ६, १०, १४ ।
 (घ) ऋ० १, २२, ५ । (ङ) ऋ० २, २८, ६ । (च) ऋ० १, १, २ ।
 (ज) ऋ० १, १, २ । (झ) ऋ० १, २, ५ । (ञ) ऋ० १, १८, ४ ।
 (ट) ऋ० १, १३४, ३ । (ठ) ऋ० १, २६, १७ । (ड) ऋ० १, १५०, ३ ।
 (ढ) ऋ० १, २२, १६ । (ण) ऋ० ४, ५७, ८ । (त) ऋ० १, २६, १४ ।
 (थ) ऋ० १, ११०, १ । (द) ऋ० ५, ७५, ७ । (ध) ऋ० १, १६७, ५ ।
 (न) ऋ० १, १५, २ । (०) ऋ० १, २२, १८ । (प) ऋ० १, २२, १६ ।
 (ब) ऋ० ४, ५३, २ ।

(क) देवौ च (ख) मित्रावरुणौ पृथक् सह च ता (ग) बुभौ ॥८२॥

(घ) विश्वे च देवाः (ङ) सविता (च) लघ्ना वै रूपकान्तः (१) ।

(ज) अग्नौ (झ) उन्न (ञ) मृत्विजो (ट) वज्रो (१) (ड) यावाणो रयसंयुतः (१) ॥८४॥

(ढ) सुताः पृथक् पृथक् (६) स्त्रैः स्त्रैः सूक्तेर्धर्मिभ्यः (७) (८) नामभिः ।

सुतौ सुतौ प्रवक्ष्यामि (९) तानि (१०) तेषामनुकमात् ॥८५॥

यवस्ये (११) अन्नमाग्नेय सिद्धै (१२) रग्नेय (१३) लक्षितम् ।

हविष्यद्भिः (१४) प्रधानैश्च (१५) नामाङ्गानैश्च केवलैः ॥८६॥

(१) रूपकान्त इति घ० ।

(२) यद्य इति घ० ।

(३) रयसंयुग इति घ० ।

(४) सूक्तेर्धर्मिभ्य च इति घ० ।

(५) तु इति घ० ।

(६) हविष्यद्भि इति ग० घ०, हविष्यद्भिदिति पाठः समीचीनः ।

(७) निरूप्यैवमिति घ० ।

(क) अ० ६, ५८, ५। (ख) अ० १, ३५, १। (ग) अ० १, १०८, ६। (घ) अ० १, ८८, १०। (ङ) अ० १, २२, ८। (च) अ० १, ३२, २। (ज) अ० १, २६, ८। (झ) अ० १, १४१, २। (ञ) अ० १, ६०, ३। (ट) अ० १, ३१, ७। (ड) अ० १, ८८, ४। (ढ) अ० ४, ३०, ५। (६) अ० १, ६८, ३। (७) अ० १, १५५, ६। (८) अ० १, ५३, ६। (९) अ० १, २, १। (१०) अ० १, ३१, १३। (११) अ० १, २३, २।

ऐन्द्रस्तु^{(क)(१)} मन्त्रो^(२) वायव्यैर्लिङ्गै^(३) रैन्द्रैश्च लक्ष्यते^(४) ।

नामधेयैश्च^(५) (६)वक्षस्य बलशक्त्या बलेन च ॥ ८७ ॥

सौर्यस्तु लिङ्गै^(७) सूर्यस्य^(८) गुणैः सर्वैस्तु^(९) तैजसैः ।

(१०)नामभिश्चैव^(११) चन्द्रस्य सूर्यश्च^(१२) (१३)भजतेऽत्र यैः^(१४) ॥ ८८ ॥

एतासां^(१५) देवतानान्तु नामधेयानुकीर्तनैः ।

(१६)यस्य यस्येह यावन्ति न व्यवस्यन्तु^(१७) तो^{(१८)(१९)}ऽन्यथा ॥ ८९ ॥

(२०)अयं प्रयोगस्त्वेतेषां^(२१) ज्योतिषां^{(२२)(२३)} विष्णु^(२४) वर्त्ततां ।

(१) ऐन्द्रस्तु इति ख० घ० ।

(२) मन्त्रे इति घ० ।

(३) लक्षितमिति घ० ।

(४) नामभिश्चैव इति क० घ० ।

(५) सौर्यैश्च इति घ० ।

(६) च इति ख० घ० ।

(७) नामधेयैश्चेति ख० ग० घ० ।

(८) सूर्यस्तु इति क० घ० ।

(९) तै इति ख० पुस्तकान्तरस्य, अखिलैरेति घ० ।

(१०) अन्यासामिति घ० ।

(११) न व्यवस्यन्तु इति ग० घ० ।

(१२) ज्योतिषु इति ख० घ० ।

(क) ऋ० १, १४७, ४ । (ख) ऋ० ३, ५३, ८ । (ग) ऋ० ५, ३२, ७ ।

(घ) ऋ० १, १४, ६ । (ङ) ऋ० १, १५५, ६ । (च) ऋ० १, १२३, ४ ।

(ज) ऋ० १, ५, ४ । (झ) ऋ० १, ६, ८ । (झ) ऋ० ४, ३२, ८ ।

(ण) ऋ० १, १६, ७ । (ट) ऋ० १, ११२, १ । (ठ) ऋ० १, १५, ४ ।

(ड) ऋ० १, ८६, २ ।

लोकेषु मन्त्रवि^(क)दिद्वान् प्रयोगेनावसीदति ॥ ८० ॥

(ख)नीयतेऽयं नृभिर्घस्त्रा^(ग)अयत्त^(घ)स्त्रा^(ङ)दसौ च तं^(१) ।

(च)तेने (क)मौ च (ख)क्रतुः (ग)कर्म सनामानौ पृथक् पृथक्^(१) ॥ ८१ ॥

य^(ख)दिद्यते च^(क) जातस्य^{(१)(७)} जातैर्यंदाऽच^(७)विद्यते ।

तेनेमौ तुल्यनामानाबुभौ लोकौ समाप्नुतः^(१) ॥ ८१ ॥

विष्टजस्यमेतेषां^(१) (क)भ्राजते द्यौधि (७)मध्यमः ।

निपातमात्रे कल्पन्ते^(७) तथा^(७)ग्रेयानि कामिषित् ॥ ८२ ॥

(१) सहादिति घ० ।

(२) सनातनौ इति घ० ।

(३) यत्नस्येति ख०, जातं च नृ इति घ० ।

(४) अद्येति घ० ।

(५) समप्नुता इति घ० ।

(६) स्रजन्तिरयमेकस्तु इति घ०, विष्टस्य नयमेतेषामिति ख० ।

(७) कल्पन्ते इति घ०, कल्पन्ते इति ग० ।

(८) तस्य इति घ० ।

(क) ऋ० १, २४, १३ । (ख) ऋ० ८, २७, ३ । (ग) ऋ० ४, २१, ४ । (घ) १, १७१, ४ । (ङ) ऋ० १, १०५, १६ । (च) ऋ० १, ११, ६ । (क) ऋ० २, ४०, २ । (ख) ऋ० १, १७, ५ । (ग) ऋ० १, ११, ८ । (घ) ऋ० १, ४४, ६ । (ङ) ऋ० १, ६६, ७ । (च) ऋ० ५, १५, २ । (क) ऋ० १०, २०, २ । (ख) १, १६४, १ ।

(क) अर्चिभिः^(३) केश्ययं^(१) त्वग्निर्विद्युद्विशेष^(५) मध्यमः ।

असौ तु^(४) रग्निभिः^(२) केशी तेनैनामाह^(६) केशिनः^(७) ॥ ८३ ॥

एतेषां तु पृथक्त्वेन त्रयाणां केशिनामिह ।

संलक्ष्यन्ते प्रक्रियासु त्रयः केशिन इत्युचि^(४) ॥ ८४ ॥

॥ चैवैषां^(५) प्रसूतिर्वा विभूतिः स्थानजन्म वा^(६) ।

निर्वक्तुं शक्यमेतैर्हि छत्त्रं व्याप्तमिदं जगत् ॥ ८५ ॥

(७) वैश्वानरं^(८) श्रितो ह्यग्निरग्निं^(९) वैश्वानरः श्रितः ।

अनयो^(१०) जातवेदाश्च तथैव^(११) जातवेदसि^(१२) ॥ ८६ ॥

(१) कृचिभिः केश्ययं इति ख०, अर्चिभिः केश्ययमिति ड० ।

(२) स्वेव इति ग० घ० ।

(३) कुरग्निभिरिति ख० ।

(४) तेन नामाह इति घ० ।

(५) प्रसूतानि जातवश्च हवींषि च इति घ० ।

(६) गत्वेवैषा इति घ० ।

(७) विभूतिस्थानजन्म वा इति ख० ग० ।

(८) वैश्वानरे इति क० घ० ।

(९) अग्नौ इति क० घ० ।

(१०) तु तथैवौ जातवेदसी इति क० ख० ग० घ० ।

(क) ऋ० ५, ७८, ८ । (ख) ऋ० १०, १०२, ६ । (ग) ऋ० १, १८, ८ । (घ) ऋ० १, १६४, ४४ । (ङ) ऋ० ७, ५, ५ । (च) ऋ० १, ७७, ५ । (क) ऋ० ६, १६, ४२ ।

षालोव्याच्चैकजातत्वाद्^(१) व्याप्तिमत्त्वान्तु तेजसः^(२) ।
 तस्य तस्येह^(३) देवत्वं दृश्यन्ते ते ^(४)पृथक्^(५) स्तुताः ॥ ८७ ॥
 यन्वाग्नेयमिति ब्रूमः^(६) सूक्तभाक् तत्र^(७) पार्थिवः ।
 जातवेदस्यमित्युक्ते सूक्तेऽस्मिन् मध्यमः स्तुतः^(८) ॥ ८८ ॥
 वैश्वानरीयमिति तु यच्च ब्रूमो^(९)ऽयं वा कश्चित् ।
 सूर्यसूक्तस्य^(१०) भाक्तव ज्ञेयो वैश्वानरस्तुतौ^(११) ॥ ८९ ॥
 सूर्यप्रस्तुतावग्री तु दृष्टौ^(१२) पार्थिवमध्यमौ ।
 एतेषामेव लोकानां चयाणामध्वरेऽध्वरे ॥ ९० ॥
^(१३)चिकीर्षन्नाग्निमावृतम्^(१४) ।

(१) एकजन्माच्चेति क० घ० ।

(२) व्याप्तिमत्त्वाच्च तेजसः इति क० घ० ।

(३) यस्य यस्येह इति क० घ०, तस्य तस्य ह इति ख० छ० ।

(४) च इति ख० ग० ।

(५) स्तुतिषु इति घ० ।

(६) यच्चाग्नेयमिति ब्रूम इति ग०, यन्वाग्नेयमिति घ० ।

(७) सूक्तं भक्त्या तु इति क० घ० ।

(८) सूक्तं भक्त्या तु मध्यमः इति घ० ।

(९) इत्युक्ते यद्ब्रूयामो इति क० घ० ।

(१०) सूर्यं सूक्तस्येति ग० ।

(११) सूर्यंभक्तस्य सूर्यस्य ज्ञेयो वैश्वानरो दिवि इति क० घ० ।

(१२) दृष्टौ इति ख०, दृश्यौ इति क० घ० ।

(१३) चिकीर्षन्नाग्निमावृतमिति ग० ।

(क) अ० १, १६, २ ।

शस्त्रं^(१) वैश्वानरीयेण सूक्तेन प्रतिपद्यते ॥ १०१ ॥
 ततस्तु मध्यमस्थाना देवतास्त्वनुग्रंशति^(२) ।
 इन्द्रश्च^(३) मरुतश्चैव स्तोत्रियेऽग्नि^(४)मिमं पुनः ॥ १०२ ॥
 यथैत^(५)दुक्तमेतेषां विभूतिस्थानसम्भवम् ।
 यथा^(६) च देवदेवस्य तच्च तच्चेह दृश्यते ॥ १०३ ॥
 यद्यच्च पृथिवीस्थानं पार्थिवं चाग्निमिश्रितम्^(७) ।
 तत्सर्वमानुपूर्व्वेण^(८) कथ्यमानं निबोधत ॥ १०४ ॥
 जातवेदाः^(क) श्रितो ह्य^(८)ग्नि^(ग)मग्निं वैश्वानरः^(ग) श्रितः^(घ) ।

(१) शास्त्रमिति ग० ।

(२) मध्यमे स्थानादेवतास्त्वनुग्रंशति इति ख०, देवतास्त्वच ग्रंशति
 इति घ० ।

(३) यत्रच्चेति ग० ।

(४) स्तोत्रियाग्निमिति घ० ।

(५) यथैतदिति ख० ग० घ० ।

(६) तथा इति ख० ग० ङ० ।

(७) वाग्निमिश्रितमिति क० घ०, वाग्विमिश्रितमिति ङ० ।

(८) आनुपूर्व्वेणेति ग० घ० ङ० ।

(८) अपि इति घ० ।

(क) ऋ० ३, ७७, ५ । (ग) ऋ० १, १, १ । (ग) ऋ० १, ५८, ६ ।

(घ) ऋ० १, ७५, ३ ।

द्रविणोदा^(क)स्तयेन्न^(ख)स्य श्रितश्चाग्निं^(१) तनूनपात्^(ग) ॥ १०५ ॥
 नराग्रंसः^(घ) श्रितश्चैनं^(च) मेन^(२)मेवाश्रित^(३)स्त्विलः^(४) ।
 वर्हिद्वारं^(५)स्य देव्यो^(६)ऽग्निं^(७)मेन^(८)मेव तु संश्रिताः ॥ १०६ ॥
 नक्तोपा^(९) सा च देव्यौ^(१) च होतारा^(२)वेतदाश्रयौ^(३) ।
 देव्य^(४)स्त्विलः श्रिताश्चैनं त्वष्टा^(५) चैवेतदाश्रयः ॥ १०७ ॥
 श्रितो वनस्पति^(६)श्चैनं^(७) स्वाहाकृतय^(८) एव च ।
 अश्वश्च^(९) मकुनिश्चैव मण्डूका^(१)श्चैतदाश्रयाः^(२) ॥ १०८ ॥

(१) अग्निरिति घ० ।

(२) एतमेवमिति ग०, एवमेतमिति घ० ।

(३) आश्रिता इति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) देवोऽग्निमिति ख० ।

(५) एतमिति घ० ।

(६) देव्यौ इति छ० ।

(७) एवदाश्रितौ इति घ०, होतारौ च तदाश्रयौ इति पुस्तकान्तरं ।

(८) देव्या इति ग० ।

(९) एवमिति ख० ।

(१०) तदाश्रया इति ख० ।

(क) अ० १, १५, ७-८ । (ख) अ० ८, ४१, २ । (ग) अ० १, १८८, २ ।
 (घ) अ० १, १४२, ३ । (ङ) अ० १, ८, २ । (च) अ० १, १२८, १ ।
 (झ) अ० १, १३, ६ । (ञ) अ० १, १४०, ७ । (भा) अ० १, १३, ७ ।
 (न) अ० १०, ६५, १० । (ट) अ० १, ३२, २ । (ठ) अ० १, ८०, ८ ।
 (ड) अ० ८, ४, ११ । (ढ) अ० १, ३६, ८ । (व) अ० ७, १०३, ७ ।

(क) यावाण^(१) सैन^(२) मत्वा^(३) (ख) च नराशंसस्तथा रथः^(ग) ।

(घ) दुन्दुभिषेपुधि^(४) सैव^(५) हस्तघ्नो^(६) (ङ) भीमवो^(७) धनुः^(८) ॥ १० ८ ॥

(ज) ज्या चैतदाश्रितेषु^(९) श्रिता अद्याजनी^(१०) च या ।

(झ) वृषभो द्रुघण^(११) सैल^(१२) मेतं पितुस्तूलखलम्^(१३) ॥ ११ ० ॥

नद्यस्यैव नमापश्च सर्वाशौषधयस्तथा^(१४) ।

राज्यधाम्नाय^(१५) रथ्यानिः^(१६) (१७) अद्भे^(१८) ला^(१९) पृथिवी^(२०) तथा^(२१) ॥ ११ १ ॥

(१) यावणा इति ख०, यावण इति ग० ।

(२) एवमिति ख०, एवमिति घ० ।

(३) भत्वा इति ग० ।

(४) एनमिति ग०, एतमिति ङ०, पुस्तकान्तरम् ।

(५) हस्तघ्नी इति पुस्तकान्तरम् ।

(६) भीमव इति भाठ सुसकृततया माति ।

(७) आश्रयेषु इति घ० ।

(८) आश्राजनी इति ख०, आश्राजनी इति घ० ।

(९) वृषभो द्रुघण इति ग०, वृषाहद्रुघण इति घ० ।

(१०) एनमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरम्, एवमिति घ० ।

(११) वृषभेदुष्यणसैलमैयैतं पितुस्तूलखलमिति ख० ।

(१२) सहेति ख०, सर्व्या शौषधयश्च हेति ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(१३) राजिरथाक्षेप्यरथ्यानी इति ख०, राज्यधाम्नायरथ्यानी इति ग०

ङ०, आदर्शपुस्तकमात्रे अरथ्यानीति दीर्घस्वरान्तपाठोऽस्ति ।

(१४) अद्भा यावा पृथिव्येति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८६, ४ । (ख) ऋ० ६, ४२, ५ । (ग) ऋ० १, ६०, १८ ।

(घ) ऋ० १, २८, ५ । (ङ) ऋ० ६, ७५, ५ । (च) ऋ० ६, ७५, १४ ।

(ज) ऋ० ६, ७५, २ । (झ) ऋ० ६, ७५, ३ । (झ) ऋ० ५, ६२, ७ ।

(ज) ऋ० १, ३१, ५ । (ट) ऋ० १०, ६५, १८ । (ठ) ऋ० १, २८, ६ ।

(ड) ऋ० ५, ४६, ८ । (ड) ऋ० १०, १४६, २ । (श) ७, ३२, १४ ।

(त) ऋ० १, १३, ६ । (थ) ऋ० १, २२, १३ ।

भजते चैन^(१) मेवोर्ध्व^(२) दम्भते च रोदमौ^(३) ।
 मुपलोलूखले^(४) चैनं^(५) हविर्धानि च ये स्मृते ॥११२॥
 जोष्टी^(६) चोर्जाङ्गती^(७) चैनं^(८) श्रुतुद्या^(९) च विपाट्^(१०) मह !
 धौ च देवौ श्रुनासीरौ^(११) तौ चाग्नी चैतदाश्रयौ^(१२) ॥११३॥
 लोके वै^(१३) यस्य वै प्रातः सवनं^(१४) क्रियते मखे^(१५) ।
 वसन्त^(१६) ग्ररदौ^(१७) चर्तु स्तोमो^(१८) शुश्रुवयो^(१९) चिरत्^(२०) ॥११४॥

- (१) चैवमिति ख०, भजते चैतमिति क० घ०, भजते चैनमिति म० ।
 (२) एवार्ध्वं (घ) इति क० ग० घ० ।
 (३) तु रोदशा इति ख० ।
 (४) एवेति क० घ० ।
 (५) जोष्टा इति ख० ।
 (६) चोर्जाङ्गतिश्चैवमिति ख०, एवेति क० घ० ।
 (७) श्रुतुद्या इति ख० ।
 (८) श्रुनासीरौ इति ख० ।
 (९) चैतदाश्रयौ इति क० घ०, चाग्नि चैतदास्तथेति ख० ।
 (१०) लोकोऽयमिति क० ग० घ० छ० ।
 (११) च यस्मिद्वत् इति क० घ० ।

- (क) अ० १, १४, ६ । (ख) अ० १, १६०, ५ । (ग) अ० १, २८, ६ ।
 (घ) अ० ८, ३६, ४ । (ङ) अ० ३, २३, १ । (च) अ० ३, २३, १ ।
 (छ) अ० ४, ५०, ५ । (ज) अ० १, १६, ५ । (झ) अ० १, ६, ८ ।
 (ञ) अ० १०, ६०, ६ । (ट) अ० १, ०२, ३ । (ठ) अ० १, ८, १० ।
 (ड) अ० १, २८, ६ । (ढ) अ० १, १४०, २ । (ण) अ० ६, ०५, ४ ।

गायत्री^(क) चैकविंशत्य यच्च साम^(ख) रथन्तरम्^(ग) ।

साध्याः^(घ) साम च वैराजमाप्य^(ङ) वसुभिः^(च) सह ॥११५॥

इन्द्रेण च मरुद्भिश्च सोमेन वरुणेन च ।

पर्जन्येनर्तुभिश्चैव विष्णुना चास्य संस्तवः ॥११६॥

असौवाग्नेस्तु पूष्णा च^(१) सासाज्यं वरुणेन च ।

देवता वाहनश्चैव^(२) हविषां^(३) वहनं तथा ॥११७॥

देवतामर्थतत्त्वज्ञो मन्त्रैः संस्त्रयते^(४) हविः^(५) ।

असन्ततस्या^(६)पि सतो^(७) हविरेकं^(८) निरूप्यते ॥११८॥

कर्म दृष्टे च^(९) यत् किञ्चिद्^(१०) विषये^(११) परिवर्त्तते ।

(१) साध्य रथन्तरमिति ख० ।

(२) आत्म्यवसुभिरिति ख०, आत्म्याश्च वसुभिरिति ग० घ० ङ० ।

(३) पुश्वेति ख०, पुसा चेति ङ० पुस्तकान्तरस्य ॥

(४) अपि इति क० घ० ।

(५) हविष इति क० घ० ।

(६) संयोजयेदिति क० घ० ।

(७) विदुरिति ख० ।

(८) असंस्कृतस्येति क० घ० ।

(९) विततः इति घ० ।

(१०) यथा इति ख०, यवमिति ग० ।

(११) तु इति क० घ०, कर्म दृष्टेयमिति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१२) कश्चिदिति क० घ० ।

(१३) विषये इति ख०, विषये इति ङ० ।

(क) ऋ० १०, १४, १६ । (ख) ऋ० १, ६, २, २ । (ग) ऋ० १०, १८, १ ।
(घ) ऋ० १, १६, ४, ५ । (ङ) ऋ० १, १०, ५, ८ । (च) ऋ० १, १८, ३ ।

इत्युक्तोऽयं गणः सर्वः पृथिव्यग्न्याश्रयो महान् ॥११८॥

यथेन्द्रो^(१) मध्यमस्थानो गणः सोऽयमतः परः ।

विमानानि च दिव्यानि गन्धर्वाप्सरसां^(२) तथा ॥११९॥

इन्द्राश्वयस्तु^(३) पर्जन्यो रुद्रो वायुर्दहस्यतिः ।

वरुणः कस्य मृत्युश्च देवस्य ब्रह्मणस्यतिः^(४) ॥१२०॥

मनु^(५)श्च विश्वकर्मा च मित्रः क्षेत्रपति^(६)र्यमः ।

तार्क्ष्या वासोप्यतिथैव सरस्वाथैवमत्र ह^(७) ॥१२१॥

अपानपाद्दधिका^(८)श्च^(९) सुपर्णो^(१०)ऽय पुरुरवाः^(११) ।

अतो^(१२)ऽसुनीति^(१३)र्वैज^(१४)श्च^(१५) तथेन्दुश्च स्त्रियो दितिः^(१६)^(१७) ॥१२२॥

(१) तैन्न इति क० घ० ।

(२) गन्धर्वाप्सरस इति क० घ०, गन्धर्वाप्सरसामिति ग० ङ० पुस्त-
कान्तरश्च ।

(३) इन्द्राश्व यस्तु इति क० घ० ।

(४) ममुरिति ख० ङ० ।

(५) मित्रक्षेत्रपतिरिति ख० ग० ।

(६) तत्र तु इति क० घ० ।

(७) अपानपाद्दधिका चेति क० घ० ङ०, अपानपाद्दधिकाश्चेति ग० ।

(८) वैजश्चेति घ० ।

(९) तथैतस्याश्रये दिति इति क० घ०, तथेन्दुश्च स्त्रियो दितिरिति
ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० २, २४, २ । (ख) ऋ० ४, २८, ६ । (ग) ऋ० १, २५, ७ ।
(घ) ऋ० १, २९, ४ । (ङ) ऋ० ८, ६०, १ । (च) ऋ० १०, १२, ४ ।
(छ) ऋ० १, ८३, ५ । (ज) ऋ० ७, १५, १२ ।

त्वष्टा^(क) च भविता चैव वातो^(ख)(१) वाचस्पतिस्तथा ।
 धाता प्रजापतिश्चैव अथर्वाण^(ग)श्च^(२) ये स्यताः ॥१२४॥
 भृगव^(घ)श्चैवमग्निश्च^(३) तथेला^(ङ) चैव याः स्यताः ।
 विधातेन्दुरहिर्बुध्न्यः^(च) सोमोऽहिरथ चन्द्रमाः ॥१२५॥
 विश्वानर^(च)श्च वै^(४) देव ऋभूणां^(ज) संस्तुतो^(झ) गणः ॥१२६॥
 मरुतोऽङ्गिरसश्चैव पितरश्चर्तुभिः सह ।
 राका^(झ)(५) वाक्^(झ) सरमा^(ट) प्या^(ड)श्च^(६) भृगवो^(ड)ऽप्या सरस्तौ ॥१२७॥
 यम्यु^(ढ)र्वग्नौ^(ढ) सिनीवाली^(ण) पथ्या^(न) स्वस्ति^(प) रुषाः कुहः ।

-
- (१) वाचः इति क० घ० ।
 (२) वाचर्वाणश्चेति ख० ।
 (३) एतेनश्चैवमापश्चेति ख० घ० ।
 (४) चैवेति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) यमाणा आश्रितः इति क० घ० ।
 (६) एका इति क० ।
 (७) वाक्सरमाश्चेति ड० ।
 (८) यम्युरिति ख० ।
-

- (क) ऋ० १, ३२, २ । (ख) ऋ० १, २८, ६ । (ग) ऋ० ६, ११, २ ।
 (घ) ऋ० १, ५८, ६ । (ङ) ऋ० १, १३, ६ । (च) ऋ० १, १८६, ५ ।
 (छ) ऋ० १, १८६, १ । (ज) ऋ० ४, ३५, २ । (झ) ऋ० २, ३२, ८ ।
 (ञ) ऋ० १, १६४, ४५ । (ट) ऋ० १, ६२, ३ । (ठ) ऋ० १, १०५, ६ ।
 (ड) ऋ० १, ५८, ६ । (ढ) ऋ० १, १०१, ४ । (ण) ऋ० २, ३२, ८ ।
 (त) ऋ० १, ५४, ५ । (थ) ऋ० ३, ८६, ६ ।

पृथिव्यनुमतिर्धनुः सीते^(१)ला^(२)ख्या तथैव^(३) गौः ।

गौरी^(४) च रोदसी^(५) चैव इन्द्राख्या^(६)शेष वै पतिः ॥१२८॥

वृन्दस्त्रिष्टुप् च पङ्क्ति^(७)स्य लोकानां मध्यमस्य यः ।

एतेष्वेवाययो^(८)विद्यात्मवर्गं^(९) मध्यमस्य यत् ॥१२९॥

अतः च पौत्रहेमन्तौ यस्य सामोच्यते^(१०) वृहत् ।

शक्ररीपु^(११) च यङ्गीतं नाच्चा तत्साम शाकरम् ॥१३०॥

इति वृहदेवतायां प्रथमोऽध्यायः ।

(१) श्रीर्लाक्ष्मीणा इति चेति क० घ०, सीतालाक्षा तथैवेति ख० ग० ।

(२) चैवैन्द्राख्या इति ख० ।

(३) एकस्यैवाश्रयः इति क० घ०, आश्रये इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) सामोच्यते इति ख० ।

(क) अ० ४, ५०, ० । (ख) अ० १, १२८, ० । (ग) अ० ८, १२, २ ।
 (घ) अ० १, १६०, ५ । (ङ) अ० १०, ११०, ८ । (च) अ० १, १६, ५ ।
 (छ) अ० ७, १२, ४ ।

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

आह चास्यैव तौ^(१)सोमा^(२)वाय्यौ शाकटायनः^(३) ।
यच्च^(४) पञ्चदशो नाम्ना सङ्ख्याया^(५) चिण्वच्च^(६) यः ॥१॥
संस्तुत^(७)स्यैव पूष्णा च विष्णुना वरुणेन च ।
सोमवाय्वग्निकुत्सैश्च ब्रह्मणस्पतिनैव च ॥२॥
वृहस्पतिना च तथा^(८) वृहत^(९)स्यैव वै पतिः^(१०) ।
कासुचित्^(११) केचिदित्याहुर्निपाताः^(१२) स्तुतिषु स्तुताः^(१३) ॥३॥

-
- (१) तौ इति ख० ग० ड० ।
(२) शाकटायन इति क० घ० ।
(३) यस्येति ख० ।
(४) सङ्ख्यायामिति क० घ० ।
(५) चिण्वच्च इति दन्त्यनकारयुक्तपाठो विशुद्धः ।
(६) संस्तुतः इति क० घ० ।
(७) स वृहस्पतिना चैव इति ख०, वृहतस्पतिना चैवेति ग० ड० ।
(८) नाम्ना यस्यापि पर्येतः^(घ) इति ख० ग० ड० पुनःकान्तरश्च ।
(९) कासुचित् इति क० घ० ।
(१०) निपातः स्तुतिषु स्तुतः इति क० घ० ।
-

(क) ऋ० १, ८, १० । (ख) ऋ० १, १३०, ८ । (ग) ऋ० ४, ५५, ३ ।
(घ) ऋ० १, ३०, ७ ।

मित्र^(क)श्च^(१) स्रूयते^(२) देवो वरुणेन महाः^(३) स्रूयन् ।
 रुद्रेण सोमः पूष्णा^(४) च पुनः पूषा च वायुना ॥४॥
 वातेनैव तु^(५) पर्जन्यो लक्ष्यते वै कश्चित्^(६) कश्चित् ।
 अक्ष^(ग)र्द्धर्चेषु^(७) पादेषु सूक्तेष्वेव तु^(८) छत्त्रशः ॥५॥
 रसादानं^(९) तु कर्मास्य वृषस्य^(१०) च निवर्द्धणं ।
 स्तुतेः प्रभुत्वं सर्वस्य बलस्य^(११) निखिला रुतिः ॥६॥
 इत्यैन्द्रो मध्यमस्थानो गणः सम्यगुदाहृतः ।
 यः परस्तु^(११) गणः सौम्यो द्युस्थानस्तं निबोधत ॥७॥

(१) तु इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) स्रूयते इति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) स्रूयते इति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) पूष्णा इति ख० ।

(५) चैव इति ख० ड० । चेति ग० ।

(६) कश्चित् चैव इति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) अक्षर्द्धर्चेषु इति क० घ०, अक्षवर्द्धेषु इति ख०, अक्षवर्द्धेषु
 इति ग० ।

(८) सूक्तेष्वेव त्विति क० घ०, सूक्तेष्वेतेषु इति पुस्तकान्तरं ।

(९) रसादानमिति क० घ० ।

(१०) पुनश्चेति क० घ० ।

(११) यश्च यस्तु इति क० ।

(क) ऋ० १, २६, ६ । (ख) ऋ० ८, २०, २० । (ग) ऋ० ५, ५६, ६ ।
 (घ) ऋ० १, ६२, १० । (ङ) ऋ० १, ६०, १२ ।

तस्य मुख्यतमौ देवावयिनौ^(१) सूर्यमाश्रितौ ।

वृषाकपायि^{(२)(क)} सूर्या^(ख) वाः^(ग) सूर्यस्यैव तु पदयः^(१) ॥ ८ ॥

अमुतोर्वाङ्^(४) निवर्त्तन्ते प्रतिलोमास्तदाश्रयाः^(५) ।

पुरोदया^(६) तामुषसं सूर्यां मध्यन्दिने स्थिते ॥ ९ ॥

वृषाकपायिं^(१) सूर्यास्तकास आङ्गः^(७) सुतिष्ठति^(८) ।

तस्या^(९) अये^(१०) सरण्यस्य^{(ख)(११)} भगः^(७) पूषा वृषाकपिः^{(घ)(१२)} ॥ १० ॥

(१) त्वयिनौ इति क० घ० ।

(२) सर्वेषु आदर्शपुस्तकेषु वृषाकपायो इति दीर्घस्वरान्तपाठो वर्त्तते ।

(३) पत्नय इति क०, यत्नतः इति ख० ।

(४) अमुतोर्वागिति ड० पुस्तकान्तरस्य । अमुतो वागितिपाठः शुद्धः ।

(५) प्रलोदये इति क० घ० ।

(६) पुरोदये इति क० घ० ।

(७) सूर्यस्य नामेवाङ्गरिति क० घ०, सूर्यस्य ज्ञानेवाङ्गरिति ख० ।

(८) तु तिष्ठति इति क०, तिष्ठति इति ख० ।

(९) तस्या इति क० घ० ।

(१०) आश्रमे इति ग० ।

(११) तस्यापुष्टेति ख० ।

(१२) वृहस्पतिरिति ख० ।

(क) ऋ० १०, ८६, १३ । (ख) ऋ० ५, ७३, ५ । (ग) ऋ० १, ४६, १ ।

(घ) ऋ० १०, १७, २ । (ङ) ऋ० १, २४, ४ । (च) ऋ० १०, ८६, १ ।

यमो वैश्वानरो^(१) विष्णुर्वरुणश्चैकपादजः^(२) ।
 पृथिवी च समुद्राश्च देवाः सप्तर्षयश्च ये ॥११॥
 आदित्याः केऽग्निसाध्याश्च सविता^(३) वसुभिर्मनुः ।
 दध्यद्वृ^(४)यवा^(५) विश्वे^(६) च वाजिनो^(७)^(८) देवपञ्चयः ॥१२॥
 असौ तृतीयं सवनं^(९) लोकः साम च^(१०) रैवतं ।
 वैष्ण्वश्चैव वर्षाश्च^(११) शिशिरोऽय चतुस्तथा^(१२) ॥१३॥
 अयस्त्रिंशश्च^(१३) यः क्षोमः^(१४)^(१५) कृष्या सप्तदशश्च यः ।
 छन्दश्च जगतीनाम्ना^(१६) तथाऽतिच्छन्दसश्च^(१७) याः^(१८) ॥१४॥

(१) अथ पादजः इति क० घ० ।

(२) आदित्यपूय साध्याश्च साङ्गश्चेति क० घ० ।

(३) वाजिनौ इति ख० ।

(४) तृतीयसवनमिति क० घ० ।

(५) तृतीयं सर्वेण क्षोमसामा चेति ख० ।

(६) वैष्ण्वश्चैव वर्षाश्चेति ख० ।

(७) शिशिरश्चैव यादव इति क० घ० ।

(८) अयस्त्रिंशश्चेति ख० ।

(९) यत् क्षोमं इति क० घ० ।

(१०) चैवेति क० घ० ।

(११) अतिच्छन्दसाश्चेति ग०, अतिच्छन्दसाश्चेति क० ख० घ० ।

(१२) यदिदिति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ५६, ६ । (ख) ऋ० १, ८०, १६ । (ग) ऋ० १, ८०, १६ ।
 (घ) ऋ० १, ८, ७८ । (ङ) ऋ० १, ११, २ । (च) ऋ० १, ८, १० ।

पौरुषञ्चाङ्गरस्यैतत्सर्वमेव तु^(१) पौरुषं ।
 एतस्यैव तु विज्ञेया देवाः संस्तविका^(२)स्तयः^(३) ॥१५॥
 चन्द्रमास्यैव वायुश्च पञ्चमं वत्सरं^(४) विदुः ।
 केचित्तु निर्वपत्य^(५) स्य सौर्यं वैश्वानरं हविः ॥१६॥
 सौर्यं वैश्वानराग्नीनां^(६) हि तत् सूक्तमिव^(७) दृग्गते ।
 ऋगङ्गर्चोऽय^(८) वा पादो दृचो वा यदि वा द्रवः ॥१७॥
 अनेन तु प्रवादेन^(९) दृष्टा सूद्ध्यन्तताम्रुतिः ।
 सूर्यवैश्वानराग्नीनां^(१०) नैकाग्र्यमिह दृग्गते ॥१८॥
 हरणं तु रसस्यैतत्कर्मणाऽमुत्र^(११) रश्मिभिः ।
 यानीमानि च पश्यन्ति सर्वभूतानि तेजसा^(१२) ॥१९॥

(१) हेति ख० ।

(२) संस्तविकाः इति क० घ० ।

(३) तये इति ख० ।

(४) यच्च संवत्सरमिति क० घ०, पञ्चसंवत्सरमिति ख० ।

(५) निर्वपते चेति क० घ० ।

(६) न सूक्तमिहेति क० घ० ।

(७) ऋगङ्गर्चयेति क० घ०, ऋग्वङ्गर्चयेति ख० ।

(८) प्रयोगेणेति क० घ०, प्रवादेनेति ख० ।

(९) सौर्यवैश्वानराग्नीनामिति क० ख० घ० पुस्तकान्तरस्थ ।

(१०) रश्मिभिश्चाग्न्य कर्माऽमुत्र चेति ग० ख० पुस्तकान्तरस्थ ।

(११) येन नातिविज्ञानन्ति सूर्यभूतानि घक्षुधेति ख० ग० ख० पुस्त-

कान्तरस्थ ।

विभागमिममेतेषां विभ्रतिस्थानसम्भवं ।

सम्यग्विज्ञाय^(१) मन्त्रेषु तन्तु^(२) कर्मसु योजयेत् ॥२०॥

अध्यापयन्नधीयानो मन्त्र^(३) शैवानुकीर्तयन् ।

स्थानं सालोक्यं सायुज्यमेतेषामधिगच्छति^(४) ॥२१॥

अग्नेस्तु याति सूक्तानि^(५) पञ्च नामानि कारवः^(६) ।

यद्विंशतिस्तथेन्द्रस्य प्राङ्गः सूर्यस्य सप्त च ॥२२॥

तेषां पृथग्विर्वचनमेकैकस्थेह कर्मजं ।

उत्थमानं यथान्यायं शृणुध्वमखिलं मया ॥२३॥

जातो यदये भूतानामगणैरध्वरे च यत् ।

नाष्ठा सप्तयते वाङ्म^(७) स्तुतोऽग्निरिति^(८) सूरिभिः^(९) ॥२४॥

द्रविणं^(१०) धनं धनं वापि प्रायच्छेन^(११) कर्मणा ।

(१) विज्ञानमिति क० घ० ।

(२) तान्त्रिकेति क० घ० ।

(३) वास्तु इति क० घ० ।

(४) एव गच्छतीति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(५) सूक्तेषु इति क० घ० ।

(६) सन्तिष्ठते चाये इति क० घ० ।

(७) इहेति क० घ० ।

(८) चैव प्रायच्छेनेनेति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ११, ६ । (ख) ऋ० १, ११, १५ । (ग) ऋ० १, ८०, १० ।

तत्कर्म दृष्ट्वा^(१) कुत्स^(२)स्तु प्राप्तेनं द्रविणोदसं^(३) ॥२५॥
 अयं तनूनपाद^(४)ग्निरसौ हि तनूनात्तनुः^(५)(६) ।
 ततस्तु मध्यमो जज्ञे स्थानेऽयं^(७) मध्यमान्ततः^(८) ॥२६॥
 अगन्तरं^(९) प्रजामाहुर्नपा^(१०)दिति ह्यप्यथः ।
 नपादमुत्थ^(१)चैवायमग्निस्तेन तनूतपात् ॥२७॥
 पृथक्तेन समत्वेन^(०) यज्ञे यच्छास्यते^(८) नृभिः ।
 स्तुवन्प्राप्तीषु तेनेमं नराग्रंसं^(१)स्तु कारवः^(८)(१०) ॥२८॥
 पुनार्ति^(१०) यदिदं विश्वमेवाग्निः^(११) पार्थिवोऽथ च^(१२) ।

(१) कृत्वेति क० घ० ।

(२) तपसा तनूरिति क० घ० ।

(३) स्थानेऽयमिति ख० ।

(४) जज्ञे यच्चैव मध्यमादिति क० घ० ।

(५) अगन्तरामिति घ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) अमुध्येति ख० ।

(७) समासैस्त्विति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) वास्यते इति क० ख० ।

(९) सूरयः इति क० घ० ।

(१०) जानाति इति ख० ।

(११) विश्वमेवाग्निरिति ख० ।

(१२) पार्थिवोऽप्यचेति ख० ।

(क) ऋ० १, १०६, ६ । (ख) ऋ० ८, ८८, ३ । (ग) १, १८८, २ ।
 (घ) ऋ० १, १२०, ११ । (ङ) ऋ० १, १४८, १ । (च) ऋ० १, १३, ३ ।
 (छ) ऋ० १, ११, ६ ।

वेखानसर्पिभिः^(१) स्नेन पवमानः^(क) इति स्तुतः^(१) ॥२८॥

भूतानि वेदयज्जातो जातवेदाऽयः^(ख) कथ्यते^(२) ।

यद्यैष^(३) जातविद्यो^(४) भूदित्वा^(५) जातोऽधिवेत्ति^(६) वा ॥२९॥

विद्यते सर्वभूतैर्हि^(७) यदा जातः^(८) पुनः पुनः ।

तेनैष मध्यभागिन्द्रो^(ग)^(१०) जातवेदा इति स्तुत ॥३१॥

पुनाति यदिदं वियं ह्येषोऽग्निः^(घ) पार्थिवोऽसु मन् ।

वेखानसाग्रितैस्तस्मात्पवमान इति स्तुतः^(११) ॥३२॥

(१) वेखानस ऋषिरिति ख० ।

(२) पुनातीत्यादि पवमान इति स्तुत इत्यन्तपाठ क० घ० पुस्तकयोर्नास्ति ।

(३) जातैर्यदाऽय विद्यते इति क० घ० ।

(४) यद्यैष इति क० घ० ।

(५) जात वेद इति क० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) विस्तमिति ख० ग० ङ० ।

(७) अथ वेत्तीति क० घ० ।

(८) सर्वमेतर्हीति क० घ० ।

(९) जातामिति क० घ० ।

(१०) मध्यभागेन्द्र इति ख० ग० ।

(११) एष ह्येक ख० ग० ङ० पुस्तकेषु पुस्तकान्तरे च न विद्यते ।

(क) ऋ० ८, १०१, १०४ । (ख) ऋ० १, ७७, १ । (ग) ऋ० १, २, ३ ।

(घ) ऋ० १, १, २ ।

अणिष्ठ एष^(१) यत्तु चीन्^(२) व्याप्यैको व्योचि तिष्ठति ।
 तेनैनमृषयोऽर्चन्तः^(३) कर्मणा वायु^(४) मनुवन् ॥ ३२ ॥
 चीणीमान्यावृणोत्येको^(५) मूर्त्तेन तु रसेन यत् ।
 तयैनं वरुणं^(६) ग्राह्या स्तुतिध्वाजः रूपश्वः^(७) ॥ ३३ ॥
 अरोदीद^(८) न्तरिक्षे यदिधुदृष्टिं ददमृणां^(९) ।
 चतुर्भिर्चर्षिभिलेन रुद्र^(१०) इत्यभिषंसुतः^(११) ॥ ३४ ॥
 चतुर्विधानां भूतानां प्राणो भूत्वा व्यवस्थितः ।
 दृष्टे चैवास्य सर्वस्य तेनेन्द्र इति स स्मृतः^(१२) ॥ ३५ ॥
 इरा^(१३) दृणाति^(१४) यत्काले मरुद्भिः संहितोऽम्बरे ।

(१) अनियतैवेति क० घ० ।

(२) यत्तन्वा इति क०, यत्तु चीनिति ख० ड०, यत्तन्वा इति घ० ।

(३) अर्चन्ते इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) चीनिमान्यावृणोत्येको इति क० घ० ।

(५) तु कारवः इति क० घ० ।

(६) रोह्यमिति क० घ० ।

(७) विदुदृष्टिरदामृणामिति क० घ० ।

(८) अभिधीयते इति क० घ० ।

(९) एष श्लोकः क० घ० पुस्तकयोर्नान्ति ।

(१०) इरा ददातीति क० घ० ।

(क) अट० ५, ४१, ६ । (ख) अट० १, ७, ७ । (ग) अट० १, ४४, ३ ।

(घ) अट० ५, ८३, ४ ।

रवेण महता युक्तस्तेनेन्द्रमृषयोऽमुवन् ॥२७॥
 यदिमां प्रार्जयत्ये^(१)को रसेनाम्बरजेन गां ।
 कालेऽचिरैर्वंशस्यर्षी^(२)तेन यर्जन्य^(३)माहतुः ॥२८॥
 तर्पयत्येष यक्षोक्तान् जन्यो जनहितञ्च यत् ।
 परो^(४)जेता जनयिता यदावेयस्तुतो^(५)जगौ^(६) ॥२९॥
 बृहन्तौ पाति यक्षोक्तावेष द्वौ मध्यमोत्तमौ ।
 बृहता^(७)कर्मणा तेम^(८) बृहस्पति^(९) रित्नीडित^(१०) ॥३०॥
 ब्रह्म वाक् ब्रह्म सत्यञ्च ब्रह्म सर्वमिदं जगत् ।
 पातार ब्रह्मणस्तेन श्रौणोच सुवन् जगौ ॥३१॥
 क्षपा^(ग)(८) क्षितिभ्यो विदधघटुष्वविशत् क्षितौ^(१०) ।

(१) ब्राजयतीति क० घ० ।

(२) चार्षी इति क० घ० ।

(३) पुर इति ख० ।

(४) आग्नेयस्तत इति ख० ग० ।

(५) एव श्लोक क० घ० पुस्तकयोर्न दृश्यते ।

(६) बृहन्तीति ख० ।

(७) सैवेति क० घ० ।

(८) बृहत्तस्यैव वै धतिरिति क० घ० ।

(९) क्षन्तमिति ग० ।

(१०) ब्रह्मवागित्यादि अविशत् क्षितौ इत्यन्तपाठ क० घ० पुस्तकयो-
र्न दृश्यते ।

ददाति यदि सङ्क्षेपे तृतावम्बरज पुन (१) ।
 तेनैनमाह चेवस्य वामदेव (क)(ख)स्तुवन् पति ॥४२॥
 मनसेमन्तु य दृश्य (ग) मध्यम लोकमाश्रित ।
 शसत् (घ) सत्येन सत्ये (ग) वै स (ङ) एष स्तुतवानृत (इ)(ए) ॥४३॥
 रवेणान्तरमै क्षितौ (१) स्थितो व्योम्न्येय मायया ।
 ष्वतस्य श्लोक (क) इत्येष पुनश्चैन ततोऽप्रवीत् ॥४४॥
 वास्तु (ख) प्रयच्छल्लोकस्य मध्यमस्य तु पाति यत् (०) ।
 तेन वास्तोष्यति ग्राह चतुर्भिरिममौर्वश ॥४५॥
 वाचा वेदा छाधीयन्ते वाचा च्छन्दासि सच ह ।
 अथो (क) वाक् सर्वमेवेद तेन वाचस्पति स्तुत (८) ॥४६॥

(१) एतच्छ्लोकार्जं ग० ङ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(२) पाकादेवेति क० घ० ।

(३) मनसेममिम दृश्यमिति क० घ०, मनसेय बुभादृश्यमिति ख०,
 मनसोमन्तु यदृश्यमिति ग० ।

(४) य इति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) ऋषिरिति क० घ० ।

(६) रस क्षितौ रवेणक्षौ इति क० घ० ।

(७) पातित इति क० घ० ।

(८) वाचा वेदा छाधीयन्ते इत्यादि तेन वाचस्पति स्तुत इत्यन्त क० घ०,
 पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(क) ऋ० ४, १६, १८ । (ख) ऋ० ६, २३, ५ । (ग) ऋ० ८, १०८, ६ ।

(घ) ऋ० १, ४१, ४ । (ङ) ऋ० १, १८०, ४ । (च) ऋ० ८, १५, ५ ।

(इ) ऋ० १, २८, ६ ।

न कुत^(१) चैव^(२) यद्दीनो वृत्वा^(३) तिष्ठति मध्यमः ।
 राह्णगणं चयिस्तेन प्राहैनं गौतमो^(४) दितिं^(५) ॥४७॥
 प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छक एष वीरः शिवः सुखः^(६) ।
 हिरण्यगर्भं^(७) सेनैनमृषिरर्चतु^(८) वाचकम् ॥४८॥
 इह प्रजाः प्रयच्छेति^(९) सङ्गृहीता^(१०) प्रयाति^(११) च ।
 चयिर्विवस्वतः पुत्रं तेनाहैनं पुन^(१२) र्यमं^(१३) ॥४९॥
 मित्रौक्य जना विश्वे यदिमं^(१४) पर्युपासते ।
 मित्रं^(१५) इत्याह तेनैनं विश्वामित्रः^(१६) सुवन् स्वयम् ॥५०॥
 निदाघमासातिगमे यदृते भावति क्षितिम्^(१७) ।

(१) नकुत इति ख०, न ऊता इति घ० ।

(२) यच्च इति क० घ० ।

(३) गौतम इति क० घ० ।

(४) प्रजाभ्यस्त्वेष यच्छर्मकमिच्छन्मगसा सखम् इति ख० ग० ।

(५) इव इति ख०, इच्छमु इति ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) प्रयच्छन् च इति ख० ग०, नियच्छद्विरिति क० घ० ।

(७) सङ्गृहीतेति ग० घ०, पुस्तकान्तरम् ।

(८) सङ्गृहीताह पानि इति घ० ।

(९) यमः इति क० घ० ।

(१०) मैत्रं लयैजंवा विश्वे यदेते इति क० घ०, यदिमे इति ख० ।

(११) यदि सेनावर्षीक्षितमिति क० घ०, यदेतेना च निक्षिति इति ख० ।

(क) ऋ० १०, ८०, १ । (ख) ऋ० ४, २, ११ । (ग) ऋ० १०, १२१, १ ।

(घ) ऋ० १, ७३, १० । (ङ) ऋ० १, २३, ६ । (च) ऋ० ३, ५९, ६ ।

विश्वस्य जनयन् कर्म विश्वकर्मा^(क)य तेन सः^(१) ॥५१॥
 सरांसि घृतवन्धस्य सन्ति लोकेषु यस्त्रिषु ।
 सरस्वन्त^(ख)मिति ग्राह वाचं प्राहुः सरस्वतीम्^{(ग)(२)} ॥५२॥
 प्राणभूतस्तु भूतेषु यद्वितत्येह^(३) तिष्ठति ।
 तेनैनं वेन^(घ)माहर्षिर्वेनो^(ङ)नामेह^(४) भार्गवः ॥५३॥
 ससृजे मासि मास्येनमभिमत्य^(५)ततो प्रजन्^(६) ।
 तेनैनं मन्यु^(७)रित्याह मन्युरेव तु तापसः ॥५४॥
 यदन्तकाले भूतानामेक^(८) एव नयत्यसून् ।
 तेमासुनीति^(९)हक्तोऽयं सुवता युतवन्धुना ॥५५॥
 निदाघमासातिगमे जन्म मध्ये भवत्यपां^(१०) ।
 नप्नार^(११)माह तेनैनमृषिर्गत्समदः^(१२)सुवन्^(६) ॥५६॥

(१) त्विति क० घ० ।

(२) इतीमन्तु प्रवो दीध्यनमौर्वशौ इति क० घ० ।

(३) यदेतत्वेद्विति ग०, यदेतत्वेद्विति छ० पुस्तकान्तरह ।

(४) आहार्घम् वेनोऽन्यमेहेति क० घ० ।

(५) अभिवत्येति ख०, अभियत्येति ग० ।

(६) मासि मासोमामभितप्य तथोऽयत्रः इति क० घ० ।

(७) एष इति क० घ० ।

(८) मध्येऽस्य यत्त्वपामिति क० घ० ।

(९) त्वपामिति क० घ० ।

(क) ऋ० ८, ६८, २ । (ख) ऋ० १, १६४, ५२ । (ग) ऋ० ६, ६१, २ ।
 (घ) ऋ० ६, २१, ५ । (ङ) ऋ० १, ८३, ५ । (च) ऋ० २, २४, १४ ।
 (छ) ऋ० १, २२, ४ । (ज) ऋ० २, ६१, १४ । (झ) ऋ० २, १६, ८ ।

अथा^(१)मम्वरगर्भो घमादधत्^(२)सोऽष्टमासिकम् ।
 यत्क्रन्दत्य^(३) सङ्गन्मध्ये दधिकेति तदोच्यते^(४) ॥ ५७ ॥
 मासेन सम्भृतं गर्भं नवमेनाथ मासिकम्^(५) ।
 स्वयं क्रन्दन् दधात्युक्था धातेत्यृग्भिः स^(६) गीयते ॥ ५८ ॥
 स्त्रीर्णोऽन्तरिक्षे क्षिपति यदा तूर्णं चरत्यसौ^(७) ।
 अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यं^(८) विंस्तार्क्ष्यं तेनैव^(९) मुक्तवान् ॥ ५९ ॥
 हवन्^(१०) व्योम्नस्यं याति हन्तन् भा^(११) द्विष्टजस्रपः ।
 पुङ्खरवस^(१२) माहैनं स्ववाक्येनोरु^(१३) वासिनौ^(१४) ॥ ६० ॥

(१) दृष्ट्यामिति क० घ० ।

(२) व्याहरदिति क० घ० ।

(३) यत्क्रन्दते इति क० घ० ।

(४) दधिक्राप्तेन कथ्यते इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(५) अष्टमासिकमिति क० घ० ।

(६) तु इति क० घ० ।

(७) तूर्णं क्षिप्रं वक्ष्यसखा यदिपातीह धन्विशीति क० घ०, तूर्णं क्षिप्र-
 त्वक्षसखो यदियति पन्वतीति ख०, करोत्वसौ इति ड० पुस्तका-
 न्तरम् ।

(८) एषमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(९) हन्तभादिति ग० ।

(१०) स्ववाक्येन स्ववाशिनीति क० घ० ।

(क) ऋ० १, ८६, ६ । (ख) ऋ० १, १७२, ६ । (ग) ऋ० १, २१, ४ ।

(घ) ऋ० ११, १२, ७ ।

यत्तु प्राच्या वयं नेति^(१) घोषेण महता स्तः^(२) ।
 चेमं चितिभ्यो विदधदथर्तुष्वविशत् चितौ^(३) ॥ ६१ ॥
 तेन मृत्युमिमं सन्तं सौति मृत्युरिति स्वयं^(४) ।
 नास्मा सङ्कुसुको^(५) नाम यमपुत्रो जघन्यजः^(६) ॥ ६२ ॥
 संवर्तयंस्तमः सूर्यां^(७) दुषमश्च प्रवर्तयन् ।
 दिवाकरः प्रसौत्यैकः^(८) सविता तेन कर्मणा ॥ ६३ ॥
 उदितो भासयन्नोका^(९) निमांश्चैष स्वरश्मिभिः^(१०) ।
 स्वयं वसिष्ठस्तेनैवमृषिराह सुवन् भगम्^{(११)(क)} ॥ ६४ ॥

(१) नैतीति क० घ० ।

(२) मृधे इति क०, मृतः इति ख०, मृधमिति घ० ।

(३) एतच्छ्लोकाज्जं ग० ड० पुस्तकयोर्नास्ति । अथचितिभ्यो विरजत्
 यत्तु + अविश चितौ इति ख०, अविबक्षितौ इति क० घ० ।

(४) इतीश्वरमिति क० घ० ।

(५) सङ्कुसुमः इति क० ।

(६) जघन्यजः इति ख०, जघन्यजः इति घ० ।

(७) स्रं वर्तयंस्तमो सूर्यौ इति क० घ०, संवर्तयं तमः सूर्यादिति ख०
 ग० ड० ।

(८) दिवा चरन् प्रसृत्यैकः इति क० घ० ।

(९) भाति यल्लोकानिति क० घ० ।

(१०) चैकश्च रश्मिभिरिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) सुवन्नगमिति ग० ।

पुय्यन् चितिं^(१) पोषयति प्रणुदन् रश्मिभिस्तमः^(२) ।
 तेनैनमस्तौत् पूषेति भरदाजस्तु पक्षभिः ॥ ६५ ॥
 चौणि भान्ति रजांस्तस्य यत्पदानि तु तेजसा^(३) ।
 तेन मेधातिथिः प्राह विष्णु^(४)मेनं^(५) चिविक्रमम् ॥ ६६ ॥
 कृत्वा धायं पृथग्धाति^(६) भूतेभ्यस्तमसोऽत्यये ।
 प्रकाशं किरणैः सुर्वस्तेनं केग्रिनं^(७) विदुः ॥ ६७ ॥
 सभ्रत्येकैकग्रस्तेनं^(८) यन्नन्यन्ते पृथङ्गराः ।
 विद्मे^(९) विद्यानरं^(१०) स्तेन कर्मणा स्तुतिषु स्तुतः ॥ ६८ ॥
 वृषे^(११) व कपिलो^(१२) भूत्वा यन्नाकमधिरोहति ।
 वृषाकपि^(१३) रसौ तेन विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः^(१४) ।
 रश्मिभिः कम्पयसेति वृषा वर्षिष्ठ^(१५) एव सः ॥ ६९ ॥

(१) उद्यन् जगदिति क० घ० ।

(२) ततः इति ख० ।

(३) तेजसः इति क० घ० ।

(४) यतमिति क० ख० घ० ङ० ।

(५) सौम्ये पृथक् तेऽभी इति क० घ० ।

(६) मां प्रत्येकैकग्रस्तेवेति क० घ० ।

(७) वैश्वानरः (ज) इति क० घ० ।

(८) वृषैव कपिल इति क० घ०, वृषैककपिल इति ख० ग० ।

(क) ऋ० ३, ५४, १४ । (ख) ऋ० १, १०, २ । (ग) ऋ० १, २, ७-८ ।

(घ) ऋ० १, १८६, १ । (ङ) ऋ० १, ५६, ६ । (च) ऋ० १, ७, ८ ।

(छ) ऋ० १०, २७, १६ । (ज) ऋ० १०, ८६, १ । (झ) ऋ० ४, १८, ८ ।

(ञ) ऋ० १, २७, ६ ।

सायाङ्गकाले भूतानि स्थापयन्नस्तमेति यत् ।
 वृषाकपि^(क)रितो^(१) वा स्यादिति मन्त्रेषु दृश्यते ॥ ७० ॥
 त्रिषु धन्वे^(ख)ति^(२) हीन्द्रेण प्रत्युक्तो वारिषाकपे^(३) ।
 विष्णुतेर्विशतेर्वा स्यादेवेष्टेर्याप्तिकर्मण ।
 विष्णुर्निदृश्यते वात सर्वं सर्वान्तरस्य स^(४) ॥ ७१ ॥
 पञ्च पद्मिगतिश्चैव यानि नामानि सप्त च ।
 सम्यग्मौन्द्रसूर्याणा तान्युक्तानि यथाक्रमम् ॥ ७२ ॥
 नैपातिकाना नाम्ना तु प्रागुक्तेर्नामसङ्घे ।
 सम्यक्नामा पृथक्त्वेन परिसङ्ख्या न विद्यते ॥ ७३ ॥
 पार्थिवौ^(ग) मध्यमा^(घ) दिव्या वागपि त्रिविधा तु या ।
 तस्या सूक्तानि नामानि यथास्थान निबोधत ॥ ७४ ॥
 शतस्रन्तु भजते सूक्तमेता^(५)नद्य क्षुता^(६)भुवि ।

(१) व्यतः इति पुस्तकान्तर ।

(२) धात्वेतीति ग० त्रिषुधन्वेतीति ङ० ।

(३) वृषाकपे^(क) इति ख० ।

(४) रश्मिभिः कम्पयन्नेतीत्यादि सर्वं सर्वान्तरस्य इति ख० ।
 स० पुस्तकयोर्निदृश्यते ।

(५) क्षेया इति क० घ०, मया इति ट० २० ।

(६) तदेति क० घ० ।

(क) ऋ० १०, २०, १६ । (ख) ऋ० १, ३, ६ । (ग) ऋ० १, २, ३ । (घ) ऋ० १, २, ३ । (ङ) ऋ० १, २, ३ ।

यं वै वैनं^(१) भजन्त्यापो^(२) यदा^(३) चौषधयः सदा^(४) ॥ ७५ ॥
 अरण्यानी^(क) च राची^(ख) च अद्वा^(ग) चोषाः^{(५)(घ)} सरस्वती ।
 पृथिवी चैव नामैषा भूत्वा^(६)द्या च भजन्ति च^(६) ॥ ७६ ॥
 अग्रायी^(७) नामतोऽप्येषा^(८) भूत्वाग्नेयेषु^(९) केषुचित् ।
 स्नुता निपात^(१०)मात्रेण तत्र तत्रेह दृश्यते ॥ ७७ ॥
 मध्ये सत्यदिति^(ज)वाक्च^(८) भूत्वा चैषा सरस्वती ।
 समग्रं भजते सूक्तं चिभिरेव तु नामभिः ॥ ७८ ॥
 एषैव दुर्गा भूत्वर्च^(क) हत्वा^(१०) स्यात् सूक्तभागिनी^(११) ।

(१) यदा वैनमिति क० ख० घ०, यच्च वैनमिति ग० ।

(२) भवन्त्यापो इति ख० ।

(३) तदेति क० घ० ।

(४) तयेति क० घ० ।

(५) चैवेति क० ख० घ० ।

(६) भूत्वा या भजते त्वृचीति क०, व्याभजते त्वृचीति घ० ।

(७) अग्रायीणा च नामैवेति क० घ० ।

(८) भूत्वाग्नेयीष्विति क० घ० ।

(९) वाक्चमिति क० घ०, मध्यसत्यदितिवाक्चेति ख० ।

(१०) हत्येति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) एषैव दुर्गा भूत्वर्चमिति श्लोकार्जे क० घ० पुस्तकयोर्न विद्यते ।

(क) ऋ० १०, १४६, ४। (ख) ऋ० १, ११३, १। (ग) ऋ० ७, १२, १४।
 (घ) ऋ० १, ४६, १। (ङ) ऋ० १०, १६९, ५। (च) ऋ० ५, ४६, ८।
 (छ) ऋ० ४, ५५, १। (ज) ऋ० १, ४३, २। (झ) ऋ० ७, ६६, ११।

तन्नामानि य^(१) मिन्द्राणी सरमा^(क)रोमशो^(ख)र्वशी^(ग) ॥७६॥

भवत्यथा^(घ)सिनीवाली^{(१)(६)} राका^(च) चानुमतिः^{(१)(७)} कुङ्कः ।

गौर्धनुर्देवपत्न्या^(८) यथा स्वस्थ^(९) रोदसी ।

नैपातिकानि पृथग्भाञ्जि^(१०) येषां नामानि कानिचित् ॥८०॥

यदा तु वाग्भवत्येषा^(११) सूर्याऽमुं लोकमाश्रिता ।

तदा सूक्तमुपा^{(८)(१२)} भूत्वा सूर्या^(१३) च भजतेऽखिलम् । ८१॥

वृषाकपापृचं^(१४) भूत्वा सरणू^(१५) च ते भुवम्^(८) ।

(१) सूक्तार्घाणीयमिति क० घ० । सूक्तार्घाणीयमितिपाठो विमुक्तः ।

(२) ऋषस्वप्रा(ठ)सिनीवालीति क० घ०, भवत्यन्या सिनीवालीति ख०, भवत्ययम सिनीवालीति ग० ।

(३) राकोषानुमतिरिति क०, राकोषानुमतिरिति घ०, राका वानु-
मतिरिति पुस्तकान्तरम् ।

(४) गौरीगौर्धनुपत्न्योग्या इति क० घ०, देवपत्न्योग्या इति ख०
पुस्तकान्तरम् ।

(५) खल्लि चेति ■०, खल्लिचेति ग० ख० पुस्तकान्तरम् ।

(६) नैपातिकान् पृथग्भाञ्जितीति क० ।

(७) भजत्येवेति क० घ० ।

(८) सूक्तमुखेति ख० ग०, तथा सूक्तमुखेति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(९) त्वेव तदृचमिति क० घ०, ते भुवमिति पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, ६२, ६ । (ख) ऋ० १, १२६, ७ । (ग) ऋ० ४, ४१, १६ ।

(घ) ऋ० ३, ५४, ५ । (ङ) ऋ० ११, ३२, ८ । (च) ऋ० ११, ३२, ८ ।

(६) ऋ० १०, ५६, ६ । (ज) ऋ० १, १८२, ६ । (झ) ४, ४४, १ ।

(न) ऋ० ७, ६६, ११ । (ट) ऋ० १०, १७, २ । (ठ) ऋ० ७, ८७, ४ ।

निपातमात्रं भजते सवित्र^(१) पृथिवी सती ॥ ८२ ॥

सूर्यामेव^(२) सतीमेतां गौरीं वाचं सरस्वतीम् ।

पश्यामो वैश्वदेवेषु निपातेनैव केवलाः^(३) ॥ ८३ ॥

घोषा^(क) गोधा^(ख) विश्ववारा^(ग) पासोपनिषवन्निषत्^(घ) ।

ब्रह्मजाया^(च) जुह^(छ) नामागस्त्यस्य^(झ) स्वसादितिः^(ञ) ॥ ८४ ॥

इन्द्राणी चेन्द्रमाता^(१) च सरमा^(२) रोमशो^(३) र्वशी^(४) ।

सोपामुद्रा^(५) च मद्यय यमी^(६) नारी च प्रायती^(७) ॥ ८५ ॥

श्रीलक्ष्मीः सारपराज्ञी^(८) वाक् अह्ना मेधा च दक्षिणा ।

रावी सूर्या^(९) च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ॥ ८६ ॥

(१) सवित्र इति क० घ०, सुवचेति ग० ।

(२) पृथिवी त्विति क० घ० ।

(३) केवलामिति क० घ० ।

(४) पासोपनिषवन्निषत् इति क० ख० घ० ङ० ।

(५) ह्यन्तोऽनुदोधात् नाम अगस्त्यस्येति पाठः समीचीनः ।

(६) चन्द्रमातेति ख० ।

(७) प्रायतीति क० घ०, तथैव चेति ख० ।

(८) सार्वराज्ञेति ख० ।

(क) ऋ० १०, ४०, ५ । (ख) ऋ० ८, ६६, ६ । (ग) ऋ० १, ४, १ ।

(घ) ऋ० १०, १०६, १ । (छ) ऋ० १, ५८, ४ । (झ) १०, ६०, ६ ।

(ञ) ऋ० १, ४१, २ । (ट) ऋ० १, ६२, १ । (ठ) ऋ० १, १२६, ० ।

(ड) ऋ० ५, ४२, १६ । (ड) ऋ० १, १०६, ४ । (ड) ऋ० १०, १०, ६ ।

(ड) ८, १, ४१ । (ड) ऋ० ४, ४४, १ ।

नवकः प्रथमस्त्वासां^(१) वर्गं^(२) सुष्टाव देवताः ।

अष्टभिर्देवताभिश्च समूदे^(३) मध्यमो गणः ॥ ८७ ॥

आत्मनो भाववृत्तानि जगौ वर्गस्तथोत्तमः ।

उत्तमस्य तु वर्गस्य च अष्टभिः सैव^(४) देवता^(५) ॥ ८८ ॥

आत्मानमस्तौद्वर्गस्तु देवतां यस्तथोत्तमः^(६) ।

तस्मादात्मस्तवेषु स्याद्य अष्टभिः सैव^(७) देवता ॥ ८९ ॥

संवादेष्वाह वाक्यं यः स तु तस्मिन् भवेदृषिः^(८) ।

यस्तेनोच्येत वाक्येन देवता तत्र^(९) सा भवेत् ॥ ९० ॥

उच्चावचेषु चार्थेषु निपाताः समुदाहृताः ।

कर्मापग्रहणार्थं च^(१०) क्वचिच्चौपम्यकारणात् ॥ ९१ ॥

जनानां पूरणार्थावा^(११) पादानामपरे क्वचित् ।

(१) तत्त्वामिति ख० ।

(२) वर्गाः इति क० घ० ।

(३) समूहे इति क०, समुद्रे इति ख० ।

(४) अष्टसैव चेति घ० ।

(५) आत्मनो भाववृत्तानीत्यादि य अष्टभिः सैव देवता इत्यन्तपाठः क० घ० इत्युक्तयोर्गं विद्यते ।

(६) देवता चोत्तमस्तु यः इति क० घ० ।

(७) आत्मस्तवेष्वेवं भवेदृष्टैवेति क० घ० ।

(८) भवत्यृषिरिति क० घ० ।

(९) तेऽस्यिति क० घ० ।

(१०) कर्मापग्रहणार्थं इति क० घ० ।

(११) पूरणार्थं इति क० घ० ।

मिताचरेषु ग्रन्थेषु पूरणार्थास्त्वनर्थकाः^(१) ॥८२॥
 कमौमिदिति^(२) विज्ञेया ये त्वनेकार्थकास्तु ते^(३) ।
 इव न चित्सु चत्वार^(४) उपमार्था भवन्त्यमी^(५) ॥८३॥
 उपमार्थे^(६) नकारस्तु कचिदेव निपात्यते ।
 मिताचरेषु ग्रन्थेषु प्रतिषेधस्त्वनैकग्रः^(७) ॥८४॥
 इत्यन्त^(८) इति शङ्खानं निपातानां न विद्यते ।
 प्रयोजनवशा स्ते^(९) निपात्यन्ते पदे पदे ॥८५॥
 उपसर्गास्तु विज्ञेयाः क्रियायोगेषु^(१०) विंशतिः ।
 विवेचयन्ति ते त्वर्था^(११) भ्रामाख्यातविभक्तिभिः^(१२) ॥८६॥

(१) पूरणार्थं त्वनर्थका इति क० घ० ।

(२) कामिमिदतीति ख० ।

(३) त्वने कार्थकाः स्तुतौ इति क० घ० ।

(४) इवोपचिन्नुचत्वार इति ग० । इवेनचिन्नुचत्वार इति छ० ।

(५) भवन्ति ते इति ख० ग० छ० ।

(६) उपमार्थे इति ग० छ० ।

(७) व्यतस्यग्रः इति ख० ग० छ० ।

(८) इत्यन्तु इति ख० ।

(९) वशात् प्रकरयस्येते इति ग० ङ० । वशाः प्रकरयस्येते इति ख० ।

(१०) क्रियायोगेनेति ख० ग० छ० ।

(११) ते त्वर्थमिति ग० छ० । त्वर्थानिति घ० ।

(१२) विभक्तिः इति घ० । विभक्तिषु इति ख० ग० ङ० ।

(१) अनु^(क)अ^(ख)दन्त^(ग)रित्येतानाचार्यः शाकटायनः ।

उपसर्गाः क्रियायोगान्नेने तेन चयोऽधिकाः ॥८७॥

चौण्डेव लोके लिङ्गानि पुमान् स्त्रिय नपुंसकम् ।

नामसूक्तप्रयोगेषु वाच्यं प्रकरणं तथा ॥८८॥

तेषान्तु नामभिलिङ्गैर्यहणं सर्वनामभिः ।

हताहतस्य सदृशो गृहीतस्य पुनर्यहः ॥८९॥

पादसूक्तच्छगर्थर्चनामान्यन्यानि यानि च ।

सर्वे नामानि चैवाङ्गरन्ये चैवं यथा कथा ॥१००॥

प्रधानमर्थः शब्दो हि तदुपायत इत्यते ।

तस्माच्चानाम्बयोपायः शब्दामर्थवशं नयेत् ॥१०१॥

अतिरिक्तं पदं त्याज्यं हीनं वाक्ये निवेशयेत् ।

विप्रकृष्टं सन्दध्यादानुपूर्वींश्च कल्पयेत् ॥१०२॥

लिङ्गं धातुं विभक्तिश्च सन्नयेत् तत्र तत्र च ।

यद्यस्याच्छान्दसं वाक्यं कुर्यात् तत्तत्तु लौकिकम् ॥१०३॥

यावतामेव धातूनां लिङ्गं रुदिगतं भवेत् ।

अर्थस्याप्यभिधेयं तावद्विगुणविग्रहः ॥१०४॥

धातूपसर्गावयवगुणशब्दार्द्धधातुजम् ।

वक्त्रेकधातुजं वापि यदनिर्वाच्यलक्षणम् ॥१०५॥

धातुजं धातुजाज्जातं समस्तार्थजमेव वा ।

(१) ८६ सङ्गच्छोक्ताव् १२७ सङ्गच्छोक्तपर्यन्तं शोकाः क० घ० चिडि-
तयोः पुस्तकयोर्नोपलभ्यन्ते । एते ख० ग० छ० चिडितेषु पुस्तकेषूपलभ्यन्ते ।

(क) अ० १, ६, ७ । (ख) अ० १, ११, ५ । (ग) अ० १, ५४, १ ।

वाक्यजं व्यतिकीर्णञ्च निर्वाच्यं पञ्चधा पदम् ॥१०६॥

दिगुर्दन्तोऽव्ययीभावः कर्मधारय एव च ।

पञ्चमस्तु वज्रघ्नीहिः षष्ठस्तत्पुरुषः स्रुतः ॥१०७॥

विपहानिर्वचः कार्यं समासेष्वपि तद्धिते ।

प्रविभज्यैव निब्रूयाद्दृष्टार्हं दृष्ट्या इत्यपि ॥१०८॥

भाष्यां रूपवती चास्य रूपवद्भाष्यं इत्यपि ।

इन्द्रश्च सोमश्चेत्येवमिन्द्रासोमौ निदर्शनम् ॥१०९॥

शब्दरूपं पदार्थञ्च व्युत्पत्तिः स्रुतिर्गुणः ।

सर्वमेतदनेकार्थं दृष्टानवगमे गुणाः ॥११०॥

सामान्यवाचिनः शब्दा विशेषे स्थापिताः कश्चित् ।

पलायने यथावृत्ति कोनुमयां इतीयते ॥१११॥

विशेषवाचिनस्त्वन्ये सामान्ये स्थापिताः कश्चित् ।

हिमेनाग्निमिति मन्त्रे हिमशब्दो निदर्शनम् ॥११२॥

पदमेकं समादाय द्विधा कृत्वा निरुक्तवान् ।

पुरुषादः^(क) पदं यास्को वृत्ते वृत्ते इति तृचि ॥११३॥

अनेकं सत्तया चान्यदेकमेव निरुक्तवान् ।

अरुणो मासकृन्मन्त्रे मासकृदिपक्षेण तु ॥११४॥

पदव्यवायेऽपि पदे एकीकृत्य निरुक्तवान् ।

गर्भं निधानमित्येते न जामय^(क) इति तृचि ॥११५॥

पदजातिरविज्ञाता त्वः पदार्थं सिनामनि ।

स्वरानवगमो धाधि^(क) वनेनेत्युचि दर्शितः ॥११६॥
 शुनःशेफं^(ख) नराग्रसं^(ग) धाव्यानः पृथिवीति च ।
 निरस्ततेति प्रभृतिस्वर्यादासीत् क्रमो यथा ॥११७॥
 वर्णस्य वर्णयोर्लोपो वङ्गनां व्यञ्जनस्य च ।
 अत्राणीतिकपिर्नाभाद^(घ) नोयामित्यघासु च ॥११८॥
 अर्थात् पदं स्वाभिधेयं पदाद्वाक्यार्थनिर्णयः ।
 पदसङ्घातजं वाक्यं वर्णसङ्घातजं पदम् ॥११९॥
 अर्थात् प्रकरणाभिज्ञादौचित्याद्देशकालतः ।
 मन्त्रेष्वर्थविवेकः स्यादितरेष्विति च स्थितिः ॥१२०॥
 इति ज्ञानान्वयोपायैर्नैरुक्तेषु यतेत सः ।
 जिज्ञासुर्ब्रह्मणो रूपमपि दुष्कृत् परं व्रजेत् ॥१२१॥
 यथेदमग्रे नैवासीदसदप्यथ वापि सत् ।
 जज्ञे यथेदं सर्वं तद्भाववृत्तं वदन्ति तु ॥१२२॥
 भावप्रधानमाख्यातं यङ्विकारा भवन्ति ते ।
 जग्मास्तित्वं परीणामो वृद्धिर्दानं विनाग्रनम् ॥१२३॥
 एतेषामेव षष्ठान्तु येऽन्ये भावविकारजाः ।
 ते यथावाक्यमपूङ्गाः सामर्थ्यान्निवृत्तमैः ॥१२४॥
 देवानाञ्च पितॄणाञ्च नमस्कारैस्तथैव च ।
 अथ यस्तं समस्तं वा शृणु व्यावृत्तिर्देवतम् ॥१२५॥
 व्यावृत्तीनां समस्तानां देवतन्तु प्रजापतिः ।

(क) अ० १, १५८, ६ । (ख) अ० ५, १, ७ । (ग) अ० १, १२, ६ ।
 (घ) अ० ८, ७, ६ ।

यस्तानामयमग्निश्च वायुः सूर्यश्च देवताः ॥१२६॥

वाग्देवत्योऽथ वाय्वेन्द्रो यदि वा परमेष्ठिनः ।

ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो देवः क एव वा ॥१२७॥

भावप्रधानमाख्यातं यद्वत्प्रकारा भवन्ति तु ।

जन्मास्तित्वं परीणामो ऋद्धिदानिविनाग्रनम् ॥१२८॥

एतेषामेव वर्णाः स्युरन्ये भावविकारजाः ।

यथावचनमथूह्याः सामर्थ्यान्मन्त्रवित्तमैः ॥१२९॥

चौथेव लोके सिद्धानि पुमान् स्थय नपुंसकम् ।

नाभसूक्तप्रदेशेषु योज्यं प्रकरणं तत्तु ॥१३०॥

तेषां तु नामभिलिङ्गैर्यद्वर्णं सर्वनामभिः ।

कुर्वन्नामानि वै वाङ्मरन्यदेवत्यया यथा ॥१३१॥

यथेदमग्रे नैवासीदसदाप्यथवापि सन् ।

जज्ञे यथेदं सर्वन्तु भाववृत्तं प्रसक्तते ॥१३२॥

वाग्देवत्योऽथ वाय्वेन्द्रो यदि वा परमेष्ठिनः ।

ओङ्कारो वैश्वदेवो वा ब्राह्मो देवः क एव वा ॥१३३॥

व्याहृतीनां समस्तानां देवतं तु प्रजापतिः ।

यस्तानामयमग्निश्च वायुः सूर्यश्च देवताः ॥१३४॥

इति शौनकाचार्यवृत्तौ ऋद्धदेवतायामुपोद्घातप्रकरणम् ।

आग्नेयं प्रथमं सूक्तं मधुच्छन्दस आदितः^(१) ।

जेयास्वन्योऽन्यदेवत्या^(२) स्तृचाः सप्तात उत्तराः ॥१२५॥

वायव्यः प्रथमस्तेयामैन्द्रवायव उत्तरः ।

मैत्रावरुण आश्विन्य^(३) ऐन्द्रो यः पञ्चमस्तृचः^(४) ॥१२६॥

^(५) नान्यः षष्ठाद्विजलिङ्गो गायत्रोऽन्यस्तु यस्तृचः^(६) ।

वज्रदैवतमन्यत्तु^(७) वैश्वदेवेषु शस्यते ॥१२७॥

सुग्रेदुवस्यौ^(८) गार्गांते^(९) गोतमेऽथ अजिन्वनि^(१०) ।

अवत्सारे^(११) परच्छेपे^(१२) अत्रौ^(१३) दौर्घतमस्य^(१४) यौ^(१५) ॥१२८॥

(१) आर्धकमिति ग० छ० । घ० पुक्तकोद्धृतपाठश्च ।

(२) सर्वेऽन्यदेवत्या इति ग० छ० । घ० उ० ।

(३) मैत्रावरुणोऽश्विन इति ख० ग० छ० । घ० उ० ।

(४) त्विन्द्रो वैश्वदेव इति ख० । अथ्यैन्द्रोऽतो वैश्वदेव इति ग० छ० ।

(५) तप्तामा विजलिङ्गो वेति ग० छ० । घ० उ० ।

(६) गायत्रोऽन्यपरस्तृचः इति क० घ० च० ।

(७) वज्रदैवतमन्यत्त्विति क० घ० । वज्रदैवत्यमन्यत्त्विति ग० ।

(८) सुग्रेऽथ वास्ये इति ग० छ० । घ० उ० ।

(९) परच्छेपे इति ग० । अवत्सारपरच्छेपे इति ख० ।

(१०) पुत्रे इति ख० ग० छ० । घ० उ० ।

(११) तत् एषौ इति ख० ।

(क) अ० १, ५१, ७ । (ख) अ० ८, ४६, १० । (ग) अ० ५, ४४, १० ।

(घ) अ० १०, १००, ५ । (ङ) अ० १, १५८, ६ ।

वसिष्ठे नाभानेदिष्ठे^(क) गये^(ख) मेधातिथौ मनौ^(ग) ।
 कक्षीवति^(घ)^(१) विह्वले^(ङ) च वज्रध्वन्येषु चर्चिषु^(२) ॥१३८॥
 अगस्त्ये वृद्धदुक्षे^(च) च विद्यामित्रे च^(३) गाथिनि^(४) ।
 दृग्गन्ते विप्रवादास्तु^(५) तास्तु तास्तु स्तुतिष्विह ॥१४०॥
 बह्वीनां सन्निपातस्तु यस्मिन्मन्त्रे प्रदृश्यते ।
 आचार्यो यास्कशाण्डिल्यौ वैश्वदेवं तमाहतुः^(६) ॥१४१॥
 पादं वा यदि वार्धर्षमृचं वा सूक्तमेव वा ।
 वैश्वदेवं वदेत्सर्वं यत्किञ्चिद्वज्रदेवतं^(७) ॥१४२॥
 अथिभिर्देवताः सर्वा विद्याभिः स्तुतिभिः स्तुताः ।
 संज्ञा तु विद्यमित्यासां^(८) सर्वावाप्तौ निपातिता^(९) ॥१४३॥

(१) काक्षीवते इति ख० । कक्षीवते इति घ० उ० ।

(२) अथर्चिषु इति ख० ग० ङ० । घ० उ० ।

(३) विद्यामित्रेऽप्येति ख० ङ० । घ० उ० ।

(४) विप्रवादास्तेति क० घ० च० ।

(५) तदाहतुरिति ग० ङ० । घ० उ० ।

(६) वज्रदेवतमिति क० च० ।

(७) विद्यमित्येवेति ख० ग० ङ० । घ० उ० ।

(८) निपातिता इति ङ० । घ० उ० ।

(क) ऋ० १०, ६१, १८ । (ख) ऋ० ६, २, ८ । (ग) ऋ० १, १६, १६ ।

(घ) ऋ० १, ५१, १२ । (ङ) ऋ० १, १०८, ६ । (च) ऋ० ४, २०, १० ।

(छ) ऋ० १, ८, १ ।

सारस्वतः सप्तमस्तु^(१) एताः प्रउगदेवता^(२) ।

अविध्यमान ऊने वा प्रउगेष्वत आवपेत्^(३) ॥१४४॥

सरस्वती तु द्विविधां हृत्तु सन्दृश्यते स्तुता^(४) ।

नदीवक्षैव वाग्वैव तथैवमुभयं स्तुतं^(५) ॥१४५॥

(१) मुरूपस्तु^(क)मित्येन्द्रं सप्त चान्योऽन्यतः परं ।

षष्ठादह^(६) स्वधामिति मारुत्योऽनन्तरा ऋचः ॥१४६॥

एका वीलु^(७)चिदिन्द्राय^(८) मरुद्भिः सह गीयते ।

(१) सारस्वतस्तु सप्तम इति ग० घ० उ० ।

(२) सारस्वतस्तु उत्तरमष्टना प्रउगदेवता इति ख० ।

(३) अविध्यमान इत्यादिश्लोकाऽऽ ख० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नोप-
लभ्यते ।

(४) ऋत्तु सर्वासु सा स्तुतेति ग० घ० उ० ।

(५) नदीवक्षैवतावच्च सूत्राचार्यस्तु श्रौतक इति ख० । अथ सूक्ताचार्य
इति ग० घ० । घ० उ० ।

(६) इत पूर्व ख० ग० घ० । घ० उ० चिह्नित पुस्तकेषु नदीवन्निगमा
घट्ते सप्तमो नेत्युवाच ह । अग्येकाच दृषदत्यां चित्रहश्च सरस्वती ।
इयं शुभेभिरित्येतं मेने यास्तु सप्तमम् । पथो सारस्वतस्यैता
यास्या मैत्रायसीयके । प्राधान्याद्भविष पश्यन् वाच एवैतरो-
ऽमवीत् । इत्यधिकं पश्यते ।

(७) षष्ठादह इति ख० षष्ठादह इति घ० ।

(८) एकाविष्णुचिमिन्द्रोयमिति क० । एकाविष्णुचिदिन्द्रायेति ख० ।

एकापीलुचिदिन्द्रायेति ग० । एकावाणुचिदिन्द्रायेति घ० ।

(क) ऋ० १, ४, १ । (ख) ऋ० १, ६, ५ ।

तस्या एकान्तरायास्तु अर्धर्चन्यो^(१) द्विदेवतः ॥ १४० ॥
 मरुद्गणप्रधानोऽयं ह्रीन्द्रस्तु^(२) विचिकित्सितः ।
 मन्दू^(क)(१)समानवर्चस्यौ^(३) मन्दुनावासवर्चसा ॥ १४८ ॥
 मन्दू इति^(४) प्रगृह्णन्ति^(५) येषामेष^(६) द्विदेवतः ।
 एकदैवत्यमात्रास्यो विज्ञेयाध्ययनात् पदं^(७) ॥ १४९ ॥
 रोदसी^(ग) देवपत्नीनामयर्वाङ्गिरसे^(८) यथा^(९) ।
 (८) मरुद्गणप्रधानेयमाचार्याणां स्तुतिर्भन्ता ॥ १५० ॥
 मरुद्गणप्रधानत्वादिन्द्रस्तु विचिकित्स्यते^(१०) ।

(१) अर्धर्चोऽन्यो द्विदेवत इति घ० उ० । ङ० ।

(२) ह्रीत्यं चेति ख० ग० । घ० उ० । मरुद्गणप्रधानो ह्रीत्यं चेन्द्रः
 इति ङ० ।

(३) मन्दू इति ख० ।

(४) समानवर्चस्यमिति ग० । समानवर्चसा इति घ० ।

(५) मन्दू इति प्रगृह्णन्तीति क० घ० ङ० च० ।

(६) येषामेवेति ख० । येषामेवेति ग० ङ० । घ० उ० ।

(७) विज्ञायाध्ययनात्पदमिति ख० । विज्ञानाध्ययनात्पदमिति क०
 घ० ङ० ।

(८) रोदसी इत्यादि श्लोकार्थे क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(९) यथा इति ङ० ।

(१०) विचिकित्सितः इति ख० ग० । घ० उ० ।

(क) ऋ० १, ६, ७ । (ख) ऋ० १, ६, ७ । (ग) ऋ० १, १६७, ५ ।

(घ) ऋ० १०, ६९, १ ।

महद्गुणं महेन्द्रस्य^(१) समाग्रं सकलं विदुः^(२) ॥१५१॥
 अग्निमित्यग्निदैवत्वं पादस्त्वच दिदैवतः^(३) ॥
 निर्मथ्याहवनीयार्थावग्निनाग्निः^(४) समिध्यते ॥१५२॥
 द्वितीये दादशर्चं तु प्रत्यृचं देवताः स्मृताः ।
 स्वयन्ते ह्यग्निना सार्द्धं तासां नामानि मे शृणु^(५) ॥१५३॥
 प्रथमायां स्मृतयेधो^(क)^(६) द्वितीयायां तनूमपात्^(ग) ।
 नराग्रसं^(ग) तृतीयायां चतुर्थ्यां स्वयते तिस्रः^(ग) ॥१५४॥
 बर्हि^(क)रेव तु पञ्चम्यां दारो^(ग) दैव्यस्ततोऽन्यथा^(७) ।
 नक्तोषा सा तु सप्तम्यामष्टम्यां तु स्मृतौ^(८) सह ॥१५५॥

(१) महद्गुणमहेन्द्रस्येति घ० । महद्गुणेनेहेन्द्रस्येति क० ख०
 घ० च० ।

(२) समाग्रं आकलं विदुरिति क० घ० च० ।

(३) पादस्तच दिदैवतः इति ग० ड० । घ० उ० ।

(४) निर्मथ्याहवनीयार्थावग्निनाग्निरिति क० घ० । निर्मथ्याहवनीयार्थे-
 ऽग्निनाग्निरिति च० ।

(५) श्रूयते देवताऽद्यासां नामानि शृणुते इ नः इति क० घ० च० ।

(६) समिद्धस्त्विति क० घ० च० ।

(७) अन्यथेति छ०, अन्यथा इति च० ।

(८) संस्मृतौ इति ग०, स स्मृतौ इति ड० युक्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १६, ४५, २ । (ख) ऋ० १, १३, २ । (ग) ऋ० १, १३, ३ ।
 (घ) ऋ० १, १२८, १ । (ङ) ऋ० ३, ५३, १० । (च) ऋ० ५, ५, ५ ।

दैव्या^(क)विति^(१) तु होतारौ नवम्यामृचि संस्तुताः ।
 तिस्रो देव्यो दशम्यां तु ज्ञेयस्त्वष्ट्रै^(ख)व तु स्तुतः ॥१५६॥
 एकादश्यां तु सूक्तस्य स्तुति^(१) विद्यादनस्पतिम्^(ग) ।
 द्वादश्यां तु स्तुता देव्यो विद्यात्स्वाहाहती^(ख)रिह^(१) ॥१५७॥
 सूक्तेऽग्निं प्रत्यृचं यामु^(१) देवताः परिकीर्त्तिताः ।
 ता एव सर्वास्त्राग्रीषु द्वितीयायां^(१) विकल्प्यते^(१) ॥१५८॥
 प्रैथैः सहैव हैतानि त्रैकादश प्रपद्यते^(१) ।
 यजुषः^(१) प्रैथसूक्तं वा दशैतानीतराणि तु ॥१५९॥
 सौचामणानि^(१) तु चौषि प्राजापत्यायमेधिके ।

(१) दैव्याविति ख० ड० ।

(२) स्तुतिमिति ड० ।

(३) देवी विद्यात्स्वाहाहतीरिति ग० ।

(४) प्रत्यृचे यास्त्विति क० घ० च० ।

(५) द्वितीया त्विति ख० ।

(६) विकल्पते इति ख० ग० च० ।

(७) प्रैथैः सहैव हैतानि त्रैकादश सन्ति चेति ख० ग० ड० । सहैवैव
 इत्यत्र सहैवेति ख० ।

(८) यजुषोति ख० ग० घ० ।

(९) सौचामण्योति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, २७, १९ । (ख) ऋ० १, १२, २ । (ग) ऋ० ६, ४८, १० ।

(घ) ऋ० १, १८८, ११ ।

पुरुषस्य च यन्नेधे यजुःष्वेव तु तच्च ह^(१) ॥१६०॥
 अत्रैव प्रैषसूक्तं स्यान्न यजुःष्वद्विद्येत तत्^(२) ।
 तेषां प्रैषकृतं^(३) यच्च यच्च^(४) दीर्घतमा जगौ ॥१६१॥
 मेधातिथं^(५) यदुक्तं च चीष्टेवोभयवन्ति तु ।
 अघिर्गत्समदो^(६)^(७) यच्च वाध्र्यश्च^(८)स्तु^(९) यदुच्यते ॥१६२॥
 नराग्रसंवदचि^(१०)स्तु^(११) ददृशेऽप^(१२) यदौर्वशः ।
 तनूनपादगस्त्यस्तु^(१३) जमदग्नि^(१४)स्तु^(१५) यज्जगौ ॥१६३॥
 विश्वामित्र^(१६) अघिर्यञ्च जगौ वै काश्यपोऽसितः^(१७) ।
 मेधातिथेस्तृचां^(१८) यास्तु प्रोक्ता द्वादश देवताः ॥१६४॥

(१) तानि षडिति ख० ग० ड० ।

(२) यजुःष्वदि येषु चेति क० घ० च० ।

(३) प्रैषगतं सूक्तमिति ग० ।

(४) यच्च तच्चेति ख०, यक्तु तच्चेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) मेधातिथेरिति ख०, मेधातिथाविति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) ऋषौ गृत्समदे इति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) वाध्र्यश्चेति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) अघेष्टेति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) ददृशं चेति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) चेति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) वामदेवश्चेति ग०, जामदग्न्यश्चेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(१२) ऋच इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० २, १६, ८ । (ख) ऋ० १०, ६६, ५ । (ग) ऋ० १, १२६, ६ ।

(घ) ऋ० ३, ५३, १५ । (ङ) ऋ० ३, ५३, ६ । (च) ऋ० १, ४६, १० ।

सम्पद्यन्ते यथाग्नीकाः^(१) सम्पदं तां निबोधत ।

द्रुधो^(क)यः सोऽय^(ख)मेवाग्निरयं ह्यीधो^(ग)^(२) समिध्यते ।

आतिर्वैतस्ततं^(३) रूपं आतो^(ग) ह्यीधः^(४) समिध्यते^(घ) ॥ १६५ ॥

इति बृहदेवतायां द्वितीयोऽध्यायः ।

(१) यथाग्निं ताः इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) सर्व्वमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) ह्यीध इति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(४) आतिर्वैतस्ततमिति क० ग० घ० ञ० ।

(५) ह्यीधे इति ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० ८, ४६, २ । (ख) ऋ० ७, १, १६ । (ग) ऋ० ५, ८, ५ ।

(घ) ऋ० ४, १५; ४ ।

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

तनूनपादयन्त्वेव नाद्या सोऽप्युच्यते तनूः^(१) ।
 नपा^(२)दिति प्रजामाऊरमृतस्य^(३) च सम्भवम् ॥ १ ॥
 नराग्रंशन्विदैके तु^(४) होदभिस्त्राऊरध्वरे^(५) ।
 नराः शंसन्ति सर्वेऽस्मिन्नासीना इति वादिनः^(६) ॥ २ ॥
 तदाऊरग्निमेवायं^(७) नराग्रंशोऽध्वरे लयम्^(८) ।
 नरैः ग्रस्यत आसीनैराऊस्य चत्विजो नराः^(९) ॥ ३ ॥
 इत्या त्विति कृतं रूपं ह्युपिभिर्गतिकर्मणः^(६) ।

-
- (१) यक्त्यसौ तनुमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अमुतोऽस्येति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) नराग्रंशन्विदैके त्विति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) अमिमाऊरयेतरे इति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) वाऽध्वरे इति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) एतमेवाऊरन्येऽपिभिति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) ह्ययमिति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) चैवत्विजो नराः इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) इहस्त्रिभिर्कृतं रूपमोडेच कृतिकर्मणः इति ग० ड० पुस्तकान्तर-
 रश्च । इह इत्यत्र इष, ईडेच इत्यत्र ईप्पोच्चेति ख०, स्तुति-
 कर्मणः इत्यत्र, गतिकर्मणेति च० ।
-

इडावां^(क)स्तेन चोक्ताग्निरिरिणा^(ख)(ग)गतिकर्मणा^(ग) ॥ ४ ॥

वर्द्धि^(ग)रेवायमग्निस्तु सर्वं हि परिवर्द्धितम् ।

अत्रेन यः स्तुतौ^(घ) वासन्निधेन परिवर्द्धते^(घ) ॥ ५ ॥

हार^(घ)स्तु^(घ) देव्यो याः प्रोक्ता विद्येषां तास्तु यवतः ।

अग्रायी^(घ)मनुवर्त्तन्ते तथाग्राय्यग्निमेव ऋ^(घ) ॥ ६ ॥

अग्नौ ध्रुवं स्थितास्तास्तु^(घ) स्तूयन्ते चाग्निना^(घ) सह ।

प्राधान्यन्तास्तु चैवाग्नेः स्तुतिष्वय^(घ)हविःधु च ॥ ७ ॥

नक्तोषा सा^(घ) ॥ ये देव्यावाग्नेय्यावेव ते स्तुते ।

(१) इडिनेति ग०, ईडिनेति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(२) वर्द्धिकर्मणेति ग०, वर्द्धिकर्मणेति ख०, बुद्धिकर्मणेति पुस्तकान्तरम् ।

(३) यद्भुत इति ग० ख० पुस्तकान्तरम् ।

(४) परिवर्द्धित इति ग० घ० ङ० ।

(५) हारस्येति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) अग्रायीमनुवर्त्तन्त नाग्निं नाग्राय्य एव चेति क० घ० च० ।

(७) ध्रुवास्थितत्वात्त्विति क० घ० च० ।

(८) संस्तूयन्तेऽग्निनेति ख० ग० ङ० ।

(९) स्तुतिष्वेवेति ग० ख० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) नक्तोषाऽसौ इति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० ४, २, ५ । (ख) ऋ० ८, ८०, १ । (ग) ऋ० १, ५२, १७ ।

(घ) ऋ० १, १२, ६ । (ङ) ऋ० १, २२, १२ ।

श्यामाग्नेयी^(१) हि कालस्य तस्यैवोपाः^(२) कलैव तु^(३) ॥ ८ ॥
तम उच्छत्यु^(४)पा नक्ता^(५) नक्तौमां हिमविन्दुभिः ।
अपि वा^(६) व्यक्तवर्षेति नञ् पूर्वां वे^(७)रिदं^(८) भवेत्^(९) ॥ ९ ॥
नाम्ना भवत्युपा^(१०)स्यैव सैषा^(११) प्रागुदयादुरवेः ।
(८) सा हि वोपा^(१२) भवत्यादौ मध्ये प्राप्ते तमस्वती^(१३) ॥ १० ॥
देव्याविति^(१४) तु होताराबुधौ^(१५) पार्थिवमध्यमौ ।

(१) मायाग्नेयीति ख०, श्यावाग्नेयीति ग०, श्याग्नेयीति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) किला(ख)ज्वमे(ग)ति क० घ० च० ।

(३) व्यभि वेति ख० ।

(४) चेरिदमिति ख० ।

(५) तम उच्छत्युषेति श्लोकः क० घ० च० पुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) उपाः इत्यत्र उषेति पाठः संगतः ।

(७) शेषेति ख० ।

(८) ख० ग० घ० पुस्तकेषु, सा हि वोषेति श्लोकार्हे, नाम्ना भवत्युपा-
स्यैवेति श्लोकार्हात् प्राक्, पठितं ।

(९) शेषेति क० घ० च० ।

(१०) निशोषे सा तमस्विनीति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) देव्याविति ख० ग० ।

(१२) अपौ इति ग० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) अ० १, ४६, १ । (ख) अ० १, ४२, ४ । (ग) अ० ४, ५४, ५ ।

(घ) अ० १, ४६, १ । (ङ) अ० १, ४३, ० । (च) अ० १, ४२, ८ ।

दिव्यादग्नेस्तु^(१) जज्ञाते देव्यौ तेनेह जन्मना^(२) ॥ ११ ॥
 तिस्रस्तु देव्यो याः प्रोक्तास्त्रिस्थानैवेह सा तु वाक् ।
 चिविधेनोध्यते नाद्या ज्योतिःषु चिषु वर्त्तिनी ॥ १२ ॥
 अग्निमेवानुगेता^(३) तु मध्ये तैन्द्री^(४) सरस्वती ।
 अमुं स्थिताधिलोकन्तु^(५) भारती भारतो ह्यसौ ॥ १३ ॥
 येषां तु चिविधा वै वाग्दिवि च ध्योधि चेह च ।
 व्यस्ता^(६) चैव समस्ता च भजतेऽग्नीनिमानपि^(७) ॥ १४ ॥
 तद्यु तु यः सोऽयमेव^(८) पार्थिवोऽपिरिति श्रुतिः^(९) ।
 पार्थिवस्यास्य वर्चः स्युः कस्याप्यृक्^(१०) चार्त्तवेयु च^(११) ॥ १५ ॥
 त्विधित^(१२) स्तुष्टुतो वा स्यात्^(१३) त्वणमद्रुवतीति वा^(१४) ।

(१) होति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) कथ्यत इति क० ख० ङ० च० ।

(३) अनुगैवेति ख०, अनुसेवेति क० घ० च० ।

(४) प्राप्तेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) स्थितधिलोकन्त्विति क० घ० च० ।

(६) व्याप्तेति क० घ० च० ।

(७) भजत्यग्नीनिमानत्विति क० घ० च० ।

(८) द्रव्यामेवेति ख० ङ० पुस्तकान्तरश्च, यत् स्वयं प्रोक्त इति ग० ।

(९) श्रुतिरिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) कात्यावोदिति ख०, कस्याप्यृगिति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) पार्थिवो वाप्राग्ने च कौत्सा त्रिव्याप्तरीषु चेति क० घ० च० ।

(१२) तुक्षिते वा स्यादिति ख०, त्वक्षितेर्वा स्यादिति ग० ङ० पुस्तका-
न्तरश्च ।

(१३) अयुत एव वेति ख० ग०, वा इत्यत्र वेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १०, ८४, २ ।

कर्मसु त्वरणां वेत्ति (१) तेन नामैत(१) दश्रुते ॥१६॥
यः सहस्रतमोजस्तु (२) रवेस्वन्द्रमुपाश्रितः (३) ।
सोऽयं (४) त्वष्टारमेवाग्निः (५) परं वन्दे च यन्मधु (६) (७) ॥१७॥
प्रादाद्ब्रह्मा च (८) सुप्रीतः पुत्राय (९) यदथर्वणे (१०) ।
स चाभवदृषिस्तेन ब्रह्मणा वीर्यवत्तमः (११) ॥१८॥
तमृषि (१२) निमिषेधेन्द्रो (१३) मैवं वोचः (१४) कचिन्मधु ।
न हि प्रोक्ते मधुन्यस्मिन् जीवन्तं त्वोत्सृजाम्यहं (१५) ॥१९॥

(१) कर्मसुत्तारणो वेत्तीति ग० घ०, वेत्तीत्यत्र वेत्तीति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(२) नामैतदिति ख० ।

(३) सहस्रतमो रश्मिरिति ग० छ० ।

(४) चन्द्रमसेऽश्रित इति क० घ० च० ।

(५) सोऽपीति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) अग्निमिति ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) वेदवत्तं मनुमिति ख०, चेह च यन्मध्विति ग०, वेद च यन्मध्विति छ०, देव च यन्मध्विति पुस्तकान्तरम् ।

(८) अपीति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(९) पुत्रायेति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) तदथर्वण इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(११) दीप्तिमत्तरः इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(१२) तं तृषिरिति क० घ० च० ।

(१३) निमिषेधेन्द्र इति क० घ० च० ।

(१४) मेदं वाचः इति क० घ० च० ।

(१५) मधो ब्रह्म जीवन् त्वहमुत्सृजे इति क० घ० च० ।

तमृषिं त्वश्विनौ देवौ विधिव ऽन्मध्याचरतां^(१) ।
 स च ताभ्यां तदाचष्टे यदुवाच ग्रचीपतिः ॥२०॥
 तमब्रूतान्तु नासत्यावाश्वेन^(२) गिरसाऽभवत् ।
 मध्याशु याहय त्वं त^(३) मेन्द्रस्य त्वां हनिष्यति^(४) ॥२१॥
 आश्वेन^(५) गिरसा तौतु^(६) दधङ्गाह यदश्विनौ^(७) ।
 तदाश्वेन्द्रोऽहरत्सुनं^(८) न्यधात्तामस्य तौ गिरः^(९) ॥२२॥
 दधीच^(१०) क्लृ^(११) च्छिरस्यायं कृतं वज्रेण वज्रिणा ।
 पपात सरसो मध्ये पर्वते ग्रयणावति^(१२) ॥२३॥
 तदह्यसु^(१३) समुत्पाय भूतेभ्यो विविधान् वरान् ।

(१) विविक्ते इति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) याचत्विति क० ख० ड० च० ।

(३) वाहयेनेति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) त्वावामिति क० ख० ध० च० ।

(५) मेन्द्रस्य त्वावधीततः इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) याहयेनेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) ताभ्यामिति ख०, तत्त्विति क० घ० च० ।

(८) यदश्विनोरिति क० घ० च० ।

(९) तदश्वेन्द्रो हरम्येहेति ख० ।

(१०) यावन्धत्तामस्य यच्छिर इति ग०, नवतामस्य यच्छिरः इति ख०,
 धान्यन्धत्तामस्य यच्छिरः ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) दधीचस्येति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(१२) तच्छिरम्विति क० ख० ग० च० ।

प्रादात्सु^(१) युगयर्थन्तं तास्वेवापु न्यमज्जत^(२) ॥२४॥

तद्यथा रूपविकर्त्ता च योऽसौ माध्यमिके गणे ।

स्तुतः स च निपातेन^(३) सूक्तन्तस्य न विद्यते ॥२५॥

(क) वनस्पतिं तु यं प्राङ्मुखं सोऽग्निर्वनस्पतिः ।

अयं वनानां हि पतिः पाता पालयतीति च^(४) ॥२६॥

अग्निर्गर्भमदेना^(५)ऽयं वनस्पतिवदौडितः ।

मन्दस्ते^(६)त्यस्य (१) सूक्तस्य (२) पञ्चस्य द्वतीयया ॥२७॥

धूपवत्तद्वच्चैव स्तुतिर्याच^(७) प्रसङ्गजा ।

समस्तेनैव सूक्तेन^(८) द्वितीये सा तु मण्डले ॥२८॥

स्वाहास्तु^(९) सङ्ख्यास्तु (८) विदुषां मतयोऽभवन् ।

(१) प्रादायेति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) निमज्जतीति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(३) निपाते चेति क० घ० च० ।

(४) वेति क० घ० च० ।

(५) मन्दस्तेति चेति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) सूक्ते चेति ग० ।

(७) यास्येति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(८) सर्व्वेणांतिस्सूक्तेनेति ख० ग० ड०, सर्व्वेणां यतिस्सूक्तेनेति पुस्तका-
न्तरं ।

(९) क० घ० च० पुस्तकेषु, स्वाहास्तुवाचसंख्यास्त्विति पाठोऽस्ति ।
स्वाहास्तुतयोऽनेकास्येति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० ६, ७८, १० । (ख) ऋ० २, १६, ८ । (ग) ऋ० १, २६, ५ ।

(घ) ऋ० १, १८८, ११ ।

तत्सर्वं सोऽयं^(१)सेवाग्निर्भवतीति विनिश्चयः ॥२८॥

अयं कर्त्ता च देवानां^(२)साधुतिष्ठामिहैकजा ।

अयं प्रसूतिर्भूतानां स तेषां^(३)मयमव्ययः ॥३०॥

तनूनपा^(४)द्वितीया तु^(५)नराग्रंशं^(६)वती च या ।

समस्यते^(७)प्रयोक्तव्ये त्रिव्येवोभयवत्स्विह^(८) ॥३१॥

नराग्रंशवती वा स्या^(९)द्वितीयेह^(१०)प्रजार्चिनां ।

बलकामोऽयं वा यः स्या^(११)दूरिमिच्छति वापि^(१२)यः^(१३) ॥३२॥

आग्नेयमिति^(१४)यन्त्रेभि^(१५)र्वैश्वदेवमिहोच्यते ।

(१) त्वयमिति ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) अयं हि कर्त्ता साहानामिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) सर्वेषामिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) चेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) समस्यते इति ख० ग०, समस्येते इति ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) उभयवत्त्वमिति ग०, उभयवत्सु त्वमिति ङ०, उभयवत्सु चेति पुस्तकान्तरम् ।

(७) चास्यादिति ग० ङ० ।

(८) चेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(९) अग्रकामो वेति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) भूतिमिच्छेदयापीति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(११) वेति ग० ।

(१२) आग्नेयं सक्तमिति ख० ग० पुस्तकान्तरम्, आग्नेये सक्तमिति ङ० ।

(१३) सक्तमेमिर्यदिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, १८८, २ । (ख) ऋ० १, १८२, ३ ।

न सावित्रे ऋयामी^(१)ति न सूर्यायां^(२) कतौ मुखे^(३) ॥४५॥

न चैवैवं प्रपादेषु^(४) मन्त्रेष्वन्येषु केषुचित् ।

न च यत्र सजोषेति पदं वा स्यात् सजू^(५)रिति ॥४६॥

यस्मिन्^(६) प्रसङ्गादपि तु बङ्गीनां परिकीर्तनम् ।

वैश्वदेवं तदप्याह सविरो लोमकायनः^(७) ॥४७॥

असंस्तुतं संस्तुतवत्^(८) प्रदिष्टं दैवतं कचित् ।

मन्त्रैस्तद्वृषयोऽर्चन्ति^(९) तान्तु बुध्येत शास्त्रतः^(१०) ॥४८॥

आदौ तु मध्ये वान्ते च विधावृषु च कर्मभिः^(११) ।

कर्माण्यनुपदिष्टानि प्रदिष्टान्यपि तु कचित्^(१२) ॥४९॥

कर्मैव तावत्सावित्र्यां निविदि स्तौति कर्मणा ।

(१) मुखे इति ग० छ० ।

(२) प्रपादेष्विति ख० ग० छ० ।

(३) यस्मिन्निति क० घ० च० ।

(४) लोमकायनः इति ख० छ० ।

(५) स्तुतं वायीति ख० ग० छ० ।

(६) देवताम्वृषयोऽर्चन्तः इति क० घ० च० ।

(७) शास्त्रविदिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरं ।

(८) एषकृत्वेषु च कर्तृभिरिति ग० घ०, एषकृत्वेषु च कर्तृभिरिति पुस्तकान्तरं ।

(९) स्तुतवदिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, ३५, १ । (ख) ऋ० ५, ७२, ५ । (ग) ऋ० १, २२, ७ ।

यद्वेनुमप्यनडुहो^(१) बोढा दोग्ध्याग्नेरेव वा ॥५०॥
 भागेयः सौति चान्यादीन्निवादीनयमंस्तुतौ^(२) ।
 यदैभिरिति चैतस्मिन् वैश्वदेवेऽग्निमर्चति ॥५१॥
 तदाज्जरादावन्ते च प्रायशोऽन्यां स्तुवन्नृषिः^(३) ।
 प्रातयोंगात्^(४) प्रसङ्गाद्वा सौत्यन्यामपि देवताम् ॥५२॥
 यस्यां वदत्यर्थवादान्^(५) सा ज्ञेया सूक्तभागिनी ।
 यान्तु सौति प्रसङ्गेन सा विज्ञेया निपातिनी ॥५३॥
 चतुर्द्धा भष्यते^(६) चास्मिन् सूक्ते वै^(७) सूक्तभागिनी ।
 यस्मिन् सर्वास्तु राजर्षीर्नृषीन् वापि स्तुवन्नृषिः ॥५४॥
 मेधातिथिरगस्त्यस्तु^(८) बृहदुक्त्यो मनुर्गयः^(९) ।
 अजिन्धा^(१०) च सुकर्षस्य ग्रायांतो^(११) गोतमो सुभः^(१२) ॥५५॥

(१) यद्वेनुः सत्यगवाहाविति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) चान्द्रसंस्तुताविति क० ख० घ० च० ।

(३) चान्याः स्तुवन्नृषः इति ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) प्रतियोगादिति ग० ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) वदन्त्यर्थवादाः इति क० घ० च० ।

(६) न तु व्याहृत्यते इति क० घ० च० ।

(७) वेति ग० ।

(८) वेति ख० घ० ।

(९) मानवो यमः इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) अ० १०, ११, २ । (ख) अ० ६, २, ८ । (ग) अ० ५, २६, ११ ।

(घ) अ० ३, ५१, ७ ।

स्वस्वाचेयः परुष्केपः कचीवा^(क)नाथिरौर्वग्नः^(१) ।
 नाभाक^(ख)स्यैव निर्दिष्टो दुवस्यु^(ग)र्ममतासुतः^(२) ॥५६॥
 विह्वयः^(घ) कश्यपश्चपि^(३)रवत्सारश्च नामयः^(ङ) ।
 वामदेवो मधुच्छन्दाः पार्थो दक्षसूता^(४)दितिः ॥५७॥
 जुह्वर्गत्समद^(च)श्चर्षिर्देवाः सप्तर्षयश्च^(५) ये ।
 तापसोऽग्निर्चपिः^(६) कुत्सः^(७) कुसीदौ चित^(८) एव च ॥५८॥
 बभ्रुप्रभृतयश्चैव चत्वारो भ्रातरः पृथक् ।
 विष्णुश्च नेजमेषश्च नासा संवनम^(९)^(१०)श्च यः ॥५९॥
 एते तु सर्व^(११) एवास्य विश्वेः स्त्रैः कर्मजैर्गुणैः ।
 समक्षैरथ च^(१२) व्यस्तैः पृथक्सूक्तेषु तुष्टुबुः ॥६०॥

(१) उर्व्वसुदिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) ममतासुताः इति घ० च० ।

(३) चर्षिरिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) पार्थोदक्षसुतेति क० घ० च० ।

(५) देवास्य ऋययश्चेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) यमोऽग्निस्तापसः इति ग० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) सप्तवन इति ग० ।

(८) सर्व्व इति क० घ० च० ।

(९) वेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(क) ऋ० १, १२६, २ । (ख) ऋ० ८, १४, २ । (ग) ऋ० १०, १००, १२ । (घ) ऋ० १, १०८, ६ । (ङ) ऋ० १, १२६, ६ । (च) ऋ० २, १६, ८ । (छ) ऋ० १, १०६, ६ । (ज) ऋ० १, ५२, ५ । (झ) ऋ० १०, ६३, १२ ।

पार्थिवो द्रविणोदा^(क)ग्निः^(१) पुरस्ताद्यस्तु कौर्त्तितः ।

तमाञ्जरिन्द्रं दाढत्वा^(२)देके तु वलविजयोः ॥६१॥

अयं हि द्रविणोदाऽग्निरयं दाता वलस्य हि ।

द्रविणोदाग्निरेवायं द्रविणोदा^(क)स्तदोच्यते ॥६२॥

आग्नेयेष्वेव दृश्येत्^(३) प्रवादाद्रविणोदसः ।

^(४)ऐन्द्रस्य नवकस्येह ^(५)यदैन्द्रावरुणं परम् ॥६२॥

(१) द्रविणोदोऽग्निरिति क० घ० च० ।

(२) अग्निदाढत्वादिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) आग्नेयेष्वेव दृश्यन्ते इति ग० ।

(४) छ० छ० चिह्नितपुस्तकयोः, पुस्तकान्तरे च ऐन्द्रस्य नवकस्येति
श्लोकाश्चात्राह, द्रविणोदाग्निरेवायमिति श्लोको न विद्यते । तत्र,—

जायते च बलेनायमध्येतृविभिरभ्यरे ।

हवींश्चि द्रविणां प्राङ्महविषो यत्र जायते ।

दातारश्चर्त्विजस्तेषां द्रविणोदास्ततः सयम् ।

अग्नीषां पुत्र इत्येषां दृश्यते सहसोपहै ।

मध्यमाद्वा यतो अग्ने तस्माद्वा द्रविणोदसः ।

एतत्सार्द्धश्लोकद्वयं दृश्यते । छ० चिह्नितपुस्तके द्रविणोदसः
इत्यत्र द्रविणोदस इतिपाठः, पुस्तकान्तरे च अग्नेतौत्यत्र अध्येत्विति
पाठोऽस्ति ।

(५) नवकस्यादेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

तस्योत्तरं तु (१) सोमानं ख्यते ब्रह्मणस्पतिः ।
 अग्निः पञ्चभिराद्याभिः (२) स्तिसृभिः सदसस्पतिः ॥ ६ ४ ॥
 नराशंसो (३) ऽन्यथा चर्चा सोमेन्द्रौ तु निपातितौ ।
 चतुर्थ्यां सोम इन्द्रश्च पञ्चम्यां दक्षिणा सह (४) ॥ ६ ५ ॥
 प्रसङ्गादृषिणा प्रोक्ताः सम्बन्धाः स्थानलोकयोः ।
 प्राजापत्यं तथैन्द्रः स्यादिति तस्येह नामनी (५) ॥ ६ ६ ॥
 कथिते द्वे च षट्चान्यान्येषाञ्चाद्याः (६) प्रजापतिः ।
 (७) शिष्टानि यानि नामानि तानि वक्ष्याम्यतः परं ॥ ६ ७ ॥
 सप्तभिः कस्य कामस्य सदसस्पतिरेव च ।
 इडस्पति (८) र्वापस्पतिस्तत (९) स्तु ब्रह्मणस्पतिः ॥ ६ ८ ॥
 तृतीयान्ते तु सूक्तस्य चतुर्थ्य (१०) पञ्चमस्य यत् ।

(१) तस्योत्तरे चेति क० घ० च० ।

(२) अग्न्याभिरिति छ० ।

(३) तथेति क० घ० ।

(४) यानि तस्येह नामानि प्राजापत्यानि तानि त्विति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) कथितानीह षडग्रानि तेषां त्वाद्य इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) शिष्टानीति श्लोकार्द्धे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(७) इडस्पतिरिति क० ।

(८) कुत इति छ० घ० ।

(९) प्रघममिति छ० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

चतुर्भिरितरैस्तत्र^(१) न सूक्तं नाण्युच्यते^(२) ॥६८॥
 सर्वाण्येव तु सर्वासां देवतानां प्रजापतेः ।
 नामानि कथयन्त्येते सम्यग्भक्तिदिदृचवः ॥७०॥
 तदाङ्घ्रिर्नैतदेवं स्थादृष्टानामेव^(३) हि स्मृतः ।
 तैरेव चास्य कल्प्यन्ते^(४) क्रतवस्तु हवीषि च ॥७१॥
 मरुद्भिर्मध्यमस्थानैः पर^(५) मग्निस्तु पार्थिवः ।
 भवकेनेह^(६) सूक्तेन प्रतीत्य^(७)(क)मिति संस्तुतः ॥७२॥
 मरुतां वाहचर्यान्तु^(८) सूक्तेऽग्निचाग्निमारुते ।
 मन्यते माध्यमश्चैव^(९) यास्कोऽग्निं न तु पार्थिवम् ॥७३॥
 स्थादयं पार्थिवस्त्वेव^(१०) तथा रूपं हि दृश्यते ।

(१) स्वेनमिति क० घ० च० ।

(२) नापि तृचोऽनुते इति क० घ० च०, नानाप्युचोऽनुते इति ग० ।

(३) एष इति ख० ग० ड० ।

(४) तैरेवास्य प्रकल्प्यन्ते इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) अयमिति क० ग० घ० च० ।

(६) भवर्धनेहेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) प्रत्यक्षमिति ड० ।

(८) वेति ड० ।

(९) मध्यम स्वेवमिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) पार्थिवेभ्येवेति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

भूयसे^(क) वीतये^(ख) चेति^(१) वैद्युतेन तदस्ति हि^(२) ॥७४॥
 अथ स्याद^(३)भिधानस्य देवतायाः पृथक् पृथक्^(४) ।
 अतोऽर्धर्चस्य पादस्य कथञ्चायेत^(५) दैवतम् ॥७५॥
 यथा निविदि सावित्र्यां स्वयते कर्म कर्मणा^(६) ।
 दोग्ध्री घेनु^(७)र्वाढानङ्गानाशुः शत्रियुरं धियाः^(८) ॥७६॥
 यथा वरुणमित्रीया^(९) वरुणः प्राविता भुवत्^(१०) ।
 स्रक्तप्रायेणैभिरग्ने^(११) परीक्ष्यं^(१२) तच्च देवताः^(१३) ॥७७॥
 शब्दानां द्वैपदादीनां द्विदेवमङ्गदेवतम् ।
 असंस्तुतं संस्तुतकप्रदिष्टं दैवतं कश्चित् ॥७८॥

-
- (१) ऊयसे वीतये चैतदिति क० घ० च० ।
 (२) वैद्युतेनेत्यतस्त्वित्येति ख० उ० ।
 (३) अतस्त्वित्येति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (४) स्तुतौ स्तुताविति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) आयेतेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) सूर्य्यकर्मणेति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) तथैव चेति क० घ० च० ।
 (८) यथा च शत्रो मित्रीया इति क० घ० च० ।
 (९) अग्नेरिति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१०) परीक्ष्यः इति म० ।
 (११) परोदास्तत्र संस्तवः इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।
-

(क) अ० १, १६, २ । (ख) अ० १, ५, ६ ।

(ग) अ० १, २१, ७ । (घ) अ० १, २६, ८ ।

यत्र दिदेवते मन्त्र एकवदेवतोच्यते ।

विभक्तस्तुति तद्विद्यान् वज्रवज्रवच्च तत्^(१) ॥७८॥

आग्रीवांदेषु संज्ञास्तु कर्मसंज्ञास्तु देवताः ।

वज्रो हि वज्रवज्र^(१) द्विवज्रौ यत्र संस्तुतौ^(२) ॥८०॥

सुधन्वन^(३) आङ्गिरसस्या^(४) सन् पुत्रास्तयः पुरा^(५) ।

अश्व^(६) विभ्रा^(७) वाज्र^(८) अग्नि^(९) ग्रिथ्यास्तौ तदुरेव च^(१०) ॥८१॥

ग्रिथ्यामास तांस्तथा त्वाहं यत्कर्त्तुं किञ्चन ।

परिमण्डितकर्माणि वियेदेवा उपाह्वयन् ॥८२॥

धेनुं सर्वदुष्टां चक्रुर्मृतं सवरच्यते ।

वृषतस्तयेऽग्निभ्यां रथं दिव्यं त्रिवभुरम् ॥८३॥

इन्द्राय च इरौ देवप्रहितेनाग्निनापि यत् ।

(१) वज्रवज्रवच्च यदिति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) वज्रो हि वज्रवाच्यत्र इति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) द्विपदे यत्र संस्तुते इति क० ग० घ० च० ।

(४) आसन् सुधन्वन-पुत्रास्तय आङ्गिरसस्य ये इति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) विभ्रेति ग० घ० ।

(६) वायुचेति ख० ।

(७) तदुरेव तेऽभवमिति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) अ० ५, ७९, ११ । (ख) अ० ४, ४०, २ । (ग) अ० १, ११०, ७ ।

(घ) अ० १, ११४, १ । (ङ) अ० १, २७, ८ ।

एकञ्च सममित्युक्ते ज्येष्ठो^(१) द्वावित्यथाह च ॥८॥ ।

उक्त्वा ततश्चुखममान्ययोक्तं तत्र चर्षिताः ।

त्वष्टा च सविता^(२)यैव^(३) देवदेवप्रजापतिः ॥८५॥

सर्वान् देवान् समामन्त्र्य चाष्टतत्वं ददुष्व ते ।

तेषामाद्यन्ययो^(४) नाम्ना वृश्यते बह्व वस्तवः^(५) ॥८६॥

विशेषां ते ततश्चकु^(६)र्वाहनान्यायुधानि च ।

द्वितीयसवने तेषां तैस्तु भागः प्रकल्पितः ॥८७॥

अपिव^(७)त्सोममिन्द्रश्च तैस्तत्र सवने^(८) (९)सह ।

तेषां स्तुतिरिन्द्रसूक्तमय^(८)मित्यार्भवं^(९) परम् ॥८८॥

(१) ज्येष्ठेति पुस्तकान्तरं ।

(२) सविनेति छ० ।

(३) यैवेत्यत्र चैवेतिपाठः समीचीनः ।

(४) आद्यन्तयोरिति सविसर्गान्तपाठो युक्तः ।

(५) घेनुं सवर्दुधामित्यदि वृश्यते बह्ववस्तवा इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । वृश्यते बह्ववस्तव इत्यत्र, दृश्यन्ते बह्व-
वस्तवा इति पाठः साधुः ।

(६) ततस्ततश्चुस्ते तददिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) सवनैरिति ग० ।

(८) त्वयमिति क० ग० घ० च० ।

(९) इत्यष्टकमिति ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

इहेन्द्राग्नी सृता देवौ तृतीयस्थादिरग्निनौ^(१) ।
 हिरण्यपाणिं^(२) सावित्री तिस्रस्यायत^(३) उत्तराः^(४) ॥८८॥
 एकाग्रैर्दे तु देवानां^(५) दादृशो देवमद्वयः ।
 इन्द्राग्नी वरुणानी च आग्नेयी^(६) च^(७) इयक् सृताः ॥८९॥
 द्यावापृथिव्यौ दे च स्यात् स्योना^(८) दिस्त्वेव पार्थिवी^(९)^(१०) ।
 देवानां वात इत्येषा^(११) सूक्तगेषस्तु वण्णवः ॥९०॥
 वायोसोचेन्द्रवायुभ्यां द्यूचो दाम्भा^(१२) ततः परम् ।
 अवे^(१३) मिषावरुणयोस्तथेन्द्राय मरुत्वते ॥९१॥

(१) आदितोऽग्निनाविति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) हिरण्यपाणिर्वाति पाठो युक्तः ।

(३) अयन्य इति छ०, सावित्र्यस्य तस्योऽयन्य इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) ततश्चस्यायतोत्तराः इति ग० ।

(५) च देवीनामिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) अग्नीयीति छ० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) वा इति छ० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) महीदे स्योनेत्युक् पार्थिवी सृतेति छ० ।

(९) अतो देवा इति देवीति क० घ० च० ।

(१०) अघो दाम्भामिति क० ग० घ० छ० पुस्तकान्तरश्च, दृषस्ताभ्या-
 मिति छ० छ० ।

(११) दृषः इति ग० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

अथो^(१) विशेषां देवानां पूष्ण आष्टय्ये^(२) दत्तः^(३) ।
 असक्तो हि दृष्टिस्तस्य दत्तः पूर्णं दृती^(४) रये^(५) ॥८२॥
 आरुणिस्तद्युतः पूषा स गोभिरिभ्यते यतः^(६) ।
 यथा हि मधुनः पूर्णो दृतिर स्तौति चान्द्रिनौ^(७) ॥८३॥
 आवर्त्तनिं मधुनेति दृतेरिव च दृश्यते^(८) ।
 अर्धाष्टमा अपां ज्ञेया अर्धर्चान्याग्निदेवता^(९) ॥८४॥
 कस्य नूनन्तु काप्याद्या आग्नेय्यृक् सवितुस्तृचः ।
 भगभक्तस्य^(१०) भागी वा परं यदिति^(११) वारुणम्^(१२) ॥८५॥
 वसिष्ठाश्चैति चाग्नेये अग्नौर्मध्यमस्य तु ।

(१) दत्त इति ग० घ० ङ० च० ।

(२) आष्टय्येति चेति ख०, आष्टय्यिरित्युचः इति ग०, तत्रादुष्यति
 चेति ख० ।

(३) दत्तः रये इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) गीरिभोरिभ्यते ततः इति ख० ।

(५) दितिर्मर्षेति चान्द्रिवाविति ख०, चान्द्रिनौ इति ख० ।

(६) असक्तो हि दृष्टिस्तस्येत्यादि दृतिरेव च दृश्यते इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(७) अर्धर्चान्याग्निदेवतेति ख० ख०, अप्यर्चान्याग्निदेवतेति ग० ।

(८) हि यचेति ग० ।

(९) यच्चिद्वि वारुणे इति ख० ।

जराबोधे^(१)ति विज्ञेया वैश्वदेव्युत्तमोत्तमा^(२) ॥८७॥
 पराश्वतसो यास्त्वैत्रे चेन्द्रोलूखलयोः स्मृतिः^(३) ।
 मन्येते^(४) यास्ककार्यक्या^(५)विन्द्रस्येति तु भागुरिः ॥८८॥
 यच्चिद्गुलूखलस्य दे दे परे मुसलस्य तु ।
 चर्माधिषवणीयं^(६) वा सोमं वाप्स्य प्रशंसति ॥८९॥
 ऐन्द्रं यच्चिद्भि सत्पेत्युत्तरश्चाश्विनात्तृषात्^(७) ।
 आश्विनादुत्तरस्त्वन्व उषस्य^(८) सृच उत्तमः ॥९०॥
 ख्यमानः ग्रथदिति प्रीतस्तु मनसा ददौ ।
 शुनःप्रपाद्य^(९) दिव्यन्तु रथं सर्वं शिरण्ययम् ॥९१॥
 आग्नेयं सूक्त^(१०)मैत्रे च^(११) चिच्चिदित्याश्विनं ततः ।
 षतेऽर्थवादं कर्मैतदिन्द्रस्येति तु शंसति ॥९२॥
 पादोऽग्नये क्रयामीति मैचावरुण उत्तरः ।

(१) वैश्वदेव्युत्तमानमा इति क० ग० घ० च० ।

(२) यत्रेति मुसलोलूखलस्मृतिरिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(३) मन्येतामिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(४) यास्ककार्यक्याविति घ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) चर्माधिषवणीये इति घ० ।

(६) आश्विनं ङचमिति ड० ।

(७) आश्विनेत्युत्तरं कस्त औषस्य इति घ० पुस्तकान्तरम् । कस्त इत्यत्र कश्चित्ति ख० ।

(८) यत्नमिति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(९) दे इति घ० ।

द्वितीयो रात्रिसंज्ञावः^(१) सूक्तं सावित्रमुच्यते ॥१०३॥
 पञ्चेमानि जगौ दृष्ट्वा^(२) सूक्तान्यात्रिरसो मुनिः ।
 हिरण्यसूत्रपतां प्राप्य^(३) सख्यं चेद्रेण शान्तम् ॥१०४॥
 आग्नेयं प्रेति मारुतं क्रीलं^(४) (क)त्रीणि पराण्यतः ।
 सूक्तमुद्^(५)ब्राह्मणस्यत्वं यं रचन्ति त्रयस्तृचाः ॥१०५॥
 वरुणार्च्यमभिवाणां मध्य आदित्यदैवतः ।
 पौष्णं सपूषन्^(६) षड्रौद्र्य^(७)स्तृतीया न तु केवला ॥१०६॥
 मित्रेण वरुणेनाच^(८) विश्वेदेवैश्च संस्रवः ।
 उक्मचर्विणा पूर्वमादेवादैवतं विना ॥१०७॥
 ज्ञातुं न शक्यते लिङ्गान्तथापि कचिदुच्यते ।
 आदित्या वसवो रुद्रास्त्वमग्न इति च स्मृताः ॥१०८॥
 त्वचः सौम्योऽग्न^(९) आग्नेये प्रगाथेनाग्निनौ स्मृतौ ।

-
- (१) रात्रिः स्मृता द्वितीयेनेति छ० ।
 (२) दृष्ट्वेति छ० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) प्राप्तः इति छ० ।
 (४) क्रीलमिति पुस्तकान्तरम् ।
 (५) उत्तिष्ठेति छ० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) सम्पुष्णन्निति पाठो विशुद्धः ।
 (७) पौष्णं संदशरौद्रकेति छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (८) वरुणेनास्येति छ० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) सौम्यम् इति पुस्तकान्तरम् ।
-

सहोषसा लिङ्गभाजा वयं सोमः सुदानवः^(१) ॥१०८॥

अर्धर्चा देवदेवतस्य एष इत्याश्विने परे ।

आदित्यं मन्यते यास्को हविषेति^(२) सस्रस्तुतं^(३) ॥११०॥

सहोषसे ततः सौर्यसुदुत्यमिति संस्तुतम् ।

भक्तिर्येन वरुणोद्यु रोगघ्नस्तु च उत्तमः ॥१११॥

रोगोपनुद्य^(४) माद्याभ्यामुद्यक्षित्युत्तमे द्वचे ।

अर्धर्चं तु द्विषद्वेष ऐन्द्रः सव्यः^(५) ^(६) अतर्चिषु ॥११२॥

स्त्रयमिन्द्रसमं पुत्रमिष्कन्तोऽत्रिरसो मुनेः ।

वज्रैव^(७) सव्यो भूत्वर्षि^(८) र्योगितात्पुत्रताङ्गतः ॥११३॥

प्रथमे मण्डले ज्ञेया अषयस्तु अतर्चिनः ।

पुद्गलमहासूक्ता अन्त्ये मध्येषु मध्यमाः^(९) ॥११४॥

(१) उत्तमत्रयिण्योत्यादि वयं सोमः सुदानवः इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च०
चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(२) हविषेति पुस्तकान्तरं ।

(३) आदित्यमित्यादि श्लोकाश्च क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोप-
लभ्यते ।

(४) रोगोपनुद्यीति ग०, रोगोपनुतिविवि ङ० ।

(५) अथर्षन्तु द्विषद्वेषद्वैन्द्राण्यष्टेति छ० ।

(६) वच्चे चेति छ० ।

(७) भूत्वर्षेरिति क० ग० घ० च० ।

(८) प्रथमे मण्डले ज्ञेयेत्यादि अन्त्ये मध्येषु मध्यमा इत्यन्तपाठः क० घ०
च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

नवकं जातवेदस्यं नूचिद्यत्तु वया इति ।

वैश्वानरीयं तत्सूक्तमाग्नेयन्तु ततः परम्^(१) ॥११५॥

ऐन्द्राण्यसौ तत^(२)स्त्रीणि वृष्णे गर्धाय^(३) मारुतम् ।

आग्नेयानि तु पश्ये^(४)ति नवग्रथद्वि वामिति^(५) ॥११६॥

^(६)दशाश्विनानीमानीति इन्द्रावरुणयोः सुतिः ।

सौपर्णेयास्तु काश्चिच्च^(७) निपात^(८)सुतिषु सुताः ॥११७॥

उपप्रयन्तः^(९) सूक्तानि आग्नेयान्युत्तराणि षट् ।

द्विरण्यकेशो^(१०) रजसस्तृचोऽग्नेर्मथ्यमस्य तु ॥११८॥

इत्येति^(११) पञ्च तैन्द्राणि^(१२) यामित्यस्यां निपातिताः ।

(१) वज्रिमाग्नेयमुत्तरमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) इहः इति ख० ।

(३) नवपङ्क्त्यैपदानि त्विति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(४) उ० चिह्नितपुस्तके पुस्तकान्तरे च, दशाश्विनानीति श्लोकार्धस्यप्रे,
उपान्त्यं सप्तमेऽर्द्धे न मैत्रावरुणं विदुरिति पाठोऽस्ति ।

(५) याः काश्चिदिति ग० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) निपाताः इति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(७) इच्छेतीति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) चैन्द्राणीति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १, ३७, ४ । (ख) ऋ० १, ६१, १ । (ग) ऋ० १, ७४, १ ।

(घ) ऋ० १, ७८, १ ।

दध्य^(क)न्ननुरयवां च मास्तानि प्रये ततः ॥११८॥
 चत्वार्यांनो^(ख) वैश्वदेवे दे देवानां स्तुतिर्मता^(१) ।
 आनोभद्राश्च देवानां भद्रं यावच्छतं पुनः ॥१२०॥
 मधुवातास्तृचे तस्मिन् परमं मध्वपीयते ।
 आन्धर्यां ग्रस इत्येषां वैश्वदेवौ ऋगियते^(२) ॥१२१॥
 (३) अदितिर्द्यौरिति लस्यां विभ्रतिः कथिता^(४)दितेः ।
 तं सोमसौम्यमौषध^(५) मेता उत्थास्तृषोऽश्विनोः ॥१२२॥
 अग्निनाग्नेश्च^(६) सोमस्य अग्नीसोमाविति स्तुतिः^(७) ।

(१) चत्वार्यांन इति सूक्ते देवानां स्तुतिश्चतरेति क० ख० घ० च०, चत्वार्यांनो इत्यत्र चत्वार्यांमाविति ख० ।

(२) आनो भद्राश्च देवानामित्यादि वैश्वदेवौ ऋगियते इत्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु गोपलभ्यते ।

(३) पुस्तकान्तरे, अदितिर्द्यौरिति श्लोकाज्ज्ञे, आनो भद्राश्चेति श्लोकाज्ज्ञात् परं पठितं ।

(४) कथ्यते इति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) मेघस्यमिति ख०, मेघस्यमिति क० घ० च० ।

(६) अग्निनाग्ने. ससेति क० घ० च० ।

(७) विमं कृमे इति स० पुस्तकान्तरस्य ।

गोतमादौग्निजः^(क) कुत्सपरुच्छेपादृषेः^(१) परः ॥१२२॥
 इमं कुत्स^(ख) आङ्गिरसो ददर्शजातवेदसं जगाद षोडशर्चं ।
 पूर्वा देवा इत्यृचो देवदेवास्तयः पादा उत्तमायास्ततोऽर्द्धम् ॥१२४॥
 तस्यैव वा यस्य तत्पूर्वमुक्तं मित्रादिभ्यो वाच^(ग) षड्भ्यः प्रकृताभ्यः ।
 अन्योऽर्धर्चः येषां स्तुतानां पूर्वा देवाः पादैः स्तुतिभिः स्तुताः^(२) ॥१२५॥
 भरद्वाजे गृत्समदे वसिष्ठे नोधस्य^(ग) गस्त्ये विमदे नभाके^(घ) ।
 कुत्सेनोदके^(३) ब्रह्मदेवतेषु तथा द्विदेवेषु समानदेवधर्माः^(४) ॥१२६॥

(१) गोतमो नाम य ऋषिः कुत्स आङ्गिरस इति क० घ० च० ।

(२) वाचेत्यथ स्तुतापा इति क० घ०, स्तुताप्रो इति च० ।

(३) छ० चिह्नितपुस्तके पुस्तकान्तरं च,—

इमं कुत्स आङ्गिरसो ददर्श जातवेदसम् ।

कुत्सादीर्घवमाश्वेतमध्ये वारस्वधीयते ।

पूर्वा देवास्ततो देवास्त्रिभिः पादैस्तु संस्तुताः ।

षोडशर्चं तथा सृक्ते जगाद षतुरित्यसौ ।

अन्योऽर्धर्चं तु वा यस्या लिङ्गोक्तानां स्तुतौ गम्य ।

इति पाठो वर्तते ।

क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, कुत्सादीर्घवमाश्वेतोति श्लोकाऽर्धस्थके
 कुत्सादीर्घवमा इति ते द्वे स्वमधीयते । इति पाठोऽस्ति । इतीत्यथ
 ग्रन्थदिति ग० ।

(४) कुत्सेनोदकेति क० घ० च० ।

(५) समानधर्मिणः इति छ० ग० छ० पुस्तकान्तरं च ।

(क) ऋ० १, १८, २ । (ख) ऋ० १, १०६, ६ । (ग) ऋ० १, ६१,
 १४ । (घ) ऋ० ८, ४०, ४ ।

इमा रौद्रं ततः^(१) सौख्यं चिवं पञ्चाग्निनान्यतः ॥१२८॥
 नासत्याभ्यामिति तन्ये अर्धर्गदुःखप्रनाग्निनी^(२) ।
 ऐन्द्रव^(३)द्वैश्वदेवश्च प्रोषसे पृथुरुत्तरे ॥१२९॥
 ष्वपिर्दानश्च^(४) भाव्यस्य^(५) प्रातरित्यच शंसति ।
 कक्षीवता^(६) विदित्वेति^(७) षदैन्द्रमुपदिम्यते ॥१३०॥
 परोक्षं वैश्वदेवं^(८) तत् प्रदिष्टं स्वरसामसु ।
 अधिगम्य गुरोर्विद्यां गच्छन् स्तनिसयं प्रति ॥१३१॥
 कक्षीवानध्वनि आन्तः सुखापारण्यगोचरः ।
 तं राजा स्तनयो नाम भावयथ्यसुतो^(९) ब्रजन् ॥१३२॥
 क्रीडार्थं शानुगोऽपय्यत् सभार्यः सपुरोहितः ।
 अयैर्न रूपसम्पन्नं वृद्धा देवसुतोपमम् ॥१३३॥
 कन्यादाने मतिं चक्रे वर्णगोषाविरोधतः ।
 समोद्धैर्न स पप्रच्छ वर्णगोषादिकं तदा ॥१३४॥
 राजभ्रात्रिरसोऽस्मीति कुमारः प्रत्युवाच तम् ।

(१) परमिति क० घ० च० ।

(२) तन्येत्या दुःखप्रनाग्निनीति क० ग० घ० च० ।

(३) ऐन्द्रकदिति छ०, ऐन्द्रं वेति च० ।

(४) त्विति छ० ।

(५) कक्षीवतं कदित्यातीति क० ग० घ० च० ।

(६) परोक्षे वैश्वदेवे इति छ० ।

(७) भावयथ्यस्तत इति छ० ।

(क) अ० २, १२६, १ । (ख) अ० १, १२७, ६ ।

पुत्रोऽहं दीर्घतमस औचयस्य^(क) चवेर्नृप^(१) ॥ १४५ ॥
 अयास्मै स ददौ कन्यां^(२) दिव्याभरणभूषिताम्^(३) ।
 तावतश्च रथानश्वान् वीक्ष्य ज्ञान् वै^(४) चतुर्युजः ॥ १४६ ॥
 बधूनां वाहनार्थाय धनकूप्य^(५) मजाविकम् ॥
 निष्काणां वृषभाणाञ्च^(६) शतं शतमदात्पुनः ॥ १४७ ॥
 गवां सहस्रं षष्टीश्च सर्वाः खस्वरिधायसः^{(७)(ख)} ।
 शतमश्वञ्चतं निष्कावथान् दशबधूमतः ॥ १४८ ॥
 चतुर्युजो गवाश्चैव सहस्रं षष्ठ्याधिकम्^(८) ।
 स्वनयाद्भावयव्याघः कक्षीवान् प्रत्यपद्यत ॥ १४९ ॥
 प्रतिगृह्य च तुष्टाव प्रातः^(९) पिबे शशंस च ॥
 एतदुत्तरसूक्तेन शतमित्यादिनोदितम्^(१०) ॥ १५० ॥

- (१) राजन्नाङ्गीरसोऽस्मौत्यादि औचयस्य ऋषेर्नृपेत्वन्तयाठ ड० चि-
 जितपुस्तके न दृश्यते ।
 (२) कन्या इति ड० ।
 (३) दशभारसमन्विता इति ड० ।
 (४) रथाश्वाश्च द्वीपिनोऽन्वैरिति ड० ।
 (५) धनं कूप्यमिति ड० ।
 (६) निष्काया शतमश्वानामिति ड० ।
 (७) गवा सहस्रमिति श्लोकाद्व ड० चिजितपुस्तके न विद्यते ।
 (८) षष्ठ्याधिकमिति ड० ।
 (९) ततः इति ड० ।
 (१०) ड० चिजितपुस्तके, एतदुत्तरसूक्तेनेति श्लोकाद्वस्यजे, एतत्तदुत्तरे
 सूक्ते शतमित्यादि घोष्यते इति पाठोऽस्ति, शतमश्वञ्चतं नि-
 ष्कानिति श्लोकाद्व्याक् पठितव्य ।

फलप्रदर्शनं तस्य क्रियते प्रायश्चित्तम् ।

द्वितीयान्तु पितापश्वत्सुगु^(क)रित्यादिकाष्टकम् ॥१५१॥

कक्षीवतं^(१) सर्वमिति भगवानाह गौनकः ।

एषा तु दैर्घ्यतमसौ सानुलिङ्गा कथं भवेत् ॥१५२॥

उच्यते प्रातरि^(२)सूक्ते सुनोदानेन धर्षितः ।

राक्षसाग्रिममाहाय सुगुरित्यादिना किल^(३) ॥१५३॥

कर्माणि याभिः कथितानि राज्ञां^(४)

दानानि बोद्धावधमध्यमानि ।

नारायणी^(५)रित्युच्यतेः प्रतीया-

द्याभिः स्तुतिर्दाशतयौषु राज्ञां^(६) ॥१५४॥

पञ्चामन्दान् भावयत्यस्य गीता

जायापत्योर्दौ चैवै सम्यवादः^(७) ।

(१) कक्षीवतमिति पाठः समीचीनः ।

(२) अघ्नितम् गुरोर्विद्यामित्यादि सुगुरित्यादिना किलेत्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते । पञ्चप्रदर्शनं तस्येत्यादि सुगुरित्यादिना किलेत्यन्तपाठोऽपि ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोर्न दृश्यते ।

(३) कर्माणि यावन्ति कृतानि राज्ञेति क० ।

(४) प्रतीयात् स्तुती दृष्टा यासु वरिष्ठराज्यामिति ट० पुस्तकान्तरम् ।

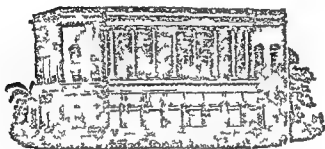
(५) सम्यवादो दूषेनेति क० घ० च० ।

(क) ऋ० १, १२५, २ । (ख) ऋ० १, १, ४ । (ग) १०, ८५, ६ ।

BIBLIOTHECA INDICA,

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No 760

बृहद्देवता ।

BRIHADDEVATA

AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA

BY

SAUNAKA ACHARYA

EDITED BY

RAJENDRALALA MITRA C I E LL D
FASCIOLUS II

CALCUTTA

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS

AND PUBLISHED BY THE

AS AT C SOCIETY 57 PARK STREET

1890

सम्भवादं रोमशये^(क)न्द्रराज्ञो-

रेते त्वृचौ^(१)मन्यते प्राक्पूणिः ॥१५५॥

इन्द्रेण जायापत्योसेतिहासं

^(१)त्वृचेऽस्मिन्नन्यते प्राक्पूणिः ।

प्रादात्सुतां^(२) रोमशां नाम मास्त्रा

वृक्षस्यतिर्भावयथाय राजे ॥१५६॥

इति वृक्षदेवतायां द्वितीयोऽध्यायः ॥

(१) सम्भवादमस्यस्या अथ चैव ताभ्यामेते त्वृचौ इति ख० द०
पुस्तकान्तरम् ।

(२) वृचे इति ग० ।

(३) स तामिति ख० द० ।

अथ चतुर्थोऽध्यायः ।

ततस्तत्^(१)मर्थं हरिवान्^(२)विदित्वा
 प्रियं सखायं स्वनयं दिदृक्षुः ।
 अभ्याजगामाद्गु प्रचीमस्त्रायः
 प्रीत्यार्चयन्तं^(३) विधिना^(४)राजा ॥ १ ॥
 अभ्याजगामाद्गिरिवी च तच्च
 दृष्ट्वा^(५)तयोः सा चरणी च वन्दे ।
 इन्द्रः सखित्वादय तामुवाच
 रोमाणि ते सन्ति न सन्ति राशिः ॥ २ ॥
 सा वासुभावादय तां जगाद
 उपोपमे अक परामुमेति ।
 तां पूर्वयसांय नृपः प्रहर्षा-
 दन्वप्रजत्सोऽय पतिं तु साऽब्रवीत्^(६) ॥ ३ ॥

(१) तत्सर्वमिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) प्रत्यर्चितं तमिति ख० ।

(३) प्रत्यर्चितोऽसौ विधिना चेति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(४) दृष्टेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) तां पूर्वया सान्त्यनृपः प्रहृष्टोवाच प्रजत्साय पतिं पतिप्रतेति क०
 घ० च० ।

अथाग्नेये अग्निमित्युत्तरे य-
 त्पञ्चेन्द्राणि प्रत^(क)दैन्दृयगच^(ख) ।
 युवन्त^(ग)मिन्द्रापर्वतो^(ग) स ह स्तुता-
 विद्मन्तु मेने यास्क एकं प्रधानं^(१) ॥ ४ ॥
 सूयेतर्षुः पर्वतो विद्धि वज्रो^(१)
 दिवस्तुतौ चेन्द्रमाह^(२) प्रधानं ।
 आत्वार्यधोरथ पञ्चेन्द्रवाय्वो^(३) रेका
 वायोऽन्तरं द्विप्रधानं ॥ ५ ॥
 तत्र पञ्चवरुणं मिचदेवा
 दिवादिभ्यः^(४) कथिताभ्यः परे द्वे
 द्वे द्वे पदे संस्तुते^(५) रोदसी च
 देवायार्धर्चेन विभक्तमन्यत् ॥ ६ ॥

(१) अग्निमाग्नेये अत ऊत्तराणि पञ्चेन्द्राणि प्रतदैन्दृयमेकेति स०
 पुस्तकान्तरस्य ।

(२) त्विन्द्रन्तु मेने इह यास्कः प्रधानमिति क० घ० च० ।

(३) ऋक्षुस्तुतः पर्वतद्वि यज्ञः इति क० घ० च० ।

(४) चेन्द्रमाहुरिति क० घ० च० ।

(५) आत्वार्यधोरथ पञ्चेन्द्रवाय्वोरिति क० घ० च०, आत्वावायोऽथ पञ्चेन्द्र-
 वाय्वोरिति म० ।

(६) दिभ्य आद्याः इति छ० ।

(७) द्वे वापरे संस्तुताविति छ० ।

(क) ऋ० ८, १६, २७ । (ख) ऋ० ८, ७१, ७ । (ग) ऋ० ८, ४६, १ ।

मैत्रावरुणं सुसुमे^(१)ति सूक्तं^(२)
 प्रप्र^(३)पोष्णं वैश्वदेवं द्वितीयं^(४) ।
 एतत्सूक्तं^(५) वैश्वदेवं तृतीयं
 वैश्वदेवं स्या^(६)द्विजदेवतेषु ॥७॥
 वज्रग्रस्तु वैश्वदेवेषु संस्तवः^(७)
 अर्धर्चा^(८) द्वैपदास्त्रैपदाश्च ।
 द्विप्रधाना अपि चैकप्रधाना
 वज्रप्रधाना अपि वैश्वदेवाः^(९) ॥८॥
 वैश्वदेवी मित्रावरुणी द्वितीया
 तिस्रोऽग्निभ्यां तत ऐश्वरी ततोऽग्नेः ।
 मातृत्येका तत ऐश्वर्यमनन्तरा
 वार्हस्पत्या चोत्तमा स्तौति देवान् ॥९॥

(१) सुसुमेतोऽह सूक्तमिति ख०, ग० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) द्वितीयमिति क० घ० च० ।

(३) प्रप्र औषदिति घ० ।

(४) वैश्वदेवं हि स्यादिति घ० ।

(५) सम्युषः इति क० घ० च० ।

(६) अर्धर्चाविति क० घ० च० ।

(७) अपि ता वैश्वदेवः इति घ० पुस्तकान्तरस्य ।

अषीनृषिर्वा स्तौति दध्मेऽस्या-

मात्मानं वा तेषु ग्रं सन्त्वजन्म^(१) ।

तस्मादस्यां विप्रवदन्ति केचित्

इन्द्राग्री तस्यां तु^(२) निपातभाजौ ॥१०॥

इवावुच्य^(३) वृहस्पतौ अषिपुत्तौ बभूवतुः ।

आसीदुच्यभार्या तु ममता नाम भार्गवौ ॥११॥

तां यवीद्यान्^(४) वृहस्पतिर्मैथुनायोपचक्रमे ।

शुक्रस्योत्सर्गकाले तु गर्भसं प्रत्यषेधत^(५) ॥१२॥

इहास्मिन् पूर्वसम्भूतो न कार्यः शुक्रसङ्करः ।

तच्छुक्रप्रतिषेधं तु न ममर्षं वृहस्पतिः^(६) ॥१३॥

स व्याजहार तं गर्भं तमस्ते दीर्घमस्त्विति ।

स च दीर्घतमा नाम बभूवर्षिच्यजः ॥१४॥

स जातोऽत्यतप^(७) सौकानेतस्मा^(८) दन्वतां गतः ।

(१) एवाधर्वाणः स्तौति अग्रं स जन्मेति क० घ० च० । एवाधर्वाण्य
इत्यत्र अहमेवाधर्वाणः इति ग० ।

(२) केचिदैग्री त्वेवेति ऋ० घ० च० ।

(३) कनीयानिति क० घ० च० ।

(४) प्रत्यभाषतेति क० ग० घ० च० ।

(५) तं शुक्रप्रतिष्ठानं तु वृहस्पतिरमर्षयदिति स० ।

(६) अभ्यतपदिति ख० घ०, अभ्यवददिति ॥० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) अकस्मादिति ख० ग० ङ० ।

(क) ऋ० ८, ३६, २८ ।

ददुर्देवा सुता नेचे ततोऽनन्धो बभूव च^(१) ॥१५॥
 स वेदिषद इत्यस्तौ^(२) चतुर्भिर्जातवेदसं ।
 समिद्ध आग्रियोऽन्यैश्चैतमिदमग्नेः पराणि षट्^(३) ॥१६॥
 सुतौ तु मित्रावरुणौ सूक्तैर्मित्रमिति त्रिभिः ।
 मित्रं मैत्री वदत्येता^(४) माधेनवस्य प्रंघति ॥१७॥
 अदितिं वाय वायुग्रिं तथा रूपं हि दृश्यते ।
 अग्निं मेने दितिं त्वेव सुतो वेह^(५) च गौनकः ॥१८॥
 अघिरश्च प्रसङ्गादा दर्शनादानुकीर्तयेत्^(६) ।
 विष्णोर्भुक्तमिति त्रीणि वैष्णवानि पराण्यतः ॥१९॥
 प्रवः पान्तं चतुर्भिस्तु^(७) इन्द्राविष्णू सह सुतौ ।
 गृह्णाणि वा वैष्णवानि अपिस्त्वैतृचि^(८) कांक्षति ॥२०॥

(१) तु तस्याघौ नेते ॥ त्वन्वतां मत इति ख० घ० च० ।

(२) इत्याघैरिति छ० ।

(३) आग्रः परैश्चैतमिदं तमिदमग्नेः पराणि षट्, आग्रि-
 तोऽन्यैश्चैतमिदं प्राण्यावाग्नेः पराणि चेति ग० ।

(४) मैत्रीव दद्येतामिति छ० ।

(५) यास्तः कुतो वेहेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) अघिरग्नेः प्रसङ्गादा इन्द्राविष्णोर्वैष्णवीर्भुक्तमिति छ० ।

(७) प्रवस्यतश्चतुर्भिर्भुक्तमिति ग०, तावा चतुर्भिर्भुक्तमिति छ०
 पुस्तकान्तरस्य ।

(८) तावामिदृष्येति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

जीर्णन्तु दीर्घतमसं खिन्नास्तत्परिचारिणः^(१) ।
 दासा अथ^(२) नदीतोये दृष्टिहीनमुपादधुः^(३) ॥ २१ ॥
 तत्रैकस्त्रैतनो^(४)(क) नाम शस्त्रेणैनमपाहनत् ।
 गिरक्षांभावुरश्चैव स्वयमेव न्यकृन्तत^(५) ॥ २२ ॥
 अङ्गदेशसमीपे तु नद्यः सर्वाः समुत्खिदन्^(६) ।
 (०) जनयामास चोत्थाय^(७) कचीवत्प्रमुखानृषौन् ॥ २३ ॥

(१) तत्परिचारकाः इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) दासा बभूवेति क० घ० च० ।

(३) अवादधुरिति क० घ० च० ।

(४) त्रैतनः इति क० घ० च० ।

(५) ख० छ० पुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च,—

हत्वा दीर्घतमास्तं तु प्रापेन महता हतम् ।

आत्माङ्गान्यनुदधैव ततोऽदाम्भोहितो भ्रष्टम् ।

इत्यधिकं पठितम् ।

(६) तं नद्यं समुदक्षिपदिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(७) जनयामास चोत्थायेति श्लोकार्जात्वात्, ख० छ० पुस्तकयोः पुस्त-
 कान्तरे च,—

अङ्गराजमृहे युक्ता भुञ्जिजं पुत्रकाम्यया ।

राज्ञा च प्रहितां दासौ मक्तां मत्वा महावयाः ।

इत्यधिकं पठितम् ।

(८) सोऽजीजनद्दशसैकादिवि ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

तृष्टाव चैव सूक्ताभ्या^(१)मवोधीत्यग्निनाटविः ।
 प्रेति द्यावापृथिव्यौ त्व^(२) पराभ्यामेतदुत्तरं ॥२४॥
 किमार्भवं परं^(३) मानो मेध्यस्याश्वस्य संस्तवः ।
 ईमां^(४)ता स इति तस्यां नौयमानं प्रशंसति ॥२५॥
 खयूय्यास्तस्य चैवाच बहवः संस्तुता हयाः ।
 नियुक्ताद्यानियुक्ताश्च प्रसङ्गादनुकीर्तिताः ॥२६॥
 संज्ञप्रवदसंज्ञां हविष्यं^(५) चाह सूतवः^(६) ।
 तस्मिन्मांसस्य सूतस्य चतुर्षां हविषस्तथा^(७) ॥२७॥
 वासोऽधिवाससोद्याच स्रधिते^(८)श्च प्रकीर्त्तनं^(९) ।
 मात्रग्रन्थसूयाना^(१०)श्च^(११) स्रधितेश्च प्रकीर्त्तनं^(१२) ॥२८॥

(१) वेति वसुताभ्यामिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) द्यावापृथिव्यातेति छ० पुस्तकाप्यश्च ।

(३) परे इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) भविष्यं चाह भूतवत् इति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) चतुर्षां हविषस्तथेति ग०, तस्मैमांसं च मांसस्य चक्षुषां च विधा-
 न्तथेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) यद्विश्वस्य च कीर्त्तितमिति ख० ग०, वासाधिवाससोद्याच यज्ञीशस्य
 च कीर्त्तनमिति छ० ।

(७) मात्रग्रन्थसूयानाच्चेति ख० छ० ।

(८) क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, मात्रग्रन्थसूयानाच्चेतिश्लोकार्द्धं न
 प्रथितम् ।

(क) अ० ४, २७, २ । (ख) अ० १, १६२, ४ । (ग) अ० १, १६२,
 १८ । (घ) अ० ४, ६२, ७ ।

भागस्य^(१) कौर्त्तनं चात्र इन्द्रापूर्णाः सह स्तुतिः^(२) ।
 सूक्तं यदस्य^(३) वामीयं वैश्वदेवं तदुच्यते ॥१८॥
 प्रवादा विविधास्तत्र देवानां चात्र कौर्त्तनं ।
 अग्निस्तु वामः पश्चितो^(क) वायुर्धाता तु मध्यमः ॥२०॥
 इतपुष्ट^(ख) स्तृतीयोऽत्र^(ग) सप्त वै रश्मयस्तु ताः ।
 परास्तु कथयन्त्यग्निं^(घ) यथा वर्षति पाति^(ङ) च ॥२१॥
 अक्षोराजदिना^(च) आसानृत्नंश्च परिवर्त्तनं^(ज) ।
 पञ्चधा त्रिविधा^(झ) चैव षोढा द्वादशधैव च^(ञ) ॥२२॥
 संवत्सरं चक्रवच्च पराभिः कौर्त्तयन्वृषिः ।

- (१) आगम्येति ग० ख०
 (२) इन्द्रापूर्णाश्च कौर्त्तनमिति ख० ड० ।
 (३) पदस्येति ड० ।
 (४) तृतीयोक्तः इति ख० ।
 (५) अग्निरिति ख० ।
 (६) वानीति ख० ख० ।
 (७) अक्षोराधान् दिशानिति ख० ।
 (८) पञ्चाश्च परिकौर्त्तनमिति ख० ।
 (९) पञ्चधा च त्रिविधेति ख० ख० ।
 (१०) द्वादशधापि वेति ख० ।

ज्वज्ज्ञानं^(१) च धेनुञ्च गौरीं वाचं सरस्वतीं ॥३३॥
 धर्मं पूर्वयुगीयञ्च^(२) साध्यान् देवगणांस्तथा ।
 विविधानि च कर्माणि तृग्निवायुविवस्वताम् ॥३४॥
 विभूतिमग्नेर्वाचोश्च जगतीं स्थानं^(३)जङ्गमे ।
 हरणं रश्मिभिश्चैव^(४) विसर्गं^(५) पुनरेव च ॥३५॥
 कर्मान्तुकीर्तनञ्चाच^(६) पर्जन्याग्निविवस्वतां ।
 मातापुत्रौ तु वाक्प्राणौ माता वागितरः सुतः ॥३६॥
 सरस्वन्तमिति प्राणा^(७) वाचं प्राञ्जः सरस्वतीं ।
 ग्रौरीरमिन्द्रियैर्युक्तं चेन्नमित्यभिधीयते ॥३७॥
 वेद तन्माण^(८) एवैकस्तस्मात् शेषश्च उच्यते ।
 मेघः^(९) शक्रः^(१०) सप्त धूमः^(१०) सखिलं वास एव वा ॥३८॥

- (१) ज्ञेयज्ञानमिति ग०, ज्ञेयं ज्ञानमिति ड० ।
 (२) पूर्वयुगमाज्ञेति ख० ड०, धर्मपूर्वयुगौ पक्षेति ग०,
 (३) जगति स्थास्त्विति ख० ड० ।
 (४) वारः इति ख०, वारामिति ड० ।
 (५) विसर्पमिति ख० ।
 (६) चास्येति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) प्राणः इति क० ग० घ० च० ।
 (८) वेद्येतस्याख इति ड० ।
 (९) मेघे इति ख० ।
 (१०) धूमे इति ख० ।

सोम उवाच^(क) भवन्त्यस्य पावकाश्च त्रयोऽधिपाः ।
 गौरौरं तं वैश्वदेवमुपरि स्थातृथक् स्तुतिः ॥३८॥
 इन्द्रं मित्रमिभौ सौर्यौ सौरौ चान्धा सरस्वते^(१) ।
 मास्तुन्द्रस्तु संवादः कथेति^(२) परमः स्तुतः^(३) ॥४०॥
 मरुतामयुज^(४) स्त्वैन्द्रो युग्माः सर्वाः^(५) सहान्धया ।
 एकादशौ प्रथमा च मास्तुस्तृच उत्तमः^(६) ॥४१॥
 दृक्ष्यैव तु तत्रोक्तं कर्तृत्वमितरस्य तु ।
 इति चासं पुरावृत्तमृषिभिः परिकथ्यते^(७) ॥४२॥
 समागच्छन्मरुद्भिस्तु^(८) चरन् व्योम्नि शतक्रतुः ।

(१) क० ख० घ० च० पुस्तकेषु, मेघः शकस्तस्य धूम इत्यादि सौरौ
 चान्धा सरस्वते इत्यन्तपाठो न विद्यते, तेषु च अत्र स्यात्,—

सूक्तमस्यस्त्वं त्वेत्तज्ज्ञानमेव प्रशंसति ।

प्रवादवज्जगत्वाच्च ततः सलिलमुच्यते ।

इति पाठो वर्तते ।

(२) कथेतीति ख० ।

(३) ततः इति ख० छ० ।

(४) मरुजः इति छ० ।

(५) तत्रेति छ० ।

(६) उत्तरः इति ग०, मास्तुस्तृच उत्तरा इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) दृक्ष्यैव तु तत्रोक्तमित्यादि ऋषिभिः परिकथ्यते इत्यन्तपाठः क०
 ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैक्ष्यते ।

(८) वेति ख० छ० ।

दृष्ट्वा तुष्टाव तानिन्द्रस्तेनैन्द्र^(१)मृषयोऽनुवन् ॥४२॥
 तेषामगस्त्यः संवादं तपसा वेद^(२)तत्त्वतः ।
 स तानभिजगामागृह्ण निरूप्यैन्द्रं हविस्तदा ॥४३॥
 भरतश्चाभितुष्टाव सूक्तैस्तदिति च^(३) चिभिः^(४) ।
 महश्चिदिति चैवेन्द्रं सहस्रमिति चैतया^(५) ॥४४॥
 निरुप्तं तदुविद्यैन्द्रं भरद्वाजो दातुमिच्छति^(६) ।
 विज्ञायावेष्ट्य तदुच्यं त्विन्द्रो^(७) नेति तमब्रवीत्^(८) ॥४५॥
 न श्यो नाद्यतनं ह्यस्ति वेद कस्यचिदद्भुतं ।
 कस्यचित्तप्य सच्चारो^(९) चित्तमेव विनश्यति ॥४६॥
 किञ्च इत्यब्रवीद्विभ्रमगस्त्यो भ्रातरस्तव ।
 भरद्वाजः सम्यकस्यस्ते^(१०)वधीर्मा च^(११) प्रतकतो ॥४७॥

- (१) ते चैन्द्रमिति ख० ग० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) तपसाबोधोति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) तन्विति त्विति क० घ० च० ।
 (४) तन्विति पञ्चभिरिति ग० ।
 (५) महश्चिदित्यनेनैन्द्रं सहस्रं तं ऋषाययमिति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) इच्छेति ख०, इच्छतः इति ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (७) तद्भावमिन्द्रः इति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (८) ततोऽब्रवीदिति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (९) तर्प्यसच्चारो इति ख० ङ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (१०) सम्यकस्यस्तेति ख० ङ० ।
 (११) मा कः इति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

किं नो भ्रातरिति तस्यामिन्द्रो मान्यमुपालभत् ।
 अगस्त्यस्वरमित्यस्यां चुम्ब^(१)मिन्द्रं प्रशामयत्^(२) ॥४८॥
 प्रादात्संवननं^(३) कृत्वा तेभ्य एव च तद्भुविः ।
 पूर्वया सान्वयचिन्द्रो ह्यगस्त्यं स्नेहकाम्यया ॥५०॥
 एवं संवननं कृत्वा प्रादात्तेभ्यः स तद्भुविः^(४) ।
 सुते^(५) चकार सोमे च^(६) तानिन्द्रः सोमपीथिनः^(७) ॥५१॥
 तस्मादिद्यान्निपातेन^(८) ऐन्द्रेषु^(९) मरुतस्तु तान्^(१०) ।
 प्रीतात्मा पुनरेवर्षिस्तांस्तुष्टाव पुनः पृथक्^(११) ॥५२॥
 मरुतः प्रेति सूक्ताभ्या^(१२) मिन्द्रं षड्भिः परैस्तु सः^(१३) ।

-
- (१) कुम्भमिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (२) प्रसादयदिति ख० छ०. प्रसाधयदिति पुस्तकान्तरम् ।
 (३) सङ्गमनमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) पूर्वया सान्वयचिन्द्र इत्यादि स तद्भुविरित्यन्तपाठः, क० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (५) सूते इति ग० ।
 (६) सोमेऽप्येति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) निपातेष्विति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (८) नन्द्रेष्विति ख० ।
 (९) मरुतः स्तुताः इति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (१०) पृथक् पृथगिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (११) प्रतिसूक्ताभ्यामिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (१२) गायन् षड्भिः शशीपतिरिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

ऋतुस्रता^(१) मृषिर्भायी लोपासुद्रां यशस्विनीं ॥५३॥

उपजन्पितुभारेभे रहःसंयोगकाम्यया ।

द्वाभ्यां सा त्वब्रवीदुग्म्यां पूर्वोरिति चिकीर्षितं ॥५४॥

रिरंसुस्तामथागस्य उत्तराभ्यामतोषयत् ।

विदित्वा तपसा सर्वं तयोर्भावं रिरंसतोः ॥५५॥

उक्तेन^(२) कृतवानस्मिन्^(३) ब्रह्मचार्युत्तमे जगौ ।

प्रशंस्य^(४) तं परिष्वज्य गुरु मूर्धन्यवजिघ्रतुः ॥५६॥

स्मिलनमाहृतुद्योभावनागा अक्षि^(५) पुचक ।

ध्रुवो^(६) रजांसीति ततः सूक्तेः पञ्चभिरखिनौ ॥५७॥

अगस्य एव तुष्टाव सूक्तेन कतरे तुष्ट^(७) ।

द्यावापृथिव्यौ सूक्तेन आनो विशान् दिवौकसः ॥५८॥

पितु^(८) ममं समिद्धाप्नो अग्निमग्ने नयेति च^(९) ।

दृष्टस्तेरनर्वाणं^(१०) कंकतोपनिषत्परं^(११) ॥५९॥

अपां दृष्टानां सूर्यस्य केचिदेतां स्तुतिं विदुः ।

(१) ऋतौ स्वात्मानिति क० घ० च० ।

(२) न तेनः इति ख० ग०, नस्तेति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) अस्मीति ख० ग० छ० ।

(४) प्रशंस्येति ग० द० ।

(५) धोभौ द्यावाभ्योऽसीतीति क० ग० घ० च० ।

(६) कतरेति परेण त्विति क० घ० च०, सूक्तेन कतरेति त्वि ख० ।

(७) समिद्धो द्याप्रियोऽग्ने च नयाग्रये इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) परेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) ऋ० १, ३४, १ । (ख) ऋ० १, ६१, ७ । (ग) ऋ० १, ३०, १ ।

ददर्श तदगस्त्यो वा^(१) विषमं विषमंकया ॥६०॥
 अदृष्टास्त्यो विश्वरूपः^(२) सूक्तस्यांसोऽत्र तु त्वृचः^(३) ।
 अस्तौ^(४) दृष्टमदोऽग्निं त्वं^(५) जातवेदस^(६) माप्रियः ॥६१॥
 यज्ञेनाथ समिद्धोऽग्निरतोऽग्निं^(७) सप्तभिर्जवे^(८) ।
 संयुज्य^(९) तपसात्मानमैन्द्रं विभ्रन्महदपुः ॥६२॥
 अदृष्टत सुहर्त्तन दिवि च योषि चेह च ।
 तमिन्द्रमिति मत्वा तु^(१०) दैत्यौ भीमपराक्रमौ ॥६३॥
 धुनिश्च चुसुरिष्वैव^(११) सायुधावभिपेततुः ।
 विदित्वा च तयोर्भावमृषिः^(१२) पापचिकीर्षतोः ॥६४॥
 यो जात इति सूक्तेन कर्माण्यैन्द्राण्यकीर्तयत् ।

- (१) त्विति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) अदृष्टास्त्यो नष्टरूप इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) त्वृचः इति ग० ।
 (४) अस्तौ इति ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) अग्निमिति ग० घ० ।
 (६) जातवेदस्यमिति ख० ग० ।
 (७) वासोऽग्निमिति क० घ० च०, अग्निरिति ख० ।
 (८) संयोज्येति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) तौ इति ख० ।
 (१०) घोभाविति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) क्षुरिषि क० घ० च० ।

उक्तेषु^(१) कर्मस्त्रेष्टेषु भीष्मावाग्रह विवेक इ^(२) ॥६५॥
 इदमन्तरमित्युक्त्वा ताविन्द्रस्तु न्यवर्हयत् ।
 निश्चय्य तौ गृह्यमदमृषिं^(३) शक्रोऽभ्यभाषत ॥६६॥
 यथेष्टं मासं^(४) खे पथ्य प्रियस्त्वं^(५) ज्ञागतोषि^(६) मे ।
 वरं गृहाण मत्तस्त्वमचयं^(७) चास्तु ते तपः ॥६७॥
 प्रह्ला^(८)स्तं प्रत्युवाचपरिरम्भाकं वदतां वरः^(९) ।
 तनूनामस्तु चारिष्टिर्वाक्चास्तु हृदयङ्गमा ॥६८॥
 सुवीरा^(१०) रयिमन्त^(११)स्तु जयन्त्वामिन्द्र धौमहि^(१२) ।
 इन्द्र^(१३)त्वास्तु विजानीमो वयं जन्मनि^(१४) जन्मनि ॥६९॥

(१) कीर्त्तयित्वेति क० घ० च० ।

(२) भीतौ सुभुषणुक्तदेति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) इदमिवि ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) मासमिति पाठः सङ्कतः ।

(५) मासं खे पथ्य प्रियस्त्वमिति क० घ० च० । अथ, मासं खे पथ्यं प्रियस्त्वमिति पाठो विग्रहः ।

(६) प्रियत्वं ज्ञागतोऽसौति ख० ।

(७) मत्तस्त्वाचयमिति क० घ० च० ।

(८) प्रह्ला इति क० घ० च० ।

(९) वरेति क० ग० घ० च० ।

(१०) इन्द्र वामहे इति ख०, इन्द्रमौमहे इति ख० ।

(११) इन्द्रमिति ख० ।

(१२) धौमहीति क० ग० घ० च० ।

त्वद्गत^(१)स्यैव मे भावो मापगास्त्वद्रथीतरः^(२) ।
 निरुक्तं तदिदं चार्थमिन्द्रश्रेष्ठान्यृचान्यया ॥७०॥
 वज्रे वरमिदं सर्वं तदाकर्ण्य शचीपतिः^(३) ।
 तथेत्युक्त्वा तुरापाट् त्वां^(४) पाणौ जघाह दक्षिणे ॥७१॥
 षट्पिशास्य सखित्वेन पाणिना पाणिमसृशत् ।
 संहितौ जग्मतुस्येवं महेन्द्रसदनं^(५) प्रति ॥७२॥
 तत्रैनमार्ययग्रीत्या स्त्रयमेव पुरन्दरः ।
 कर्मणा विधिदृष्टेन तमृषिस्त्राभ्यपूजयत्^(६) ॥७३॥
 सखित्वाच्च पुनस्यैनं^(७)मुवाच क्षरिवाहनः ।
 गृणन्मादयसे यस्मान्त्वमस्मानृषिसत्तम ॥७४॥
 तस्माद्गृत्समदो नाम ग्रीनक्षोचो^(८) भविष्यसि ।
 ततो द्वादशभिः सूक्तैस्तुष्टावेन्द्रं शुधी^(९)^(१०)त्यृषिः ॥७५॥

(१) त्वा तत इति क० घ० च० ।

(२) मापगाश्च रथीतरः इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) निरुक्तं तदिदं चार्थमित्यादि तदाकर्ण्य शचीपतिरित्यन्तपाठः, क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु, नोपलभ्यते ।

(४) त्वामित्यत्र तमितिपाठः शुद्धः । रथाकृन्विति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) महेन्द्रभवनमिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) बाभ्यपूजयदिति क० । तमृषिं चाभ्यपूजयदिति ख० ग० घ० च० ।

(७) एवमिति पुस्तकान्तरम् ।

(८) ग्रीनक्षोऽत्र इति ख० ।

(९) इन्द्रशुधीत्यृषिरिति क० पुस्तकान्तरस्य ।

ददर्श संस्तुवन्नेव तत्र स ब्रह्मणस्पतिम् ।
 बृहस्पतिं तु तुष्टाव दृष्टलिङ्गाभिरेव च^(१) ॥७६॥
 स तमप्यभितुष्टाव^(२) चतुर्भिरत^(३) उत्तरैः ।
 गणानां विश्वमित्यस्यां^(४) सहेन्द्राब्रह्मणस्पतौ ॥७७॥
 बृहस्पतिं प्रसङ्गादा^(५) ब्रह्मणस्पतिमेव च^(६) ।
 तुष्टाव कर्मणैकेन प्रभावस्यान्तरन्तयोः^(७) ॥७८॥
 मित्रावरुणदक्षाग्रतुविजात^(८) भगार्यम्णाम्^(९) ।
 आदित्यानामिमाः ^(१०)सूक्तमिदं वारुणमुच्यते^(१०) ॥७९॥

- (१) बृहस्पतिस्तु तुष्टाव दृष्टि लिङ्गस्त्वै सहेति ख०, दृष्टलिङ्गस्त्वै सहेति ड० ।
 (२) अभ्यभितुष्टावेति क० ख० ग० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) चतुर्भिरिति उत्तरैरिति ग०, चतुर्भिरित उत्तरैरिति ड०, चतुर्भिरित उत्तरैरिति पुस्तकान्तरम् ।
 (४) अस्या इति ड०, विश्वामित्रस्येति ख० ।
 (५) प्रसङ्गादादिति ख० ड० ।
 (६) ब्रह्मणस्पतिमेव वेति ड० ।
 (७) द्वयोरिति ग० । श्लोकाद्वैतवत् ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्नोपपद्यते ।
 (८) तुविजातभगार्यमामिति ख० ।
 (९) इमाप्युक्तमिति ख० । इमा इत्यत्र इदमिति पाठो विमुद्भूतः ।
 (१०) वदयमिति ग० ।

(१) धृतव्रता वैश्वदेवस्तुतैर्द्रं परन्तु यत्^(१) ।

प्रहि क्रतुमिति तस्याभिद्रासोमौ सह स्तुतौ ॥८०॥

सरस्वति त्वमित्यस्मिन्नर्द्धं मध्यमा तु वाक्^(२) ।

वृहस्पतिन्तु यो नस्तु^(३) उत्तमा भरतस्तुतिः^(४) ॥८१॥

अस्माकं वैश्वदेवन्तु सूक्तादावुत्तमस्य तु^(५) ।

द्यावापृथिव्योर्दे त्वाष्ट्रौ^(६) तथैवैन्द्रौ^(७) परे ततः ॥८२॥

दे दे राकासिनीवायोः षड्लैङ्गोय्यास्तृपान्तया^(८) ।

(१०) रौद्रं मास्तन्तु परं^(११) मा ते धारावरा इति ॥८३॥

(१) वाक्वायो म इत्याद्या दुःखप्राप्तप्रणाग्निभ्यः । श्लोकार्द्धमेतत् ग० चिह्नितपुस्तके धृतव्रतेति श्लोकात् पूर्वमधिकं पठितं ।

(२) परं यत इति ख०, परं तत इति ख० ।

(३) माध्यमानुवागिति ख० ।

(४) वृहस्पते स्तुतिर्यो मा इति ख०, यो न स्त इति ग० ।

(५) वृहस्पते स्तुतिर्यो उ त्त्वमष्टमस्तुतिः इति ख० ।

(६) अस्माकं वैश्वदेवं स्यात् सूक्तादावस्य चास्य ऋगिति ग०, स्यादद्या ऋक् चान्तिमास्य त्विति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(७) ऋग्द्यावापृथिव्योर्देति क० घ० च०, द्यावापृथिव्योस्ताष्ट्रौ दे इति ख० । वै इत्यत्र वा इति ग० ।

(८) वायु चैन्द्रा इति ग०, चैन्द्रौ वैर्वौ इति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(९) तृपान्तयेति ग०, षड्भुग्वान्तया स्तुवाः इति क० घ० च० ।

(१०) ख० घ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च रौद्रमित्यस्मात् पूर्व, तत्पूर्वे दे ऋषौ कुङ्गाः कुङ्गमधमिति सूत्रे । तदुत्तरे दे अनुमतेरनुनो न्विति ते सूत्रे । धातुयतस्तृपादौ घाठा दद्याति नो रयिन्^(क) । इत्यधिकं पठितं ।

(११) रौद्रं स्यात् परमास्तमिति पुस्तकान्तरम् ।

वामदेवो मृगान् दृष्ट्वा विभ्यस्तेभ्य ऋषिः स्वयम्^(१) ।

(१) अपात्रपादुपेत्य च स्तुतः सूक्ते ततः^(२) परे ॥ ८४ ॥

तुभ्यमित्याभवे^(३) सूक्ते सावित्रादाग्निनम्परम्^(४) ।

सोमः पूषादिति स्यैव सोमापूष्णेभ्यसा स्तुताः ॥ ८५ ॥

वायवे^(५) वैन्द्रवायव्या अन्यस्तु प्रउगा^(६)स्तृचाः^(७) ।

प्रेत्यृक् सौति हविर्धाने अग्निस्य निपातभाक् ॥ ८६ ॥

द्यावापृथिव्यौ द्यावेति हविर्धाने ततः परे ।

(८) स्तुतिस्तु^(९) पुनरेवेच्छन्निहो भूत्वा कपिञ्चलः ॥ ८७ ॥

(१) वामवस्तु मृगान् सौत्वध्वनि निप्रस्थितास्तु हि । इति क० घ० च० ।
मृगं दृष्टेति ग० ।

(२) ग० उ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च अपात्रपादित्यस्यैव पूर्वं
कुहि श्रुतमिति तस्यां रुद्रमसौत्वसादयन्निव्यधिकं पठितं ।

(३) तत इति पुस्तकान्तरम् ।

(४) इत्यार्तवे इति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) श्लोकार्जमेतत् ग० चिह्नितपुस्तके नोपलभ्यते ।

(६) वायवे इति ग० ।

(७) वायवे वैन्द्रवायवौ प्रउगा प्रउगास्तृचा इति क० ग० घ० च० ।

(८) ख० चिह्नितपुस्तके पुस्तकान्तरे च स्तुतिमिति श्लोकाद्यात् प्राक्,
वायवेयो म इत्येवा दुःखप्राद्यप्रयाशितीति श्लोकार्जमधिकं
दृश्यते ।

(९) स्तुतिमिति ख० ।

स्रष्टेर्जिगमिषोराशां ववाग्ना^(१) स्थाव^(२) दूरद्विपन् ।

स तमार्पणं सम्येक्ष्य चतुषा यद्विद्वन्निपन् ।

पराभ्यामभितुष्टाव सूक्ताभ्यान्तु कनिष्ठद्वि^(३) ॥ २२ ॥

प्रशास्य गायंस्तपसाऽभ्यमच्छ^(४)

ब्रह्मर्षितामेकग्रतश्च पुत्रान् ।

स गाधिपुत्रस्तु जगाद सूत्रं

सोमस्य नेत्याग्नेयं यत्परश्च^(५) ॥ २३ ॥

वैश्वानरीयेति^(६) समिद्धमिन्द्र

प्रोक्षे आग्नेये^(७) उत्तरे त्व^(८) सूक्ते ।

द्यावापृथिव्यौ तु निरागन्त्रवा^(९)

वापोऽप्य देवाः पितरोऽप्य मित्र^(१०) ॥ २४ ॥

आग्नेयेषु दृष्टन्ते दृष्टन्^(११)

(१) ववासे प्रतीति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) स्थावगच्छति घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) नेत्याग्नेये यत्परश्चेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) वैश्वानरीयेऽयेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) प्रियो हे चेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(६) त्वस्येति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च । उत्तरेत्येति ग० ।

(७) द्यावा पृथिव्या उभयोः निरागन्त्रा इति न० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) वापोऽप्य देवाः पितरोऽप्य मित्र इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(९) क० घ० घ० चिद्विद्वन्मन्त्रेण मृतास्तु इत्यत्र तु इति पाठो न दृश्यते ।

(१०) ख० ग० घ० १, २ । (ख) ख० ग० १, २, ३ ।

वेदानरो वरुणी जातवेदाः ।
 सूयेतैका यच यचास्तुतिर्वा^(१)
 नेपात्यांस्तु^(२)द्योपमार्थाद्य^(३) विद्यात् ॥८१॥
 राजर्षयो ऋत्विमदा वसिष्ठा
 भरदाजाः कुशिको गौतमाय ।
 विश्वेऽश्विनावज्जिरसोऽच योऽदिति-
 र्भजाः कषो^(४) भृगवो रोदसी दिशः ॥८२॥
 सावित्रसौम्याश्विन^(५)भाहतेषु
 ऐन्द्राग्नेये रौद्रसौर्यौषसेषु^(६) ।
 आदावन्ते सूक्तमध्ये स्तुतास्तु^(७)
 न व्याघ्रन्ति देवताः सूक्तभाजः^(८) ॥८३॥
 अग्नेः सप्तदशोऽध्याय ऊर्ध्वं जपुष जतये^(९) ।

-
- (१) एकौ यच सचान्यस्तुतिर्वेति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (२) निपातार्थाः इति क० ग० घ० च० ।
 (३) उपमार्थाच्चेति पाठः साधुः ।
 (४) कषदा इति म० घ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (५) सौम्याश्विनेति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य ।
 (६) सौम्यौषसेभ्येति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य, सौम्येभ्येति च० ।
 (७) स्तुतास्ता इति ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (८) भ्रन्ते देवता सूक्तनामिनीमिति पुस्तकान्तरम्, सूक्तभाजा इति ग०, सूक्तभागिनामिति ड० ।
 (९) अ० १, ४, १ ।
-

एते काण्व्यावृचौ यौष्यौ क्षान्तिं लेति पञ्च च^(१) ॥८४॥

शेषा वज्रभ्यो यूषेभ्यो^(२) वैश्वदेवौ नृगष्टमौ^(३) ।

अस्या^(४) न्या प्रथिनी योक्ता^(५) षष्ठमैन्द्राग्नौ^(६) मुच्यते ॥८५॥

वैश्वदेव्यग्निमुपसं^(७) दधिकावृणेति^(८) चैतया ।

आग्नेन्द्रौ त्वम इन्द्रेति परा^(९) वैश्वानरस्तृचः ॥८६॥

प्रयन्तु मादता^(१०) स्यान्त्या अतधारजुस्तवः ।

प्र वो वाजा अतू^(११) स्तौति अतिजः स्तौति^(१२) मन्यतः ॥८७॥

पुरीव्यास^(१३) इति तस्यान्धिष्यानग्नीन् प्रशंसति ।

(१) एते काण्व्यावृचौ यौष्यौ क्षान्तिं लेति पञ्च चेति ख० ।

(२) शेषेभ्यो वज्रयूषेभ्य इति ग० ।

(३) वैश्वदेवौ अगष्टमौति क०, वैश्वदेवौ नृगष्टमौति पुस्तकान्तरम् ।

(४) स्यान्त्या प्रप्रथना योक्तेति घ० ।

(५) स्यान्ताः प्रप्रथनाः योक्तेन्द्राग्नौ ऐन्द्राग्नमिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) अग्निमुपसं वैश्वदेवौति क० ख० ग० घ० च० ।

(७) दधिकावृणेति क० ग० घ० च० ।

(८) आग्नेन्द्रौ त्वम इन्द्रायर्त्तं परेति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(९) प्रयन्तुमादताः इति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) अतू नितिपाठः समोचोदः ।

(११) स्तौति अतिजस्यैवेति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(१२) पुरीव्यास इति ग० ।

ज्ञेया^(१)श्चैव तु होतारस्ते दैव्याश्चैव न च तु^(२) ॥८८॥
 चयोविमतिरैन्द्राग्रौ दृच्छन्तीति पराश्रितः ।
 सूक्ते प्रेति तु नद्यश्च विश्वामित्रं समूहिरे^(३) ॥८९॥
 (१) पुरोहितः सन्निवार्य सुदासः सोऽहरद्वनम् ।
 विपादकुसुमोः समेदं ग्रमित्येते उवाच ॥१००॥
 प्रसादास्तत्र दृश्यन्ते दिवद्वज्रवदेकवत् ।
 अश्चेत्यर्द्धं पश्चो वा नदीष्वण्येकवन्ति ते ॥१०१॥
 आद्ये शुचे दिवत्सार्द्धं विश्वामित्रवचःश्रुतेः ।
 एनाभिर्धर्मिर्वा नद्य अर्धं वज्रवदूचिरे ॥१०२॥
 षष्ठ्यष्टमो^(४)स्तुष्ट्याश्च दशम्याश्चेतरा अर्धेः ।
 सप्तम्याश्च षष्ठ्याश्च यौ देवौ^(५) परिकीर्तितौ ॥१०३॥
 निपातिनौ तु तौ ज्ञेयौ तैश्च पार्वत्युत्तमे^(६) ।
 करोति पुत्रिकां नारौ^(७) यथा दुहितरन्तथा ॥१०४॥

(१) पूजा इति ख० ।

(२) तत्र हेति ख० छ० ।

(३) विश्वामित्रः समूहिरे इति ख० य० पुस्तकान्तरम्, च संवदद्विति
 छ० घ० च० ।

(४) पुरोहित इत्यादि श्लोकत्रय क० घ० छ० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

(५) षष्ठ्यष्टमोरिति पाठः साधु ।

(६) यौदेवौ इति य० ।

(७) पार्वत्युत्तमेति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) नामेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

तस्यां विद्वति रेतो वा^(१) तच्छासदिति कौर्त्तितम् ।
 रिक्थस्य दुहितुर्दानं नेत्युचि प्रतिषिध्यते^(२) ॥१०५॥
 तस्याश्चैव^(३) यवीयांसं भ्रातर ज्येष्ठवत्सुतं ।
 सुदासश्च महायज्ञे दक्षिणा गाधिसूनवे^(४) ॥१०६॥
 निगृहीतं बलाच्चेतः^(५) सोऽवसीदद्विचेतनः ।
 तस्मै^(६) ब्राह्मोन्तु सौरौं वा नाद्या वाचं ससर्परीं ॥१०७॥
 सूर्य्यचयादिहागत्य ददुस्ते^(७) जमदग्नयः ।
 कुशिकानां ततः सा वागमतिन्तामपाहनत् ॥१०८॥
 उपेत्य चास्यां^(८) कुशिकान् विश्वामित्रो बुबोध यत् ।
 क्षम्भा वाचं च दष्टात्मा^(९) तानृषीन् प्रत्यपूजयत्^(१०) ॥१०९॥
 ससर्परीरिति दाभ्यामृग्भ्यां वाच सुवन् स्वयम् ।
 स्थिरावित्यनसो^(११) ऽहान्यनदुह^(१२) च गृहान् व्रजन् ॥११०॥

-
- (१) रेतो धा इति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) प्रतिषेधतीति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) तस्याश्चाहेति छ० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) शक्तिना गाधिसूनवे इति क० ग० घ० च० ।
 (५) गृहीत्वा बलाच्चेतः इति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) तस्येति क० घ० ।
 (७) तां ददुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च । आगच्छेद्यत्र व्याहृतेति क० ग० घ० च० ।
 (८) उपेति चास्या कुशिकानिति क० घ०, उपेत्य वाचं कुशिकानिति छ० ।
 (९) प्रतिष्ठात्मेति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) अन्वचेतयदिति छ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (११) इयनसाहान्यनदुहमिति क० घ० । अन्वदुहमियत्र अन्वदुहः इति छ० ।

(१) भ्रनसोऽङ्गानि चोत्थाप्य अनङ्गाद्यौ गृहात्मजौ ।

ततश्च सुशरीरञ्च गृहान् स स्वयमाप ह ॥१११॥

रथञ्च सुशरीरेण गृहान् गच्छन् पराददे ।

पराद्यतमो यास्त्वव वसिष्ठदेविणीर्विदुः^(१) ॥११२॥

विद्याभिज्ञेण याः^(२) श्रोत्रा अभिग्रापा इति स्मृताः ।

दिवद्देवास्तु ताः श्रोत्रा विद्यादेवाभिचारिकाः^(३) ॥११३॥

वसिष्ठास्ता^(४) न गृह्यन्ति तदाचार्यकसम्मतम् ।

कीर्त्तनाच्छ्रवणादापि महान् दोषः प्रजायते^(५) ॥११४॥

प्रतथा भिद्यते मूर्धा कीर्त्तितेन युतेन वा ।

तेषां बालाः प्रमीयन्ते तस्मात्तास्तु न कीर्त्तयेत् ॥११५॥

विद्यांश्च देवां^(६) सुष्टाव चतुर्भिरिममित्युचिः ।

अस्तौदियात्मना सर्वान् मन्यमानः परं पदम् ॥११६॥

(१) भ्रनस इत्यादिषाड्योक्तं क० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।
तेषु अस्मिन् सखे, तन्वच खा शरीरञ्च गृहावाच्छन् पराददे इति
पाठोऽस्ति ।

(२) वसिष्ठदेविण्यः स्मृता इति क० ख० ग० घ० ।

(३) त्विति क० ख० ग० घ० च० ।

(४) विदेविण्यः स्मृता विद्यादभिचारेषु प्रस्यते । इति क० ग०
घ० च० ।

(५) त्विति ख० पुस्तकान्तरस्य, ते इति स० ।

(६) श्रोत्रार्द्धमेतत् क० घ० चिह्नितपुस्तकयोर्न दृश्यते ।

(७) विद्यांश्च देवायेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१) देवानामसुरत्वं तदेकं महदितोरयन् ।

अश्विनौ मित्र ऋभवो^(१) धेनुर्मित्र इहेह वः ॥ ११७ ॥

(२) वैश्वदेवीति विज्ञेया मैत्री मित्राय पञ्च तु ।

ऐन्द्रार्भवस्तृचस्त्वचार्भवे सूक्तः स उत्तमः^(३) ॥ ११८ ॥

(४) पूर्वे दृष्टे निपातीन्द्र उपो वाजेन पञ्चमात् ।

उपस्थादुत्तरे पङ्क्तिः सुता ऋग्देवता द्वयेः^(५) ॥ ११९ ॥

ऐन्द्रावरुणः प्रथमो वार्हस्पत्यस्ततः परः^(७) ।

पौष्णसावित्रसौम्याश्च मैत्रावरुण उत्तमः^(८) ॥ १२० ॥

तुष्टाव जमदग्निश्च^(९) तेन देवा वृता वृधौ ।

देवर्षिपिष्टपूजायं य अन्ताष्टपचक्षुनः^(१०) ॥ १२१ ॥

(१) अक्षौहिन्वात्मना सज्जानित्यादि महदितोरयन्निव्यक्तपाठः क० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नोपपद्यते ।

(२) ऋतवः इति क० घ० च० ।

(३) वैश्वदेवीति श्लोकाज्जं ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।

(४) उत्तमे इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) पूर्वे दृष्टे इति श्लोकाज्जं क० ख० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(६) पौष्णसादुत्तरास्तन्त्ये यट् एयग्देवतामृचाः इति क० ग० घ० च० ।

(७) तथापरः इति ग० । तदुत्तरः इति छ० ।

(८) यस्मिन्त्यस्तु यन्त्रयः इति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(९) जमदग्निश्च इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) पपापान्ताष्टिपचक्षुन इति क० ग० घ० च० ।

यस्य वे स्नेहरूपेण अहर^(१)हृवद्वा मधु ।

सोऽग्निन्तु पञ्चदशभिरिन्द्रं षोडशभिः परेः ॥१२२॥

अपिस्त्वामिति तुष्टाव सूक्तेरेतेस्तु^(२) गौतमः ।

स भ्रातरमिति त्वासु^(३) तिसृष्वग्निर्निपातभाक् ॥१२३॥

वरूपेनाभिरुक्षौति चाञ्ज^(४)रन्वे निपातितम् ।

विद्मोक्तदेवते सूक्ते एके^(५) प्रत्यग्निरिव तु^(६) ॥१२४॥

अपिर्वाधदिति दाभ्यां स्तौति सोमकमेव तु^(७) ।

तस्यैव चायुरर्थाय^(८) पराभ्यामग्निनौ स्तुतौ ॥१२५॥

अञ्जसानुजनियेऽहं^(९) द्रुवाण गर्भं एव^(१०) तम्^(११) ।

अश्वगान्धदिति^(१२) मुक्तमिन्द्रमात्महितेविधौ ॥१२६॥

(१) यस्य च स्नेः रूपेण अहरदिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) इति त्विति म० घ०, इति चेति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(३) त्वास्त्विति ड० ।

(४) अभिरुक्षौत्या चाञ्जरिति क० ग० घ० च० ।

(५) विद्मोक्तदेवते सूक्तमेवे इति क० घ० ।

(६) विद्मोक्तदेवते सूक्ते एके प्रत्यग्निरिव, इति ड० ।

(७) सोमकभूपतिमिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(८) चायुषोऽर्थायेति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(९) जनियामेति क० ख० घ०, जनियाय इति म० ।

(१०) गर्भमेवेति क० ग० घ० च० ।

(११) त्विति क० ख० म० घ० च० ।

(१२) अश्वगान्धदितिरिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

स जातमात्रो युद्धाय षष्ठिमेवाजुहाव तं^(१) ।
योधयन्^(२) वामदेवसं कृत्वात्मनि बलं तथा ॥ १२७ ॥
दिनानि दश रात्रौश्च^(३) विजिग्ये चैनमोजसा ।
स तद्ध इमं^(४) मित्यस्यां विक्रीणन्नृषिसंसदि ॥ १२८ ॥
स्यन्नेवाभितुष्टाव^(५) नक्ति^(६) रिन्द्रेति^(७) गौतमः ।
किमादुतासीति चास्यां^(८) मन्युं मध्ये^(९) पराणुदत् ॥ १२९ ॥
अथास्य रूपवोर्याणि धैर्यकार्याणि तान्नृषिः^(१०) ।
विविधानि च कर्माणि शशंसादितये तथा ॥ १३० ॥

(१) स जातमात्रं युद्धायेति क० ख० ग० घ० च० ।

(२) योधयेदिति क० ख० घ० च० ।

(३) रात्रौश्चेति क० ग० घ० च० ।

(४) सतश्च इत्यमिति ग० ।

(५) स्यं तेनाभितुष्टावेति ग०, स्यमेवाभितुष्टावेति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) इन्द्रेणेति ड० ।

(७) किमादुतासीदित्यस्यामिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(८) मन्युमर्धे इति क० ग० घ० च०, मन्युमध्ये इति ख० ।

(९) धैर्यायाज्याणि चारिष्विति क०, धैर्यायद्र्याणि चारिष्विति घ० च०, तान्दृषिरिति ड० ।

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

प्रेति पञ्चमं वाच्येति^(१) दधिकाणि पराश्रितः ।
 अग्रावापृथिव्यौ सौति दधिकावृणां^(२) मुखे तु या^(३) ॥ १ ॥
 परोचेरमुतो वाग्निर्नामभिस्तु सुतास्तयः ।
 अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च इंसः इत्युचिदित्युच्यते^(४) ॥ २ ॥
 नियुक्ता सूर्यदेवत्या इंस इत्येतरेयके^(५) ।
 दे इन्द्रावरुणे सूक्ते^(६) तत्र^(७) चीष्वाग्निनाग्निकः^(८) ।
 अयं वायो विद्मो^(९) तेषु^(१०) वायव्याः सप्त कीर्त्तिताः ॥ ३ ॥

- (१) पञ्चमं वाच्येति ड० ।
 (२) दधिकावृणां सुतौ हि वामिति ख०, दधिकाया मुखे तु येति ग०,
 दधिकायामुतो (ख) हि वामिति ड० ।
 (३) इत्युच्येति क० ग० घ० च० ।
 (४) सौकादमेव क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।
 (५) दे इन्द्रावरुणे इन्द्रादिति ड० ।
 (६) तत्र इति ग० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) आग्निनाग्निक इति क० ख० ग० घ० च० ।
 (८) विद्मो मा व्या इति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(क) अ० ४, ३६, २ । (ख) अ० १, २३, १५ ।

(ग) अ० ४, ४८, १ ।

नव चैवेन्द्रवायव्या ऐन्द्रा^(१)स्तिस्रः प्रतेन षट्^(२) ।
 इदं कथितदेवतं यस्तु क्षमोत्तमो हृचः^(३) ॥४॥
 मृतिरिन्द्रावृहस्पत्योरष्टावेता अचः स्यताः ।
 वार्हस्पत्यन्तु तत्सूक्तमिदमित्यौषधे परे ।
 पुरो धातुः कर्माग्रसा च इन्द्राजोच्यते^(४) वृचे^(५) ॥५॥
 तत्सावित्री दे तु को वैश्वदेव^(६)
 मही यावा वृथिवीयं तत्परश्च^(७) ।
 क्षेत्रस्येति तिस्रः क्षेत्रपत्याः^(८)
 शुनं^(क) वाहाः शुनदेवी तृगुत्तमा^(९) ॥६॥

(१) इन्द्र इति क० ग० घ० च० ।

(२) प्रतेन षडिति ड० ।

(३) इदमित्यौषधे परे इति क० घ० च०, यत्तं क्षमोत्तमो हृच इति ग० ।

(४) स इन्द्राजोच्यते इति पुस्तकान्तरम् ।

(५) मृतिरिन्द्रावृहस्पत्योरिति श्लोक क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैक्ष्यते ।

(६) तत्सावित्रीको वैश्वदेवमिति ड० ।

(७) परन्तु यदिति क० ग० घ० च० ।

(८) क्षेत्रस्य क्षेत्रपत्यवृक्षचक्षिति क० घ०, क्षेत्रस्येति क्षेत्रपत्यस्य चक्षिति ग० ।

(९) शुनदेवतृगुत्तरेति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

वायुः शुनः सूर्य एवात्र^(१) सीरः^(२)
 शुनासीरौ^(३) वायुसूर्यौ^(४) वदन्ति ।
 शुनासीरं यास्क इन्द्रन्तु मेने
 सूर्येन्द्रौ तौ मन्यते प्राकपूषिः ॥७॥
 शुनासीरौ पञ्चम्यां तु सुतौ तौ
 सीतायै षष्ठी त्रय सप्तमी च^(५) ।
 शुनं नः फाल्गाः^(६) छवि सौति पादः^(७)
 शुनं कीनाग्राः^(८) छविजीवान् मनुष्यान्^(९) ॥८॥
 शुनं पादे पर्जन्य दतीये^(१०)
 चीनृषिः छविकामो^(११) जगाद ।

(१) एवात्रेत्यत्र त्वेवेति ख० इ० पुस्तकान्तरश्च ।

(२) सीर्य्य इति क० घ० च० ।

(३) वायुसूर्य्यमिति क० घ० च० ।

(४) हे तु सीतायै षष्ठी सप्तमी चेति क० ग० घ० च० ।

(५) पादे इति छ० ।

(६) छविजीमनुष्यामिति क० घ० च० ।

(७) सुत पादेऽथ पर्जन्यस्तृतीये इति क० ग० घ० च० ।

(८) अन्त्यान् त्वृषिर्धर्मकाम इति क० घ० च०, अन्त्यस्तृषिर्धर्मकाम
इति ग० ।

(क) अ० ३, ५७, ५ । (ख) अ० ३, ५७, ८ । (ग) अ० ३
५७, ८ ।

क्षपिं वा^(१) क्षौति सर्वं हि सूक्त

समुद्रादित्यग्नेर्मध्यमस्य ॥८॥

आदित्यं वा ब्राह्मणोक्तं प्रदिष्टं

ह्याग्नेय^(२) यदाज्यसूक्तं^(३) हि दृष्टं^(४) ।

अपां क्षुतिं वा यदि वा एतक्षुतिं

गवां क्षुति वा सूक्त^(५)मेतददन्ति ॥९॥

स्वभानुदृष्ट सूर्यस्य अपद्यत्य^(६)तमोऽवयः ।

सप्तविंशतिभिः सूक्तेरबोधीत्यग्निमस्तुवन् ॥१०॥

चैवृष्ण^(७)स्त्वसदस्युष्ट^(८) अयमेध इति चयः ।

स्त्रयमानाः परीक्षाः स्युरचिव्येते^(९)कचित् कचित्^(१०) ॥११॥

येत्याक^(६) स्युरणो राजा चैवृष्णो रयमास्थितः ।

(१) क्षपिवदिति क० घ० च० ।

(२) आग्नेयमिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) वाप्याज्यसूक्तमिति क० घ० च०, वा ब्राह्मणसूक्तमिति ग० ।

(४) प्रदिष्टमिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) अयमेधे सौम्यमिति क० ग० घ० च० ।

(६) स्वभानुदृष्टसूर्यस्यापद्यन् ये इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) चान्वियेते इति घ० ।

(८) चैवृष्णस्त्वसदस्युष्टेति श्लोकः ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।

(९) येत्याकुरिति क० ग० घ० च० ।

अविन्दत पिशाचीं च^(१) जाया तस्य च भूपतेः ॥१८॥

निषण्णः स तथा सार्द्धं मांसं द्यां कशिपावपि^(२) ।

तामुपामन्त्रयाञ्चके कमेत त्वमिति नृचा^(३) ॥१८॥

हरः^(४) कुमाररूपेण दृशस्ता^(५) भवभाषत ।

विज्योतिषेति चोक्तायां सहस्राग्निद्वज्जलत् ॥१९॥

(१) पिशाचीमदहत्तां स यत्र चोपविवेच्य सा ।

एष एव परामृष्टो भासवी ब्राह्मणो^(६) दृष्ट ॥२०॥

निदानसंज्ञके ग्रन्थे ह्यन्दोगानामिति कुक्तिः^(७) ।

भवेदेव परामर्शः सूक्तस्यास्य व्यपेक्षया^(८) ॥२१॥

भवन्ति वाक्या मन्त्रा^(९) हि विधिभेदे^(१०) ॥२२॥

(१) तामिति म० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) कशिपावपीति क० घ० च० ।

(३) युवेत्युपेति ड० ।

(४) नर इति क० घ० च० ।

(५) ब्रुवंतामिति ख० ।

(६) ख० घ० मित्रितपुलक्यो इन्द्रन्दरे क रिह देवदत्त इति
इति श्लोकात् प्राक्, सहाय सनत्सु नरैश्च नरैश्च सहायैश्च
, धिकं श्लोकाद् पठितम् ।

(७) मास्ताभिर्ब्राह्मण इति ख०, मन्त्रा इति ड० ।

(८) सतचक्रोकाद् क० घ० च० मित्रितपुलक्ये न इत्युक्ते ।

(९) विवक्षयेति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) वाक्यान्देशमिति क० घ० च० ड० ।

(११) विधिभेदेति क० घ० च० ड० ।

दृश्यन्ते ब्राह्मणे मन्त्रा एकदेशे प्रदर्शिताः ॥१२॥
 जामदग्न्यो यथाप्रियः^(१) स्तोतॄणां^(२) चैतरेयके ।
 आप्रियः सुसमिद्धाय^(३) पञ्चमं सूक्तमच तु^(४) ॥१४॥
 एतद्वृ^(५) भैरवेदेवी वा अन्था चैन्द्राग्न्युपोत्तमे ।
 ऐन्द्राणि दादम्य चैषीत्युग्रना^(६) यत्र^(७) ससृतः ॥१५॥
 उग्रनेति तु पादेन सहयदामनेन च^(८) ।
 इन्द्राकुत्सेति चैतस्या कुत्सेनेन्द्रः सृतः सह ॥१६॥
 यत्ना सूर्येति चाचौणां पञ्चर्चे^(९) कर्म कीर्त्यते ।
^(१०) चैवृष्णस्यरुणो राजा अश्वमेधं स्तुतं च यः ॥१७॥
 स्तुयमानाः प्रतीच्याः सुरभिर्वेते कश्चित् कश्चित् ।
 अमस्मन्नेति सूक्तेऽभिषाग्रेयेऽचिर्हविः स्तुयम् ॥१८॥
 दानतुष्टः अग्रमेतावाजर्षीनिति केचन ।

(१) जामदग्न्यस्तुतैवाज्य इति क० घ० च०, यथाप्रिय इति ग० ।

(२) स्तोत्रोपा इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) आप्प सुसमिद्धायेति क० ग० घ० च० ।

(४) अचिर्व्यति ॥ ४० पुस्तकान्तरम् ।

(५) एतद्वृत्तिरिति क० ग० घ० च०, एतद्वृत्तिरिति ख० ।

(६) दादम्यान्थादीन्युग्रना इति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(७) त्वचेति क० ख० ग० घ० च० ।

(८) उग्रनेति च पादोऽयं संक्षयदा परच य इति ख०, परच य इत्यत्र परस्मै इति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(९) पञ्चर्च इति क० घ० च० ।

(१०) चैवृष्णस्यरुणो राजेत्यादि सार्जोऽष्टश्लोक क० ग० घ० च० चिह्नित-
पुस्तकेषु न विद्यते ।

आशीरधेषणाच्चैभ्यो अग्निं प्रति च दृश्यते ॥२८॥
 अयुतञ्च गवां चीषि शतान्यथ च विंशतिः ।
 सौवर्ष्यकटं गोभ्यां त्र्यरुणोऽदानृपोऽत्रये ॥२९॥
 अश्वमेधशतं चोष्टांस्त्रयसदस्युर्धनं वज्र ।
 राज्ञः प्रति च तत्सूक्तं वभाष इति केचन ॥३०॥
 आत्मा हितात्मने^(१) दद्यादयहीनृपतेर्हविः ।
 अत्रेः सुतसृषिं बभ्रुमार्त्विज्याय च्छणश्च यः ॥३१॥
 सहस्रदक्षिणे सोमे वज्रे तं सोऽप्ययाजयत् ।
 ददौ तदौशनो राजा सहस्राणि शतानि च ॥३२॥
 तस्मै चत्वारि चत्वारि महावीर्यं काञ्चनम् ।
 प्रवर्गेषु महावीराः सौवर्षास्तस्य चाभवन् ॥३३॥
 प्रतिगृह्य ऋषिर्गच्छन् मध्यमेनाग्निना पथि ।
 पृष्ट इन्द्रेण चाचख्यौ भद्रं चतसृभिश्च तत् ॥३४॥
 कोनुवान् वैश्वदेवानि एकादश^(२) पराण्यतः^(३) ।
 माहृतानि दश प्रति दत्ताभीत्यृषि तु सुता^(४) ॥३५॥
 द्वितीययान्त्यया सुतः सविता शौनकोऽब्रवीत्^(५) ।
 उपेति वार्हस्पत्यस्मृत्यो यो माहृत्यगुत्तरा ॥३६॥

(१) आत्महितात्मने इति पाठः सङ्गतः ।

(२) कोनुवांश्च वैश्वदेवान्येकादशेति क० ।

(३) त्विति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) प्रेतीक्षामोत्यृषि तु संस्तुतेति मू.
पुस्तकान्तरस्य ।

तति ख० ड०

(५) श्लोकाद्भवेत् क० ग० घ० च०

तु न दृश्यते ।

दृश्यन्ते ब्राह्मणे मन्त्रा एकदेशे प्रदर्शिताः ॥२३॥
 जामदग्न्यो यथाप्रियः^(१) सौतीया^(२) सैतरेयके ।
 आप्रियः सुसमिद्धाय^(३) पञ्चमं सूक्तमत्र तु^(४) ॥२४॥
 एतद्वै^(५) गैश्वदेवी वा अन्यथा चैन्द्राम्युपोत्तमे ।
 ऐन्द्राणि द्वादश जीषीत्युग्रना^(६) यत्र^(७) संस्तुतः ॥२५॥
 उग्रनेति तु पादेन सहयदामनेन च^(८) ।
 इन्द्राकुत्सेति चैतस्या कुत्सेनेन्द्रः स्तुतः सह ॥२६॥
 यत्त्वा सूर्येति चाचीणा पञ्चर्चे^(९) कर्म कीर्त्यते ।
^(१०) वैदृष्णास्त्यक्षो राजा अयमेध स्तुतं च यः ॥२७॥
 स्तूयमानाः प्रतीक्ष्याः सूरचिध्वेते क्वचित् क्वचित् ।
 अमस्मन्नेति सूक्तेऽभिचाग्नेयेऽचिर्वापिः स्वयम् ॥२८॥
 दानतुष्टः शशमेतावाजर्षीनिति केचन ।

-
- (१) जामदग्न्यस्तपैवाज्य इति क० घ० च०, यथाप्रिय इति म० ।
 (२) सौतीया इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरम् ।
 (३) आप्रिय सुसमिद्धायेति क० ग० घ० च० ।
 (४) अचिर्वापि इति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (५) एतद्वै इति क० ग० घ० च०, रोदम्वै इति ख० ।
 (६) द्वादशान्यादीन्युग्रना इति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) त्वचेति क० ख० ग० घ० च० ।
 (८) उग्रनेति च पादोऽयं सहयदा परस्व यः इति ख०, परस्व य इत्यत्र
 परस्वय इति ख० पुस्तकान्तरम् ।
 (९) पञ्चर्चे इति क० घ० च० ।
 (१०) वैदृष्णास्त्यक्षो राजेत्यादि सार्द्धाष्टश्लोक क० ग० घ० च० विहित-
 पुस्तकेषु न विद्यते ।

आग्नीरधेयणाच्चैभ्यो अग्निं प्रति च दृश्यते ॥२८॥

अयुतश्च गवां चीणि शतान्यथ च विंशतिः ।

सौवर्णशकटं गोभ्यां अरुणोऽदानृपोऽचये ॥२९॥

अश्वमेधशतं चोष्ट्रांस्तसदस्युर्धनं वज्र ।

राज्ञः प्रति च तत्सूक्तं वभाष इति केचन ॥३०॥

आत्मा हितात्मने^(१) दद्यादयहीचृपतेर्हविः ।

अवेः सुतमृषि वभुमार्त्विज्याय षण्णश्च यः ॥३१॥

सहस्रदक्षिणे सोमे वमे त सोऽप्ययाजयत् ।

ददौ तदौशनो राजा सहस्राणि शतानि च ॥३२॥

तस्मै चत्वारि चत्वारि महावीरश्च काश्यपम् ।

प्रवर्गपु महावीराः सौवर्णास्तस्य चाभवन् ॥३३॥

प्रतिगृह्य ऋषिर्गच्छन् मध्यमेनाग्निना पयि ।

पृष्ट इन्द्रेण चाचख्यौ भद्रं चतसृभिश्च तत् ॥३४॥

कोनुवान् वैश्वदेवानि एकादश^(२) पराश्रितः^(३) ।

मारुताति दश प्रेति इत्थाभीत्यृचि तु सुता^(४) ॥३५॥

यान्यथा सुतः सविता शौनकोऽब्रवीत्^(५) ।

वार्हस्पत्यकृचो यो मारुत्युत्तरा ॥३६॥

राजर्षिरभवद्दार्ढ्या रयवीति^(१)रिति श्रुतः^(१) ।

स यक्ष्यमाणो राजर्षिरभिगम्य प्रसाद्य च ॥४८॥

आत्मानं कार्य्यमर्थं^(२)श्च ख्यापयन् प्राञ्चलिः स्थितः ।

अवृणीतर्षिमात्रेयमार्त्विज्यायार्चनानसम्^(३) ॥५०॥

स सपुत्रोऽभ्यगच्छन्तं राजानं यज्ञसिद्धये ।

श्यावाश्व^(४)श्चात्रिपुत्रस्य पुत्रः खल्वर्चनानसः ॥५१॥

साङ्गोपाङ्गान् सर्ववेदान् यः पित्राध्यापितो मुदा ।

अर्चमानाः सपुत्रोऽय गत्वा नृपमयाजयत्^(५) ।

यश्चे च विततेऽपश्यद्वाजपुत्रीं यशस्विनीम् ॥५२॥

क्षुषा मे राजपुत्रो आदिति तस्य मनोऽभवत् ।

श्यावाश्वस्य च तस्यां वै सक्तमासीत्तदा मनः^(६) ॥५३॥

संपुज्यस्त्र मया राजन्निति याज्यश्च सोऽब्रवीत् ।

श्यावाश्याय सुतां दितुर्महिषीं स्त्रां नृपोऽब्रवीत् ॥५४॥

किं ते पुत्रीमहं कन्यां श्यावाश्याय ददामि हि ।

अत्रिपुत्रो दुर्बलो हि जामाता त्रावयोरिति ॥५५॥

राजानमब्रवीत् सापि नृपर्षिकुलजा ह्यहम् ।

(१) श्रुतिरिति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) कार्य्यवन्तमिति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) श्यावाश्वश्चात्रिपुत्रस्येति शार्ङ्गेकश्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्त-
केषु नोपलभ्यते ।

(४) रतश्लोकाङ्गे क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(क) अ० ५, ६१, १८ । (ख) अ० ५, ६४, ७ । (ग) अ० ५, ६१, ५ ।

नानृषिर्नो हि जामाता नैष मन्त्रान् हि दृष्टवान् ॥५६॥

अपये दौयतां कन्या चेदस्यां वा भवेत्तथा ।

अपि मन्त्रदृशं वेदपितरं मन्यते यतः^(१) ॥५७॥

प्रत्याचष्टे स^(२) तं राजा सह सम्यग्व्य भार्यया ।

अनृषिर्नो न^(३) जामाता कश्चिद्ववितुमर्हति ॥५८॥

प्रत्याख्यात अपिस्तेन वृत्ते यज्ञे न्यवर्त्तत ।

श्यावाश्वस्य तु कन्यायां मनो नैव न्यवर्त्तत^(४) ॥५९॥

ततः स्तुतौ^(५) निवर्त्याश्च तावेतावभिजग्मतुः^(६) ।

शशौयसी^{(क)(७)} तरन्त^(ख)श्च पुरमौल^{(ग)(८)}श्च पार्थिवम्^(९) ॥६०॥

तरन्तपुरमौलौ^(१०) तु राजानौ वै ददश्विनी^(११) ।

ताभ्यान्तौ चक्रतुः पूजामृषिभ्यां नृपतौ^(१२) स्वयम् ॥६१॥

(१) श्यावाश्वस्य स्तुता दित्युदित्यादिसाङ्गंल्लोकचयं क० ग० घ० च०-
चिह्नितपुस्तकेषु नेक्ष्यते ।

(२) प्राप्नोषत्वयेति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(३) नैवेति ग० ।

(४) न स्म निवर्त्तते इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) ततस्तौ त्विति क० ग० घ० च० ।

(६) ततः स्तुतौ निवर्त्तत उभावेवाभिजग्मतुरिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) शशौयसीति घ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) पुरमौलमिति ट० ।

(९) रतश्वीकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितं ।

(१०) तरन्तपुरमौलविति ख० पुस्तकान्तरश्च ।

(११) ददश्विनाविति क० घ० च० ।

(१२) तु पतिरिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० ५, ६१, ६। (ख) ऋ० १, १०५, ११। (ग) ऋ० ८, ७१, १४।

राजर्षिरभवद्दार्ढ्या रयवीति^(क)रिति श्रुतः^(१) ।
 स यच्छ्रमाणो राजर्षिरभिगम्य प्रसाद्य च ॥४८॥
 आत्मानं कार्यमर्थ^(२)श्च ख्यापयन् प्राञ्चलिः स्थितः ।
 अष्टणीतर्षिमात्रेयमार्त्विज्यायार्चनानसम्^(३) ॥५०॥
 स सपुत्रोऽभ्यगच्छन्तं राजानं यज्ञसिद्धये ।
 श्लावाश्व^(ग)श्चाचिपुत्रस्य पुत्रः खल्वर्चनानसः ॥५१॥
 साङ्गोपाङ्गान् सर्ववेदान् यः पित्राध्यापितो मुदा ।
 अर्चनामाः सपुत्रोऽथ गत्वा नृपमयाजयत्^(४) ।
 यज्ञे च विततेऽपश्यद्भ्राजपुत्रीं यग्नखिनीम् ॥५२॥
 खुषा मे राजपुत्री स्यादिति तस्य मनोऽभवत् ।
 श्लावाश्वस्य च तस्यां वै सक्तमासीत्तदा मनः^(५) ॥५३॥
 संयुज्यस्व मया राजन्निति यान्यश्च सोऽब्रवीत् ।
 श्लावाश्वाय सुतां दिक्षुर्महिषीं स्नां नृपोऽब्रवीत् ॥५४॥
 किं ते पुत्रीमहं कन्यां श्लावाश्वाय ददामि हि ।
 अचिपुत्रो दुर्वलो हि जामाता त्वावयोरिति ॥५५॥
 राजानमब्रवीत् सापि नृपर्षिकुलजा ह्यहम् ।

(१) श्रुतिरिति दृ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) कार्यवन्तमिति दृ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) श्लावाश्वश्चाचिपुत्रस्येति सार्द्धैकश्लोकाः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपपद्यते ।

(४) यतश्छोकाद्वै क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(क) ऋ० ५, ६१, १८ । (ख) ऋ० ५, ६४, ७ । (ग) ऋ० ५, ६१, ५ ।

नानृषिर्नो हि जामाता नैष मन्त्रान् हि दृष्टवान् ॥५६॥

अथ ये दौयतां कन्या चेदस्यां वा भवेत्तथा ।

अपि मन्त्रदृशं वेदपितरं मन्यते यतः^(१) ॥५७॥

प्रत्याचष्टे स^(२) तं राजा सह सम्यग्व्य भार्यया ।

अनृषिर्नो न^(३) जामाता कश्चिद्ववितुमर्हति ॥५८॥

प्रत्याख्यात अपिस्तेन वृत्ते यज्ञे न्यवर्त्तत ।

ग्रावायस्य तु कन्यायां मनो नैव न्यवर्त्तत^(४) ॥५९॥

ततः सुतौ^(५) निवर्त्याशु तावेतावभिजग्मतुः^(६) ।

अशौयसी^{(क)(७)} तरन्त^(ख) पुरुमील्ल^{(ग)(८)} पार्थिवम्^(९) ॥६०॥

तरन्तपुरुमील्लौ^(१०) तु राजानौ वै ददम्युषी^(११) ।

ताभ्यान्तौ चक्रतुः पूजाम्द्विभ्यां नृपती^(१२) स्वयम् ॥६१॥

(१) ग्रावायस्य सुतां दित्पुत्रित्वादिसाङ्गश्लोकत्रयं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यते ।

(२) प्राबोचस्वयेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) नैवेति ग० ।

(४) न स्म निवर्त्तते इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) ततस्तौ त्विति क० ग० घ० च० ।

(६) ततः सुतौ निवर्त्तते उभावेवाभिजग्मतुरिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) अशौयसीति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) पुरुमील्लमिति छ० ।

(९) एतच्छ्लोकाङ्गं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितं ।

(१०) तरन्तपुरुमील्लाविति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(११) ददम्युषीति क० घ० च० ।

(१२) तु पतिरिति क० घ० च० ।

(क) ऋ० ५, ६९, ६। (ख) ऋ० १, १०५, ११। (ग) ऋ० ८, ७१, १४।

अपिपुत्रं महिष्याश्च दर्शयामास तं^(१) नृपः ।
 तरन्तानुसतेनैव^(२) प्रादाद्विधं वसु ॥६२॥
 अजाविकं गवाश्चक्ष्म व्यावाय्याय ग्रशीयसी^(३) ।
 अचिं^(४) याज्यार्चितौ गत्वा पितापुत्रौ स्वमायमन् ॥६३॥
 अभ्यवादयतामचिं^(५) महर्षिं दीप्ततेजसम् ।
 व्यावाय्यस्य मनसासीमन्त्रस्यादर्शनादहम् ॥६४॥
 स लभवानिमां कन्यां उन्त सर्वान्द्रोभमान् ।
 अप्यहं मन्त्रदर्शी स्यां भवेदूर्ध्वो महान् मम ॥६५॥
 इत्यरथ्ये चिन्तयतः प्रादुरासीन्मरुद्गणः^(६) ।
 ददर्श संस्थितान् पार्थ तुल्यरूपान्महात्मनः^(७) ॥६६॥
 समानवयस्यैव^(८) महतो रुक्मवचसः ।
 ताम्नुवयसो वृद्धा देवान् पुरुषविशान् ॥६७॥
 व्यावाय्यो विस्मितोऽपृच्छत्केवेति^(९) महतस्तदा ।

(१) वै इति ख० घ० ।

(२) तरन्तानुसता चैवेति क० ग० घ० च० ।

(३) ग्रशीयसीति घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) तौ त्विति पाठः सप्तमः ।

(५) अभ्यवादयतामचिमिति घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) अचिं याज्यार्चितौ गत्वादि प्रादुरासीन्मरुद्गणः इत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(७) तुल्यरूपानिवात्मनः इति क० ख० ग० घ० च० ।

(८) चैवमिति घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) के वेति पाठः समीचीनः । केवेवेति क०, कोवेवेति घ० ।

ततस्तु मरुतो देवानृषिस्तानन्वबुध्यत^(१) ॥६८॥
य दें वदन्त इत्यग्निः षड्भि^(२) स्तृष्टाव तांस्तथा ।
अतिक्रमं हितमृषिर्मेने विपुलमात्मनः ॥६९॥
यत्न^(३) दूषैव तुष्टाव यच्च^(४) केव्येति^(५) पृष्टवान् ।
स्तृताः स्तृत्यानया प्रीता गच्छन्तः पृथ्निमातरः^(६) ॥७०॥
अवमुच्य स्ववचोभ्यो^(७) रुक्मं तस्मै तदा ददुः ।
मरुतु तु प्रयातेषु श्वावाश्वस्तु महायशाः^(८) ॥७१॥
रथवीतेर्दुहितरमगच्छन्मनसा तदा ।
स सद्य ऋषिरात्मानं विवक्षूरथवीतये^(९) ॥७२॥
एतं मे स्तोममित्यूग्म्भां^(१०) दूतौ^(११) राचीं न्ययोजयत् ।
रथवीतिं तपस्यन्तं^(१२) सम्प्रेक्ष्यार्षेण चक्षुषा ॥७३॥

(१) ददस्मून्बुध्यतेति क० ग० घ० च० ।

(२) बुद्धेति क० ग० घ० च० ।

(३) याम्न इति क० घ० च० ।

(४) याव्येति क० ग० घ० च० ।

(५) केष्टेतीति क०, केष्टेतीति घ० ।

(६) यामुच्यते स्वकण्ठेभ्यः इति ख०, यामुच्यते स्वकण्ठेभ्यः इति छ० ।

(७) महायशाः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) प्रवक्ष्यान्वयवीतये इति क० ग० घ० च० ।

(९) इत्याभ्यामिति क० ग० घ० च० ।

(१०) दूतौ इति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(११) रथवीतिमपश्यन्तौमिति ख० छ० ।

रम्ये द्विमवतः पृष्ठ एषचेतीति चाप्रवीन् ।
 ऋषेर्नियोगमाश्राय देव्या रात्र्या प्रचोदितः ।
 आदाय कन्यां तां दार्भ्य उपेयाथार्चनानघम् ॥७४॥
 पादौ तस्योपसङ्गुच्छ स्थितः^(१) प्रहः कृताञ्जलिः ।
 रथवीतिरहं दार्भ्य इति नाम ग्रग्रं च ॥७५॥
 मया सङ्गति^(२) मिच्छन्तं त्वां प्रत्याचक्षि यत्पुरा ।
 तत् चमस्र जमसोऽसु मा च मे भगवन् क्रुधाः^(३) ॥७६॥
 ऋषेः पुत्रः स्वयमृषिः^(४) पितामि भगवन्नृपेः ।
 इन्न प्रतिमहाणेमां सुषामित्येवमप्रवीत्^(५) ॥७७॥
 यादार्भ्यमधुपकैश्च भूजयित्वाथ त^(६) नृपः ।
 शुकुतमद्यग्रतं दत्त्वा अनुजज्ञे महान् प्रति ॥७८॥
 ग्रणीयसी^(७) तरन्तश्च पुद्गमौल^(८)श्च पार्थिवम् ।
 पद्भिः सनदिति स्तुत्वा जगामर्षिरपि स्वयम्^(९) ॥७९॥

- (१) स्थित्वेति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) संयोगमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (३) क्रुधः इति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (४) ऋषिरिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) सुषान्तोऽस्त्विति चाप्रवीदिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (६) चार्धनाना स्वयमिति क० घ० च० ।
 (७) ग्रणीयसीमिति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) पुद्गमौलमिति ख० पुस्तकान्तरश्च ।
 (९) स्वयमिति क० ग० घ० च० ।

खवतामपि गर्भाणां दृष्टं तदनुमन्त्रणम् ।

भाववृत्तं तु तत्तस्यास्तयारूपं हि दृश्यते ॥८५॥

जरायुर्गर्भग्रन्थाभ्यामेतद्रूपं हि दृश्यते^(१) ।

महे उपस्थे^(२) सावित्रं युञ्जतेच्छावदः^(३) स्तुतः ॥८६॥

पर्जन्यो बलिति लक्षिन्^(४) प्रथिवी मथमा तु^(५) वाक्^(६) ।

अथा नो देवसवितरियं दुःखप्रनाग्निनी^(७) ॥८७॥

वारुणन्तु प्रसवाजे षड्भैन्द्राग्रमुत्तरम्^(८) ।

विष्णुं न्यङ्ग^(९) स्वरस्मेति मावतं सूक्तमुत्तरम्^(१०) ॥८८॥

एतया मरुदाख्यातं द्यौर्नन्द्रे प्रतिपूर्वकम्^(११) ।

(१) खवतामपि गर्भाणामित्यादिसाङ्गेऽश्लोकाः क० ग० घ० च० चिह्नित-
पुस्तकेषु नापश्यत ।

(२) महौषसेतीति क० घ० च० ।

(३) सावित्रे युञ्जतेऽहेति वै इति क० ग० घ० च० ।

(४) पर्जन्यस्तु बलित्येतीति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) न्यति ग० ।

(६) कुतेति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) एतच्छ्लोकाङ्गे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(८) उत्तरमित्यत्र उत्तममिति क०, इन्द्राग्नौन्द्राग्रमुच्यते इति ख०,
मिन्द्राग्नौन्द्राग्रमुच्यते इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(९) विष्णुं चिह्नमिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१०) उत्तममिति ख० ।

(११) एतच्छ्लोकाङ्गे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।

श्रीसूक्तमाग्रीर्वादस्तु^(१) स्त्रीपुत्राणां पराणि तु^(२) ॥८८॥

तस्याद्वा^(३) लक्ष्म्यपनुद^(४) मग्निस्तव^(५) निपातभाक् ।

प्रजावान् जीवपुत्रो^(६) वा गर्भकर्मणि संस्तुतौ ॥८९॥

मानारूपाः ययस्त्रिन्यः^(७) संस्रवन्तीति संस्तुताः^(८) ।

आग्रीर्वादिषु संज्ञासु कर्मसंज्ञासु देवताः^(९) ॥९०॥

निपातभाग् लिङ्गवाक्यात्^(१०) परीक्षेतेह मन्त्रवित् ।

मन्त्रप्रयोगमन्त्रयोः^(११) प्रयोगो^(१२) वल्लवत्तरः ॥९१॥

(१) आग्रीर्वादो स्यादिति ख०, आग्रीर्वादास्त्येति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(२) श्रीपुत्राणां पराणि षट् इति क० घ० च०, षट् इति ग०, श्रीः पुत्राणां पराश्च षट् इति उ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) तस्यादेति क० घ० च० ।

(४) लक्ष्म्यपनिर्नादः इति क० घ० च०, स्याद्वा लक्ष्मीं पदेर्नादे इति ख०, अलक्ष्म्यपनिर्नादे इति उ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) त्वमेति ख० उ० ।

(६) प्रजावज्जीवपुत्रः इति क० ख० ग० घ० च०, प्रजावान् जीवपुत्रा इति उ० ।

(७) ययस्त्रिन्यः इति ख० ग० ।

(८) संस्तुताविति उ० ।

(९) कर्मसंज्ञा तु देवतेति ख० ।

(१०) लिङ्गवाक्येति ख० ग० ।

(११) मन्त्रप्रयोगमन्त्रायामिति ग० ।

(१२) प्रयोगे इति ग० ।

विधेस्तयोः परौचा^(१) स्थानमन्त्राः स्युरभिधायकाः^(२) ।

तस्मात्तेन विषंवादो मन्त्राणां तद्गतानि च ॥८३॥

गुणाभिधायकानि स्युः सविधानपदानि च ।

मन्त्रेषु गुणभूतेषु प्रधानेषु च कर्मसु ॥८४॥

प्रधानगुणभूताः स्युर्देवता इति गम्यते ।

चिसांवत्सरिकं यत्नं प्रजाकामः प्रजापतिः ॥८५॥

आहरत्सहितः साधैर्विश्वेदेवैः सहेति च ।

तत्र वाग्दीक्षणीयायामाजगामाग्ररीरिणी^(३) ॥८६॥

तां दृष्ट्वा युगपन्न च कस्यापि वक्ष्यन् च ।

शुक्लं चस्तन्द तद्वाभ्यामग्नौ प्राक्षं^(४) यदृच्छया ॥८७॥

ततोऽर्चिर्भ्यो भृगुर्जज्ञे अद्भारेभ्योऽद्विरा^(५) अविः ।

प्रजापतिस्तुतौ दृष्ट्वा दृष्ट्वा वागभ्यभाषत ॥८८॥

आभ्याम्विस्तृतीयोऽपि भवेदचैव मे सुतः ।

प्रजापतिस्तपेत्युक्तः प्रत्यभाषत भारतीम् ॥८९॥

अविरचिस्ततो जज्ञे सूर्यानि सप्तमधुतिः ।

योऽद्भारेभ्य अविर्जज्ञे तस्य पुत्री बृहस्पतिः ॥९०॥

(१) परौचाः इति ड० ।

(२) अभिधानकाः इति ख०, अभिधानविधाः इति ग० ।

(३) अरौरिणीति दुक्तः पाठः ।

(४) प्राक्षमिति ख०, प्राक्षेति ग० ।

(५) अद्भारेभ्योऽद्विरा इति ख०, अद्भारेभ्योऽद्विरा इति ग० ।

वृहस्पतेर्भरदाजो विदधीति^(१) य उच्यते^(२) ।

मरुत्स्वाभीहुर्यश्च^(३) स एवाङ्गिरसो नपात्^(४) ॥१०१॥

सपुत्रस्य तु तस्मैदं^(५) मण्डलं षष्ठमुच्यते ।

त्वं ह्यग्र इति तच्चादावाग्नेयानि त्रयोदश ॥१०२॥

सूक्तानि त्रीणि मूर्द्धानमग्नेर्वैश्वानरस्य तु ।

एकाग्रविंशतिश्चैव^(६) पिबेन्त्येन्द्राण्य^(७)तः परम् ॥१०३॥

अग्ने सत्वे षडित्यस्यां द्वौ देवौ तु^(८) निपातितौ ।

प्रोतये नम^(९) इत्येते वैश्वदेव्यावृषौ तु ते^(१०) ॥१०४॥

अग्नित्रितीया पदञ्चान्यमैन्द्रमेति^(११) गवां स्तुतिः ।

आमसापास^(१२) इत्यस्यां वायुरिन्द्रस्य संस्तुतौ^(१३) ॥१०५॥

इन्द्रः प्राधान्यतो वाच स्तुतो वायुर्निपातभाक् ।

(१) विदधीतीति छ० ।

(२) प्रजावान् ऋषिपुत्रो वा इत्यादि विदधीति य उच्यते इत्यन्तपाठः, क० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु नापद्यत ।

(३) भुवन्यसेति क० घ० च०, गुरोयंसेति ख० ग० ।

(४) सप्तपुत्रस्य तस्मैतदिति क० ग० घ० च० ।

(५) एकाग्रविंशदेवाचेति ख०, एकाग्रविंशदेवाचेति छ० । एकाग्रविंश-
तिरिति भवितुमर्हति ।

(६) पिबेन्त्येन्द्राण्येति पाठः शुद्धः ।

(७) देवौ यावदिति क० ग० घ० च० ।

(८) नम इति क० घ० च० ।

(९) स्तुते इति छ० ।

(१०) सेतीति ग० ।

(११) इन्द्रवायु सह स्तुताविति घ० पुस्तकान्तरस्य ।

अयं देवस्तृचं सौम्यमैन्द्रमेके प्रचचते^(१) ॥१०६॥
 शरीरं चचुरित्यस्यां दृचोऽधीति^(२) दृचोः^(३) स्तुतिः^(४) ।
 पितरं स्तौति ग्रंथु^(५)श्च दृचस्थाने पदे स्वयम्^(६) ॥१०७॥
 स्वादु^(७)ष्किलायमित्येताः पञ्चर्चः सौम्य एव वा^(८) ।
 इन्द्रः प्रधानतो वाच स्तुतः सोमो निपातभाक् ॥१०८॥
 इन्द्रस्यैन्द्रनिपातोऽयं स्वयन्ते छैतरेयके^(९) ।
 अगव्यूतिः^(१०) स्तौति देवान् पादो भूमिमथोत्तरः ॥१०९॥
 दृष्टस्त्वितिं दत्तीयोऽस्तौत्^(११) त्विन्द्र^(१२)मेवोत्तमं पदम् ।
 अविस्तु तौ तथेत्युक्त्वा पायुं^(१३) पुत्रमभायत ॥११०॥
 अर्धर्षणौषौ अर्चूणां कुरुष्वेतौ^(१४) नृपाविति ।
 पितरं स तथेत्युक्त्वा पुत्रोपकरणं तयोः ॥१११॥
 जीमूतस्येति^(१५) सूक्तेन दृष्टक्तेनाम्बमन्त्रयत् ।

(१) इन्द्रः प्रधानतो वाचेति श्लोकः क० ग० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(२) अधीतिरिति विसर्गशुक्लपाठः शुद्धः ।

(३) य आनयदिति त्वस्य दृचोऽधीति दृचस्तुतिरिति क० ग० घ० च० ।

(४) सूक्तस्थाने पदे स्वकमिति ख० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) इति तु सौम्यः पञ्चर्च उत्तरः इति क० ग० च० ।

(६) इन्द्रः प्रधानतो वाचेत्यादि स्वयन्ते छैतरेयके इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिञ्जितपुस्तकेषु न विद्यते । स्वयते इति शुद्धः पाठः ।

(७) दत्तीयस्त्विति क० छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(८) त्वेन्द्रमिति पाठः साधुः ।

(९) कुरु पुत्रेति छ० पुस्तकान्तरश्च ।

(१०) जीमूतोयेनेति क० घ० च०, जीमूतस्येवेति ग० ।

(क) ऋ० ६, ४५, २१ । (ख) ऋ० १, ६४, ६ । (ग) ऋ० ६, ४४, २१ ।
 (घ) ऋ० ६, ४०, २० । (ङ) ऋ० २, २, ४ ।

प्रथमा त्वस्र सूक्तस्य योद्धारं स्तौति वर्ष्मिणम् ॥११२॥
 धनुः स्तौति^(१) द्वितीया तु तृतीया व्याभिमन्त्रिणी^(२) ।
 स्तौति चार्त्तौ^(३) चतुर्थी च^(४) गिषुधिं स्तौति पञ्चमी ॥११३॥
 अर्द्धेन^(५) सारथिं षष्ठ्या रश्मयोऽर्द्धेन संस्तुताः ।
 अयांसु सप्तमी स्तौति आयुधागारमष्टमी ॥११४॥
 नवमी रथगोपांसु दशमी रणदेवताः ।
 इषुमेकादशी^(६) स्तौति द्वादशी कवचस्तुतिः ॥११५॥
 त्रयोदशी कर्मा स्तौति इक्ष्वाणं चतुर्दशी ।
 प्रथमे पञ्चदश्यास्तु पादे दिग्ध^(७) इषुः स्तुतः^(८) ॥११६॥
 अयोमुखी द्वितीये तु अर्द्धेऽस्तं^(९) वारुणं परम्^(१०) ।
 षोडश्यां^(११) त्वस्र सूक्तस्य धनुर्मुक्त इषुः स्तुतः ॥११७॥
 सप्तदश्यां तु युद्धादेः^(१२) कवचस्य च बन्धनं^(१३) ।

(१) धनुषश्चेति क० घ० च० ।

(२) व्याभिमन्त्रिणीति क० घ० च० ।

(३) स्तौत्युगात्रौ चतुर्थी चेति क० ग० घ० च० ।

(४) धर्मेनेति क० घ० च० ।

(५) इषुधिश्चेकादशीति क० घ० च०, इषुमेकादशीति ग० ।

(६) दिग्धः इति ग० ।

(७) इषुस्तुतः इति ग० छ० ।

(८) अर्द्धेर्धमिति छ० ।

(९) परे इति छ० ।

(१०) षोडश्यां इति क० ग० घ० च० ।

(११) युद्धादेरिति क० घ० च०, योद्धादेरिति छ० ।

(१२) बन्धनः इति क० ग० घ० च० ।

(१३) अ० ६, ७१, ४ ।

स्तुतिरष्टादशी ज्ञेया युयुत्सोर्देव्यमुत्तमा^(१) ॥११८॥

आग्नास्ते चोत्तमे पादे ह्यवि^(२)रात्मन आग्निषः ।

सूक्तेनानेन तु स्तुता सङ्गमाङ्गानृषिस्तयोः ॥११९॥

ततः^(३) प्रस्थापयामास पुनर्वारिश्चिखान्^(४) प्रति ।

एतद्युक्ते चतसृभौ रात्रोः साहाय्यकाङ्क्षया ॥१२०॥

भरदाजोऽभितुष्टाव प्रीतस्तेन पुरन्दरः ।

अभ्यावर्त्तिनमासाद्य हर्युषीयानदीतटे ॥१२१॥

सहितसायमानेन^(५) जघानैतान् प्रचीपतिः^(६) ।

एवं^(७) वारिश्चिखा^(८)ञ्चित्वा तावभ्यावर्त्ति^(९)सार्द्धयौ^(१०) ॥१२२॥

भरदाजाय गुरवे ददतुर्विविधं वसु ।

भरदाजश्च गर्गश्च दृष्टाविन्द्रेण वै पथि ॥१२३॥

दौ च^(८) प्रसोक^(९) इत्याभिर्दानं तस्मै^(१०) प्रभंसतुः ।

(१) स्तुतिस्तमेति क० घ० च० च० ।

(२) अघिरिति ड० ।

(३) तयोरिति क० घ० च० ।

(४) वारिश्चिखानिति ग० ।

(५) एतद्युक्ते चतसृभिरित्यादि जघानैतान् प्रचीपतिरित्यन्तपाठः क०
ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) तौ त्विति क० ग० घ० च० ।

(७) वारिश्चिखानिति ग० ।

(८) ततोऽभ्यावर्त्तीति क० ग० घ० च० ।

(९) इयानिति क० ग० घ० च० ।

(१०) तस्मै इति क० ग० घ० च० ।

(क) अ० ६, २७, ८ । (ख) अ० ६, ४७, २५ । (ग) अ० ६, ४७, २२ ।

(१) प्रसङ्गादिह (१) याः सूक्ते देवताः परिकीर्त्तिताः ॥ १२४ ॥
 ता एव सूक्तभाजस्तु मेने राघीतरौसुतः (१) ।
 प्राजापत्यो मरीचिर्हि मारीचः कश्यपोऽभवत् (२) ॥ १२५ ॥
 तस्य देव्योऽभवद्भाया (३) दाचायस्सस्तयोदश ।
 अदितिर्दितिर्दनुः काक्षा दनायुः सिंहिका मुनिः (४) ॥ १२६ ॥
 क्रोधावग्ना वरिष्ठा च सुरभिर्विनता तथा ।
 कद्रुश्चैवेति दुहितुः कश्यपाय ददौ च च (५) ॥ १२७ ॥
 तासु देवासुराश्चैव गन्धर्वोरगराक्षसाः ।
 वयांसि च पिशाचाश्च जज्ञिरेऽन्याश्च जातयः ॥ १२८ ॥
 तथैका त्वदितिर्देवी वादग्नाजनयत् (६) सुतान् ।
 भगश्चैवार्यमांश (७) च मिषो वरुण एव च ॥ १२९ ॥

(१) ख० घ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, प्रसङ्गादिह याः सूक्ते इति
 श्लोकाज्जातु प्राक्,—

अभिरण्यभितुष्टाव दानं तत्र च तस्य तु ।
 ऋचैकया द्वयां अग्ने दत्तं सङ्गोर्त्तयन् स्वयम् ॥

इत्यधिकं पठितम् ।

(१) प्रसङ्गा त्विहेति क० ग० घ० च० ।

(२) राघीतरस्तुताविति क० घ० च० ।

(३) मुनिरिति क० ग० घ० च० ।

(४) जाता इति क० घ० च० ।

(५) विद्याविति ख० ।

(६) अदितिरित्यादिसाङ्गैकश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 न विद्यते ।

(७) इन्द्रशोऽनजनयदिति क० ग० घ० च० ।

धाता चैव विधाता च विवक्षांश्च महाद्युतिः ।
 लष्टा पूषा तथैवेन्द्रो दादशो विष्णुश्च्यते^(१) ॥१२०॥
 इन्द्रं तस्यास्तु तज्जज्ञे^(२) मित्रस्य वरुणस्य च^(३) ।
 तयोरादित्ययोः सत्रे दृष्ट्वाप्सरसमुर्वशीम् ॥१२१॥
 रेतयस्कन्द कुम्भे तु^(४) न्यपत^(५) दासतीतरे ।
 तेनैव तु मुहूर्तेन वीर्यवन्तौ तपस्विनौ ॥१२२॥
 अगस्त्यस्य वसिष्ठस्य तत्रर्षौ संवभ्रवतुः ।
 यजुधा पतिते शुक्रे कक्षसेऽथ जले स्थले ॥१२३॥
 स्थले वसिष्ठस्तु मुनिः सम्भूत ऋषिसत्तमः ।
 कुम्भे अगस्त्यः सम्भूतो जले मत्स्यो महाद्युतिः^(६) ॥१२४॥
 अरिषाथ ततोऽगस्त्यः श्रम्या^(७) माचो महाययाः^(८) ।
 भागेन धम्भितो यज्मात् तज्जाग्रात्य इहोच्यते ॥१२५॥
 यदा कुम्भादुधिर्मातः कुम्भेनापि हि^(९) मीयते ।

(१) महाधैर्यार्जुनाद्यधैर्यादिसार्द्धलोकः न० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपपन्नते ।

(२) तज्जज्ञे इति छ० ।

(३) मित्रस्य वरुणस्य चेति क० ख० ग० घ०, सहेति ख० ग० ।

(४) तत्कुम्भे इति ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) द्यपतदिति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) यजुधा पतिते शुक्रे इत्यादिसार्द्धकथोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
पुस्तकेषु न पठितः ।

(७) मत्स्याः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) कुम्भे नावीहेति क० घ० च० ।

(१) प्रसङ्गादिह (१) याः सूक्ते देवताः परिकीर्त्तिताः ॥ १२४ ॥

ता एव सूक्तभाजस्तु मेने राथीतरौमुतः (२) ।

प्राजापत्यो मरीचिर्हि मारीचः कश्यपोऽभवत् (३) ॥ १२५ ॥

तस्य देव्योऽभवञ्चाया (४) दाचायणस्तयोदश ।

अदितिर्दितिर्दत्तुः काला दनायुः सिंहिका मुनिः (५) ॥ १२६ ॥

क्रौधावगा वरिषा च सुरभिर्विन्ता तथा ।

कद्रुश्चैवेति दुहितुः कश्यपाय ददौ च (६) ॥ १२७ ॥

तासु देवासुराश्चैव गन्धर्वोरगराक्षसाः ।

वयांसि च पिशाचाश्च जज्ञिरेऽन्याश्च जातयः ॥ १२८ ॥

तत्रैका तदितिर्देवी द्वादशाजनयत् (७) सुतान् ।

भगश्चैवार्थमांश (८) च मित्रो वरुण एव च ॥ १२९ ॥

१) ख० घ० चिह्नितपुस्तकयोः पुस्तकान्तरे च, प्रसङ्गादिह याः सूक्ते इति स्तोत्राङ्गाव प्राक्,—

ऋषिरप्यमितुष्टाव दानं तत्र च तस्य तु ।

ऋचैकया दद्यां क्षमे दत्तं सङ्गीर्त्तयन् स्वयम् ।

चिह्नितपुस्तकम् ।

(३) चैत्रमिति ख० पुस्तकान्तरे च,—

(५) स्तोमभार्गास्ततः इति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) एतच्छ्लोकाङ्गे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(७) वसिष्ठाश्च वसिष्ठश्चेति पाठः सङ्गतः । वसिष्ठाश्च वसिष्ठाश्चेति क० घ०, वसिष्ठाश्च वसिष्ठाश्चेति ग० घ० ।

(८) सर्वमर्म्मसु यज्ञेषु दक्षिणोत्तरमास्तयेति क० घ० च० ।

(९) येऽद्याप्येति क० ग० घ० च० ।

(१०) वसिष्ठाः सदस्याः स्युस्तु कर्हिचिदिति क० ग० घ० च० ।

अर्हयेद्^(१) दक्षिणामिस्तान् भास्ववेयी श्रुति^(२)स्त्रियम्^(३) ।
 अक्षिस्तु मैत्रावरुणिः सूक्तैः षोडशभिः परैः ॥१४२४॥
 तुष्टाव चाग्नि^(४)मित्यग्निमाप्रस्तु च जुषस्व नः^(५) ।
 प्राग्रये^(६)ऽथ प्रसमाजो^(७) द्वितीयं प्राग्रये^(८) वचम् ॥१४२५॥
 वैश्वानरीयाण्येतानि^(९) ते हे^(१०)ऋषि पराश्रितः ।
 दग्ध पक्ष च सूक्तानि निपातो मरुतां श्रुतिः ॥१४२६॥
 गकिः सुदास^(११) इत्यस्यां दानं पैजवनस्य तु ।
 वसिष्ठेन चतुर्ध्वग्नि^(१२)र्द्धं ननु^(१३)रिति कीर्त्तितम् ॥१४२७॥
 संवादः सूक्तमैत्रे^(१४) वाग्विन्यं तन्मु^(१५) प्रचक्षते ।
 वसिष्ठागस्त्ययोरथ कीर्त्त्यते तनयैः सह ॥१४२८॥
 इत्येव चैव संवादो मदिमा जगत् कर्म च ।

(१) पूजयेदिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) श्रुतिरिति क० घ० च० ।

(३) इदं भास्ववेयी श्रुतिरिति ख० ड० ।

(४) वैश्वानरीयमित्येतदिति क० घ० च० ।

(५) जुषस्व नः इति क० ग० घ० च० ।

(६) प्राग्रये इति ख० पुस्तकान्तरम्, संवादे सूक्तमैत्रे इति ख० ।

(७) प्रसमाजो इति क० ग० घ० च० ।

(८) अ० ७, १, १ । (ख) अ० ७, २, १ । (ग) अ० ७, ५, १

(घ) अ० ७, ६, १ । (ङ) अ० ७, १२, १ । (च) अ० ७, १८, १

(क) अ० ७, १९, १० । (न) अ० ७, १८, २२ ।

पराणि मे^(क)ति चत्वारि वैश्वदेवानि यानि^(१) त्व ॥१४७॥

स्तौत्यृगजा^(२)महिं तच मानो^(ग)ऽहिर्बुध्न्य^(घ) एव च ।

अहिरावन्ति मेघान् स एति वा तेषु मध्यमः ॥१४८॥

योऽहिः स बुध्न्यो बुध्नेति सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते^(१) ।

उदुंश्च^(२)सवितुः सूक्तं^(३) शन्नो^(४)वाजिनदेवताः^(५) ॥१४९॥

दृषो^(६)ऽर्द्धंश्च पादोऽप्यप्रथमायामृचि स्तुतः^(७) ।

पादश्चैव तृतीयोऽप्यप्रथमायामृचि स्तुतः^(८) ॥१५०॥

यथाऽर्द्धं च भगमुप^(९)स्तथा नूनं भगो^(१०)ऽपि च ।

स हि रत्नानि सविता सुवातीति भगः स वा^(११) ॥१५१॥

(१) तचेति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) अहिरावन्तीत्यादि सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते इत्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(३) सूक्ते इति ख० घ० ।

(४) वाजिनदेवत इति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) दृषः इति ग० ।

(६) दृषोऽर्द्धंश्च भागोऽप्यप्रथमायामृचि स्तुतिरिति ख० घ० पुस्तकान्तरम् । अतिरिक्तञ्च स्तुतः इति ग० ।

(७) पञ्चमामहिदेवतः इति क० ग० घ० च० ।

(८) एष योः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यते ।

(क) ऋ० ७, ३१, १ । (ख) ऋ० ७, ३४, १६ । (ग) ऋ० ७, ३४, १० । (घ) ऋ० ७, ३४, १० । (ङ) ऋ० ७, ३८, १ । (च) ऋ० ७, १८, ० । (ज) ऋ० ७, १८, ६ । (झ) ऋ० ७, ३१, ५ ।

पराणि प्रे^(१)ति चत्वारि वैश्वदेवानि यानि^(१) तु ॥१४७॥
 स्रौत्यृगन्ता^(२)महिं तत्र मानो^(३)ऽहिर्बुध्न्य^(४) एव च ।
 अहिराहन्ति मेघान् स एति वा तेषु मध्यमः ॥१४८॥
 योऽहिः स बुध्न्यो बुध्नेति सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते^(१) ।
 उदुंश^(२)सवितुः सूक्तं^(३) शन्नो^(४) वाजिनदेवता^(५) ॥१४९॥
 हृषो^(६)ऽर्द्धं स पादोऽव प्रथमायामृचि स्तुतः^(७) ।
 पादस्यैव द्वितीयोऽव प्रथमायामृचि स्तुतः^(८) ॥१५०॥
 यथाह्रंषीं भगमुपा^(१)स्तथा नूनं भगो^(२)ऽपि च ।
 स हि रत्नानि सविता सुवातीति भगः स वा^(३) ॥१५१॥

१) वप्रेति ख० घ० पुस्तकान्तरख ।

२) अहिराहन्तीत्यादि सोऽन्तरिक्षेऽभिजायते इत्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

३) सूक्ते इति ख० घ० ।

४) वाजिनदेव इति ख० घ० पुस्तकान्तरख ।

५) यथा इति >

(१) शास्त्रे इति ग० ।

(२) वैश्वदेवे तथा अस्त्र इत्यादि स्तुतिरित्यन्तपाठः क० घ० च० चिह्नित-
 पुस्तकेषु न विद्यते ।

अथ पष्ठोऽध्यायः ।

आ मा^(क)मिति तु सूक्तेन प्रत्युचं देवताः स्मृताः ।

मित्रावरुणावग्निश्च देवा नद्यस्तथैव च^(१) ॥१॥

वृचावादित्यदेवत्यौ रोदस्योः प्रे^(२)ति यस्तृचः ।

वास्तोष्यत्यश्वतस्तश्च^(३) प्रस्थापिन्य षडचः स्मृताः^(४) ॥२॥

परं^(५) चत्वारि सूक्तानि मास्तानि क ई^(ग)मिति ।

तेषां तु पितरं देवं अम्वकं^(घ) सौत्यृगुत्तमा ॥३॥

स्मृतौ तु मित्रावरुणौ सूक्तैर्य^(ङ)दिति सप्तभिः ।

अग्निमौ तु स्मृतौ^(६) देवावष्टभिः प्रति वा^(७)मिति ॥४॥

यद^(८)द्योत्सूर्यं^(ज) इति तिस्र उ^(झ)देतौत्यङ्गैरपञ्चमाः ।

सौर्यं तच्चतु^{(झ)(९)}रिति तु गीयते चतुर्देवता ॥५॥

(१) एवच्छ्रुतार्द्धे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।

(२) त्विति क० ग० घ० च० ।

(३) त्वष्टौ प्रस्थापनौ स्मृता इति क० ग० घ० च० ।

(४) ततः इति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) परैरिति क० ग० घ० च० ।

(६) तच्चतु तच्चतुरिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(क) अ० ७, ५०, १ । (ख) अ० ७, ५२, १ । (ग) अ० ७, ५६, १ ।
 (घ) अ० ७, ५६, १२ । (ङ) अ० ७, ६०, १ । (च) अ० ७, ६५, १ ।
 (छ) अ० ७, ६०, १ । (ज) अ० ७, ६२, १ । (झ) अ० ७, ६२, १ ।
 (ञ) ७, ६६, १६ ।

आदित्यानां तदो^(१) अद्य दे चचौ शौनकोऽब्रवीत् ।
 अन्याः सर्वां चचः शौर्यां यदद्याद्याः^(२) प्रकीर्तिताः ॥६॥
 इमे चेतार^(३) इत्याद्याः^(४) सचे मिचो मितः सुतः ।
 अर्य्यम्णो वरुणस्यापि मित्रस्यैता नव सुताः ॥७॥
 यदद्य सूरै^(५) इत्याद्या दशादित्या चचः सुताः ।
 सविता चा^(६) दितिर्मित्रो वरुणश्चार्य्यमा भगः ॥८॥
 सुता उदुं त्य^(७) दित्येतास्तिस्रः शौर्य्यसुतः पराः ।
 आशौस्तच्च^(८) रित्येतामाचार्य्यं शौनकोऽब्रवीत्^(९) ॥९॥
 उषास्तु सप्तभिर्बुधाः^(१०) सूक्तान्येभ्यः पराणि तु ।
 चत्वारोऽन्धावरुणानि^(११) इन्द्रावरुणयोः सुतिः ॥१०॥
 उदुं ज्योति^(१२) रिति त्वस्त्रिभर्द्दूर्ध्वं मध्यमः सुतः^(१३) ।
 वरुणस्य गृहाचाचौ वसिष्ठः स्वप्न^(१४) आचरत् ॥११॥
 प्रविवेशाय तं तच्च श्या नदक्षभ्यवर्तन्त^(१५) ।

(१) इत्याद्यैरिति पाठ सङ्गतार्थः ।

(२) वेति ख० घ० ।

(३) आदित्यानां तदो अद्येत्यादयश्चत्वारः श्लोकाः क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु नेष्यन्ते ।

(४) इन्द्रावरुणयोरेति क० ग० घ० च० ।

(५) एतच्छ्लोकार्जं क० ग० घ० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत् ।

(६) शौर्य्यमिति ख० ।

(७) व्यभधावतेति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ७, ६६, १२ । (ख) ऋ० ७, ६६, ४ । (ग) ऋ० ७, ६०, ५ ।

(घ) ऋ० ७, ६६, ४ । (ङ) ऋ० ७, ६६, १४ । (च) ऋ० ७, ६६, १६ ।

(छ) ऋ० ७, ७५, १ । (ज) ऋ० ७, ७६, १ ।

क्रन्दन्तं सारमेयं स धावन्तं द्रष्टुमुद्यतं ॥१२॥

यदर्जुने^(क)ति च त्रिभिः सान्त्वयित्वा यमुष्मपत्^(ख) ।

स तं^(ग) प्रस्त्रापयामास जनमन्यञ्च वारुणम् ॥१३॥

ततस्तु वरुणो राजा स्त्रान् पाशान् प्रत्यमुद्यत^(घ) ।

स बद्धः^(ङ) पितरं सूक्तैश्चतुर्भिरित उत्तरैः^(च) ॥१४॥

अभितुष्टाव धीरे^(च)ति सुमोषेनन्ततः पिता ।

ध्रुवासु त्वे^(च)ति चोक्तायां पाशा अस्मात्प्रमोचिरे^(छ) ॥१५॥

पराणि चोणि सूक्तानि वायव्यानि प्रवीरया^(ज) ।

अथ तास्तै^(झ)द्वायव्याः अचो^(ञ) यासु^(ट) दिवत्सृतिः ॥१६॥

प्रवीरयोक्ता वायव्याः प्रा उ^(ड) गीत्यैतरेयके ।

(१) क्रन्दन्तमित्यादि सान्त्वयित्वा यमुष्मपदित्यन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(२) एवमिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) सौः पाशैः प्रत्यवध्यत इति क० ग० घ० च० ।

(४) बुद्धेति क० घ० च० ।

(५) बद्धः स वारुणैः पाशैः ध्रुवा सुतेति दृश्यते इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) सुमुचिरे इति पाठ शुद्धः ।

(७) चेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) क्षुताविति क० ग० घ० च० ।

(९) यास्त्विति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(१०) प्राश्चिति ख० ।

(क) ऋ० ७, ५५, २ । (ख) ७, ८६, १ । (ग) ऋ० ७, ८८, ३ ।

(घ) ऋ० ७, ८०, १ ।

पदस्य व्यत्ययं कृत्वा वायोः प्राधान्यमुच्यते ॥१७॥

ते मत्थेन दृक्षो यावन्तरखतुर्ध्वः पुनः ।

उग्रन्नैका^(क) प्रसोता^(ख) चर्गदयोरेता नव स्रुताः^(ग) ॥१८॥

ऐन्द्राग्ने शुचि^(ग)मित्येते प्रेति^(ख) सारखते परे ।

सुतश्चैव सरस्वान्तु^(ग) जनियन्त^(ख)द्यतुर्ध्वैः^(ग) ॥१९॥

राजा वर्षसहस्राणि^(ख) दीक्षित्यन्नाड्यः पुरा ।

चचारैकरथेनेमां ब्रुवन् सर्वाः समुद्रगाः ॥२०॥

यक्ष्ये वहत भागान् मे^(ख) इन्द्राग्नौ वायनेकाग्रः^(ग) ।

प्रत्यूचस्तं नृपं नक्षत्राण्यवीर्याः कथं वयं ॥२१॥

वहेम भोगान् सर्वांस्ते सजे वार्षसहस्रिके^(ख) ।

(१) प्रवीरयोक्ता वायया इत्यादि दयोरेता नव स्रुता इत्यन्तपाठः क० ग०
घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नास्तीक्यते ।

(२) देवा सरस्वान् स इतीति ख० पुस्तकान्तरस्य । देवा इत्यत्र दृष्टे
इति ख० ।

(३) चतस्रमिति क० घ० च० चतिस्रमिति ग० ।

(४) वर्षसहस्रायेति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) भोगान् मे इति पाठो युक्तः उपरान्न तथादर्शनात् । उपहत मां
सर्वांमिति क० घ० च०, वहत मन्त्रान् मे इति ग०, वहत माः
सर्वाः इति ख० ।

(६) वाय वैकशः इति क० ख० ग० घ० ।

(७) वर्षसहस्रिके इति ख० घ० ।

(क) अ० ०, ६१, २ । (ख) अ० ०, ६२, २ । (ग) अ० ०, ६३, १ ।
(घ) अ० ०, ६४, १ । (ङ) अ० ०, ६६, ४ ।

सरस्वतीं प्रपद्यस्व सा त्वा^(१) वक्ष्यति नाड्य ॥२२॥

तथेत्युक्त्वा जगामागु आपगां^(२) स सरस्वतीम् ।

सा चैनं प्रतिजग्राह दुदुहे च पयो दत्तम्^(३) ॥२३॥

एतदत्यद्भुतं कर्म धरस्वत्या नृपं प्रति ।

वायुः^(४) कीर्तयामास प्रथमस्य द्वितीयया ॥२४॥

द्वे वार्षस्पत्ये ऐन्द्रे च^(५) वैष्णवे तु^(६) परे ततः ।

उत्तमैन्द्राय तिस्रः^(७) स्युः^(८) पर्जन्ये तिस्र उत्तरे ॥२५॥

आग्नीर्ध्रं प्रथमा तत्र प्रथमस्य द्वितीयया ।

यज्ञे आद्येन्द्रमेवास्तौदन्या लिन्द्रादृहस्पती^(९) ॥२६॥

द्वितीया नवमी चैव स्तौतीन्द्राजक्ष्णस्पती^(९) ।

(१) ते इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) जगामास पावभूमिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(३) प्रतिजग्राह सा चैनं पय सर्पिंस दुदुहतीति क० ग० घ० च० ।

(४) वायु इति ख० ।

(५) ऐन्द्रे यज्ञे दिवं सृष्टे इति क० घ० च०, यज्ञे वार्षस्पत्यमैन्द्र-
मिति ग० ।

(६) चेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) दृष्टौ द्वितीयोऽमैन्द्रेति क० घ० च० ।

(८) आग्नीर्ध्रं प्रथमा तथेत्यादि अस्या लिन्द्रा रुद्रस्पती इत्यन्तपाठः
क० ग० घ० च० चिद्विदपुस्तकेषु नोपलभ्यते । तेषु अस्मिन् स्यजे,
स्तौतीन्द्रं प्रथमा तत्र द्वितीयाद्या रुद्रस्पति । इति श्लोकार्धं
वर्तते ।

(९) सहेन्द्राजक्ष्णस्पती इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

संवत्सर^(क)न्तु माण्डूकमैन्द्रासोमं^(१) परन्तु यत् ॥२७॥
 अर्पिर्ददर्श रक्षोघ्नं^(२) पुत्रशोकपरिभुतः ।
 हते पुत्रशते क्रुद्धः सौदासैर्दुःखितस्तदा^(३) ॥२८॥
 ये पाकशंस^(४)सृक् सौम्या^(५) आग्नेयी तत उत्तरा ।
 एकादशी वैश्वदेवी सौम्यस्तस्याः परो दृचः^(६) ॥२९॥
 यदि वाह^(७)सृगाग्नेयी ऐन्द्री यो मे^(८)ति तु स्रुता^(९) ।
 घाव्णौ प्रयाजिगातौ^(१०)ति वितिष्ठध्वं^(११) तु भार्गवी ॥३०॥
 प्रवर्त्तये^(१२)ति पञ्चैन्द्र ऐन्द्रासोमौत्पृगुत्तमा ।
 अविस्त्राग्निपमाशास्ते मानो रच^(१३) इति तृचि^(१४) ॥३१॥
 दिवसैव पृथिव्याश्च तथा पालनमात्मनः ।
 उलूक यातुं^(१५)(१६) जह्येताम्नानारूपाग्निग्राचरान्^(१७) ॥३२॥

- (१) मण्डूका इन्द्रासोममिति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) राक्षोघ्नमिति क० घ० ड० च० ।
 (३) एतच्छ्रौकाद्वि क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्टव्ये ।
 (४) सौम्याविति ड० ।
 (५) द्युचः इति ग० ।
 (६) यौ मेतोन्द्रः स्तुतोऽङ्गयेति ड० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) दृचे इति क० घ० च० ।
 (८) यात्विति क० ख० ग० घ० च०, यान्विति पुस्तकान्तरम् ।
 (९) यथ श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेष्टव्ये ।

(क) अ० ७, १०४, १। (ख) अ० ७, १०४, ८। (ग) अ० ७,
 १०४, १४। (घ) अ० ७, १०४, १६। (ङ) अ० ७, १०४, १७।
 (च) अ० ७, १०४, १८। (क) अ० ७, १०४, १९। (ख) अ० ७, १०४, २३।
 (ङ) अ० ७, १०४, २२।

पद्मदशान्तु सूक्तस्थायाष्टम्यां^(१) चैव वारुणिः ।
 दुःखशोकपरीतात्मा श्रपते विलपन्निव ॥२३॥
 हते पुनश्नते तस्मिन्^(२) वधिष्ठो दुःखितस्तदा ।
 रक्षोभूतेन श्रापान्तु सदासेनेति नः श्रुतं^(३) ॥२४॥
 कण्वस्यैव प्रगाथस्य घोरपुत्रौ बभूवतुः ।
 गुरुणा तावतुश्चातावपतुः सहितौ वने ॥२५॥
 वसन्तौस्तु तयोस्तत्र कण्वपत्न्याः शिरःस्तपन्^(४) ।
 कृत्वा कनीयान् कण्वस्तूहस्तद्भावन्बुध्यत^(५) ॥२६॥
 शत्रुकामस्तु तं कण्वः क्रुद्धः पापाभिग्रहया ।
 बोधयामास पादेन दिधचन्निव तेजसा ॥२७॥
 विदित्वा तस्य तं भावं प्रगाथः प्राञ्चलिः स्थितः ।
 मादत्त्वे च पिदत्त्वे च वरयामास तावुभौ ॥२८॥
 स घौरो^(६) वाय कण्वो वा वंशजैर्वज्रभिः पितुः ।
 ददग्रान्यैश्च सहितः श्वपिर्मण्डलमष्टमम् ॥२९॥

(१) अष्टम्यामिति क० ग० घ० च० ।

(२) क्रुद्धः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) तै श्रुतिरिति क० ग० घ० च० ।

(४) शिरःस्तपमादिति क० घ० च० । शिरःस्तपदिति ख० ग० ।

(५) उत्सङ्गेनावबुध्यतेति क० घ० च० । कण्वस्तूहस्तङ्गेन त्वबुध्यतेति ख०
 छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) घोरः इति क० ख० घ० च० ।

माचिदै^(क)न्द्राणि चत्वारि श्रवस्य सूर^(ख)मित्युचि ।

तुष्टावाङ्गिरसौ नारौ वसन्तौ^(१) श्रवतौ^(२) पतिम् ॥ ४० ॥

स्त्रिय सन्त^(३) पुमासन्तमासङ्ग स्तुतवानृषि^(४) ।

• स्वस्य^(५) दानं सुहृ^(६)त्पृग्निसुतुर्भि^(७) परिकीर्त्तितम् ॥ ४१ ॥

श्रिचे^(८)त्पृमभा तु काम्यस्य विभिन्दो परिकीर्त्तितम् ।

पाकस्यावसु^(९) भोजस्य चतुर्भिर्धमिति^(१०) स्तुतम् ॥ ४२ ॥

पौष्णौ प्रेति^(११) प्रगायौ द्वौ^(१२) मन्यते ग्राकटायन ।

ऐन्द्रमेवाथ पूर्वन्तु गालव पौष्णमुत्तरम्^(१३) ॥ ४३ ॥

ऐन्द्राणामिह सूक्तानामुत्तमस्योत्तमे वचे ।

दानं रात्रिं कुशङ्गस्य सूर^(१४) राध^(१५) इति स्तुत ॥ ४४ ॥

दूरा^(१६)दित्याग्निने सूक्ते समचिग्रत्ताने^(१७) यथा ।

(१) वसन्ताविति ख० । वसताविति ड० ।

(२) व्यन्तमिति ग० ।

(३) मास त कृतवाङ्गिरसिरिति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।

(४) तस्येति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(५) चेति ख० ड० ।

(६) त्विति ख० ड० पुस्तकान्तरश्च ।

(७) उत्तममिति ड० ।

(क) ऋ० ८, १, १ । (ख०) ऋ० ८, १, २४ । (ग) ऋ० ८, १, २४ ।

(घ) ऋ० ८, १, २० । (ङ) ऋ० ८, २, ४१ । (च) ऋ० ८, ३, २१ ।

(छ) ऋ० ८, ४, १५ । (ज) ऋ० ८, ४, १६ । (झ) ऋ० ८, ५, १ ।

(ञ) ऋ० ८, ५, २० ।

तत्रार्द्धर्चा^(१) दृष्ट^(२)स्नान्यः कश्चोर्दानस्तवः स्मृतः ॥४५॥
 महानिती^(३)न्द्रदैवत्यमग्निं वैश्वानरं स्तुतम्^(४) ।
 मन्यते शाकपूणिस्तु भार्ग्य^(५)श्चैव मुद्रलः ॥४६॥
 त्वचे तु शत^(६)मित्यस्मिन् दानं तेरिन्द्रिरं स्तुतम् ।
 परन्तु मासुतं प्रेति^(७) आन^(८)स्त्रीणा^(९)यिनानि च^(१०) ॥४७॥
 त्व^(११)माग्नेयं य इन्द्रे^(१२)ति षडैन्द्राष्ट्युत्तमस्य तु ।
 उपोत्तमायामर्द्धर्चं देवो वास्तोसतिः^(१३) स्तुतः ॥४८॥
 इद^(१४)मादित्यदेवत्यं तिसृभिस्तदितिः^(१५) स्तुता^(१६) ।
 षष्ठां चतुर्थीं षष्ठ्योदते^(१७)त्याग्निन्युगष्टमौ^(१८) ॥४९॥
 स्तुताः श^(१९)मिति पष्कोष्ठा^(२०)मग्निसूर्यानितास्तयः ।

(१) इत्यर्द्धर्चा इति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) दृष्टः इति क० घ० ड० च० ।

(३) महानैत्रं प्रव्रवत्यामग्निर्वैश्वानरः स्तुतः इति क० ग० घ० च० ।

(४) भार्ग्यः इति ड० ।

(५) अतः इति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) तथेति क० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(७) षष्ठा चतुर्थीं षष्ठ्योदतेत्याग्निन्युगष्टमौति क० घ० च० ।

(८) पष्कस्त्विति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० ८, ६, १ । (ख) ऋ० ८, ६, ४६ । (ग) ऋ० ८, ७, १ ।

(घ) ऋ० ८, ८, १ । (ङ) ऋ० ८, ८, २३ । (च) ऋ० ८, ११, १ ।

(छ) ऋ० ८, १२, १ । (ज) ऋ० ८, १७, १४ । (झ) ऋ० ८, १८, १ ।

(ञ) ऋ० ८, १८, ६ । (ट) ऋ० ८, १८, ८ । (ठ) ऋ० ८, १८, ६ ।

वदणार्थममित्राणां प्रगाथोऽय^(१)मिति स्तुतिः^(२) ॥५०॥
 आग्नेये स्तुती राजर्वेस्त्वसदसोरदा^(३)दिति ।
 पञ्चाशतं बधूनाञ्च गवां तिस्रश्च सप्ततीः ॥५१॥
 अश्वोद्वाणामुरभ्राणां वासांसि विविधानि च ।
 रत्नानि वृषभं गावं तासामग्नेसरं पतिम्^(४) ॥५२॥
 कृत्वा दारानृषिर्गच्छन्निन्द्रायैतच्छ्रमं ह ।
 वयं^(५) सूक्तेन शक्रञ्च प्रीतस्तेन शचीपतिः ॥५३॥
 अथे वरं वृणीष्वेति प्रहस्तमृषिरब्रवीत् ।
 काकुत्स्थ कन्याः पञ्चाशद्युगपद्रमये प्रभो ॥५४॥
 कामतो वज्ररूपत्वं यौवनं^(६) चाक्षयां रतिं ।
 शङ्खनिधिं पद्मनिधिं मङ्गहेध्वनपायिनम्^(७) ॥५५॥
 प्रासादान् विश्वकर्मासौ सौवर्णांस्त्वत्प्रसादतः ।
 करोतु पुष्पवाटीश्च पृथक्कासां सुरद्रुमैः ॥५६॥
 मा भूत् सपत्नी स्रद्धायां सर्वमस्त्विति चाब्रवीत्^(८) ।

(१) वदणार्थममित्रास्तु प्रगाथेयमिति ख० छ० ।

(२) स्तुताः इति ख० छ० पुस्तकान्तरञ्च, तदेति न० ।

(३) अग्ने शरं प्रतीति ख० ।

(४) युगपदिति छ० ।

(५) काकुत्स्थेत्यादिसाङ्ग्योक्तः पुस्तकान्तरे न दृश्यते ।

(६) पञ्चाशतं बधूनाञ्चेत्यादि सर्वमस्त्विति चात्रोदित्यन्तपाठः क० न०

घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेह्यते ।

आगन्त^(क) मास्तं सूक्तं वय^(ख)मित्यैन्द्रमुत्तरम्^(१) ॥५०॥
 काण्वस्य सौभरे^(२)द्येव यजतो वंशजैः^(३) सह ।
 कुरुचेवे यवान् जचुर्हवींषि विविधानि च ॥५१॥
 आखुच्च^(४) सोऽभितुष्टाव इन्द्रश्चिचं सरस्वतीं ।
 इन्द्रो वे^(५)त्यनयर्चा स दानग्रन्तिं प्रकाशयन् ॥५२॥
 आखुराजोऽभिमानाच्च प्रहर्षितमनाः स्वयम्^(६) ।
 स स्तुतो^(७) देववच्चिच^(८) ऋषये तु गवां ददौ^(९) ॥५३॥
 अयुतानां सहस्रं वै निर्जघाह सुवभृषिः ।
 ऋषिष्वोवाच^(१०) इष्टात्मा नाहमर्शाम्येषः स्तुतिम् ॥५४॥
 तिर्यग्योनौ समुत्पन्नो^(११) देवतां^(१२) स्तोतुमर्हसि ।

-
- (१) वयमैन्द्रमतः परमिति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (२) सौभरेरिति क० ग० घ० च० ।
 (३) वंशजैरिति क० घ० च० ।
 (४) आखुचः इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (५) इन्द्रोवेत्यनयर्चा स इति श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नास्तीत्यने ।
 (६) संस्तुत इति ख० ग० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (७) यद्ददौ तदुच्चेन हेति ङ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (८) ओवाचेति ख० ।
 (९) समुद्भूत इति ख० घ० पुस्तकान्तरश्च ।
 (१०) देवं नः इति ग० ।
-

(क) ऋ० ८, २०, १। (ख) ऋ० ८, २१, ४। (ग) ऋ० ८, २१, १०।
 (घ) ऋ० ८, २१, १८।

तमन्वया पुनश्चास्तौदोत्यं^(क) सूक्तेन चाश्विनौ^(१) ॥६९॥

इक्षि^(ख)धेत्येतदाग्नेयं सखायश्चैन्द्रमुत्तरम्^(२) ।

यथा वरः सुसाधे^(ग) उत्तमस्तौषधस्तृचः ॥६९॥

अष्टौ तु महिता एता देवता विभिदुर्वलम् ।

उषाश्चैन्द्रस्य सोमश्चाथाग्निः सूर्यो वृहस्पतिः ॥६९॥

अङ्गिराः सरमा चैव ता वा^(घ)मित्युत्तरस्य तु ।

आदौ मैत्रावरुणस्तु^(३) नव द्वादश तत्तराः ॥६९॥

वैश्वदेव्यो बहुराजा यथादादृषये वसु ।

इन्द्रो वेत्येतयर्चा तु दानग्रन्थिप्रकाशनम्^(४) ॥६९॥

कीर्त्तितं^(५) तु वृषे तस्मिन्वृज^(६)मुच्यमाणे ।

अश्विनौ ददतुः प्रीतौ तदिहोमं सुसामनि^{(७)(८)} ॥६९॥

(१) जुत्वा चित्रं सूक्तेः षट्क्षिभिरिति क० घ० च० ।

(२) उत्तममिति स० एतच्छ्लोकाद्वै क० घ० च० चित्रितपुस्तकेषु न पठितम् । तेषु अस्मिन् खले, अश्विनावमिमिन्द्रश्च चामितुष्टाव देवताः । एतच्छ्लोकाद्वै वर्तते ।

(३) मित्रावरुण इति ख० ड० ।

(४) एतच्छ्लोकाद्वै ख० ग० घ० च० चित्रितपुस्तकेषु नापश्यत ।

(५) कीर्त्तनमिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) एतच्छ्लोकाद्वै क० ग० घ० च० चित्रितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० ८, २२, १ । (ख) ऋ० ८, २३, १ । (ग) ऋ० ८, २४, १ ।

२८ । (घ) ऋ० ८, २५, १ । (ङ) ८, २६, २२ । (च) ऋ० ८, २५, २२ ।

आश्विनं तु युवो^(क)र्युत्तु^(ख) वायव्या उत्तरासु याः ।
 यं सवर्णमनुर्नाम स्तेभे पुत्तं विवस्वतः ॥६८॥
 वैश्वदेवानि पश्चैतान्यग्निरुक्थे^(ग) जगाद् सः^(घ) ।
 बभुरेक^(घ) इति त्वस्मिंश्चिद्व्रतो^(घ) दिप्रदा दग् ॥६९॥
 स्यन्ते देवता ह्यासु कर्मभिः^(घ) स्त्रैः पृथक् पृथक् ।
 सुताः कर्मगुणैः स्त्रैः स्त्रैर्देवता यच यच तु ॥७०॥
 पृथक् कर्मसुतिर्नाम वैश्वदेवन्तदेव तु^(घ) ।
 तासाम्बभुरिति स्वाद्या भौम्याग्नेयी तृगुत्तरा ॥७१॥
 त्वाङ्गी चैक्षी च रौद्री च पौष्णी वैष्णव्युगाग्निमी ।
 नवमी मैत्रावरुण्युद्ग्रमी मित्रसंस्तवा ॥७२॥
 यजमानप्रभङ्गाच्च यजिरेवाच संस्तुता ।
 यो यजाति^(घ)दृचे शक्रो यजतां पतिरौक्षितः ॥७३॥
 तस्य शुमान्^(घ) दृचे यज्वा चतसृष्वपि मस्त्रि^(घ)ति ।

-
- (१) वैश्वदेवानि सुक्तानि जगादाधिरिति स्वयमिति क० घ--घ० ।
 (२) स्त्रेता लिङ्गत इति ख० ग० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 (३) ह्यासां नवभिरिति क० घ० च० ।
 (४) पृथक् कर्मसुतेत्युक्तं तद्विरादैश्वदेवतमिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य
-

(क) अ० ८, २६, १ । (ख) अ० ८, २६, २० । (ग) अ० ८, २७
 २ । (घ) अ० ८, २८, १ । (ङ) अ० ८, २१, १ । (च) अ० ८, २१
 २ । (झ) अ० ८, २१, २३ ।

यज्वनोरेव दम्पत्योः पञ्च या^(क) दम्पतीत्यृचः ॥७४॥
 आशर्मा^(ग)ग्रीरेतु^(ग) पौष्णौ परे मिचार्यमा यथा^(घ) ।
 वरुणश्च सुतस्त्वत्र आदित्या अग्नि^(घ)मग्रये^(१) ॥७५॥
 सूक्तानि प्रहृतानी^(च)ति चीर्येन्द्राणि पराश्रितः ।
 अध^(ग) इत्यत्र कन्या तं स्त्रीलिङ्गेनेन्द्रमब्रवीत् ॥७६॥
 स हि तां कामयामास दानवीं पाकग्रासनः ।
 ज्येष्ठां स्वसारं पुंससु^(१) तस्यैव बधकाम्यया^(१) ॥७७॥
 अग्निने^(ग)त्याग्निनं सूक्तमैन्द्रे सूक्ते परे ततः ।
 ऐन्द्राम्यात् परमाग्रेयमैन्द्राम्यादावृणे^(१) परे ॥७८॥
 उत्तरे वरुणे त्वन्य आ वा^(क)मित्याग्निनस्तृषः ।
 सूक्ते इमे^(ग) समाग्रेये^(५) ताभ्यामैन्द्रे ततः परे^(१) ॥७९॥

(१) यो यजाति इत्येव शब्द इत्यादिसार्जश्लोकद्वयं क० ग० घ० च० चित्रित-
 प्रसक्तैषु नामस्थित ।

(२) पुंसस्येति क० घ० च०, वंसस्येति ख० प्रसक्तान्तरश्च ।

(३) पुंवकाम्ययेति ख० ग० ख० प्रसक्तान्तरश्च ।

(४) ऐन्द्रार्घं परमाग्रेयमैन्द्रार्घं वावृणे इति क० घ० च० । वावृणे इत्यत्र
 वावृणमिति ग० ।

(५) इमे तु वंसमेये इति क० घ० च० ।

(६) ताभ्यामैन्द्रेति चोत्तरे इति क० ग० घ० च० ।

(क) अ० ८, २१, ५ । (ख) अ० ८, २१, १० । (ग) अ० ८,
 २१, ११ । (घ) अ० ८, २१, १२ । (ङ) अ० ८, २१, १४ । (च) अ०
 ८, २२, १ । (क) अ० ८, २४, १६ । (ज) अ० ८, २४, १ । (झ) अ०
 ८, ४२, ४ । (व) अ० ८, ४३, १ ।

वप्रायास्याय^(१)यत्^(२)प्रादात्कानीनस्तु पृथुश्रवाः ।
 तदच संस्तुतं दानमास^(३) इत्येवमादिभिः^(४) ॥ ८० ॥
 आनः^(५) प्रगाथो वायव्यः सूक्तस्योत्तमा च या ।
 मित्रार्यमाणौ मरुतः सुनीषोष^(६)दृषे सुताः ॥ ८१ ॥
 द्विषत्वारिंशकाश्रित^(७)स्त्रिप्रोकाय पुरन्दरः ।
 गिरिं निष्ठत्य वज्रेण गा ददावसुरैर्हताः ॥ ८२ ॥
 यः^(८) कृन्तदिति चैतस्यामृषिस्तु स्रगममवीत्^(९) ।
 सुता भवम्या तदितिर्महो^(१०)त्यादित्यदेवते^(११) ॥ ८३ ॥
 अग्न्याः पञ्चोषसेऽपि शुः सौम्यं स्यादो^(१२)रिति स्मृतम् ।
 पराण्यष्टौ तु^(१३) सूक्तानि अषीषां तिग्मतेजसान् ॥ ८४ ॥

(१) वप्रायास्यायेति घ० ।

(२) वप्रायाय वषदिति छ० ।

(३) आदिनेति छ० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) प्रातः इति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) मित्रार्यमाणौ मरुतः इत्यादि ऋषिस्तु स्रगममवीदित्यन्वयात् क०
 म० घ० च० विहितपुस्तकेषु नेत्यते ।

(६) चापीति क० घ० च० ।

(७) पराणि चाष्टादिति छ० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(१) अ० ८, ३६, २१ । (२) अ० ८, ३६, २५ । (३) अ० ८,
 ३६, ३ । (४) अ० ८, ३६, २७ । (५) अ० ८, ३७, १ । (६) अ०
 ८, ३८, १ ।

ऐन्द्राण्यभि^(क) तु षड्विंशः प्रगाथो वज्रदेवतः ।
 अग्न्याग्नेरचेत्य^(ख)ग्निः सूर्यमन्थपदा^(ग) जमौ^(घ) ॥८५॥
 प्रस्कल्यथ पृषध्व^(ङ) प्रादाद्यदसु किञ्चन ।
 तद्भूरो^(ग)दिति सूक्ताभ्यामखिलन्विह संस्तुतम्^(घ) ॥८६॥
 ऐन्द्राण्युभय^(घ)मित्यत्र षडाग्नेयात् पराणि तु^(ङ) ।
 निपातमाह^(ङ) देवानां दाता म^(घ) इति भागुरिः ॥८७॥
 त्वचे^(ङ)यास्कस्तृचन्वेतं^(घ) मन्यते वैश्वदेवतं ।
 आदित्यदैवतं सूक्तं त्याग्वि^(घ)त्यत्र परन्तु यत् ॥८८॥
 धीवराः सहसा मौनान् वृद्धा शरस्वते जले ।

(१) अन्थं पदमिति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(२) एतच्छ्लोकाज्जं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते । तेषु
 अस्मिन् स्थले, अन्वेत्यभिरिति त्वस्याक्ततोऽग्निः सूर्यं एव तु । इति
 श्लोकाज्जंमिति ।

(३) त्विति ड० ।

(४) मरिक्तीर्त्तितमिति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।

(५) श्लोकाज्जमेतत् ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।

(६) निपातानाहेति ख०, निपातेनेहेति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(७) ऋचमिति ग० ।

(८) यास्कतोऽस्तेऽज्जं द्वयं चैवमिति ड० ।

(क) ऋ० ८, ४८, १ । (ख) ऋ० ८, ५६, ५ । (ग) ऋ० ८, ५५,
 १ । (घ) ऋ० ८, ६९, १ । (ङ) ऋ० ८, ६५, १० । (घ) ऋ० ८,
 ६७, १ ।

जालं प्रक्षिप्य तान् बद्धोदचिपन् मलिलात् स्थलम् ॥८८॥

शरीरपातभौतास्ते तुष्टुबुधादितेः सुतान् ।

सुमुचुस्तांस्ततस्ते च प्रसन्नास्तान् समूदिरे ॥८९॥

धीवराः सुज्ञयं मा वो भूत्सर्गं प्राप्स्यथेति च^(१) ।

उते^(२)ति माता चैवैषां वचेनाभिष्टुतादितिः ॥९०॥

मादृत्वाद्गर्भसम्बन्धात्^(३) सूयेतैषां^(४) सुतौ सुतौ ।

ऐन्द्राण्या ता रयं^(५) चीषि सौत्यृद्धतुपमे^(६)ति वद् ॥९१॥

आर्चांश्चनेधयोरच पञ्चदानस्तुतिः परा ।

अपा^(७)दिन्द्रस्य चाग्नेय वियेषां चैव संस्तवः ॥९२॥

दृषस्य प्रथमोऽर्द्धर्चः श्रेष्ठा वरुणदेवताः^(८) ।

त^(९)माग्नेयेऽय वा सूक्ते उत्तरे^(१०) चविषां स्तुतिः ॥९३॥

पयःपशोयधौमाश्च^(११) तथा रूपं हि दृश्यते ।

(१) धीवराः ब्रह्मा मीनानिव्यादि सार्द्धंलोकद्वयं क० ग० घ० च चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।

(२) मादृत्वादितिसम्बन्धादिति क० च०, मादृत्वादभिसम्बन्धादिति ग० मादृत्वादिति सम्बन्धादिति घ० ।

(३) सुवन्धोवामिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) श्रेष्ठा वरुणदेवता इति ख० ग० घ० ।

(५) सृष्टमुत्तरमिति क० ग० घ० च० ।

(६) वेति ख० ड० ।

(क) अ० ८, ६७, १० । (ख) अ० ८, ६८, १ । (ग) अ० ८, ६८, १० । (घ) अ० ८, ६९, ११ । (ङ) अ० ८, ७०, १ ।

उ^(क)दित्याश्विनमाग्नेये परे सूक्ते विप्रो विप्रः^(ख) ॥८५॥
 ऋग्भ्यामव^(ग)मिति दाभ्यां स्तौत्यात्मानमृषिः स्वयम् ।
 आत्मानमात्मना स्तुता स्तौति दानं श्रुतवर्णः ॥८६॥
 आत्मादानाभिषमन्वात् परुष्णीश्च महानदीम्^(घ) ।
 परुष्णीं परया चेन्द्रं^(ङ) विभिः सूक्तैरिम^(च)न्विति ॥८७॥
 सौम्यस्य त्वय^(ज)मित्यस्य पराष्टेन्द्राणि यानि तु ।
 नक्षो^(झ)ति तेषां प्रथमे^(ञ) वैश्वदेव्यृगवीरुधत्^(ट) ॥८८॥
 देवाना^(झ)मिति देवानाम्प्रेष्ठ^(झ)माग्नेयमुत्तरम्^(ञ) ।
 जोष्याश्विनानि सूक्तानि आ मे^(ञ)ष्टेन्द्राणि तं^(ट) तथा^(ड) ॥८९॥
 अपालाऽचिसुता त्वावीत्कन्या नग्दोपिणौ पुरा ।
 तामिन्द्रश्चकमे दृष्ट्वा^(ट) विजने पितुराश्रमे ॥९०॥

(१) आत्मानमात्मना स्तुतेत्यादि परुष्णीश्च महानदीमित्यन्तपाठः क० ग०
 घ० च० पिङ्गितपुस्तकेषु न पठितः ।

(२) परया परुष्णीमिन्द्रमिति क० ग० घ० च० ।

(३) प्रथममिति छ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) आग्नेयन्तु ततः परमिति क० घ० च० ।

(५) आम इति ऐन्द्राणि तमित्येति चेति क० ग० घ० च० ।

(६) दृष्ट्वाति क० घ० च० ।

(क) ऋ० ८, ७३, १ । (ख) ऋ० ८, ७४, १ । (ग) ऋ० ८, ७४,
 १३ । (घ) ऋ० ८, ७६, १ । (ङ) ऋ० ८, ७६, १ । (च) ऋ० ८,
 ८०, १ । (छ) ऋ० ८, ८०, १० । (ज) ऋ० ८, ८३, १ । (झ) ऋ०
 ८, ८४, १ । (ञ) ऋ० ८, ८५, १ । (ट) ऋ० ८, ८८, १ ।

तपसा ब्रुवधे सा तु सर्वमिन्द्रचिकीर्षितम् ।

उदकुम्भं समादाय अपामर्षं जगाव सा^(१) ॥१०१॥

इहा सोममपा-
कन्या सा^(२) रिति चेतु-
स्तुष्टावर्चा बने तु तं ।

सा सुखात् सोमं सुतन्त्र-
यमेषोऽर्घ्यः कथितः सुतः^(३) ॥१०२॥

असौ स एषो^(४) त्यनया पपाविन्द्रस्तु तन्मुखात्^(५) ॥१०३॥

अपूर्णाश्चैव सकृच्च भवयित्वा तु तद्गृहात्^(६) ।

अग्निस्तुष्टाव सा चैनं जगादेनं द्रुपेन तु^(७) ॥१०४॥

सुलोमामनवपात्रीं सुह मां प्रक सुवर्चा ।

तस्यास्तद्वचनं मुना प्रीतप्तोऽप पुरन्दरः^(८) ॥१०५॥

रथच्छिद्रेण तामिन्द्रः प्रकटस्य युगस्य च ।

(१) क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु उदकुम्भं समादावेति श्लोकाद्धे,
अपूर्णाश्चैव सकृच्चैति श्लोकार्थात्परतः पठितम् ।

(२) इहासोममपासास्ये इत्यादि एषोऽर्घ्यं कथितः सुतः इत्यन्तपाठः
क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तके नोपपद्यते ।

(३) पपाविन्द्रस्तु तन्मुखादिति क० ग० घ० च० ।

(४) एतच्छ्लोकाद्धे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(५) अतमगुरिति ख० घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(६) असौ ब्रूते द्रुपेन चेति घ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) एतच्छ्लोकाद्धे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नैक्ष्यते ।

प्रक्षिप्य निश्चकर्ष चिः सुत्वक् सा तु ततोऽभवत्^(१) ॥१०६॥
 तस्यां त्वचि व्यपेतायां पूर्वस्यां ग्रन्थको^(२)ऽभवत् ।
 उत्तरा त्वभवद्गोधा कृकलासस्त्वगुत्तमा ॥१०७॥
 इतिहासमिमं^(३) सूक्तं त्वाप्तुर्यास्कमाठरौ^(४) ।
 कन्ये^(५)ति शौनकः सूक्ते पान्त^(६)मैत्रे ततः परे^(७) ॥१०८॥
 उत्तमा चार्भवी प्रोक्ता उत्तरस्यैतरेयके ।
 छान्दोगिके तृतीये तदार्भवं ग्रस्यते यतः^(८) ॥१०९॥
 मासुतं गौः^(९) परं सूक्तमा त्वै^(१०)न्द्राणि^(११) पराणि यद् ।
 सूक्ते द्वितीय एतेषामितिहासं प्रचक्षते^(१२) ॥११०॥

- (१) ततः सा सुत्वचाभवदिति छ० पुस्तकान्तरक्ष ।
 (२) तस्यास्त्वगपहतायाः पूर्वा सा ग्रन्थका इति क० ग० घ० च० ।
 (३) इदमिति क० ग० घ० च० ।
 (४) यास्कभागुरिदिति क० ग० घ० च० यास्कभाषावदिति छ० पुस्तका-
 न्तरक्ष ।
 (५) शौनकस्त्वैत्रं यान्तमित्युत्तरे च ये इति क० ।
 (६) उत्तमा चार्भवीत्यादिश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु
 नापश्यत ।
 (७) छान्दोग्याणीति क० ग० घ० च० ।
 (८) एतच्छ्लोकार्द्धं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेच्छते ।

(क) ऋ० ८, ६१, १ । (ख) ऋ० ८, ६२, १ । (ग) ऋ० ८, ६३,
 १ । (घ) ऋ० ८, ६४, १ ।

अपक्रम्य तु^(१) देवेभ्यः सोमो वृद्धमयार्दितः ।

नदीमंशुमतीनाद्यौमध्यतिष्ठत् कुरून्^(२) प्रति ॥१११॥

तं वृद्धस्यतिनैकेन अभ्यपा^(३)दृचद्वा सत् ।

योत्स्यमानः सुसंचष्टै^(४)र्मरुद्भिर्विविधायुधैः ॥११२॥

वृद्धा तानायतः सोमः खवलेन व्यवस्थितः ।

मन्वानो वृचमायान्तं^(५) जिघांसुमरिसेनया ॥११३॥

व्यवस्थितं धनुमन्तं तमुवाच वृद्धस्यतिः ।

मरुत्पतिरयं सोम एहि^(६) देवान्^(७) पुनर्विभो ॥११४॥

श्रुत्वा देवगुरोर्वाक्यमनघं वृचग्रङ्गया^(८) ।

सोऽम्रवीचेति तं शक्र ओजसैव^(९) वसादसी ॥११५॥

(१) अपचक्रामेति ख० उ० पुस्तकान्तरस्य ।

(२) अशुमती नामा अत्यतिष्ठद्गृह्णति क० ग० घ० च०, अभ्या
छत् कुरूनिति ख० उ० ।

(३) अभ्ययादिति पाठः साधुः । दृचामय्यादिति ख० पुस्तकान्तरस्य ।

(४) योत्स्यमायस्य संचष्टैरिति क० घ० च० ।

(५) वृद्धा तानायतात्सोमं खवलेन व्यवस्थितम् । मन्वानं वृचमाया
मिति क० घ० च० ।

(६) मरुत्पतिरयं सोममैहीति क० ग० घ० च० ।

(७) देवेति पाठः समीचीनः ।

(८) ओकार्द्धमेतत् क० ग० घ० च० विहितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(९) अम्रं एवेति क० घ० च० ।

इयाय देवानायन्तं^(१) तं पपुर्विधिवत्सुराः ।
जघ्नुः पीत्वा च दैत्यानां समरे^(२) नवतीर्नव ॥११६॥
तदेतदप्यवद्रुष^(३)स्तृचे सर्वं निगद्यते ।
द्वचस्य देवतां तस्य^(४) इन्द्रमेवाह भौनक्रः ॥११७॥
ऐन्द्रावार्हस्यत्य उक्ता ब्राह्मणे तैत्तरेयके^(५) ।
द्वचेनेन्द्रमपश्यन् तं^(६) नेमोऽय^(७)मिति भार्गवः ॥११८॥
तुष्टावेन्द्रो दृचेनाय^(८)महं पश्य च मामृषे ।
स हि सुवन्नेव एको नेन्दा^(९) अस्तीति चाब्रवीत् ॥११९॥
तदाकर्ण्येन्द्र आत्मानमृग्भ्यां तुष्टाव दर्शयन्^(१०) ।

(१) आदायेति क० ग० घ० च० ।

(२) इतरा इति क० घ० च० ।

(३) तदेतदपि यतस्मिमिति क० ग० घ० ।

(४) देवता ह्येता इति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) श्लोकार्द्धमेतत् क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) अदृश्यन्मिति क० घ० च०, ऐन्द्रमपश्यन् तमिति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(७) इन्द्रः इति पाठः साधुः ।

(८) स हि सुवन्नेव एक इत्यादि ऋग्भ्यां तुष्टाव दर्शयन्निबन्तपाठः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।

(क) ऋ० ८, ६६, १३ । (ख) ऋ० ८, १००, १ । (ग) ऋ० ८, १००, ४ ।

अपिस्तु दृष्टा^(१) सुप्रीतो विद्येत्तात^(२) इति दृष्टे ॥१२०॥
 विविधानि च कर्माणि दानमेन्द्रश्च शंसति ।
 मनोजवा^(३) सु सौवर्षी^(४) समुद्रे^(५) वज्रसंखवः ॥१२१॥
 वाचं सर्वगतं देवी^(६) स्तौति यद्वा^(७) गिति दृष्टे ।
 चींस्तोकानभितथेमान्^(८) वृषस्तस्यै स्त्र्यं लिप्ता ॥१२२॥
 तं भाग्यकं हन्तुमिन्द्रो विष्णुमभ्येत्य सोऽब्रवीत् ।
 वृषं हनित्ये तिष्ठस्व विक्रम्याद्य^(९) ममान्तिके ॥१२३॥
 उद्यतस्य तु^(१०) वज्रस्य द्यौर्दंदात्^(११) ममान्तरम् ।
 तथेति विष्णुस्तुवके द्यौश्चास्य विवरन्ददौ ॥१२४॥
 तदेतदखिलं प्रोक्तं विष्णुविति सखे^(१२) भूचि^(१३) ।

(१) तं दृष्टुमिच्छेति ख० ड० पुलकान्तरस्य ।

(२) सौवर्षीति ख० ड० ।

(३) अभिवृद्धेमानिति ख० ड० पुलकान्तरस्य ।

(४) वृषं हनाविक्रम्य तिष्ठेत्साद्यात् ख० ड० पुलकान्तरस्य ।

(५) उद्यतस्यैवेति क० घ० च० ।

(६) दशत्विति क० घ० च० ।

(७) सर्वमभितथेमानं सखेभूचोति क० घ० च० ।

(क) अ० ८, १००, ६। (ख) अ० ८, १००, ८। (ग) अ० ८,
 १००, ९। (घ) अ० ८, १००, ११। (ङ) अ० ८, १००, १०। (च) अ०
 ८, १००, १२।

मैत्रावरुणः सूक्ताद्याश्चतस्रस्तृध^(क)गित्यृचः ॥२२५॥
 प्रे^(ख)ति मित्राय वा पादाथ्यार्थ्यम्णो^(१) वरुणस्य च ।
 नय^(ग)श्चतुर्थः सर्वेषामादित्यानामिति स्तुतिः ॥२२६॥
 परा त्वादित्यदेवत्या^(१) आम^(घ) इत्याश्विनो वृचः^(१) ।
 वायवे चोत्तरे सौर्य्ये औषसी तृगियं^(ग) परा^(४) ॥२२७॥
 पावमानौ प्रजा हे^(घ)ति माते^(क)त्यृग्भ्यान्तु गौः स्तुता ।
 तमग्ने वृह^(ख)दाग्नेये परेऽग्निस्तृचि संस्तुतः ॥२२८॥
 मरुद्भिः सह रुद्रेभ्य आग्ने याहो^(क)ति मध्यमः ।
 प्रजा हे^(ख)त्यपि वार्जुर्चे प्रथमेऽग्निरिहोच्यते ॥२२९॥
 पादे तृतीये आदित्य सुरीये मध्यमः स्तुतः ।

(१) मित्राय पादश्च अर्थ्यम्णः इति क० ख० ग० घ० ।

(२) ऋच आदित्यदेवत्या इति ड० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) वृचः इति ग० ।

(४) सौर्य्य औषस्या प्रभां वा चन्द्रसूर्य्ययोरिति ख० ड० पुस्तकान्तरस्य ।
 औषस्या इत्यत्र उभयेति ग० ।

(क) ऋ० ८, १०१, १ । (ख) ऋ० ८, १०१, ५ । (ग) ऋ० ८,
 १०१, ४ । (घ) ऋ० ८, १०१, ७ । (ङ) ऋ० ८, १०१, १२ ।
 (च) ऋ० ८, १०१, १४ । (छ) ऋ० ८, १०१, १५ । (ज) ऋ०
 ८, १०२, १ । (झ) ऋ० ८, १०२, १४ । (ञ) ऋ० ८, १०२,
 १४ ।

रहस्ये ब्राह्मणेऽप्येवं व्याख्यातं द्वैतरेयके^(१) ॥१३०॥

• पावमानः स्तुतः सोमो नवमे लिह मण्डले^(२) ।

• पवमानवदाप्यस्तु^(३) समिद्ध^(४) इति संस्तुतः ॥१३१॥

अग्न आयूंषी^(५)ति चासु तिसृष्वग्निर्निपातभाक् ।

अविता म^(६) इति त्वस्मिंस्त्वृचे पूण्या^(७) बह स्तुतः ॥१३२॥

आग्नेय्यौ हे अचावच यत्त^(८) इत्युत्तरे ततः ।

उभाभ्या^(९)मिति सावित्री अग्निषाविष्टु^(१०)गुत्तरा ॥१३३॥

पुनन्तु मां^(११) वैश्वदेवौ आग्नेयौ तृगुपप्रियम्^(१२) ।

पञ्चुत्तरा^(१३) य^(१४) इत्यच^(१५) स्वाध्यायाथेष्टसंस्तवः ॥१३४॥

(१) प्रजा हेत्यपि वाङ्मर्थे इत्यादिसाङ्ग्योक्तः क० ग० घ० च० चिह्नित-
पुस्तकेषु न विद्यते ।

(२) नवमे मण्डलेऽग्निंभिरिति क० घ० च०, मण्डतयिंभिरिति ग० ।

(३) पवमानवदाग्नौषा इति ख० ।

(४) मुपेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) आग्न्यासावितीति ख० ।

(६) सतोत्तरा इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) उत्तरे य य इत्येतीति ग० ।

(क) अ० ८, ४, १ । (ख) अ० ८, ६६, १८ । (ग) अ० ८, ६०, २० ।

(घ) अ० ८, ६७, २३ । (ङ) अ० ८, ६७, २१ । (च) अ० ८, ६७, २० ।

(झ) अ० ८, ६७, २८ । (ञ) अ० ८, ६७, २१ ।

सूक्ते निरुक्ते सूक्ते^(क)ऽग्नि रचोहा घर्षसंस्तवः^(१) ।
 सूर्यवचात्मवचाच^(२) पवित्र^(३)मिति सोच्यते ॥१३५॥
 आर्भवस्तु भवेत्पादं चभुर्धोर^(४) इति स्मृतः ।
 निपातैस्तु त्रिभिः पादैस्त्रयो देवा इहोदिताः^(५) ॥१३६॥
 ब्रह्मा देवानां तिस्रोक्तास्त्रिभिस्त्रितैर्हृचैर्हृचैः^(६) ।
 सूर्यवचात्मवचायं^(७) स्त्रयते सोम^(८) इत्यपि^(९) ॥१३७॥
 अनावृष्ट्यां तु वर्त्तन्त्यां पप्रच्छर्षोऽञ्चोपतिः ।
 काले दुर्गे महत्यस्मिन् कर्षणा न जीयय ॥१३८॥
 शकटं शाकिनी गावः क्षपिरस्यदनं वनं^(१०) ।
 समुद्रः पर्वतो राजा एवं जीवानङ्गे वयम् ॥१३९॥
 अथ सुवन्^(११) ग्रामंवास्तु क्षपिराङ्गिरसः प्रियः ।

-
- (१) एतच्छ्लोकाद्वै उ० चिह्नितपुस्तके न पठितम् ।
 (२) सूर्यवचात्मवचाचोति क० घ० च० ।
 (३) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।
 (४) इषादृचैरिति क० ग० घ० च० ।
 (५) सूर्यवचात्मवचाचोति क० घ० च० ।
 (६) एव वेति क० ग० घ० च० ।
 (७) ऋतस्य नन्दनन्दनमिति ख० । एष श्लोकः क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु नापद्यत ।
 (८) सुवन्नेवेति क० ग० घ० च० ।
-

(क) ऋ० ६, ७३, १। (ख) ऋ० ६, ८३, १। (ग) ऋ० ६, ८३,
 २। (घ) ऋ० ६, १०७, ७।

सोऽस्य वज्रेण तान्याशु^(१) शिरांसि श्रीशशिच्छिदत्^(२) ॥१५१॥
 तस्य यत्सोमपानन्तु मुखं सोऽभूत् कपिञ्चलः ।
 कलविद्धः सुरापानमचादं तित्तिरि^(३)स्त्वभूत् ॥१५२॥
 तं वागभवदद्वाक्षी^(४) ब्रह्माक्षसि प्रतक्रतो ।
 प्रपन्नं हतवान् यस्माद्^(५) विसृज्य पराङ्मुखम् ॥१५३॥
 तमभ्यपिञ्चत् सूक्तेन षष्टि^(६)राप^(७) इति स्वयम् ।
 चिन्मुद्दीपोपतुत्यर्थं तस्याशौचस्य पापिनः ॥१५४॥
 मैथुनार्थमभौषन्तो प्रत्याचष्टे यमौ यमः ।
 शोचित् सखाय^(८)^(९) सवादो^(१०) विवस्वत्सु तयोस्तयोः ॥१५५॥
 दृषा^(११)ग्रेये हविर्धाने युजे वा^(१२)मच^(१३) संस्तुते ।
 परेयिवास^(१४)नित्यं च स्तुयते मध्यमो यमः^(१५) ॥१५६॥

(१) सोऽस्य वज्रेण तान्याशु इति क० घ० च० ।

(२) तान्याशु शिरांसि श्रीशशिच्छिददिति ब० । शिरास्तेषां श्छिदत् प्रश्न इति ख० पुस्तकान्तरम् ।

(३) तित्तिर इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) तमेति क० घ० च० ।

(५) यस्तमिति क० घ० च० ।

(६) षष्टिरिति क० ग० घ० च० ।

(७) तदोचिदित्येति क० ग० घ० च० ।

(८) सवादो इति क० घ० च० ।

(९) युज्यतेनेति क० ग० घ० च० ।

(१०) इत्येतस्मिन् स्तुयन्ते युमत्तयः इति क० घ० च० ।

(क) अ० १०, ६, १ । (ख) अ० १०, १०, १ । (ग) अ० १०, ११, १ ।

(घ) अ० १०, १३, १ । (ङ) अ० १०, १४, १ ।

अथर्वाणोऽथ भृगवः पितरोऽङ्गिरस^(क)श्च ह ।
 षष्ठ्यां देवगणास्तत्र संख्यन्ते द्युभक्तयः ॥१५७॥
 पितृभिश्चाङ्गिरोभिश्च संस्तुतो दृश्यन्ते यमः ।
 मन्त्रेषु वज्रग्रः पादे विवस्त्रन्तं पिता हि सः ॥१५८॥
 संस्कार्यप्रेतसंयुक्तैः पितृभिः ख्यते यमः ।
 प्रेहि प्रेही^(ख)ति तिसृषु प्रेताग्रिष उदाहृताः ॥१५९॥
 पितृणां हि पति देवो यमस्तस्मात् स सूक्तभाक्^(ग) ।
 अतिद्व^(घ)द्वेचे श्वानौ परं पित्र्यमुदीरितम्^(ङ) ॥१६०॥
 परेष्वैव^(च) तु सूक्तेन श्रगाने कर्षं शंसति^(ज) ।
 पितृदेवासुराणाञ्च अभवन्नयस्त्वयः ॥१६१॥
 हव्यकव्यवधौ शोभौ सह रचाश्विना सह^(झ) ।
 तत्र मैत्र^(ञ)मिति त्वेतत्कव्यवाहनसंस्तुतिः^(ट) ॥१६२॥

-
- (१) अथर्वाणोऽथ भृगवः इत्यादिसाङ्गद्व्योक्तयं क० ग० घ० च०
 चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
 (२) उदीरितमिति क० ग० घ० च० ।
 (३) उत्तरेणेति ग० ।
 (४) एतच्छ्लोकार्थं ख० ड० चिह्नितपुस्तकयोर्न पठितम् ।
 (५) सहरक्षा च नामयः इति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) त्वाप कव्यवाहनमेवचेति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
-

(क) ऋ० १०, १४, ६ । (ख) ऋ० १०, १४, ७ । (ग) ऋ० १०, १४, १० ।
 (घ) ऋ० १०, १६, १ ।

इतराणि तु देवस्य^(१) स्तुतिर्नास्मात्पुरस्य च^(२) ।

अभवन्मिथुनं तद्युः सरणूस्त्रिगिराः सह^(३) ॥१६३॥

स वै सरणूं प्रायच्छत् स्वयमेव विवस्त्रते ।

ततः सरण्यां^(४) जज्ञाते यमयम्यौ विवस्त्रतः ।

तौ चाप्यभौ यमावेव व्याधांस्ताभ्यान्तु वै यमः ॥१६४॥

इति दृष्टदेवतायां षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

(१) देवस्येति म०, दैवस्येति छ० ।

(२) त्विति छ० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(३) सहस्री च हेति क० घ० च० ।

(४) सरण्या इति छ० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

सृष्ट्वा^(१) भर्तुः परोक्षन्तु सरणूः सकृद्गौं स्त्रियम् ।
निचिष्य मिथुनं^(२) तस्यामश्या भूत्वापचक्रमे^(३) ॥१॥
अविज्ञानाद्विवस्त्रांस्तु तस्यामजनयन्मनुम् ।
राजर्षिरभवत् सोऽपि^(४) विवस्त्रानिव तेजसा ॥२॥
स विज्ञाय^(५) तपकान्तां सरणूमथरूपिणीम् ।
त्वाङ्गौ प्रति जगामाशु वाजौ भूत्वाश्वसत्तपः^(६) ॥३॥
सरणूय^(७) विवस्त्रान्तं विदित्वा^(८) हरिरूपिणम्^(९) ।

(१) दृष्टेति क० घ० च० ।

(२) मैथुनमिति पाठः साधुः ।

(३) अश्वो भूत्वापचक्रमे इति क० घ० च० ।

(४) राजर्षिरासीत् स मनुरिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) विज्ञायेति ग० ।

(६) सत्तपः इति क० घ० च०, स्वतपः इति ग० ।

(७) तमिति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) विज्ञायेति ख० उ० पुस्तकान्तरम् ।

(९) हरिरूपिणमिति पुस्तकान्तरम् ।

मैथुनायोपचक्राम^(१) ताञ्च तचाहरोह सः ॥३॥

ततस्तयोस्तु वेगेन शक्रं तदपतद्भुवि ।

उपाजिघ्रस्र^(२) सा त्वया तच्छुक्रं गर्भकाम्यया ॥४॥

आघ्रातमावाच्छुक्रान्तु कुमारौ संभवतुः ।

नासत्यस्यैव दस्युश्च यौ सुतावन्निनाविति^(३) ॥५॥

इतिहासमिमं यास्कः सरण्यदेवते द्रुचे^(४) ।

विवस्वतस्य त्वष्टुश्च त्वष्टे^(५)ति सह मन्यते ॥७॥

पूर्वे^(६)ति पादौ पौष्णौ द्वौ ताम्रेया^(७)वुत्तरौ तु यौ ।

स्थान्तृतीयोऽपि वा पौष्णस्तिस्रस्तान्वाः परास्तु याः^(८) ॥८॥

अपां क्षुतिस्तृगचैका^(९) ऋषाक्षारस्वतात्परा ।

क्षुतः परोक्षः सोमस्तु द्रष्टु^(१०) इत्युत्तरे ऋचे ॥९॥

अन्धेवताग्रीर्वादो^(११) वा मयस्त्व्यु^(१२)त्तरा तु या ।

(१) मिथुनायोपचक्रामेति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) उपजिघ्रतीति क० घ० च० ।

(३) यौ तु तौ वाजिनावितीति क० घ० च० ।

(४) ऋषाविति क० घ० च०, त्वृचे इति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(५) ताम्रेयाविति ड० पुस्तकान्तरम् ।

(६) पौष्णस्तस्यापरस्तुश्च इति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) अपां क्षुति क्षुतिस्तेकेति ख०, अपां क्षुतिस्तुतत्वैकेति घ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) अन्धेवताग्रीर्वादो इति ख० घ०, पुस्तकान्तरम् ।

(क) अ० १०, १७, ११ (ख) अ० १०, १७, ११ (ग) अ० १०, १७, ११ ।

(घ) अ० १०, १७, १७ ।

चतस्रस्तः सुतिमृत्त्यो^(क)रन्ते क्षिप्राश्च^(ख) कर्मणि ॥१०॥
 मृतग्रिष्टेभ्य आग्रास्त इमे^(ग) ज्योत्स्नजीवनं पुनः ।
 इमं जीवेभ्य^(ग) आग्रास्ते तेभ्यः परिधिकर्मणि^(ख) ॥११॥
 यथा^(घ) धात्र्युत्तरा त्वाष्ट्री ततो यान्या इमा^(ग)स्त्विति^(ख) ।
 स्त्रीणामाग्रिषमाग्रास्ते तयैवाञ्जनकर्मणि^(घ) ॥१२॥
 उदीर्घं नारीत्यनया मृत^(घ)पत्नी तु रोहतौ^(ख) ।
 भ्राता कनीयान् प्रेतस्य निगदात्^(ख) प्रतिषेधति ॥१३॥
 कुर्यादितत् कर्म होता देवरो न भवेद्यदि ।
 प्रेतानुगमनं न स्यादिति ब्राह्मणशासनात् ॥१४॥
 वर्षानामितरेषाञ्च स्त्रीधर्मोऽयं भवेच्च वा^(ग) ।
 शान्त्यर्थं धनुरादाने प्रेतस्यर्चं धनु^(ग)र्जपेत्^(घ) ॥१५॥

(१) त्विति ड० ।

(२) एष श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न वृक्ष्यते ।

(३) यथधात्र्युत्तरात्त्वाष्ट्री ततो यान्या इमास्त्विति ख० ड० पुस्तका-
न्तरम् ।

(४) तथा परिधिकर्मणीति क० ग० घ० च० ।

(५) मृतं पत्न्यानुरोहतीति पाठः साधुः । मृतमग्न्यावरोहतीति क०
घ० च० ।

(६) निगतेति क० घ० च०, निगतेति ग० ।

(७) कुर्यादितत् कर्म होता देवरो न भवेद्यदि साङ्केतिकश्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नित-
पुस्तकेषु नापश्यत ।

(८) शान्त्यर्थं च जयत्यस्या, धनुरित्युत्तरामृत्यमिति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, १८, २ । (ख) ऋ० १०, १८, २ । (ग) ऋ० १०, १८, ४ ।

(घ) ऋ० १०, १८, ५ । (ङ) ऋ० १०, १८, ७ । (च) ऋ० १०, १८, ८ ।

(छ) ऋ० १०, १८, ९ ।

यस्मादेताः प्रयुज्यन्ते अग्ने चान्यकर्माणि^(१) ।
 तस्माददेतृचक्षा^(२) देवतां मृत्युरेव^(३) तु ॥१६॥
 मन्त्रेषु धनिरुक्तेषु देवतां कर्मानो वदेत् ।
 मन्त्रतः कर्मातस्यैव प्रजापतिरसम्भवे^(४) ॥१७॥
 पराश्वतस्रो घास्त्वच उपसर्पे^(५)ति पार्थिवी ।
 तासां प्रयोगः प्रेतस्य अस्त्रिसञ्चयकर्माणि ॥१८॥
 प्रतीचीने^(६)यथाहानि अपहृत्येतराणि तु^(७) ।
 अहःसु^(८) पितरो दधुरित्याग्रास्ते^(९)ऽन्ययाग्रियः^(१०) ॥१९॥
 अहःस्नागामिषु च मां द्रयतः^(११) समजीवयन्^(१२) ।
 निवर्त्तन्ध्व^(१३)मिदं सूक्तं^(१४) गवां केचिदपां विदुः ॥२०॥
 अर्द्धर्चः प्रथमायास्तु^(१५) अग्रीषोमीय उत्तरः ।

- (१) एते प्रयुज्यन्ते अग्नेऽन्यकर्माञ्चिति क० ग० घ० च० ।
 (२) दुपस्येति क० ग० घ० च० ।
 (३) मृत्युरेवेति पाठः समीचीनः ।
 (४) इदं जगादिति क० घ० च० ।
 (५) प्रतीचीनम्बर्चं त्वेतामपहृत्येतरास्तु तत् इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) अहस्त्विति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (७) दधुरभ्याग्रास्ते इति क० घ० च० ।
 (८) दधुरभ्याग्रास्ते समाग्रियः इति ग० ।
 (९) प्रयतः इति ख० ।
 (१०) एतच्छ्रुक्वाग्रे क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नोपलभ्यते ।
 (११) इतीदन्विति क० ग० घ० च० ।
 (१२) चेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।
 (क) घट० १०, १८, १० । (ख) अट० १०, १८, १८ ॥ (ग) अट० १०, १८, १ ।

Puṅḡala Chhandah Sutra (Sans) Fasc II-III @ 1/6 each	Rs	0	1
Paṭhuraṣaṣa (Sans) Part I Fasc I Part II Fasc I-V @ 1/6 each		2	4
Ditto (English) Part II Fasc I		0	12
Prākṛta Lakṣaṇam (Sans) Fasc I		1	8
Parasara Smṛiti (Sans) Vol. I fasc 1-8 Vol II fasc 1-3 @ 1/8 each		4	3
Parasara, Inst. tūtra of (English)		0	12
Pratya Sutra of Apistamba (Sans) fasc I-XII @ 1/6 each		4	8
Ditto Asalayana, (Sans) fasc I-XI @ 1/6 each		4	2
Ditto Latyayana (Sans) fasc I-IX @ 1/6 each		3	6
Ditto Saṅghayana (Sans) Vol I Fasc 1-7 Vol II Fasc 1-9 @ 1/6 each		3	6
Sama Veda Samhitā (Sans) Vols I Fasc 3-10 II 1-6 III 1-7 IV 1-6 V, 1-8 @ 1/6 each fasc		13	2
Saṁkhya Sūtra Vṛtti (Sans) Fasc I-IV @ 1/6 each		1	8
Saṁhita Darpaṇa, (English) Fasc I-IV @ 1/6 each		1	8
Saṁkhya Aphorisms of Kṛpā (English) Fasc I and II @ 1/6 each		0	12
Sarva Darśana Saṅgraha, (Sans) Fasc II		0	6
Saṁkhya Vajya (Sans) fasc II and III @ 1/6 each		0	12
Saṁkhya Pravaṇa Bhāṣya, Fasc III (English preface only)		0	8
Saṁ Bhāṣyam (Sans) Fasc I-II @ 1/6 each		0	12
Sūtrārtha Saṅghaṭa, (Iṅg) Fasc I and II @ 1/12 each		1	8
Taṭṭva Sūtra (Sans) Fasc I-XI @ 1/6 each		4	2
Ditto Brahmapa (Sans) Fasc I-XIV @ 1/6 each		5	0
Ditto Saṁhita, (Sans) Fasc IX-XIV @ 1/6 each		10	2
Ditto Pratyakṣa, (Sans) Fasc I-III @ 1/6 each		1	2
Ditto and Aṭareya Upanishads (Sans) Fasc II and III @ 1/6 each		0	12
Taṭṭva Brāhmaṇa (Sans) Fasc I-XI @ 1/6 each		7	2
Taṭṭva Cīntānā, Vol I Fasc 1-9 Vol II 1-9 (Sans) @ 1/6 each		0	4
Taṭṭva Sāṅga (Sans) Fasc I-III @ 1/6 each		1	2
Uttara Vāśadhā, (Sans) Fasc III V-XII @ 1/6 each		3	6
Uṇṣagadāśa (Sans) Fasc I-VI @ 1/12		4	8
Varāha Purāṇa (Sans) Fasc I-XIII @ 1/6 each		4	4
Vayu Purāṇa (Sans) Vol I Fasc I-VI Vol II fasc I-VII @ 1/6 each Fasc		4	14
Vishnu Smṛiti (Sans) Fasc I-II @ 1/6 each		0	12
Vivadaratnākara (Sans) fasc I-VII @ 1/6 each		2	10
Vṛhannarada Upanishad (Sans) fasc I-V @ 1/6 each		1	14
Yoga Sūtra of Patañjali, (Sans & English) fasc I-V @ 1/6 each		4	6

Tibetan Series

Sher Phyun—Fasc I-V @ 1/6 each	Rs	5	0
Stogs brjod aṅag bṣam /khri Sṅṅ (Tibetan & Sans) Fasc I-II @ 1/6		2	0

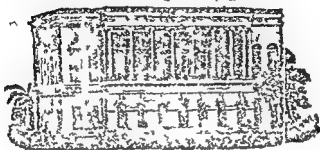
Arabic and Persian Series

Klamgurnamah with Index (Text) Fasc I-XIII @ 1/6 each		4	14
Amī Akbarī (Text) Fasc I-XIII @ 1/6 each		11	0
Ditto (English) Vol I (Fasc I-VII)		1	4
Akbarnamah with Index, (Text) Fasc I-XIX @ 1/6 each		37	0
Badshahnamah with Index, (Text) fasc I-XIX @ 1/6 each		7	2
Beale's Oriental Biography and Dictionary pp 211 to the end		4	8
Catalogue of Persian books and MSS in the library of A. S. B. Lib. I		1	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc I-XXI @ 1/6 each		21	0
Farhang-i Raṣṣī (Text) Fasc I-XIV @ 1/6 each		14	0
Fahrist-i Tusī, or Fāyālist of Shāh Būzurg, (Text) Fasc I-IV @ 1/6 each		3	0
Futūḥ al-Sham Waqī (Text) Fasc I-IX @ 1/6 each		3	6
Ditto Arabic, (Text) Fasc I-IV @ 1/6 each		1	8
Haft Asman, History of the Persian Manuscripts (Text) Fasc I		0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc I-VI @ 1/12 each		4	8
Iqbalnamah-i Jahāngīrī, (Text) Fasc I-III @ 1/6 each		1	2
Isbah, with Supplement, (Text) of Fasc I-III @ 1/6 each		33	4
Masrū'at-i Umara, Vol I, fasc 1-9 Vol II 1-9 Vol III 1-3 @ 1/6 each		7	14
Maṣṣafat-i Waqī (Text) Fasc I-V @ 1/6 each		1	4

BIBLIOTHECA INDICA,

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No. 79.

बृहदेवता ।

BRIHADDEVATĀ

AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ĀCHĀRYA.

EDITED BY

RAJENDRALALA MITRA, C I E, LL D
FASCICULUS III

CALCUTTA

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY ■ PARK STREET

1891.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NO. 57, PARK STREET, CALCUTTA.

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS, MESSRS TRUBNER & CO.

57 AND 59, LUDGATE HILL, LONDON. E. C.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series

Advaita Brahma Siddhi Fasc. I—IV @ /6/ each	Rs	1	8
Agni Purāṇa, (Sansk.) Fasc. II—XIV @ /8/ each	..	4	14
Aitareya Aranyaka of the Rig Veda, (Sansk.) Fasc. I—3 @ /6/ each	..	1	14
Anuruddha's Commentary (English) Fasc. I	..	0	12
Apu Bhāṣya, Fasc. I	..	0	6
Anuruddha's Commentary (English) Fasc. I	..	0	12
Ajhorisama of Bandilya, (English) Fasc. I	..	0	6
Ajhorisama of the Vedānta, (Sansk.) Fasc. VII—VIII @ /6/ each	..	2	4
Aśtasaṁhārika Prajñāpāramitā Fasc. I—VI @ /6/ each	..	2	4
Ātmasādhana, Fasc. I—3 @ /6/ each	..	1	14
Ātadāna Kāvalata by Jāṣhemendra (Sansk. & Tibetan) Vol. I Fasc. 1—3 @ 1/ Vol. II, Fasc. 1	..	4	0
Bharmatā, (Sansk.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	3	1
Brahma Sūtra (English) Fasc. I	..	0	12
Bṛhaddēvatā, (Sansk.) Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12
Bṛhaddharmasam, Fasc. I—II @ /6/ each	..	0	12
Bṛhat Aranyaka (unpublished, Sansk.) Fasc. VI VII & IX @ /6/ each	..	1	3
Ditto (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Bṛhat Sautāntā, (Sansk.) Fasc. II—III 1—3 @ /6/ each	..	1	14
Chaitanya Chandrodaya Nāṭaka, (Sansk.) Fasc. II—III @ /6/ each	..	0	12
Chaturvarga Chintamāni, (Sansk.) Vols. I Fasc. 1—11, II 1—25, III Part I Fasc. 1—18, Part II Fasc. 1—7 @ /6/ each	..	22	14
Chhandogya Upanishad (English) Fasc. II	..	0	6
Chāruṭya, Fasc. II and III @ /6/	..	0	6
Goṭhāliya Gṛhya Sūtra, (Sansk.) Fasc. I—XII @ /6/ each	..	0	12
Hindu Astronomy, (English) Fasc. II—III @ /6/ each	..	4	8
Itā Mādhyama, (Sansk.) Fasc. I—IV @ /6/	..	0	12
Kātantra, (Sansk.) Fasc. I—VI @ /12/ each	..	1	8
Kaśha Sami Nāṭaka, (English) Fasc. I—XIV @ /12/ each	..	4	8
Kaṇḍikā Brahman Upanishad, Fasc. II	..	10	8
Kurma Purāṇa (Sansk.) Fasc. I—IX @ /6/ each	..	0	6
Lalitā Vistara (Sansk.) Fasc. II—VI @ /6/	..	3	6
Lalitā Vistara, (English) Fasc. I—III @ /12/ each	..	1	14
Madana Parijāta, (Sansk.) Fasc. I—VIII @ /6/ each	..	2	4
Manuśāla Saṅgraha, (Sansk.) Fasc. I—III @ /6/ each	..	3	0
Markandeya Purāṇa, (Sansk.) Fasc. IV—VII @ /6/ each	..	1	2
Mārkandeya Purāṇa (Eng.) Fasc. I—II @ /12/ each	..	1	8
Mirāṇḍa Darśana, (Sansk.) Fasc. II—XIX @ /6/ each	..	1	8
Narada Charitra, (Sansk.) Fasc. IV	..	8	12
Narada Smṛiti, (Sansk.) Fasc. I—III @ /6/	..	0	6
Nayavārtikā, (Sansk.) Fasc. I	..	1	2
Nirukta, (Sansk.) Vol. I, Fasc. 4—6, Vol. II Fasc. 1—7; Vol. III, Fasc. 1—6; Vol. IV, Fasc. 1—7 @ /6/ each Fasc	..	0	6
Niṣaṇḍa, or The Elements of Polity, By Kamandaka, (Sansk.) Fasc. II—V @ /6/ each	..	8	4
Nṛsīṅga, (Sansk.) Vol. I, Fasc. 1—3

ऐन्द्रो पृथी द्वितीयायामुभौ देवौ निपातितौ ॥२१॥
 दशावरन्तु शान्दर्थं मानसं सूक्तमुत्तरम्^(१) ।
 चीष्णैन्द्राणि कुहे^(२)त्यच आग्नेयाभ्यां पराणि तु ॥२२॥
 तृचोऽवास्याग्नि^(३)स्त्वेक ऐन्द्राग्र^(४) उत्तमे युवम्^(५) ।
 भद्रं^(६) सौम्यं ग्रहि^(७)पौष्णं चीष्णैन्द्राणि पराण्यतः ॥२३॥
 तेषामाद्येन मन्तः सन्^(८) स्नानि कर्वाणि शंसति ।
 यथा चरति भूतेषु यथा वर्षति पाति^(९) च ॥२४॥
 सूक्ते तदस्मिन्नष्टाभिर्ह्वयि^(१)रुक्तमभू^(२)रिति^(३) ।
 सप्ते^(४)ति मरुतः स्तौति पर्जन्यं स्तौत्यृ^(५)मुत्तरा ॥२५॥
 अग्निमिन्द्रश्च सोमश्च पौवानं मेघ^(६)मर्धति ।
 पूर्वोऽर्द्धर्धोऽपर^(७)स्तस्याः पर्जन्यं वायुना सह ॥२६॥

- (१) उच्यते इति क० ग० घ० च० ।
 (२) तृचोऽवास्याग्नि इति ड० ।
 (३) ऐन्द्रायामिति क० ग० घ० च० ।
 (४) स इति क० घ० च० ।
 (५) वातीति ख० ड० पुस्तकान्तरम् ।
 (६) तदस्मिन्नर्द्धे त्वमिरिति क० ग० घ० च० ।
 (७) अभूर्न्वितौति क० घ०, प्रभूर्न्वितौति ग० ।
 (८) परमं स्तौति स्तौति वधमिति क० घ० च० ।
 (९) पूर्वोऽर्द्धर्धोऽपरः इति क० ग० घ० च० ।

- (क) अ० १०, २२, १ । (ख) अ० १०, २४, ६ । (ग) अ० १०, २५, १ ।
 (घ) अ० १०, २६, १ । (ङ) अ० १०, २७, ० । (च) अ० १०, २७, १५ ।
 (क) अ० १०, २७, १७ ।

विक्रोशनास^(क) इत्यग्निमुत्तरा सूर्यमर्चति^(१) ।

एतौ मे^(२)ऽयं य^(३) इत्येते स्तुतिश्चैवेन्द्रवज्रयोः^(४) ॥१७॥

वृत्ते वृत्ते^(५) धनुश्चैन्द्र^(६) देवाना^(७)मिति तु चयः ।

ग्रीतोष्णवर्षदातारः पर्जन्यानिलभास्कराः ॥१८॥

अन्ये सूर्यानिर्लौ क्षोभौ सूर्येते च पदे^(८) सप्त ।

सा ते जीवातु^(९) रित्यस्यामिन्द्रो वा सूर्य एव वा ॥१९॥

विश्वो ह्यौ^(१०)त्यज^(११) संवाद^(१२) क्षपेः प्रकस्य चैव हि ।

युग्मा एव तु प्रकस्य अयुग्मा एव तु तृपेः^(१३) ॥२०॥

क्षुधेन्द्रस्यागतान् देवान् वृद्धा प्रक्रमनागतम् ।

यज्ञे परोक्षवत् प्राह श्वशुरो नागतो मम ॥२१॥

यद्यागच्छेद्भक्षयेत् स^(१४) धानाः सोमं पिबेदपि ।

इति तस्या वषः सुत्वा तत्क्षणादैत्यवज्रष्टक् ॥२२॥

तिष्ठन् वेषामुत्तरस्यामुच्चैराह धरोरुवत्^(१५) ।

(१) यवत्विति क० ग० घ० च० ।

(२) एता उभौ त्वेताविति क्षुयेते वक्ष्यमुत्तरेति क० घ० च० ।

(३) ऐन्द्रौति क० घ० च०, ऐन्द्रौमिति ग० ।

(४) पदे संस्तूयते इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) क्षान्त्वस्त्विति क० ग० घ० च० ।

(६) संवादमिति ख० छ० ।

(७) युग्माः प्रकस्य विषेया वसुकस्येतरा अक्षः इति ख० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(८) क्षुधेन्द्रस्यागतान् देवानिद्यादिसार्द्धंलोकद्वयं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(क) अ० १०, २०, १८ । (ख) अ० १०, २०, २० । (ग) अ० १०, २०, २१ ।

(घ) अ० १०, २०, २२ । (ङ) अ० १०, २०, २३ । (च) अ० १०, २०, २४ ।

(छ) अ० १०, २५, १ । (ज) अ० १०, २५, २ ।

तृतीयया चतुर्थ्या च प्रदेवचे^(क)त्यपां स्तुतिः^(१) ॥ २२ ॥

अपां नपा^(ख)दित्यनेन नामाग्नि^(ग)र्मध्यमः स्तुतः ।

प्रति य^(घ)द्वैश्वदेवन्त^(२) तस्य प्रे^(ङ)त्यैन्द्रमुत्तरम्^(३) ॥ २४ ॥

वैश्वदेवो प्रमे^(च)त्येका सं मे^(च)त्यैन्द्रो^(४) दृचः^(५) परः ॥

कुरु श्रवण^(क)मर्चन्ति^(६) परे दे^(७) चासदस्यवम् ॥ २५ ॥

मृते मिचातिथौ राशि तं नपातमृषिः परैः ।

उपमश्रवसं यस्य^(ज) चतुर्भिः स व्यशोकयत् ॥ २६ ॥

प्रावेपा^(झ) इति सूक्तं यत्तदचस्तुति^(८) वच्यते ।

अचा^(१०) चान् दादगौ कौति नवम्याद्या च^(११) सप्तमी ॥ २७ ॥

(१) प्रदेवचेत्यपां स्तुताविति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) नामाग्निरिति क० घ० च० ।

(३) त्विति क० ग० घ० च० ।

(४) उत्तममिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) तस्यास्त्वैन्द्रः इति क० घ० च० ।

(६) दृच इति ग० ।

(७) अर्चन्तः इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(८) पराः षडिति क० घ० च० ।

(९) तद्यस्येति क० घ० च० ।

(१०) तत्रेति ख० छ० ।

(११) अथेति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) अ० १०, १०, १ । (ख) अ० १०, २०, ४ । (ग) अ० १०, २०, ११ ।

(घ) अ० १०, २२, १ । (ङ) अ० १०, २३, १ । (च) अ० १०, २३, २ ।

(छ) अ० १०, २३, ४ । (ज) अ० १०, २३, ६ । (झ) अ० १०, २४, १ ।

प्रयोदशीं छविं सौति कितवश्चानुशासति^(१) ।

अचां^(२)स्तु शेषान्निन्दन्ति अवुधं^(३) वैश्वदेवते^(४) ॥२८॥

सावित्रमेके मन्यन्ते महः अग्ने^(५) स्तवं परम् ।

आचार्याः गौनको यास्को गालवद्योत्तमाष्टचम्^(६) ॥२९॥

नमः^(७) सौर्यमैन्द्रमग्निन्^(८) सौर्यं पथ्या तु याः सुताः^(९) ।

निपातिनी^(१०)स्ताः सूक्तान्ते वैश्वदेवो^(११)ऽच तु हवः^(१२) ॥३०॥

आग्निनामि तु य^(१३)स्त्रीणि ऐन्द्राण्यस्ते वसु^(१४) प्र च ।

ऐन्द्राण्यसुत्तमा यास्तु सुतोऽर्द्धर्चे^(१५) वृहस्पतिः^(१६) ॥३१॥

परे दिवः पर्या^(१७)ग्नेये प्रथमस्योत्तमा तु या^(१८) ।

(१) यतः श्लोकाद्धे ख० छ० चिह्नितपुस्तकयोर्न विद्यते ।

(२) अचाः इति ड० ।

(३) वैश्वदेवतमिति पाठः साधुः ।

(४) एव श्लोकः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।

(५) पथ्या तु संज्ञतः इति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) निपातिनी इति ख० छ० ।

(७) सूक्तान्त्यो वैश्वदेवः इति क० ग० घ० च० ।

(८) वसु इति ग० ।

(९) यास्तु अर्द्धर्चे त्विति क० ग० घ० च०, याः सुतोऽर्द्धर्चे इति छ० ।

(१०) उत्तमेन त्विति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(क) ऋ० १०, ३५, १ । (ख) ऋ० १०, ३६, १२ । (ग) ऋ० १०, ३७, १ ।

(घ) ऋ० १०, ३८, १ । (ङ) ऋ० १०, ३९, १ । (च) ऋ० १०, ४०, १ ।

(ज) ऋ० १०, ४२, ११ । १०, ४३, ११ । १०, ४४, ११ । (झ) ऋ० १०,

४५, १ ।

द्यावापृथिव्यौ विश्वे च पञ्चा^(१)र्द्धर्चनं संस्तुताः ॥४२॥
 आसीत् काचीवती घोषा पापरोगेण दुर्भगा ।
 उवास षष्टिवर्षाणि पितुरेव गृहे पुरा ॥४३॥
 आतस्थे महती चिन्ता न पुत्रौ न पतिर्मम ।
 जरां प्राप्ता सुधा तस्मात् प्रपद्येऽहं शुभस्यती ॥४४॥
 यद्येतौ मामकस्तात आराधावाप यौवनम् ।
 आयुरारोग्यमैश्वर्यं सर्वभूतहने विषम्^(२) ॥४५॥
 रूपवत्ताञ्च सौभाग्यमहं तस्य सुता यदि ।
 ममापि मन्त्राः प्रादुःसुर्यैः स्तोष्येते मयाश्विनौ ॥४६॥
 चिन्तयन्तीति सूक्तानि त्रीणि घोषा ददर्श सा ।
 स्तुतौ तावश्विनौ देवौ प्रीतौ तस्या भगान्तरम् ॥४७॥
 प्रविश्य विजरारोगां सुभगाञ्चक्रतुश्च तौ ।
 भर्तारं ददतुस्तस्यै सुहस्यञ्च सुतं सुनिम्^(३) ॥४८॥
 ददतुस्तौ सुपर्णाभ्यां धन्नासत्येति^(४) कीर्त्तिते ।
 काचीवत्यै ॥ घोषायै तथा ददतुरोजसा^(५) ॥४९॥

(१) पञ्चो इति ख० ग० ड० ।

(२) सर्वभूतहने धियमिति ख० ।

(३) मनोरिति ख० ।

(४) येनासत्येतीति ख० ।

(५) न तस्यां माचुरोनयेति ख० ड० पुस्तकान्तरञ्च । आसीत् काची-
 वती घोषेत्यादि सप्त श्लोकाः क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न
 सन्ति ।

प्राजापत्यासुरौ नासीदिकुष्ठा नाम नामतः ।

सेच्छतीन्द्रमं पुत्रं तेपेऽथ सुमहत्तपः ॥५०॥

सा प्राजापतितः कामान्^(१) लेभेऽथ विविधान् वरान्^(२) ।

तस्याश्चेन्द्रः स्वयं^(३) जज्ञे जिघांसुर्देवदानवान् ॥५१॥

एकदा^(४) दानवैः सार्द्धं समरे समसञ्जत ।

जघान तेषां नवतीर्नव सप्त च सप्तधा^(५) ॥५२॥

भित्वा^(६) स्वबाहुवीर्येण हैमरौण्यायसीः^(७) पुरीः ।

हत्वा सर्वान् यथास्थानं पृथिव्यादिभ्यवस्थितान्^(८) ॥५३॥

राज्यं प्राप स दैत्येषु स्वेन वीर्येण दर्पितः ।

देवान् बाधितुमारेभे मोहितोऽसुरमाधया ॥५४॥

बध्यमानास्तु तेनापि असुरेणामितौजसा ।

उपाधावधूयिमेव तत्प्रबोधाय सप्तगुम्^(९) ॥५५॥

(१) काममिति क० घ० च० ।

(२) सुमहत्तपाः इति क० ग० घ० च० ।

(३) स्वतः इति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) एकश्चेति क० घ० च० ।

(५) सप्तकानिति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(६) भित्त्वेति ख० घ० पुस्तकान्तरम् ।

(७) हैमवत्यायसोरिति क० घ० च० ।

(८) एतच्छ्लोकार्द्धे क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।

(९) राज्यं प्राप स दैत्येभ्यश्चादिश्लोकद्वयं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।

पृथिव्यां कालकेयांस्य पौलोमास्यैव धन्विनः ।
 तांस्य युच्छादयामास^(१) प्रह्लादतनधानपि^(२) ॥५६॥
 अयिस्तु सप्तगुर्नाम तस्यासीत्सुप्रियः सखा ।
 स चैनमभितुष्टाव जगत्भ्ने^(३)ति करे स्पृशन् ॥५७॥
 ततः स^(४) बुद्ध्वा चात्मानं सप्तगुस्तुतिहर्षितः ।
 आत्मानमेव तुष्टाव अहं^(५) भुव^(६)मिति त्रिभिः ॥५८॥
 कीर्तयन् स्वानि कर्माणि यानि स्र ज्ञतवान् पुरा ।
 यथाकरोत् स^(७) वैदेहं वंसं सोमपतिं^(८) नृपम् ॥५९॥
 वसिष्ठग्रापादभवद्विदेहो^(९) नृपतिः पुरा ।
 इन्द्रप्रसादादौजे स^(१०) सन्तैः^(११) सारस्वतादिभिः ॥६०॥
 मभूतां प्रक्तिमत्ताश्च ग्रन्थानामपरिक्रियाम्^(१२) ।

(१) युच्छादयन् सर्वानिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(२) दिवीति क० ग० घ० च० ।

(३) त्विति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(४) चाहमिति ख० छ० पुस्तकान्तरम् ।

(५) चेति क० ग० घ० च० ।

(६) अहं सोमपतिरिति क० घ० च०, सोमपतिमिति छ० ।

(७) वैदेहं इति ग० ।

(८) चेति क० ग० घ० च० ।

(९) मन्तैरिति पुस्तकान्तरम् ।

(१०) एतच्छ्लोकादौ क० ग० घ० च० चिद्विपुस्तकेषु नेक्ष्यते ।

(क) अ० १०, १०, १ । (ख) अ० १०, १०, १ ।

विष्णुलोकेषु^(१) वैश्वर्यं प्रभुत्वं भुवनेषु च ॥६१॥
 प्र वो मह^(२) इति त्वष्टामात्मन्ये^(३) वार्षयन् स्वयम्^(४) ।
 वैश्वानरे गृहपतौ यविष्ठेऽग्नौ च पावके ॥६२॥
 वषट्कारेण वृक्षेषु अग्नौ च^(५) सहस्रः सुतौ^(६) ।
 अपचक्राम देवेभ्यः सौचीकोऽग्नि^(७)रिति श्रुतिः ॥६३॥
 स प्राविशदपक्रम्य षट्पुनपो वनस्पतीन् ।
 ततोऽसुराः प्रादुरासन्नष्टेऽग्नौ हव्यवाहने ॥६४॥
 तेऽग्निमेवाश्ववेधन्त देवा हत्वासुरान् युधि ।
 तन्तु दूराद्यमस्यैव वरुणस्याश्वपय्यताम् ॥६५॥
 उभावेनं समादाय देवानेवाभिजग्मतुः ।
 दृष्ट्वा देवास्तेनमृचुरग्रे हव्यानि नो वह ॥६६॥
 वरं गृहाण मत्तस्य चित्रभानो भजस्व न^(८) ।
 प्रत्युवाचाय तानग्निर्विशे देवा यदात्य माम्^(९) ॥६७॥
 तत्करिष्ये जुपतान्नु होच^(८) पञ्च जना मम ।

(१) नृषु सर्वेभ्यमिति क० ग० घ० च० ।

(२) आत्मनः इति क० ग० घ० च० ।

(३) वैश्वर्यमक्षयमिति ग० ।

(४) त्विति छ० पुस्तकान्तरस्य ।

(५) भाटवर्गो सह सुताविति ख० ग०, सहस्रसुते इति छ० ।

(६) अभिचक्राम सौचीको भयादग्निरिति क० ग० घ० च० ।

(७) चेति क० घ० च० ।

(८) वैश्वानराय दातु मेति क० घ० च०, विश्वे ब्रूत यथाक्रममिति ग० ।

(९) होचमिति ख० ग० छ० पुस्तकान्तरस्य ।

शाक्यमुख्यः^(१) प्रणीतश्च पुत्रो गृहपतिश्च यः ॥ ६८ ॥

उत्तरो दक्षिणश्चाग्निरेते पञ्च जनाः स्मृताः ।

मनुष्याः पितरो देवा गन्धर्व्वारगराचक्षाः ॥ ६९ ॥

यास्कौपमन्यवा^(२) वेतानाहतुः पञ्च वै जनान् ।

निषादपञ्चमान् वर्षान् मन्यते शाकटायनः ॥ ७० ॥

ऋत्विजो^(३) यजमानश्च शाकपूषिस्तु मन्यते ।

^(४)आयुरस्तु च मे दीर्घं हवींषि विविधानि च ॥ ७१ ॥

अरिष्टिः पूर्व्वजानाञ्च भ्रातृणामध्वरेऽध्वरे^(५) ।

प्रयाजा^(६) यानुयाजाश्च दृतं सोमे पयः^(७) पशुः ॥ ७२ ॥

(१) शाकामुख्यः इति ग० ।

(२) यास्कौपमन्यवाविति क० घ० च० ।

(३) ऋत्विजेति ख० ।

(४) ख० चिह्नितपुस्तके आयुरस्तु च मे दीर्घमिति श्लोकाद्वांवाङ्,—

होताध्वर्युश्च उद्गाता ब्राह्मणे तान् वदति तान् ।

चक्षुः श्रोत्रं मनो वाक् च प्राणश्चेत्यात्मवादिनः ।

गन्धर्व्वारगरो देवा मनुष्याः पितरस्तथा ।

सर्पाश्च ब्राह्मणाश्चैव श्रूयन्ते ह्येतरेयके ।

ये चान्ये पृथिवीजाता देवाद्यान्येऽयं यज्ञियो ।

इत्यधिकं पठितम् ।

(५) भ्रातृणामेवमध्वरे इति ख० ।

(६) च यः इति ख० ग० ।

मदैवत्यानि^(१) वै सन्तु यज्ञो मदैवतोऽस्तु च^(१) ।
 तवाग्ने यज्ञ ^(२)इत्येतत् प्रत्यर्द्धि^(३) स्त्रिष्टुप् सः^(४) ॥७३॥
 तस्य^(५) चीणि सहस्राणि नव चीणि ^(६)ग्रतानि च ।
 चिग्रच्चैव तु देवानां सव्यानिव^(७) वरान् ददुः ॥७४॥
 ततोऽग्निः सुमनाः प्रीतो विश्वैर्देवैः पुरस्कृतः ।
 विधुयाङ्गानि यज्ञेषु चक्रे ह्यैव^(८)मतन्द्रितः ॥७५॥
 भ्रातृभिः सहितः प्रीतो दिव्यात्मा हव्यवाहनः ।
 तस्यास्त्रि देवदाव्यांसीन्मेदोमांसञ्च मुग्धुलुः ॥७६॥
 सुगन्धि तेजन स्यायुः^(९) शुक्रं रजतकाञ्चने ।
 रोमाणि काशाः^(९) कोशाश्च कुशाः कूर्पा नखानि च ॥७७॥
 अन्त्राणि शैवलास्त्रेव मञ्ज्या शिकतकर्कराः^(१०) ।

(१) मे दैवत्वानीति ख०, मदैवत्वान्विति ग०, मदैवत्वानीति क० घ० च० ।

(२) रुचः इति ग० ।

(३) प्रत्यर्द्धीति ग० ।

(४) एतच्छ्लोकाद्वै क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(५) यस्येति क० ग० घ० ङ० च० ।

(६) सव्यांष्टेतानिति ख० ।

(७) ह्यैवमिति ग० ।

(८) सुचिति क० घ० च०, सुगन्धं तेजनत् प्राप्तिरिति ख० ।

(९) कोशाविति क० घ० च० ।

(१०) शिकतशर्करा इति ख०, शिकतशर्करा इति ग० ।

(क) ऋ० १०, ५१, ६ । (ख) ऋ० १०, ५२, ६ ।

असृक्पित्तञ्च विविध धातवो गैरिकादय ॥७८॥
 एवमग्निञ्च देवाश्च सूक्तैर्मह^(क)दिति त्रिभि ।
 समूदिरे^(ख) परे त्वस्मादैन्द्रे सूक्ते तु ता सुते ॥ ७९॥
 विधुन्दद्राण^(ग)मित्यस्या सूर्याचन्द्रमसौ सुतौ ।
 प्राणवच्चात्मवच्चापि स्तुतिरण्यव दृश्यते^(घ) ॥ ८०॥
 इदं^(ङ) देवैश्च देवे च द्वितीयेऽर्थ्यमणो वृच^(च) ।
 प्रथमैन्द्रो द्वितीयाग्नेय्यन्या तत्सोमदेवता^(ज) ॥ ८१॥
^(झ)जीवावृत्तिं सवन्धो^(झ)र्वां यदि वा मनस स्तव ।
 राजासमातिरेच्छाको^(झ)रथप्रोष्ठ^(ञ) पुरोहितान् ॥ ८२॥

- (१) एष श्लोक क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितः ।
 (२) गिरिषा स्तुतिरिति ख०, ब्रधः इति ग० ।
 (३) प्रथमा तैन्त्रायेन्द्राग्नौ आर्त्विज्यामपरन्तु यदिति क० घ० च० ।
 (४) ख० चिह्नितपुस्तके जीवावृत्तिरिति श्लोकात् प्राक्—
 अपि स्तौति पितृनेवदार्त्विज्यञ्च षडुत्तरम् ।
 सूक्तमाख्यानसयुक्तं पक्षकामस्य मे ब्रह्म ।
 सम्मोहाम्रवृत्तस्य श्रवणा दमिहत्स्य तु ।
 इति सार्द्धैकश्लोकोऽधिकः पठितः ।
 (५) सवन्धोरिति पाठः साधु परत्र तथादर्शनात् ।
 (६) रेष्वाकुरिति क० घ० च० ।
 (७) रथप्रोष्टा इति ख०, रथप्रोष्टानिति ग० ।

- (क) ऋ० १०, ५१, १ । (ख) ऋ० १०, ५४, १ । (ग) ऋ० १०, ४५, ५ ।
 (घ) १०, ५६, १ ।

सूक्तेनाथ सुव^(१)जग्निं द्वैपदेन यथात्रिषु^(२) ।
 अग्निरित्यब्रवीदेता^(३)नयमन्तः परैस्सून्^(४) ॥८५॥
 सुवन्धुरस्य चैत्साको^(५)मया गुप्तो हितार्थिना ।
 सुवन्धवे प्रदायासून्^(६)जीवेत्युक्ता च पावकः ॥८६॥
 सुतो गौपायनैः प्रीतो जगाम चिदिवं प्रति ।
 अयं माते^(७)ति दृष्टास्ते^(८) सुवन्धोरसुमाङ्गयन् ॥८७॥
 प्ररौरमभिनिर्दिश्य सुवन्धोः पतितं भुवि ।
 सूक्तमेव जगुस्त्रास्य चेतसो धारणाय ते ॥८८॥
 सन्धासुश्चाय^(९)मित्यस्यां पृथक्पाणिभिरसृग्रन् ।
 षड्दि^(१०) वैश्वदेवानि द्वितीयेऽद्विरसां सुतिः^(११) ॥८९॥
 जन्म कर्म च सख्यश्च^(१२) इन्द्रेण सह कीर्त्तयन् ।

- (१) सूक्तेनैवा सुवन्निति क० ग० घ० च० ।
 (२) द्वैपद यत्तदग्निमिति क० घ० च० ।
 (३) देवानिति ग० ।
 (४) मया असुरिति क० ग० घ० छ० च० ।
 (५) सुवन्धोरस्य चैत्साकोरिति क० ख० घ० च० ।
 (६) असुरमिति ख० ग० ।
 (७) शेषेणेति ख० ।
 (८) अग्निरिति क० घ० च० ।
 (९) सङ्ख्याचेति क० घ० च० ।

(क) अ० १०, ६०, ७ । (ख) अ० १०, ६०, १२ । (ग) अ० १,
 ६१, १ ।

स्तौति प्रनून^(क)मित्याद्याः सावर्ण्यस्य मनोः स्तुतिः ॥१००॥
 तस्यैव चायुषोऽर्थाय देवान् स्तौत्यभ्ययादृषि ।
 मृचामाण^(घ)महिमूषु^(१) दक्षस्य^(ग)त्यदितेः स्तुतिः ॥१०१॥
 पथास्वस्ति स्वस्ति^(घ)अद्विस्वस्तितो मरुता स्तुतिः ।
 मारुतीमृचमन्वाहेत्युक्तमाध्वर्यवेपु हि ॥१०२॥
 या गो^(ग)रिति तथैवास्या स्तूयते मध्यमानुवाक् ।
 मित्राय मैत्रावरुणौ भुज्यमहस^(घ) आश्विनौ^(१) ॥१०३॥
 स्तौत्यापि च मनु स्वस्ति इषे^(१) वाचश्च मध्यमा ।
 अथेमा^(१) दे वार्हस्पत्ये भद्रा^(ग) आग्नेयमाश्विन्य^(१) ॥१०४॥
 यज्योतिरमृतं ब्रह्म यद्योगात्समुपाद्भुते ।
 तज्ज्ञानमभितुष्टाव सूक्तेनाथ बृहस्पति ॥१०५॥
 जीवनार्थं प्रयोगस्तु मन्त्राणां प्रतिषिध्यते ।
 वेदतत्त्वार्थविज्ञानं प्रायेणाच हि दृश्यते ॥१०६॥

(१) महिमूषौति ख० ।

(२) स्तौति प्रनूनमित्याद्या इत्यादि भुज्यमहस आश्विनौयन्तपाठ क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(३) इषे इति ग० ।

(४) अथाग्नेयमथाश्विन्य इति क० घ० च०, बद्रा आग्नेयमाश्विन्य
 इति ख० ।

(क) अ० १०, ६२, ८ । (ख) अ० १०, ६३, १० । (ग) अ० १०, ६४, ५ ।
 (घ) अ० १०, ६३, १५ । (ङ) अ० १०, ६५, ६ । (च) अ० १०, ६५, १२ ।
 (ज) अ० १०, ६७, १ । (झ) अ० १०, ६८, १ ।

आचार्याः केचिदित्याहुः च वाम्बिदुषां सुतः ।
 यथाभिर्निन्दते^(१) तृभिः सूक्तेऽन्याभिरनर्थवित् ॥१०७॥
 ये देनामन्वविन्दन्त विदांस च धितां प्रचीम्^(२) ।
 तथा च क्षमप्रद्यज्ञे तदचोक्तं^(३) वृत्तीयया ॥१०८॥
 प्रग्रस्यते दशम्यां^(४) तु विद्वानुत्तमया तृषा^(५) ।
 यज्ञे महर्त्विजामाह विनियोगश्च कर्मणाम् ॥१०९॥
 परे तु स्त्रयते चोक्ता अष्टौ^(६) चैवादितेः^(७) सुताः ।
 धातेन्द्रो वरुणो मित्रः अंग्रः सूर्योऽर्यमा भगः ॥११०॥
 ऐन्द्रेऽजनिष्ठाः^(८) सूक्ते द्वे प्रस्त्रि^(९)त्यच परन्तु यत् ।
 तत्र प्राच्यः प्रतीच्यश्च खवन्धो दक्षिणाय याः^(१०) ॥१११॥
 ताः सप्त सप्तकेवर्गे संस्तूयन्ते प्रधानतः^(११) ।

(१) तयाहिं निन्दते इति ख० ।

(२) विदासर्पिगता सतीमिति ख०, विदासर्पिगता सतीमिति ग० ।

(३) उक्त इति क० घ० च० ।

(४) दशम्येति ग० ।

(५) वृत्तेति ख० ग० ।

(६) चास्यः क्वाष्टौ चादितये इति क० घ० च० ।

(७) अनिया इति क० घ० च० ।

(८) दक्षिणाश्रयेति ख०, दक्षिणाश्रया इति ग० ।

(९) दशकेवर्गे संस्तूयन्ते दिभक्तय इति ग० ।

(क) अ० १०, ६२, ८ । (ख) अ० १०, ७५, १ ।

यावणामा वो^(क) मारुते दे अभ्रप्रुष^(ख) इति स्मृते ॥११९॥
 अपग्न^(ग)मिति चाग्नेये य इमा^(घ) वैश्वकर्म्मणे ।
 मान्यवे यस्त^(ङ) इत्येते परं यत्तु मम व्रते ॥११३॥
 तदाग्नीवांदवज्जलं सौति विश्वान् दिवौकसः ।
 परा^(च) कदा स आग्नेयं^(१) य^(२) दु^(३)दित्यष्टकं परम् ॥११४॥
 मैत्रावरुण्युक्तचाक्षि चतुर्थेन्द्राण्युपोत्तमा ।
 सावित्री चैव सूर्या च सैव पत्नी विवस्वतः ॥११५॥
 स्मृता वृषाकपायी^(४)ति उषा इति च योच्यते^(५) ।
 उषा क्षेपा^(६) त्रिधात्मानं विभज्य प्रैति^(७) गोपतिम् ॥११६॥
 उषा^(८) पुरोदये भूत्वा सूर्या मध्यन्दिने स्थिते ।
 भूत्वा वृषाकपायी च दिनान्तेष्वनुकीर्तिनी^(९) ॥११७॥

(१) आग्नेये इति क० ग० घ० च० ।

(२) च पूषा इवितयोच्यते इति ख० ।

(३) यधेति क० ग० घ० च० ।

(४) अचेतीति ख० ।

(५) उषाः इति क० घ० च० ।

(६) वृषाकपायीति दिनान्तेष्वेव गच्छतीति ख० ।

(क) अ० १०, ०६, १ । (ख) अ० १०, ००, १ । (ग) अ० १०, ०६, १ ।

(घ) अ० १०, ८२, १ । (ङ) अ० १०, ८३, १ । (च) अ० १०, ८५, २६ ।

(ज) अ० १०, ८५, २७ । (झ) अ० १०, ८५, २१ । (झ) अ० १०, ८६, २१ ।

सत्यसूर्यर्त्तुसोमानां सौर्याद्यत्र दृग्गुच्यते ।
 पराभिस्तिष्ठभिस्तृप्ति^(१)रुच्यते सोम औषधः^(२) ॥११८॥
 विस्पष्टमुत्तरा त्वासाष्टक् चन्द्रमसमर्चति ।
 सूर्याये भावदृत्तन्तु रैभौ^(३)त्यष्टाभिरुच्यते ॥११९॥
 य^(४)दयिनौ हृष^(५)स्तौति सूर्य^(६) एवोत्तरार्धंति ।
 सप्तदशौ वैश्वदेवी सूर्याचन्द्रमसौ परा ॥१२०॥
 परस्थाः प्रथमौ पादौ सौर्यौ चान्द्रमसौ परौ ।
 त्रौर्धनाभो हृषे तस्मिन्नयिनौ मन्यते स्तुतौ ॥१२१॥
 सूर्याचन्द्रमसौ तौ हि प्राणायामौ च तौ स्तुतौ ।
 अहोरात्रे^(७) च तावेव स्थातां तावेव रोदसी ॥१२२॥
 अश्रुवाते हि तौ लोकाज्ज्योतिषा च रसेन च ।
 पृथक् पृथक् चरतु^(८) दक्षिणेनोत्तरेण च ॥१२३॥

(१) त्वमेति ख० ।

(२) औषधिरिति ग० ।

(३) दृष्ट इति ग० ।

(४) सूर्यमिति पाठः साधुः ।

(५) अहोरात्राविति ख० ।

(६) तौ चरतः इति पाठः सङ्गतः । चरतुरिति ग० ।

(क) अ० १०, पृ. ६ । (ख) अ० १०, पृ. १४ ।

(१) सुकिंशुक^(क)मिति तस्यां सूर्यामारोहतीं पतिम् ।
 स्तौति विश्वावसुश्चैव हृचे^(ख) गन्धर्वमुत्तरे ॥ १२४ ॥
 अनृचरा^(ग) इत्यनया यौ तौ^(घ) स्तौतीह दम्पती ।
 गृहान् प्रपद्यमानान्तु पराभिः पञ्चभिर्वधूम् ॥ १२५ ॥
 वाससश्च वधूनाञ्च वरदानं प्रचक्षते ।
 ततस्त्रिभिर्विरामस्य यद्वध्व^(ग)^(घ) इति वाससः ॥ १२६ ॥
 तद्युक्तया तया सार्धो निद्रिते पत्युरेव च ।
 षट्शुत्तरा द्वितीयस्य विभवे सति वाससः ॥ १२७ ॥
 अन्यत्र मैथुनाद्गर्भं पुंस्त्वं प्रतिविध्यते ।

(१) ख० चिह्नितपुस्तके सुकिंशुकमिति श्लोकात् प्राक्,—
 सूर्यः सरति भूतेषु सुवीरः पतितानि वा ।
 सुदयत्वापात्येषु सज्जंकार्याणि स वदत् ।
 चायं प्रवति वाचा यं श्रावनिन्नतुमुच्यते ।
 वनेष्वेव समेतानि निर्मितेऽद्य चन्द्रमोः ।
 इत्यधिकपाठोऽस्ति ।

(२) हृचे इति ग० ।

(३) यात्ये इति ख० ।

(४) यद्वध्वइति वाससः इत्यादि षट्शुत्तरा द्वितीयस्येत्थन्तपाठः क० ग०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० १०, ८५, २० । (ख) ऋ० १०, ८५, २३ । (ग) ऋ० १०,
 ८५, ३० ।

ये^(क) यज्ञनाशिनीं स्तौति दृष्टे^(ख)मा परिपन्थिनः ॥१२८॥
 अष्टमे य^(ग)दिति त्राह यादृग्बाधूयमर्हति ।
 आशास्ते^(घ) चैव विविधं ज्ञातिभ्यस्तुष्टासनम्^(ङ) ॥१२९॥
 यद्वा स्त्री भाववृत्ति^(च)स्य परया त्वच कथ्यते ।
 पराभिराशीत्याशास्ते पृथक् ताभ्यः सहेव च । ॥१३०॥
 मन्त्रा वैवाचिका ह्येते निगद्यन्ते नृणामपि ।
 आर्त्तिज्या यजमानाश्च यथारूपं विधेयतः ॥१३१॥
 प्रत्युषं प्रतिकीर्त्यन्ते देवतायेह यासु याः^(क) ।

(१) दृष्टे इति ग० ।

(२) आशास्तेति क० ग० घ० च० ।

(३) आर्त्तिभ्यस्तुष्टासनमिति ख० ।

(४) भाववृत्तिरिति क० घ० च० ।

(५) ख० चिह्नितपुस्तके, पराभिराशीत्याशास्ते इत्यादि देवतायेह यासु
 या इत्यन्तपाठो न विद्यते । तत्र अस्मिन् स्यात्,

यद्वा भ्यामि(ग)तरिवाणोदस्तप्यन् यजमानाश्चिः ।

आशास्ते परयास्तस्या संयोगार्थास्तथाश्चिः ।

पराभिराश्चिः शास्ते पृथक् तायां सह कश्चित् ।

अधोरे(घ)ति दृष्टे तस्याः स(ख)मिहेति द्वयोर्द्वयोः ।

आना प्रजापते प्रैमानश्च(च) यथारूपं विधेयतः ।

प्रत्युषं कीर्त्यन्ते देवता तेषु भाववृत्ततः ।

इति पाठो वर्तते ।

(क) अ० १०, ८५, २१ । (ख) अ० १०, ८५, १५ । (ग) अ० १०, ८५, २६ ।

(घ) अ० १०, ८५, ४४ । (ङ) अ० १०, ८५, ४६ । (च) अ० १०, ८५, ४७ ।

वदेत्तां^(१) देवतां तासु नराग्रंसीर्वदेत वा ॥१३१॥
 उपस्यः सर्व्वया चैता भाववृत्तं प्रचचते ।
 सूर्य्यया सह सूक्तेऽस्मिन् पादस्यैवात्र लक्ष्यते ॥१३२॥
 वि द्वि^(क) वार्षाकपं सूक्तमसौ तु^(१) कपिलो वृषा ।
 इन्द्रः प्रजापतिश्चैव विद्यसादिन्द्र उत्तरः^(ख) ॥१३३॥
 रघोद्वणा^(ग)दि वाग्नेयं^(१) चीन् सौत्यग्रीन् परं हविः^(घ) ।
 इमञ्च मध्यमश्चैव असौ वैश्वानरश्च यः ॥१३४॥
 इन्द्रं^(ङ) पुरुषसूक्त^(च)श्च^(१) अन्यथा पुरुषस्य तु ।
 ययैनमभजन् साध्या^(५) यज्ञार्थं सोऽर्यं^(१) उच्यते ॥१३५॥
 आपान्तमनु^(७)रित्यस्यां^(०) स्तुतः सोमस्तु^(८) दृश्यते ।

-
- (१) वदेतामिति ख० ग० ।
 (२) ह्येति ग० ।
 (३) वाग्नेयमिति क० घ० च० ।
 (४) तथैन्द्रात्पौदधं सूक्तमिति ख० ।
 (५) साप्येति ख० ।
 (६) सार्धं इति ख० ।
 (७) इत्येतामिति ख० ।
 (८) क्षप्तेति ख० ग० ।
-

- (क) ऋ० १०, ८६, १ । (ख) ऋ० १०, ८६, ५ । (ग) ऋ० १०, ८७, १ ।
 (घ) ऋ० १०, ८८, १ । (ङ) ऋ० १०, ८९, १० । (च) ऋ० १०, ९०, १ ।
 (छ) ऋ० १०, ८९, ५ ।

वदेत्तां^(१) देवतां तासु नराग्रंभीर्वदेत वा ॥१३१॥

उपंख्यः सर्वथा चैता भाववृत्तं प्रचक्षते ।

सूर्य्यां सप्त सूक्तेऽस्मिन् पादयैवात्र लक्ष्यते ॥१३२॥

वि द्वि^(क) वार्षाकपं सूक्तमसौ तु^(ख) कपिलो वृषा ।

इन्द्रः प्रजापतिश्चैव विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः^(ग) ॥१३३॥

रघोऽक्षणा^(ग)दि वाग्नेयं^(ख) चोन् सौत्यग्रीन् परं हविः^(घ) ।

इमञ्च मध्यमश्चैव असौ वैशानरश्च यः ॥१३४॥

इन्द्रं^(ङ) पुरुषसूक्तं^(च)श्च^(ड) अग्नयसा पुरुषस्य तु ।

यथैनमभजन् साध्या^(झ) यज्ञार्थं सोऽर्यं^(ञ) उच्यते ॥१३५॥

आपान्तमनु^(ट)रित्यस्यां^(ठ) स्तुतः सोमस्तु^(ड) दृश्यते ।

(१) वदेतामिति ख० ग० ।

(२) होति ग० ।

(३) वाग्नेयमिति क० घ० ङ० ।

(४) तथैन्द्रात्पौरुषं सूक्तमिति ख० ।

(५) कनौया ।

(६) भारवाविति ।

(७) स्वर्गदोषिणी राजपुत्रा इति ।

(८) व्याष्टिषेणस्तुतः इति म० ।

(क) ऋ० १०, ८५, १ । (ख) ऋ० १०, ८६, १ । (ग) ऋ० १०, ८७, १ ।

राज्येन च्छन्दयामासुः^(१) प्रजाः स्वर्गं गते गुरौ ।

स मुहूर्त्तमिव ध्यात्वा प्रजास्ताः प्रत्यभाषत ॥ १५० ॥

इति बृहद्देवतायां सप्तमोऽध्यायः ।

— — —

(१) च्छन्दयेयुस्तु इत्यमिति ख० घ० च० ।

अथाष्टमोऽध्यायः ।

न राज्यमहमर्हामि नृपतिर्वोऽस्तु श्रान्तनुः ।
 तथेत्युक्त्वाभ्यपिञ्चंस्ताः प्रजा राज्याय श्रान्तनुम् ॥१॥
 ततोऽभिषिक्ते कौरव्ये वनन्देवापिराविशत् ।
 न ववर्षाथ पर्जन्यस्तस्मिन्वाष्ट्रे श्रतं समाः ॥२॥
 ततोऽभ्यगच्छद्देवापिं प्रजाभिः सह श्रान्तनुः ।
 प्रसादयामास चैनं तस्मिन् धर्मव्यतिक्रमे ॥३॥
 शिशिन्^(१) चैनं राज्येन^(२) प्रजाभिः सहितस्तदा ।
 तमुवाचाथ देवापिः प्रह्वं प्राञ्चलिसंस्थितम्^(३) ॥४॥
 न राज्यमहमर्हामि त्वग्दोषोपहतेन्द्रियः ।
 याजयिष्यामि ते राजन् वृष्टिकामेज्यया स्वयम् ॥५॥
 ततस्तान् पुरोऽधत्त आर्त्विज्याय स श्रान्तनुः ।
 स चास्य चक्रे कर्माणि^(४) वार्षिकाणि यथाविधि ॥६॥

(१) शिषेचेति पाठः समीचीनः ।

(२) राज्ये त्विति पाठः साधोऽयम् । चैव राज्यदेति क० घ० च० ।

(३) प्रवस्तु प्राञ्चलिः स्थितः इति क० घ० च०, प्रह्वन्तु प्राञ्चलिन्द्रि-
मिति म०, प्रवक्षं प्राञ्चलिस्थितमिति इन्द्रकातरम् ।

(४) पञ्चार सोऽस्य कर्मावोति ख० ।

बृहस्पते प्रती^(क)त्यग्निरीजे चैवं^(ख) बृहस्पतिम् ।
 द्वितीययास्य सूक्तस्य बोधिते जातवेदसा ॥७॥
 आस्ये ते धुमति^(ग) वाचं दधामि सुचि देवताः^(घ) ।
 इति^(ङ) सोऽस्यै ददौ प्रीतो वाचं देवीं^(च) तथा च सः ॥८॥
 अग्निश्चतसृभिर्देवान् जगौ वृक्षार्थमेव स ।
 अग्निश्च सूक्तगोपेण क^(ज)मैत्रं सूक्तमुत्तरम् ॥९॥
 इन्द्रदुहो^(झ)ति विद्येषामु^(ञ्)दित्युत्तिकृत्तिः परम् ।
 शक्तिप्रकाशने तेषां^(ट) विनिधोगोऽथ कीर्त्यते ॥१०॥
 मे^(ड)तीतिहाससूक्तानु^(ण) मन्यते आकटायनः ।

(१) प्रतीत्येतदीजे चैवेति क० घ० च० ।

(२) आस्येति द्विमतिरिति ख० ।

(३) द्वितीययास्य सूक्तस्येत्यादि दधामि सुचि देवताः इत्यन्तयाठः क०
ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।

(४) ततः इति क० ग० घ० च० ।

(५) वाचन्देवीमिति क० ग० घ० च० ।

(६) शक्तिप्रकाशने नैवामिति क० ख० ग० घ० च० ।

(७) इतिहासं प्रैति सूक्तमिति ख०, सेतिहासं प्रैति सूक्तमिति पुस्तका-
न्तरम् ।

(क) अ० १०, ६८, १ । (ख) अ० १०, ६६, १ । (ग) अ० १०,
१००, १ । (घ) अ० १०, १०१, १ । (ङ) अ० १०, १०२, १ ।

धास्तेन्द्रौ घन^(१)मैन्द्रं वा वैश्वदेवन्तु ग्रौनकः ॥११॥
 आजावनेन^(२) भार्ग्यश्च^(३) इन्द्रासोमौ तु मुद्वलः ।
 अजयद्रुषभं^(४) युक्ता ऐन्द्रश्च द्रुषणं रये ॥१२॥
 युध्यन् संख्ये जयं प्रेषुरैन्द्रो^(५) प्रतिरथं जगौ^(६) ।
 आशु^(७)रैन्द्रमघादेवी अमौषा^(८)मित्यृचि सुता ॥१३॥
 चतुर्थीं बार्हस्पत्या स्यादाबल^(९) प्रसहामिति^(१०) ।
 हृचे च^(११) महतः प्रे^(१२)ति प्रर्वेति परमन्तु यत् ॥१४॥
 तचानिदक्तसूक्तादावृगेका सूर्यमर्चति ।
 धर्मपरा^(१३)यतस्तु सवितारमभौ^(१४)ति या ॥१५॥
 सूक्तप्रेषस्य षडृचः सूर्याचन्द्रमसौ सह ।

(१) पयमिति ख०, घयमिति घ० च० ।

(२) आजावने तिति ख०, आजीवनन्विति पुल्लङ्गान्तरम् ।

(३) भार्ग्यश्च इति ख० भार्ग्यश्चेति पुल्लङ्गान्तरम् ।

(४) अजयमिति क० ख० घ० ।

(५) इन्द्रः इति पाठः सङ्गतः ।

(६) यतद्रुषोकादौ क० य० घ० च० विद्धिद्रुषोकादौ नेकादौ ।

(७) यतद्रुषोकादौ क० य० घ० च० विद्धिद्रुषोकादौ नेकादौ ।

(८) अमौषा इति ख०, अमौषा इति य० ।

(९) धर्मपरा इति ख० य० ।

(क) अ० १०, १०३, ११ । (ख) अ० १०, १०३, १२ । (ग) अ० १०, १०३, १३ ।

(घ) अ० १०, १०३, १२ । (ङ) अ० १०, १०३, १३ ।

तुष्टावेन्द्रमभावी^(क)ति अष्टकोऽस्मात् परेण^(१) तु ॥१६॥
 कौत्सः कदा वसोः ^(२)सूक्तं दुर्मिचो नाम नामतः ।
 सुमित्र इति नामास्य^(३) गुणार्थमितरं पदम् ॥१७॥
 भृतांश्च प्रजाकामः कर्माणि कृतवान् पुरा ।
 न हि लेभे प्रजाः काचित्काय्यपो मुनिवत्तमः ॥१८॥
 उवाच भार्या भृतांश्च सुतानिच्छासि यावतः ।
 तावतो जनयिष्यामि देवता इन्द्रश्च हि ॥१९॥
 तमभ्ययुस्तु सर्वाणि इन्द्रानि स्तुतिकाम्यया ।
 तान्यवेक्ष्याथ तच्चक्रे^(४) नासत्यौ सूक्तभागिनौ ॥२०॥
 तदेतदन्ततो भावादाश्विनं सूक्तमुच्यते ।
 न ह्यस्मिन्नेवताल्लिङ्गं प्रायेणाथ हि दृश्यते ॥२१॥
 सूक्तेन तु परेणाथ स्वयमाविर^(ग)भूदिति ।
 आत्मानमेव तुष्टाव प्राजापत्याथ^(५) दक्षिण^(घ) ॥२२॥
 दातृमथ स्तुतानेके दक्षिणानां वदन्ति तु ।
 दातृत्वाद्दक्षिणानाञ्च भोजाश्चतसृभिः स्तुताः ॥२३॥

(१) अष्टकाः परमेष्ठेति क० घ० च० ।

(२) सुमित्रस्यैव नाम स्यादिति क० घ० च० ।

(३) सचक्रे इति ख० ।

(४) अचेति ख० ।

(क) अ० १०, २०४, १ । (ख) अ० १०, १०५, १ । (ग) अ० १०, १००, १ ।

(घ) अ० १०, १००, ५ ।

असुराः पणयो नाम रसापारनिवासिनः^(१) ।
 गास्तेऽपजहुरिन्द्रस्य न्यगूहंश्च^(२) प्रयत्नतः ॥२४॥
 बृहस्पतिस्तथापय्यहृद्देन्द्राय श्रगंश्च च ।
 प्राहिणोत्तच्च दूतीन्तु^(३) सरमां पाकशासनः ॥२५॥
 किं^(४)मित्यत्रायुजाभिक्तां पप्रक्षुः पणयोऽसुराः ।
 कुतः कस्यासि कस्याणि किं वा कार्यमिहास्ति ते ॥२६॥
 अथान्नवीप्तां सरमा दूत्यैन्द्री विचरान्यहम् ।
 युष्मान् मजास्यान्विष्यन्ती^(५) ऐन्द्रीर्गायैव पृच्छति ॥२७॥
 विदित्वेन्द्रस्य दूतीन्नामसुराः पापचेतसः ।
 ऊचुर्मां सरमे गास्त्वमिहास्माकं स्वसा भव ॥२८॥
 सूक्तस्य चान्यथा चर्चा^(६) युग्माभिस्त्वेव सर्वश्रः ।
 सामवौक्ताह^(७)मिच्छामि स्वसृत्वं वा धनानि वा ॥२९॥
 पिवेयं^(८) तु पयस्तासां गवां यास्ता निगूहथ ।
 असुरास्तां तथेत्युक्त्वा तदाजह्रुः पयस्ततः ॥३०॥

-
- (१) विन्धुपारनिवासिनः इति ख० ।
 (२) निगूहस्येति क० घ० च० ।
 (३) दूत्येऽप्येति ख० ग० ।
 (४) विधूय वः सर्वान् इति क० घ० च० ।
 (५) सूक्तस्यान्तपद्यर्थेति क० घ० च० ।
 (६) पिवामीति ख० घ० च० ।
-

धा स्वभावाच्च लौच्याच्च धीला तत्^(१) पय आसुरम् ।

वरं^(२) संवननं ह्यद्यं वलपुष्टिकरं ततः ॥ २१ ॥

प्रतयोजनविस्तारामतरत्ता रसां पुनः ।

यस्याः पारेऽपरे तेषां पुरमासीच्च दुर्जयम् ॥ २२ ॥

पप्रच्छेद्भस्त्रं सरमां कश्चिद्वा दृष्टवत्यसि ।

धा नेति प्रत्युवाचेभ्रं प्रभावादासुरस्य हि^(३) ॥ २३ ॥

तां जघाम तदा क्रुद्ध उद्धिरन्ती पयस्ततः ।

जगाम धा भयोदिग्ना पुनरेव पणीम् प्रति ॥ २४ ॥

पयस्तस्य पङ्क्त्या रघेन हरिवाहनः ।

गत्वा जघाम च पणीम् गच्छ ताः सुनराहरत् ॥ २५ ॥

तेऽवदन्^(४) वैश्वदेवन्तु जामदग्न्यस्तथाप्रियः^(५) ।

(१) धिति क० घ० च० ।

(२) पयः इति म० ।

(३) त्विति क० ग० घ० च० ।

(४) छ० चिह्नितपुस्तके एतच्चुक्रोक्तार्थं न विद्यते । तत्र कश्चिन् स्पष्टे,
ते च तं वैश्वदेवं स्यात् मरुत्तया लुङ्भगौ ।

यामदग्निसमिद्धाज्यो प्रियस्तन्नामतः परं ।

मज्जनं युमपत् सर्वे वैरूपाक्षं त्रिभिः परैः ।

इति पाठो वर्तते ।

युगपदै प्रजन्तं तं^(१) वैरूपा अश्वयस्त्रयः ॥३६॥
 इन्द्रं प्रति जगुः सूक्तैः पणीन् प्रतिजिगीषिषम्^(२) ।
 वैश्वदेवं परं सूक्तं घर्ष्य^(३)त्येकेच तु स्तुतान् ॥३७॥
 देवानिन्द्रं च मन्यन्ते च्छन्दांस्यग्निं^(४) च मधमम् ।
 आग्नेयं चित्र^(५) इत्येतज्जगाद्विर्हरपस्तुतः ॥३८॥
 पिवे^(६)न्द्रं स्तौति ने^(७)त्यच्च रचोन्नाग्नेयमुत्तरम्^(८) ।
 इति वै^(९) तावदैन्द्रं त^(१०)दास्याः षष्ठ्यां निपातिताः^(११) ॥३९॥
 प्रजापत्यमयाग्नेयं वैन्यमित्यनुपूर्वग्रः ।
 वरुणेन्द्राग्निसोमाना^(१२) भिमं न^(१३) इति संस्तुतिः^(१४) ॥४०॥
 चतसस्त्रय सूक्तादावग्निरात्मस्तवं जगौ ।
 स्तुतः सोमस्तु षष्ठ्या च नवम्या^(१५) अ पदैस्त्रिभिः ॥४१॥

- (१) व्रतं तन्निर्वात क० घ० च० ।
 (२) प्रतिमनीषियः इति ख० ।
 (३) इन्द्रास्यभिमिति ख० ।
 (४) आग्नेयन्तु परं ततः इति क० घ० च० ।
 (५) षष्ठ्याश्च संस्तुतः इति ख० ।
 (६) सोमाग्निवदृष्टानान्विवि क० घ० च० ।
 (७) संस्तवः इति ख० ग० ।
 (८) नवम्यामिति ख०, नवम्येति ग० ।

(क) अ० १०, ११४, १ । (ख) अ० १०, ११५, १ । (ग) अ० १०, ११६, १ । (घ) अ० १०, ११७, १ । (ङ) अ० १०, ११८, १ ।
 (च) अ० १०, १२०, १ । (ज) अ० १०, १२४, १ ।

वारुणस्त्रितरास्तिस्रः^(१) इन्द्र^(२)मेवोत्तमं पदम्^(३) ।
 अहं^(४) वाक्सूक्तमर्थ्यमृणो मित्रस्य वरुणस्य च ॥४२॥
 न तं^(५) राधाः परं सूक्तं वैश्वदेवं ममे^(६)ति यत् ।
 नमस्ते वैद्युतं सूक्तं त्वाग्नीर्वादिः परन्तु तत्^(७) ॥४३॥
 घाङ्गस्पयन्ति नोऽरयः कृत्या^(८) नाग्रनमात्मनः^(९) ।
 विरण्यस्तुतिरापुष्यं नास^(१०)द्य^(११)त्परमेष्ठिनः ॥४४॥
 वदन्ति भावदृत्तं तद्यो यज्ञ^(१२) इति चोत्तरम्^(१३) ।
 अपै^(१४)न्द्रमच त्वाग्निन्यौ चतुर्थौ पञ्चमी सते^(१५) ॥४५॥
 मैत्रावरुणमीजान^(१६) प्रथमायामृचि सुता^(१७) ।
 अर्धर्चं द्यौश्च भूमि^(१८)द्य आग्निना चोत्तरे ततः^(१९) ॥४६॥

(१) कृतेति ग० ।

(२) उत्तमो जगादिति ग० ।

(३) यदिति ख० ।

(४) कृत्यामिति ग० ।

(५) गर्तिं कृत्वा दैवतमुच्यते इति ॥०॥

(६) नेति यदिति क० घ० च० ।

(७) उत्तरन्तस्य चैव यदिति क० घ० च० ।

(८) च येति ख० ।

(९) सुताः इति ख० ग० ।

(१०) पृथेति ख० ।

(११) आग्निनौ चोत्तरे ततः इति क० ग० घ० च०, उत्तरेण त्विति ख० ।

(क) अ० १०, १२४, ६ । (ख) अ० १०, १२५, १ । (ग) अ० १०,
 १२६, १ । (घ) अ० १०, १२८, १ । (ङ) अ० १०, १२९, १ । (च) अ०
 १०, १३०, १ । (छ) अ० १०, १३१, १ । (ज) अ० १०, १३२, १ ।

प्रोक्ते^(क)न्द्रं वैश्वदेव्युक् तु नकिर्देवा मिनीमसि^(घ) ।
यस्मिन् वृच ^(ग)इति तस्मिन् दुस्त्राने स्त्रयते यमः ॥ ४ ७ ॥
केयग्रिं ^(घ)केग्रिनः सूक्तं ह्युत देवाः ^(ग)परन्तु यत् ।
देवानामथ वाद्या स्यादायव्यसृच उत्तरः^(१) ॥ ४ ८ ॥
चायन्तां ^(ग)वैश्वदेव्युक् तु श्रेष्ठस्त्वद्देवतः परः^(१) ।
स्याद्वै त^(१)द्विष्यभैषज्यं रपसो वा विनाशनम्^(२) ॥ ४ ९ ॥
भूमिर्लाक्षा परं सूक्तं तवै^(ग)न्द्रं सूक्तमुत्तरम् ।
सूर्य्यरश्मि^(ग)रिति तस्मिन् साविचः प्रथमसृचः ॥ ५ ० ॥
आत्मा सुतः परोक्ष^(१)स्तु गन्धर्व्वेषांत्तरं द्वे ।
इन्द्रो वैष^(१)निपातेन अथ वा सूर्य्य उच्यते ॥ ५ १ ॥
सूक्तेऽस्मिन् देवतास्तिस्र एता एव प्रकीर्त्तिताः ।
आग्नेयं त्वष्ट्रे^(क) तवे तु अग्ने अष्ट्रे^(ग)ति यत्पराम्^(३) ॥ ५ २ ॥

(१) ऋगाद्या तच्च देवानां वाते देवस्तथ पर इति ख० ।

(२) सूक्तं ख० ।

(३) स्यादितदिति ग० ।

(४) रपसश्चापनोदनमिति ख० ।

(५) परोक्षमिति ख० ।

(६) चैवेति ख० ।

(७) एष सूक्तं क० ग० घ० च० विहितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(क) ऋ० १०, १३३, १ । (ख) ऋ० १०, १३४, ७ । (ग) ऋ० १०, १३५, १ ।

(घ) ऋ० १०, १३६, १ । (ङ) ऋ० १०, १३७, १ । (च) ऋ० १०, १३७, ५ ।

(क) ऋ० १०, १३८, १ । (ज) ऋ० १०, १३९, १ । (झ) ऋ० १०, १४०, १ ।

(ञ) ऋ० १०, १४१, १ ।

आग्नेयं वैश्वदेवञ्च अय^(क)मित्यत्र तु हृचाः^(१) ।

शाङ्गांस्यत्वार ऋषयो अग्निमार्चन् पृथक् पृथक् ॥५२॥

आश्विनं त्यच्चि^(ख)दित्येतदय^(ग)मैन्द्रं ततः परम् ।

इमां खनासी^(घ)ति सूक्तमिन्द्राणी यत्स्वयं जगौ ॥५३॥

तदौपनिषदं सूक्तं भाववृत्तं प्रचक्षते ।

(१) अरण्यानी^(ङ)त्यरण्यान्याः सुतिरैन्द्रे तदुत्तरे ॥५५॥

सावित्रं सविता यन्मैः^(च) सचिद्वसित् समिध्यसे^(ज) ।

आग्नेयं अद्भुया^(झ) आहुं मेधासूक्तमतः परम् ॥५६॥

आग्नेयमासुरित्यस्माच्छास^(ञ) ऐन्द्रे ततः परे ।

सोम एकेभ्य^(ट) इत्येतद्भाववृत्तं प्रचक्षते^(२) ॥५७॥

(१) हृचाः इति ग० ।

(२) ख० चिद्वितपुस्तके अरण्यानीति श्लोकात् प्राक्, उत्तरानपध्नीं पाठान्तु स्तौति सूक्ते मधौषधिम् । पतिसंवन्तनीं त्वं पाप्माः सय-
त्पापनोदिकाम् । इत्यधिकं पठितम् ।

(३) वदन्ति त्विति ख० ।

(क) ऋ० १०, १४२, १ । (ख) ऋ० १०, १४३, १ । (ग) ऋ० १०, १४४, १ ।

(घ) ऋ० १०, १४५, १ । (ङ) ऋ० १०, १४६, १ । (च) ऋ० १०, १४६, १ ।

(छ) ऋ० १०, १४७, १ । (ज) ऋ० १०, १४८, १ । (झ) ऋ० १०, १४९, १ ।

(ञ) ऋ० १०, १५०, १ ।

श्रीनको वैश्वदेवन्तु मन्यते शाकटायनः ।

सूक्तेऽस्मिन् देवतास्त्रिष एता एव प्रकीर्तिता^(१) ॥५८॥

यदरायी^(२) त्वलक्ष्मीं तव चत्तो^(३) इति हृवे ।

प्राधान्याद्वा निपाताद्वा स्त्रयते ब्रह्मणस्पतिः ॥५९॥

इन्द्रश्चैव य^(४)दित्यस्यां विश्वेदेवाः परी^(५) तृषि ।

आग्नेयं चाग्नि^(६)(७)मित्येतद्वैश्वदेवमिमा नु कम्^(८) ॥६०॥

इन्द्रः प्राधान्यतस्त्व^(९) विश्वेदेवैः सह सुतः ।

आदित्यैश्च महद्भिश्च तथारूपं हि दृश्यते ॥६१॥

सूर्या न^(१०) इति सौर्यन्तु यत्तेतदुदसा^(११)विति ।

पौलोमी खान् गुणांस्त्वच सपत्नीनां प्रशंसति ॥६२॥

ऐन्द्रं^(१२) तौत्रस्व^(१३) सुधामि^(१४) भैषज्यं यक्षनाग्रमम् ।

राजयक्षहनं सूक्तं प्राजापत्यं तदुच्यते ॥६३॥

ऐन्द्राग्रं मन्यते यास्क एके लिङ्गोक्तदेवतम् ।

(१) श्रीनको वैश्वदेवन्त्वित्यादि एता एव प्रकीर्तिता इत्यन्तर्पाठः अ०

ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेह्यते ।

(२) त्वमिमिति ख० ।

(३) प्रधानतो वाचेति ख० ।

(४) इन्द्रमिति ख० ।

(क) अ० १०, १५५, १ । (ख) अ० १०, १५५, २ । (ग) अ० १०, १५५, ४ ।

(घ) अ० १०, १५५, ५ । (ङ) अ० १०, १५६, १ । (च) अ० १०, १५७, १ ।

(छ) अ० १, १५८, १ । (ज) अ० १०, १५९, १ । (झ) अ० १०, १६०, १ ।

(ञ) अ० १०, १६१, १ ।

गर्भसंस्तवसंयुक्तं^(१) यत्नेतद्ब्रह्मणे^(२)ति तु ॥६॥

स्ववतामपि गर्भाणां दृष्टन्तदनुमन्त्रणम् ।

वेन्यन्तु वेनस्तत्पयः^(३) दक्षीभ्यां^(४) यक्ष्मनाशनम् ॥६५॥

दुःस्वप्नप्रमपेक्षी^(५)ति निपातीन्द्रोऽग्निरेव तु ।

आसीदृषि^(६)र्दीर्घतपाः^(७) कपोतो नाम नैर्ऋतः ॥६६॥

क्षमे^(८)कपोतस्तस्याश्वामग्निधाने पदद्विल ।

स त^(९)मात्महितैवांक्ष्यैः कपोतं स्तुतवानृषिः^(१०) ॥६७॥

देवा ^(११)इति तु सूक्तेन प्रायश्चित्तार्थमुच्यते ।

षष्ठमं मा^(१२) सपन्नं येनेदमिति मानसम् ॥६८॥

तुभ्ये^(१३)तृषी ददृशतुरैन्द्रं गायिनभार्गवौ ।

वरुणो विधातानुमतिर्धाता सोमो बृहस्पतिः ॥६९॥

षड्रेता देवतास्त्वच द्वतीयायामृचि स्तुताः ।

वातस्त्रे^(१४)ति परेणास्तौदनिलं पितरं स्वकम् ॥७०॥

(१) दक्षीभ्यामेवमित्युक्तमिति ख० ग० ।

(२) अपयस्तदित्यर्थे पयस्तदित्यर्थः । भाववत्तं परश्चैवमिति ख० ।

(३) आशीविषः इति ख० ।

(४) दीर्घतपाः इति क० घ० च० ।

(५) अकरोदिति क० घ० च० ।

(६) शतमिति ख०, सतमिति ग० ।

(७) कपोतो नैर्ऋतस्तदेति क० ग० घ० च० ।

(क) ऋ० १०, १६२, १ । (ख) ऋ० ६०, १६२, १ । (ग) ऋ० १०, १६४, १ ।

(घ) ऋ० १०, १६५, १ । (ङ) ऋ० १०, १६६, १ । (च) ऋ० १०, १६७, १ ।

(छ) ऋ० १०, १६८, १ ।

मयो भू^(क)रिति यत्सूक्तमपश्यच्छ्वर^(१) अयिः ।
 नानारूपाः पयस्विन्यो गावस्तत्र तु संस्तुताः ॥७१॥
 विभ्राट्^(ख) सौर्यन्त्वन्त्य^(ग)मैन्द्रन्वायाक्षी^(घ)त्युषमः स्तुतिः ।
 आ त्वा^(ङ)राज्ञेऽभिषिक्ताय^(२)दे सूक्ते चानुमन्त्रणे ॥७२॥
 प्रव^(३)इत्युत्तरं याव्णं ददर्श स्तुतिमान्बुदिः^(४) ।
 यत्नतः^(५) परमाग्नेयं तचार्भयृक् प्रसूतवः^(६) ॥७३॥
 अचिर्जगौ पतङ्गस्तु पतङ्ग^(७)मिति यत्परम् ।
 तत्सौर्यमेके मन्यन्ते मायाभेदं तथापरे ॥७४॥
 मायाभेदे द्वितीयायां वाक् सूतेत्याह श्रौनकः ।
 देवी विभ्रमति मनसापा वाचा विदितां सती^(८) ॥७५॥
 त्वमूस्त्रि^(९)ति तु सौपर्णे^(१) सूक्तं स्रस्वयनं विदुः ।
 उ^(११)दैन्द्रं वैश्वदेवन्तु प्रयत्ने^(२)ति च यत्परम् ॥७६॥

(१) श्वरः इति क० घ० च० ।

(२) अभिषिक्तस्येति ख० ।

(३) आनुंदा इति ख० ।

(४) यत्नत इति क० घ० च० ।

(५) मायाभेदे द्वितीयायामित्यादि या वाचा विदितां सतीत्यन्तपाठः
 क० ग० घ० ख० चिद्भिवपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(६) तार्क्ष्यदेवत्वमिति ख० ।

(क) अ० १०, १६६, १। (ख) अ० १०, १७०, १। (ग) अ० १०, १७१, १।

(घ) अ० १०, १७२, १। (ङ) अ० १०, १७३, १। (च) अ० १०, १७५, १।

(झ) अ० १०, १७६, १। (ज) अ० १०, १७७, १। (झ) अ० १०, १७८, १।

(ञ) अ० १०, १७९, १। (ट) अ० १०, १८१, १।

आत्मप्रभावमाचख्युस्तवाद्या अययस्तयः ।

रथन्तरं यथा स्तोत्रं स्तोत्रञ्चैव यथा बृहन् ॥७७॥

यथा च समृतो घर्षः सवितुषोपलक्ष्यते^(१) ।

बृहस्पति^(२)रिति तस्मिन् स्तुतः सूक्ते बृहस्पतिः ॥७८॥

आग्निषो यजमानस्य केचिदेतां स्तुतिं विदुः^(३) ।

प्राजापत्यस्य यत् सूक्तमपश्यं ता^(४)प्रजावतः ॥७९॥

प्रत्यूषं देवता स्तौति लिङ्गैरेवाच देवताः^(५) ।

आग्निषः पुत्रकामस्य प्रथमा हि वदत्यथ ॥८०॥

द्वितीया पुत्रकामायास्तृतीयात्मस्तव^(६)स्तूपेः ।

यद्विष्णु^(७)रिति सूक्तानु वैश्वदेवं प्रचक्षते ॥८१॥

तस्मिन् स्रदारगभार्यमृपिराशास्त आग्निषः ।

(१) वादश्चैवाच दृश्यते इति क० घ० च० ।

(२) बृहस्पतिरिति तस्मिन्नित्यादि केचिदेतां स्तुतिं विदुः इत्यन्तपाठः ।
ख० चिह्नितपुस्तके न विद्यते । तत्र आग्निन् स्पष्टे, सूक्ते-
ऽस्मिन् देवतास्तिष्ठ यथा एव प्रकीर्त्तिता इति श्लोकार्थं
वर्त्तते ।

(३) एवार्थवर्त्तिता इति ख०, एव श्लोक क० घ० च० चिह्नितपुस्त-
केषु नोपपद्यते ।

(४) आत्मस्तवमिति ग० ।

(क) अ० १०, १८२, १ । (ख) अ० १०, १८३, १ । (ग) अ० १०, १८४, १ ।

परन्तु^(१) नेजमेपं हि^(२) गर्भार्थं ताव^(३) दुच्यते ॥८२॥
 माहिचं यन्महि चीणा^(४)मादित्यानां सुतिं विदुः^(५) ।
 सूर्यवर्णमिवाणामादित्येखितरेषु तु^(६) ॥८३॥
 एत^(७) एव चयो वाता सुताः स्रक्षेष्वा^(८)तोऽन्यथा ।
 शान्त्यर्थं सूक्तमेतद्भि पावनं चैव विश्रुतम् ॥८४॥
 पातमपि स्रक्ष्ययने दृष्टं तदनुमन्त्रणम्^(९) ।
 उज्जोऽस्तौत्पितरं वातमाग्नेयं प्राग्गये^(१०) परम् ॥८५॥
 विस्पष्टं जातवेदस्यं ग्रे^(११)ति दाशतयीषु^(१२) तु ।
 यत्किञ्चिदेव त्वा^(१३)ग्नेयं जातवेदस्यमुच्यते ॥८६॥
 आयन्नौ^(१४)रिति यत्सूक्तं सर्पराज्ञी^(१५)स्त्रयं जगौ ।

(१) परे त्विति ख० ।

(२) नेजमेपेतौति ख० ग० ।

(३) वा तदि क० घ० च० ।

(४) आदित्येखितरेषु त्विति क० घ० च० ।

(५) एतच्छ्लोकाद्वं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नेच्यते ।

(६) एक इति क० घ० च० ।

(७) स्रक्षेष्वा त्विति ख० ।

(८) एतच्छ्लोकाद्वं क० ग० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न विद्यते ।

(९) दाशतयीष्विति ख० ।

(१०) अन्येति ख० ग० ।

(११) सर्पराज्ञीति क० घ० च० ।

(क) अ० १०, १८५, १ । (ख) अ० १०, १८०, १ । (ग) अ० १०, १८८, १ ।

(घ) अ० १०, १८६, १ ।

तस्मान् वा देवता^(१) तच्च सूर्यमेके प्रचक्षते ॥८७॥
 मुद्गलः शाकपूणिश्च आचार्यश्च रथीतरः^(२) ।
 चिस्थानाधिष्ठितां वाचं मन्यन्ते प्रत्यूचं स्तुताम् ॥८८॥
 भाववृत्तपर^(३) सूक्तं ददर्शायाधमर्षणः ।
 परं न विद्यते तस्माच्छान्ते वा पावनाय वा ॥८९॥
 यथाश्वमेधः कतुराट् सर्वरिप्रप्रणोदनः^(४) ।
 तथाधमर्षणं ब्रह्म सर्वरिप्रप्रणोदनं^(५) ॥९०॥
 तदादीनि^(६) च यज्ञातः संज्ञानं ज्ञानसंस्तवः ।
 चतुर्थं यत्तु नैर्हस्यं तत्सपत्ननिवर्हणम्^(७) ॥९१॥
 संसृमि^(८) प्राध्वराणाञ्चोत्पाद्ये एव ते स्मृते^(९) ।

(१) तस्य स्यादेवतेति क० ख० घ० च० ।

(२) आचार्यं शाकटायन इति ख० ग० ।

(३) भाववृत्तमवमिति क० घ० च० ।

(४) सर्वरौप्रप्रणोदन इति ख० ।

(५) यथाश्वमेधः कतुराट् इत्यादि सर्वरिप्रप्रणोदनमित्यन्तपाठः क०
घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।

(६) तदादीनीति क० घ० च० ।

(७) चतुर्थं सौहार्दं यत्तत्सपत्नीनिवर्हणमिति क० घ० च० ।

(८) उमे तथापिदेवते इति क० घ० च० ।

उग्रना वरुणश्चेन्द्रयाग्रिश्च सविता सुताः ॥८२॥
 संज्ञानं प्रथमस्या^(१)न्तु द्वितीयस्यामथाग्रिनौ^(२) ।
 द्वितीया, चोत्तमे च द्वे आग्रिषोऽभिवदन्ति ताः^(३) ॥८३॥
 इन्द्रः पूषा सपत्न्ये द्वितीयस्यामृचि सुतौ ।
 देवानामितराः प्रोक्ता आग्नीर्वीर्यपराश्च याः^(४) ॥८४॥
 (५)महानास्य खचो गुह्यास्ता ऐन्द्रयैव यो वदेत् ।
 सहस्रयुगपर्यन्तं सोऽहं ब्रह्म स राध्यते^(६) ॥८५॥
 (७)पुरीषपदमासान्तु प्रथमं स्थात्यजापतेः^(८) ।

(१) प्रथमायामिति पाठ शुद्धः ।

(२) उग्रना वरुणश्चेन्द्रयाग्रिश्च द्वितीयस्यामथाग्रिनावित्यन्तपाठः क०
 घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(३) स त्वाग्नीर्वीर्य उच्यते इति क० घ० च० ।

(४) एष श्लोकः क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु न दृश्यते ।

(५) ख० चिह्नितपुस्तके महानास्य इति श्लोकात्प्राक्, संसंसंज्ञानमित्येते
 प्रेवननं विदुरिति श्लोकार्धं वर्त्तते ।

(६) राध्यतीति पाठः साधुः, सोर्हो ब्राह्मः खराध्यते इति क० घ० च०,
 साह ब्राह्मं खरं ध्यात्ते इति ख० ।

(७) त्वमिदमेवमिति ख० ।

(८) ख० चिह्नितपुस्तके पुरीषपदमासान्विति श्लोकात् प्राक्,—

त्रिधाधर्मयाग्रिकाः सूक्तानाह-

कस्मिन् सुतो दृश्यते यः सूक्तमावा ।

प्रधानसूक्तं किञ्च देवतायाः

सूक्तमाजः सर्वदा ग्रौनकेन ।

आग्नेयमेन्द्रं वैष्णवं पौष्णं दैवन्तु पञ्चमम्^(१) ॥८६॥
 अग्नेः प्रयाजानुयाजाः प्रैषा ये च^(२) हवीषि च ।
 यद्देवत हविस्तु स्वाग्नेयास्तद्देवतास्तु^(३) ते । ८७॥
 निविदां निगदानाञ्च सै सैर्लिङ्गेभ्य देवताः^(४) ।
 निगदेन^(५) निगद्यन्ते याञ्च कल्पानुगा च्च^(६) ॥८८॥
 अग्नेरेव तु गायत्र्य उष्णिहः^(७) सवितुः सताः ।
 अतुष्टुभस्तु सोमस्य वृहत्यस्तु रुद्रस्यतेः ॥८९॥

ऐन्द्रा ऋचो महानाघौस्तु विद्या
 तथा हि दृष्ट ब्राह्मणसुक्ताश्च ।
 न दृश्यते सुक्ताश्च न वितु
 यथा प्रैषेष्वाहासुक्ताभिधानम् ।

सुक्तेकदेशा इति तान् प्रतीया-
 दन्याश्च कुन्या पदशो निशङ्गा ।
 यद्येतसो देवि निपादि सञ्जा
 क्रुन्तापि तत्सर्वमेक सुक्तम् ।

इत्यधिकपाठोऽस्ति

- (१) विन्द्र ता वैष्णवश्चैव पौष्णश्चैव मग परमिति ख० ।
 (२) एवेति क० घ० च० ।
 (३) चेति ख० ।
 (४) लिङ्गोक्तदेवता इति क० घ० च० ।
 (५) निगदेमिति ख० ।
 (६) उष्णिह इति ख०, उष्णिहेति म० ।

पङ्क्त्यस्त्रिष्टुभस्यैव विद्यादैश्वर्यं सर्वशः ।

विशेषां चैव देवानां जगत्यो यास्तु काश्चन ॥१००॥

विराजस्यैव मित्रस्य स्वराजो वरुणस्य च ।

विषये यस्य वा स्यातां स्यातां वा वायुदेवते ॥१०१॥

इन्द्रस्यातिष्ठतिः प्रोक्ता वायोश्च भूरिजः सृताः^(१) ।

यास्त्वतिच्छन्दसः काश्चिन्नाः प्रजापतिदेवताः^(२) ॥१०२॥

विच्छन्दसस्तु-वायव्या भन्ताः पादैश्च ये मिताः ।

पौरुषा द्विपदाः सर्वा ब्राह्म्य एकपदाः सृताः^(३) ॥१०३॥

समस्ता ऋच आग्नेय्यो वायव्यानि यजूंषि च ।

सौर्याणि चैव सामानि सर्वाणि ब्राह्मणानि च ॥१०४॥

वैश्वदेवो वपङ्गारो हिङ्गारो ये यजामहे ।

रूपं वज्रस्य वाक्पूर्वं स्वाहाकारोऽग्निदेवतः ॥१०५॥

देवानास्तु पितृणाञ्च नमस्कारः स्वधैव^(४) च ।

क्रुष्टो मूर्द्धनि विज्ञेयस्तालव्यः प्रथमः स्वरः ॥१०६॥

द्वितीयस्तु भ्रुवोर्मध्ये तृतीयः कर्णमंश्रितः ।

चतुर्थो नासिकायां स्यादौरसो मन्द्र उच्यते ॥१०७॥

(१) एतच्छ्लोकाद्वं क० घ० घ० चिह्नितपुस्तकेषु न पठितम् ।

(२) एतच्छ्लोकाद्वं ख० चिह्नितपुस्तके न दृश्यते ।

(३) द्विपदा पौरुषं कन्दो ब्राह्म्यौ त्वेकपदा सृताः इति ख० ।

(४) तथैवेति ख० ।

मन्द्रकर्षणसंयुक्तमतिस्वारं प्रगंसति^(१) ।

वदन्ति देवताः कुष्टं मनुष्यास्त्वितरैस्त्रिभिः^(२) ॥२०८॥

द्वितीयं वसवः^(३) सर्वं गन्धर्वाभिरसः स्वरम् ।

अण्डजाः पचिणः सर्पाश्चतुर्थमुपभुञ्जते^(४) ॥२०९॥

मन्त्राः पिशाचा रचांसि असुराश्चोपभुञ्जते^(५) ।

अतिस्वार^(६) तु त्रेपस्य जङ्गमस्यावरस्य च ॥२१०॥

वैश्वदेवस्वरः कुष्टो नित्यं यो मूर्ध्नि तिष्ठति^(७) ।

तालव्यः प्रथमः साक्षां स्वर आदित्यदेवतः^(८) ॥२११॥

स्वरो द्वितीयः साध्यानां भुवोर्द्विमाश्रितस्य यः^(९) ।

आग्निस्तु^(१०) तृतीयोऽपि स्वरः कर्षसमाश्रितः ॥२१२॥

चतुर्थस्त्वच^(११) वायव्यो नाभिक्यः स्वर उच्यते ।

(१) तु तं विदुदिति ख० ।

(२) सर्वा मनुष्याः प्रथमं स्वरमिति ख० ।

(३) वसवः इति ख० ग० ।

(४) उपभुञ्जते इति क० घ० च०, चतुर्थं चोपभुञ्जते इति ख० ।

(५) एतच्चक्रेकाङ्गं क० घ० च० चिह्नितपुस्तके, असुराश्चोपभुञ्जते ।

(६) अतिस्वायः इति क० घ० च०, अतिस्वार इति ख० ।

(७) ख० चिह्नितपुस्तके, वदन्ति देवताः कुष्टमित्यादि नित्यं यो मूर्ध्नि तिष्ठतीत्यन्तं, द्वितीयस्तु भुवोर्मध्ये इति श्लोकात् प्राक् पठितं ।

(८) वेदस्य यव इति क० घ० च० ।

(९) देशं समाश्रितः इति ख० ग० ।

(१०) आग्नेयस्त्विति क० घ० च० ।

(११) त्वेष्ट इति क० घ० च० ।

पञ्चमस्तु खरः प्रोक्तश्चाक्षुषः सूर्यदेवतः^(१) ॥११३॥

यस्तु सामखरः षष्ठः^(२) स सौम्यो मन्द्र उच्यते ।

विकर्षणं तु मन्द्रस्य^(३) युक्तोऽतिस्वार्थं उच्यते ॥११४॥

स नैत्रावरुणो ज्ञेयो मन्द्रस्थानसमाहितः^(४) ॥

सामखराणां सप्तानामेते देवा इहोदिताः^(५) ॥११५॥

अथाणामितरेषां तु लोकाधिपतयस्तथः ।

वाग्देवत्योऽथ वाग्नेयः प्रस्तावस्यैव सामसु ॥११६॥

उद्गीचापद्रवावैश्वर्यौ स्थातां वा वायुदेवते ।

सौर्यः स्थाप्त्रनिहारोऽत्र निधनं वैश्वदेवतम् ॥११७॥

द्विङ्कारप्रणवाभ्यान्तु पुरस्तादेव कीर्तनात् ।

इति व्यस्तसमस्तानां मन्त्राणामिह देवतम् ।

देवताविदवेचेत प्रयोगे सर्वकर्षणम् ॥११८॥

सप्तर्षयो वसवश्चापि देवा

अथर्वाणो भृगवः सोमसूर्याः^(६) ।

(१) यत्तच्छ्लोकाङ्गं क० घ० च० चिह्नितपुस्तकेषु नापश्यत ।

(२) ऋष्ट इति क० घ० च० ।

(३) कर्षणेनैव मन्द्रस्येति क० घ० च०, विकर्षेण तु मन्द्रस्येति ख० ।

(४) मन्द्रस्थानसमाहितः इति क० घ० च०, मन्द्रस्थानसमानि य-
दिति ग० ।

(५) इति खराणां सप्तानामुक्ताः सामसु देवताः इति क० घ० च० ।

(६) यंशोऽप्यंमा इति क० घ० च० ।

पथास्वस्ती रोदसी चोक्तमन्त्रे
 कुहर्गुहुरदितिर्धनुरध्या ॥११८॥
 अङ्गवीतिरिस्वा वा धीः^(१) विधातानुमतिर्दया ।
 विधानरो हि^(२) सहैताः सुरुक्तमन्त्राय देवताः ॥११९॥
 प्रजापतिर्गौः सुधन्वा नमोधि^(३) विवस्वान्
 अपां नपादर्यमा वातजूति-
 रिसस्यतिथैव रथस्यतिथ ॥१२०॥
 सभवः पर्जन्यः पर्वताग्रास^(४) पत्नी-
 र्दंष्ट्रो भगो^(५) देवपत्नीर्दिग्मथ ।
 आदित्या रुद्राः पितरोऽथ साध्या
 निपातिनो वैश्वदेवेषु सर्वे ॥१२१॥
 अनुक्रान्ता देवताः सूक्तभाजो
 श्विभांजयोभयथा निपातैः ।
 अथैवं स्यादुभयथान्यथा वा
 न प्रत्यक्षमनृषेरस्ति मन्त्रः ॥१२२॥

(१) स्यादिति ख० ग० ।

(२) द्योः सुधन्वा गोभ्य इति क० घ० च०, न नद्य इति ग० ।

(३) अपीति ख० ग० ।

(४) वा ग्रावश्चेति क० घ० च० ।

(५) भगो इति ग० ।

योगेन दाक्ष्येण दमेन बुद्ध्या
वाङ्मन्युत्थेन तपसा नियोगैः^(१) ।
उपास्तव्याः^(२) कृत्स्नगो देवता या^(३)
सृष्टो ह यो वेद स वेद देवान् ।
यज्ञंयि यो वेद स वेद यज्ञान्
सामानि यो वेद स वेद तत्त्वं ॥१९४॥

असौ मे पुत्रकामाया अन्दादद्धं च त^(४) त्कृतम् ।
आग्निं यो योगमेतं हि वाङ्मन्यौ गोर्धन^(५) मन्यते ॥१९५॥
एकारमनुकम्पार्थं नाग्निं स्मरति मातरः ।
आख्यातभूतकरणं^(६) वाष्कुला स्त्री व्यथो रत ॥१९६॥
मन्त्राणां देवताविद्यः प्रयुक्ते कर्षं कर्त्तुं चित् ।
जुपन्ते देवतास्तस्य^(७) हवि^(८)र्वा^(९) देवताविदः ॥१९७॥
अविज्ञानप्रदिष्टं^(१०) हि हविर्नाग्नन्ति देवताः ।

- (१) अभियोगैरिति ख० ।
(२) उपास्तव्याः इति ख० ग० ।
(३) दैवतस्येति क० घ० च० ।
(४) स वागर्द्धेन यदिति क० घ० च० ।
(५) बद्धो गोर्धन इति ख० ।
(६) आख्याते भूतकरणमिति ख० ।
(७) छन्देति ग० ।
(८) हविर्मेति ख० ।
(९) वेति क० ग० घ० च० ।
(१०) अविज्ञानप्रदिष्टमिति क० घ० च० ।

तस्मान्मनसि संन्यस्य देवता जुहुयाद्भुविः ॥१२८॥
 स्वाध्यायमेव^(१) योऽधीते मन्त्रदैवतविच्छुचिः ।
 स सचसदिव^(२) स्वर्गे सचसद्भिरयीज्यते^(३) ॥१२९॥
 नियमोऽयं जपे होमे अपिच्छन्दोऽयं दैवतम् ।
 अन्यथा चेत् प्रयुञ्जानस्तत्फलाच्चाप ह्रीयते ॥१३०॥
 अपिच्छन्दोदैवतादिज्ञान यज्ञादिषु श्रुतम् ।
 तदाश्रित्य प्राणदुष्टिर्विहिताचेति गम्यताम् ॥१३१॥
 अविदिता अपिच्छन्दोदैवतं योगमेव च ।
 योऽध्यापयेज्जपेदापि पापीयान् जायते तु सः ॥१३२॥
 अर्थेषु^४ खण्डूषयच्छन्दोभिर्देवताः पुरा ।
 अभ्यधावन्निति च्छन्दो मध्ये त्वाज्जर्महर्षयः ॥१३३॥
 अपिन्तु प्रथमं ब्रूयाच्छन्दस्तु तदनन्तरम् ।
 देवतामथ मन्त्राणां कर्षस्त्रेवमिति श्रुतिः ॥१३४॥
 आप्तस्य वा अनाप्तस्य^(५) विविच्यात्मानमात्मनि ।
 ईक्षमाणो ह्युभौ सन्निह्यतो दैवतवित्पठेत् ॥१३५॥
 स ब्रह्माहृतमत्यन्तं योनिं सदसतोर्भुवम् ।
 महद्वाणुं च विद्येशं विद्यति ज्योतिरुत्तमम् ॥१३६॥
 इति भौनकाचार्यकृतायां वृहदेवतायामष्टमोऽध्यायः ॥

समाप्ता वृहदेवता ॥

(१) उतेति ऋ० घ० च० ।

(२) असचसदपीति ग० ।

(३) अपीध्यते इति ऋ० घ० च० ।

(४) आत्मानं वाच्यवधारमिति ख०, आत्मानं साधनाधारमिति ग० ।

श्रीः

अथार्थानुक्रमणी ।

प्रथमं मण्डलम् ।

अश्वेदमखिलं ये हि द्रष्टारो मुनिपुङ्गवाः ।
 तदनुक्रमणायाहं नमामि परमेश्वरीम् ॥१॥
 अत्राग्निमौल इत्यादि प्रथमं मण्डलं प्रति ।
 अतर्चिनस्तु विज्ञेया अथयः सुखमिदुये ॥२॥
 तेषां पूर्वा मधुच्छन्दा मेधातिथिरनन्तरः ।
 शूनःप्रेपस्तृतीयोऽयं हिरण्यस्त्रप उत्तरः ॥३॥
 कणस्तु पञ्चमः षष्ठः प्रस्कणः सप्त उत्तरः ।
 नोधाः पराग्रद्वान्यो मोतमः कुत्स उत्तरः ॥४॥
 कश्यपस्त्वय कचीवान् परच्छेपस्तदुत्तरः ।
 दीर्घतमास्ततोऽगस्त्यः षोडशैते अतर्चिनः ॥५॥
 अथां अतानि दृष्ट्वा^(क)देत एव अतर्चिनः ।
 जेतादीनान्तु तस्मास्ति तस्माच्चैते अतर्चिनः ॥६॥

(क) अतानां दृष्ट्वादिति पाठो भविष्युमहंति ।

तत्र त्वादित आरभ्य सूक्तानां दशकं प्रति ।
 वैशामिचो^(७) मधुच्छन्दा अपिरित्यवगम्यताम् ॥७॥
 इन्द्रं विश्वा^(११)^(७) इति तस्य जेता तस्य सुतो मुनिः ।
 अग्निं दूत^(१२)मुपक्रम्य सूक्तदादशकं प्रति ॥८॥
 काण्डो मेधातिथिर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 कस्य नून^(१३)मुपक्रम्य सूक्तानां सप्तकं प्रति ॥९॥
 आजीगर्त्तिः शुनःश्रेष्ठ अपिरित्यवगम्यताम् ।
 अथन्तु देवराताख्यो वैशामिचश्च कचिमः ॥१०॥
 त्वमग्र^(१४) इत्युपक्रम्य सूक्तानां पञ्चकं प्रति ।
 हिरण्यवपनामायमृषिरङ्गिरसः सुतः ॥११॥
 प्र वो यज्ञ^(१५)मुपक्रम्य सूक्तानामष्टकं प्रति ।
 घोरस्य पुत्रः कण्डोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१२॥
^(१६)अभित्यं मेव^(१६)मित्यादिसूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 सथो हि नामाङ्गिरस अपिरित्यवगम्यताम् ॥१३॥
 नू चित्सहोजा^(१७) इत्यादि सूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 गोतमस्य सुतो मोधा अपिरित्यवगम्यताम् ॥१४॥

(क) विश्वामिच इति घ० ।

(ख) (११) विज्ञेनानेन सूक्तसङ्ख्या परिच्छेदा । एवं परेषांपि । मण्डलसङ्ख्या तु मूलत एवावगम्यताम् ।

(ग) अग्रे दिवसदि(७७)त्यादि सूक्तानां सप्तकं प्रति ।

कण्वस्य पुत्रः प्रसूतश्च अपिरित्यवगम्यताम् ।

इत्येवं श्लोकोऽस्मात् पूर्व भवितुमर्हति । सर्वाऽनुक्रमण्यारौ तथैवोक्तम्भात् ।

पथा न तायु(१५)मित्यादिसूक्तानां नवकं प्रति ।
 ग्राह्यः पराशरो नाम अषिरित्यवगम्यताम् ॥१५॥
 उपप्रयन्त(०४) इत्यादिसूक्तानां विंशतिं प्रति ।
 राह्वगणो गोतमो(१६)ऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१६॥
 इमं स्तोम(२४)मुपक्रम्य सूक्तानां पञ्चकं प्रति ।
 कुत्सो हि नामाङ्गिरस अषिरित्यवगम्यताम् ॥१७॥
 जातवेदस(२९) इत्यस्मिन् मारीचः कश्यपो भुनिः ।
 स यो वृषे(१००)ति सूक्तस्य क्षुषयो वार्षागिराः ॥१८॥
 अज्जायः प्रथमस्तोषां भयमानसुराधसौ ।
 सप्तदेवोऽम्बरौषस्य तेऽच सूक्ते प्रकीर्तिताः ॥१९॥
 चन्द्रमा(१०५) इति सूक्तस्य चित् आश्वोऽथवा अषिः ।
 नासत्याभ्या(११९)मुपक्रम्य सूक्तेष्वेकादशस्थ ॥२०॥
 कचौवान् दैर्घतमस उग्रिक्सूतुः स एव च ।
 भावयथस्तु राजायमृषिरा गधिते(१२९,९)त्यृषः ॥२१॥
 तद्भार्या रोमशा नामोपोत्तमस्या उपोत्तमे ।
 अग्निं होतार(१२०)मित्यादिसूक्तेष्वेव चयोदश ॥२२॥
 * दैवोदाभिः परुच्छेपो राजैवायमृषिस्ततः ।
 वेदिषदे(१२०)प्रभृतीनां सूक्तानां पञ्चविंशतेः ॥२३॥
 दौर्घतमा नामौचथ अषिरित्यवगम्यताम् ।
 कया शुभेतिषंवाद इन्द्रादीनां हि तत्र तु ॥२४॥

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

सोमस्य मे(१)त्युपक्रम्य तृतीयं मण्डलं प्रति ।
 विश्वामित्र इति ज्ञेयः यः यः गाथिसुतः^(क) स्रुतः ॥१॥
 अथभो दे प्र वः(१२) सूक्ते विश्वामित्रसुतो जगौ ।
 विपाजये(१५)ति सूक्ते दे कात्योत्कीक्ष अयिर्जगौ ॥२॥
 समिध्यमानो(१७) दे सूक्ते विश्वामित्रः कतो जगौ ।
 अग्निं होतार(१८)मारभ्य गाथी नाम यः कौशिकः ॥३॥
 सूक्तान्यपश्यन्नारि सूक्ते निर्मयिते परे ।
 देवश्रवोदेववातासृषी एतौ हि भारतौ ॥४॥
 कुशिकः शासदि(१९)त्यस्मिन्निषीरयसुतो मुनिः ।
 अथवा मण्डलद्रष्टा विश्वामित्रो यथा श्रुतिः^(घ) ॥५॥
 प्र पर्जन्याना(२२)मित्यस्मिन् विपाडित्येवमादिभिः ।
 नदीभिः सह संवादो विश्वामित्रस्योत्तितीर्थः ॥६॥
 अष्टमी दशमी षष्ठी चतुर्थी च नदीवधः ।
 श्रिष्टा या नवसूक्तस्य विश्वामित्रवधांसि ताः ॥७॥
 अस्मे प्रयन्तौ(२६,२७)त्येतस्यां घोर आङ्घ्रिरसो मुनिः ।

(क) गाथीसुतः इति क० ।

(ख) मुनिरिति ज० ।

(२६,२७) पिङ्गेनानेन सूक्तसङ्ख्या अक्षसङ्ख्या च अवगन्तव्या । एवं पर-
 चापि ।

निर्दहेच्छस्यमानेऽपि श्रूयते^(क) सा न ग्रस्यते ॥८॥
 अभि तष्टेव^(१८) सूक्तस्य वैश्वामित्रः प्रजापतिः ।
 वाच्यो वा स उभौ वा तौ विश्वामित्रोऽथवा श्रुतेः ॥९॥
 इमं मरु^(१७) उपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ।
 अयमेव ऋषिर्विद्यादुक्तगोचः प्रजापतिः ।
 भार्गवो जमदग्निर्वा मण्डलान्त्ये द्वचेऽष्टृषिः ॥१०॥

इति द्वतीयं मण्डलम् ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

त्वां ह्यग्ने सद(१)मित्यादि चतुर्थं मण्डलं प्रति ।
 गौतमो वामदेवोऽप्यमृषिरित्यवगम्यताम् ॥१॥
 अयं पन्थास्तु संवाद इन्द्रादेः सूक्तमथ तु ।
 अयं पन्था(१८) इति त्वस्या अथ इन्द्रः स्वयं मुनिः ॥२॥
 वामदेवस्तु पक्षानामर्द्धाणां ततः परम् ।
 न हि त्वस्या(१८,१९)दिक्षानामर्द्धाणां तथादितिः ॥३॥
 ममश्नन् त्वे(१८,१९)त्यादीनामृषां पश्चान्त एव तु ।
 वामदेव अग्निर्विद्यादन्तायेव विप्रोपतः ॥४॥
 त्रसदस्युः पौरुकुत्स्य अग्निः सूक्ते मम दिता(१९) ।
 क उ अत्र(१९)(१९)दिति त्वस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।
 पुष्टमौल्योऽजमौल्यश्च(२०) सौष्टोचौ तावपौ षष्ठ ॥५॥

इति चतुर्थं मण्डलम् ।

(क) गौतमो वामदेवोऽप्येति अ० ।

(ख) मोक्षमूषरसम्पादित ऋग्वेदे कं अं अवदिति पाठोऽस्ति ।

(ग) पुष्टमौल्योऽजमौल्यश्चेति अ० ।

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

अबोध्यग्निरुपक्रम्य पञ्चमं मण्डलं प्रति ।

पुत्राद्यैः सह भौमोऽचिर्मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥

अत्र तत्तुक्तमोचा ये ज्ञेयास्तत्तुचिसुता इति ।

अबोध्यग्नि(१)रिति त्वस्मिन्नृषौ बुधगविष्ठिरौ ॥ २ ॥

कुमार(२)मिति चैतस्मिन् कुमारो वा वृग्रोऽथवा ।

वृग्रो जार(३) इति ज्ञेय उभौ वाच समुच्चितौ ॥ ३ ॥

कमेत(२,२)मिति चैतस्यां तथा विज्योतिषे(२,८)त्यृचि ।

वृग्र एव ऋषिर्विद्यान् विकल्पसमुच्चयौ ॥ ४ ॥

त्वमग्न(२) इति सूक्तेषु चतुष्केषु वसुयुतः ।

सखायः सं व(०) इत्यग्निभिषस्तस्योत्तरेऽपि च ॥ ५ ॥

त्यामग्न(८) इति चैतस्मिन् गयस्तस्योत्तरेऽपि च ।

जनस्य गोपाः(११) सूक्तेषु चतुष्केषु सुतभरः ॥ ६ ॥

प्र वेधस(१५) इति त्वस्मिन् धरुणोऽङ्गिरसः सुतः ।

वृहद्वय(१८) इति त्वस्मिन् पुरु(१७)स्तस्योत्तरेऽपि च ॥ ७ ॥

प्रातरग्नि(१८)रिति तस्मिन्मृक्तवाहा दितो मुनिः ।

अभ्यवस्था(१८)यमग्नौ (१०)च सूक्तयोरेतयोर्मुनिः ॥ ८ ॥

(क) जान इति सर्वानुक्रमण्य वृक्षते ।

(ख) पूरुरिति सर्वानुक्रमण्यामुपवभ्यते ।

वभिर्नाम भुनिः पूर्वं प्रयस्वन्तस्तदुत्तरे ।
 मनुष्यत्वे(११)ति सूक्तस्य सप्तो नाम भुनिः स्मृतः ॥ ८ ॥
 प्र विद्यमाम(१२)न्नित्यस्य विद्यमामेत्यपिः स्मृतः ।
 अग्ने सद्दन्त(१३)मित्यस्य द्युसोऽयं विद्यचर्षणिः ॥ १० ॥
 अग्ने त्वं(१४) सूक्तमेकत्वां दैपदा विद्यते क्रमात् ।
 विप्रबन्धुः श्रुतबन्धुः सुवन्धुर्वन्धुरित्यमी ॥ ११ ॥
 गौपायना इमे ज्ञेया आवा नौपायना^(क) इति ।
 अष्टपिरष्टा व(१५) ^(ख)इत्यस्मिन्नुत्तरे च वसूयवः ॥ १२ ॥
 अमस्मन्तो(१६)ति सूक्तस्य चिष्टृष्णपुरकुत्सजौ ।
 अक्षयवसदस्यु दावश्चमेधस्य भारतः ॥ १३ ॥
 अश्वानां तिसृणामेपां पूर्वाशामितरौ सह ।
 अथवा भौम एवाचिस्तृपिरत्र न शस्यते^(ग) ॥ १४ ॥
 दानक्रियायमेकस्य दाढनदाढता यतः^(घ) ।
 समिद्धो अग्नि(१७)रित्यस्मिन् विद्यवाराचिगोत्रजा ॥ १५ ॥
 व्यर्ष्यमे(१८)त्यस्य सूक्तस्य गौरिवीतिः स प्रक्षिजः ।
 कस्य वीरः क(१९) इत्यस्य बभ्रुर्नाम अष्टपिः स्मृतः ॥ १६ ॥
 इन्द्रो रपाय(२०)सूक्तेऽस्मिन्नवसु^(ङ)र्नाम संस्मृतः ।

(क) नौपायना इति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादित अग्नेवेदे, अष्ट व इति पाठोऽस्ति ।

(ग) शस्यते इति घ० घ० ।

(घ) दानक्रियेयमेकस्य दाढतादाढता यत इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।

(ङ) नावसुरिति सर्वानुक्रमणी ।

अदर्दत्स(१२)मित्यस्य गातुर्नाम मुनिः स्मृतः ॥१७॥
 प्राजापत्यः संवरणः सूक्ते महि महे (१३)जगौ ।
 प्रभुवसु^(क)राङ्गिरसो यस्ते साधिष्ठ(१४) इत्युभे ॥१८॥
 सन्नानुने^(१०)त्युपक्रम्य सूक्तानां सप्तकं प्रति ।
 अचिरेव स्वयं भौम ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥१९॥
 तं प्रब्रूये^(११)ति सूक्तेऽस्मिन्नवत्सारो हि काश्यपः ।
 अन्यैश्च दशभिः साकम्^(१२)पिरित्यवगम्यताम्^(१३) ॥२०॥
 सदाष्टणो यजतो^(१४)श्च वाङ्मवृक्तः सुतम्भरः ।
 श्रुतवित्तर्यनामा स एवावदो मनसः ॥२१॥
 चवसभौ इमे चान्ये दृष्टलिङ्गा हि सूक्ते ।
 विदा दिव^(१५) इति त्वस्मिन्नृषिरेव सदाष्टणः ॥२२॥
 हयो न विदा^(१६)नित्यस्मिन् प्रतिचच ऋषिः स्मृतः ।
 प्रयुञ्जतौ^(१७)ति सूक्तेऽस्मिन्नृषिः प्रतिरथः स्मृतः ॥२३॥
 कदूं प्रियाय^(१८)सूक्तेऽस्मिन् देवं व^(१९) इति चोत्तरे ।
 ऋषिः क्रमेण विज्ञेयः प्रतिभानुः प्रतिप्रभुः^(२०) ॥२४॥
 विशो देवश्च^(२१) सूक्तस्य तथैवाग्रे सुतश्च^(२२) च ।
 उभयोरनयोरेव स्मृत्याच्येय इति स्मृतः ॥२५॥

(क) प्रभुवसुरिति सर्वानुक्रमण्यौ ।

(ख) एष श्लोकः, ज० चिह्नितपुस्तके, सन्नानुनेत्युपक्रमेति श्लोकात्
 प्राक् पठितः ।

(ग) यजतः इति पाठः सङ्गतः । सदाष्टणौ यत्रताविति वृ० ।

(घ) प्रतिप्रभ इति सर्वानुक्रमण्यौ ।

प्र. ग्धावाशु(१९) उपक्रम्य दग्धसूक्तेष्वतः परम् ।
 ग्धावाशु मरुतां स्तोता मुनिरित्यवगम्यताम् ॥२६॥
 अतः अत(१९)मित्यस्य सूक्तेऽयं^(१) श्रुतविन्मुनिः ।
 अतस्य गोपा(१९)वित्यस्मिन् वरुणं व(१९) इतीह च ॥२७॥
 अर्धनामा अथिर्विद्यादयश्चिबेते(१५)ति सूक्तयोः ।
 रातहयोऽय यज्ञतो बलित्येति(१०) च सूक्तयोः ॥२८॥
 उरुचक्रिवाङ्गुक्तः पौरुषैव द्वयोर्द्वयोः ।
 प्रतिप्रियतमं(०५) सूक्तमवस्युर्दृष्टवान्मुनिः ॥२९॥
 अचिरेव मुनिर्भौम आभात्यग्नि(०९)रिति द्वयोः ।
 अग्निनावेह(०८) सूक्तस्य सप्तवभिस्तृपिः स्मृतः ॥३०॥
 सत्यमवा अथिर्नाम महे नो अद्य(०८)सूक्तयोः ।
 युञ्जते मन(०२) इत्यत्र ग्धावायः सूक्तयोर्धृपिः ॥३१॥
 अचिरच्छा वदे(०९)^(१)त्यादिचतुःसूक्तेष्वपिः स्वयम् ।
 मण्डलान्यस्य सूक्तस्य प्र व(००) इत्येवयामरुत् ॥३२॥

इति पञ्चमं मण्डलम् ।

(क) चेति च० ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादित ऋग्वेदे सर्वानुक्रमणाय अथ वदेति पाठो वर्धते ।

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

त्वं ह्यग्र इत्युपक्रम्य षष्ठाख्यं मण्डलं प्रति ।
 वार्हस्पत्यो भरद्वाज क्षत्रिरित्यवगम्यताम् ॥ १ ॥
 तत्राप्यन्ये भरद्वाजादक्ष्यन्ते येऽपवादतः ।
 तेषामनुक्तगोत्रास्तु विज्ञेयास्तत्सुता इति ॥ २ ॥
 इमम् पुत्र (१५) इत्यस्य सूक्तस्याङ्गिरसः सुतः ।
 वीतद्वयो विकल्पेन मुनिरित्यवगम्यताम् ॥ ३ ॥
 अभूरेक(११)स्त्वपूर्व्यै(११)ति सुहोचः सूक्तयोर्क्षयिः ।
 शूनहोचो य ओजिष्ठः(११) सद्य त्वे(११) चेति सूक्तयोः ॥ ४ ॥
 कदा(१५) सचाम दास(१६)स्तु सूक्तयोरनयोर्नरः ।
 क्षत्रियै रपि व(११)स्तादिसूक्तानां चितयं प्रति ॥ ५ ॥
 यज्ञा यज्ञीय(१८)सूक्ते च श्रयुः पुत्रो बृहस्पतेः ।
 स्वादुष्किलाय(१०)मित्यस्य गर्गा नाम क्षयिः सतः ॥ ६ ॥
 सुपे जन(१८)मुपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वयं मुनिः ।
 क्षत्रिश्च ये सुहोत्राद्याः पौत्राश्चैते बृहस्पतेः ॥ ७ ॥
 जीमूत(०५)सूक्ते पायुस्तु भारद्वाज क्षयिः सतः ।
 उक्तापवादविषयादितरत्राच मण्डले ।
 स्वयमेव भरद्वाज एवं सर्वत्र गम्यताम् ॥ ८ ॥
 इति षष्ठं मण्डलम् ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

अग्निं नर इति त्वेत्सप्तमं मण्डलं प्रति ।
 अपिर्वसिष्ठो विज्ञेयो मित्रावरुणयोः सुतः ॥ १ ॥
 इन्द्रं क्रतुं ॥ (११, ११) इत्यस्मिन्नर्द्धेर्ध्वं सोऽपु (११) सूक्तके ।
 वसिष्ठपुत्रः शक्तिर्वा वसिष्ठो वा स्वयं मुनिः ॥ २ ॥
 श्रित्यश्च (११) इति सूक्तस्य नवामाभादितस्मृत्वा ।
 वसिष्ठ एव पञ्चानां विद्युतो ज्योतिः (११, १०) रित्युच्यते ॥ ३ ॥
 वसिष्ठपुत्रा इन्द्रो वा ह्यपिरित्यवगम्यताम् ।
 तिस्रो वाच (१०१) इति तस्मिन् पञ्चन्याये (१०१) ति चोत्तरे ।
 अग्निपुत्रः कुमारो वा वसिष्ठो वा स्वयं मुनिः ॥ ४ ॥

इति सप्तमं मण्डलम् ।

अथाष्टमं मण्डलम् ।

मा चिदन्यदिति^(१)वेतदष्टमं मण्डलं प्रति ।
 प्रगाथाशृण्वयो ज्ञेयाः शृणु वक्ष्यामि तानिह ॥ १ ॥
 अनुक्तगोत्रो यस्त्वच मण्डले लक्ष्यते मुनिः ।
 स तु काण्व इति ज्ञेयः प्राज्ञस्यात्मानमदादृषेः ॥ २ ॥
 मण्डलाद्यहुचस्थायं प्रगाथो घोरजो मुनिः ।
 स हि घोरस्य कण्वस्य भ्राता सन् पुत्रताज्जतः ॥ ३ ॥
 मेधातिथिः परस्तस्मात्स मेधातिथिना सह ।
 यच्चिद्धि त्वे^(१,२)त्युचामासाम्बिरासप्तविंशतेः ॥ ४ ॥
 सुहि सुहो^(१,२)त्याद्यानाम्बुचां चतसृषाम्बुपिः ।
 प्रयोग^(३)पुत्र आसङ्गस्तस्य पत्नी तु श्रयती ॥ ५ ॥
 अन्वस्य सूर^(१,२)मित्यस्याः सा च तद्भिरसः सुता ।
 मेधातिथिप्रियमेधावृषी सूक्ते इदं वसो^(१) ॥ ६ ॥
 आङ्गिरसः प्रियमेधस्तत्र मेधातिथिर्मुनिः ।
 श्रिचा वि भिन्दो^(३)^(१,२) इत्यस्य हुचस्थान्त्यस्य केवलम् ॥ ७ ॥
 पिवा सुतस्य^(१)^(३) सूक्तस्य मेधातिथिर्बुध्निः सुतः ।
 यदिन्द्र प्रागपाक्^(३) सूक्ते देवातिथिर्मुनिः सुतः ॥ ८ ॥

(क) ड्योग इति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) मोक्षमूखरसम्पादित ऋग्वेदे श्रिचा वि भिन्दो इति पाठोऽस्ति ।

(ग) मोक्षमूखरसम्पादित ऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्याच्च पिव सुतस्येति पाठो वर्तते ।

दूरादिहेव(५) सूक्तस्य अपिर्विद्वातिविस्तृतः(५) ।

महानिन्द्रो य(१) इत्यस्मिन् वक्षो नाम अपिः स्मृतः ॥ ८ ॥

प्र यदस्तिष्टुभं(७) सूक्ते पुनर्वत्स अपिः स्मृतः ।

आ नो विश्वाभि(८) रित्यस्मिन् सध्वंभो नाम संस्मृतः ॥ १० ॥

आ नूनमग्निने(९) त्यस्मिन्ऽङ्गकर्ण अपिः स्मृतः ।

पात्स्य(१०) इत्यस्य सूक्तस्य प्रगाथो नाम संस्मृतः ॥ ११ ॥

त्वमग्ने व्रतयाः(११) सूक्ते वत्स एव मुनिः स्मृतः ।

अपिर्य इन्द्र(१२) सूक्तस्य पर्वतो नाम संस्मृतः ॥ १२ ॥

इन्द्रः सुतेपु(१२) सूक्तस्य नारदो मुनिरेव चः ।

यदिन्द्राह(१३) मिति त्वस्मिंस्तमू(१३) मित्युत्तरेऽपि च ॥ १३ ॥

गोपूक्ती चाग्नसूक्ती च अपि एतौ काण्डायनौ ।

प्र सद्वाज(१४) मिति चौणि सूक्तानोरिन्विठिर्जगौ ॥ १४ ॥

तं गूर्द्धये(१५) ति चत्वारि अपिः सूक्तानि सोभरिः ।

ईक्षिष्व ह्यौ(१६) त्युपक्रम्य चतुःसूक्तेष्वतः परम् ॥ १५ ॥

अपिर्विश्वमना नाम स वैयस्य इतिः स्मृतः ।

एषां चतुर्थे सूक्ते तु व्यसो वाङ्मिरसो मुनिः ॥ १६ ॥

अग्निस्तुक्थे(१७) उपक्रम्य पञ्चसूक्तेष्वतः परम् ।

मनुर्वैवस्वतो नाम अपिरित्यवगम्यताम् ।

एषां तु मध्यमे सूक्ते मारीचो वाय कश्यपः ॥ १७ ॥

मेधातिथिस्तु प्रकृतानि(१८) सूक्तं

मेधातिथिस्तु वयङ्ग(१९) सूक्तम् ।

जीपातिथिः सूक्तमथेन्द्र याहि(१४)

द्वचं तथान्यं वसुरोचिषस्य ॥१५॥

सहस्रमेतेऽङ्गिरसो ह्यपथं-

स्ततोऽग्निनेन्द्रेण(१५) ततोऽविते(१६)ति ।

चतुर्थं सूक्तेष्वत उत्तरेषु

श्यावाश्वनामा मुनिरङ्गिरसोऽयः ॥१६॥

अग्निमस्तोषि(१६)सूक्तेषु नाभाकोऽय चतुर्थ्यपिः ।

एषां चतुर्थं सूक्ते वा तस्य चान्ये द्वचेऽथवा ॥१७॥

आचेयस्त्वर्चनाना वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।

इमे विप्रस्य(१७) सूक्तेऽस्मिन् समिधाग्नि(१८)मितौह च ॥१८॥

विष्णुपोऽङ्गिरसः पुत्रस्त्रिगोकस्तत उत्तरे ।

सूक्ते त्वावत(१९) इत्यस्मिन्नथपुत्र अपिर्वयः ॥१९॥

महि वो महतां(२०) सूक्ते ह्याप्यस्त्रित अपिः सतः ।

स्वादोरभचि(२०)सूक्तस्य प्रगाथाख्य अपिः सतः(२१) ॥२३॥

(क) अतः परं, एकादश सूक्तानि मोक्षमूलरसम्यादितश्चैवैदे एमुन-
जभ्यन्ते । तानि तु सायणेन न व्याख्यातानि । अत्रानि च देवा न
अपि निरूपयमस्ति । किन्तु सर्वानुक्रमस्थां तत्र तत्र अङ्गुष्ठेण
दृश्यते । यथा, अग्नि प्र(४६) दश प्रखलः * * * * । प्रमुत्तं(१०)
पुष्टिगुः । यथा मनौ (५१) अष्टिगुः । यथा न्नौ (३०) आष्टिः । उन्नं
त्वा(५३) एतौ मेध्यः । एतत्ते (५४) मावस्त्रिधा * * * । भूगोव् (१३) नक्ष
त्रप्रः * * * * । प्रति ते (५५) एषत्रः * * * * । द्रव देवा (५७)
चतुर्व्यं मेध्यः * * * * । इमानि वा (५८) एव मुनयः * * * * । अत्रि ।
वेदार्थदीपिकायां खलु नैवावान् सन्दर्भो व्याख्यातः । अत्राददददद-
प्रमणिकाविवरणे तु सूक्तानानेमान्निर्दिष्टमस्ति ।

अथ आयाहि(१०) सूक्तस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।

भर्गः प्रगाथपुत्रोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥२४॥

प्रगाथ एव प्रो अस्मै(११) सूक्तेष्वेपु चतुर्वृषिः ।

तरोभि(११)रितिसूक्तस्य प्रगाथतनयः कलिः ॥२५॥

सूक्ते त्विह त्यान्मि(१०)ति सांमदो वा

मत्स्यो मुनिस्तत्सहचारिणो वा ।

जालेन नडा^(क) यद्वो हि मत्स्या

मान्योऽय मैचावरुणिः स्वयं वा ॥२६॥

आ त्वा रथ(१२)मिति त्वस्य प्र प्र वस्त्रिष्टुभरु(१८)^(ख) च ।

आङ्गिरसः प्रियमेध अषिरित्यवगम्यताम् ॥२७॥

यो राज्ञे(००)ति च सूक्तस्य त्वं न(०१) इत्युत्तरस्य च ।

आङ्गिरसः पुरुहन्ना मुनिरत्र यदुत्तरम् ॥२८॥

तत्र त्वन्यतरोऽयं वा सुदीतिपुरुमीच्छयोः ।

हविष्कृणुध्व(०१)मित्यस्मिन् प्रागाथो हव्यतो मुनिः ॥२९॥

उदीराथा(०१)मिति त्वस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।

आत्रेयोऽयं गोपवन अषिरित्यवगम्यताम् ॥३०॥

आत्रेयः सप्तवभिवां तयोः पूर्वस्य गम्यताम् ।

अविपुच्छा द्वि^(ग)(०५) सूक्तस्य विरूपो वाङ्गिरसः सुतः ॥३१॥

इमं तु(०१) सूक्तमारभ्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ।

(क) बडा इति ज० ।

(ख) मोक्षमूषरसम्पादितः ऋग्वेदे त्रिष्टुभमिति पाठो वर्तते ।

(ग) मोक्षमूषरसम्पादितः ऋग्वेदे युच्ये इति पाठो वर्तते ।

काण्डः कुरुसुतिर्नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२९॥
 अयं हनु(०८)रिति तस्मिन् हनुर्नाम ऋगोः सुतः ।
 न ह्यन्य(००)मिति सूक्तेऽस्मिन्नेकधूर्नौधसो मुनिः^(क) ॥२९॥
 आ त्व न^(घ) (०१) इत्युपक्रम्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ।
 कुषीदी नाम काण्डोऽयमृषिरित्यवगम्यताम् ॥२९॥
 प्रेष्ठं व^(ग) (०३) इति^(ग) सूक्तस्य काण्डोऽयमुग्रना मुनिः ।
 आ ने हव^(घ) (०४)मुपक्रम्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ॥२९॥
 आङ्गिरसः कृष्णनाभा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 एषान्तु मध्यमे सूक्ते कार्ष्णिर्वा विद्यको मुनिः ॥२९॥
 उत्तरे च^(घ) वसिष्ठस्य पुत्रो वा शुचिको^(ग) मुनिः ।
 प्रियमेधो वाङ्गिरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥२९॥
 तन्मोदस्य^(घ) (०८) सूक्तस्य नोधा नाम स गौतमः ।
 दृष्टदिन्द्राय^(घ) (०९) सूक्तस्य ऋषी तस्योत्तरस्य च ॥२९॥
 नृमेधः पुरुमेधस्य सदैतावङ्गिरःसुतौ ।
 अपाला नाम कन्ये^(घ) (१०)ति सूक्तस्याचेः सुता मुनिः ॥२९॥
 श्रुतकचः सुकचस्य तावण्डिरसः सुतौ ।

(क) नाम नौधसः इति घ० ।

(ख) मोक्षमूखरसम्पादितऋग्वेदे आ तु न इति पाठो दृश्यते ।

(ग) प्रेष्ठं बोद्धिधीति च० च० ।

(घ) उत्तरमेवेति अ० ।

(घ) शुचीक इति सर्वानुक्रमणी ।

(घ) मोक्षमूखरसम्पादितऋग्वेदे सर्वानुक्रमणायामनुक्रमसिद्धाविवरणे
 प तन्मोदस्यमिति पाठो वर्तते ।

पान्तमा व(८९) इति लस्य तावृषी अवगम्यताम् ॥४०॥

उद्देदभी(८९)ति सूक्तस्य सुकवः स्वयमेव ॥

गौर्धयतौ(८९)ति सूक्तस्य विन्दुरद्विरसः सुतः ।

पूतदचोऽथवा ज्ञेयः सोऽपि चाद्विरसः सुतः ॥४१॥

आ त्वे(८९)ति सूक्ते तत उत्तरे च

तिरस्विनामा^(क)द्विरसस्तनूजः ।

तचोत्तरे मासुतिर्वा घुतानो

रेभस्ततः काशप उत्तरस्य ॥४२॥

इन्द्राय साम(८९) सूक्तस्य तथा तस्योत्तरस्य च ।

नृमेधनामाद्विरस ऋषिरित्यवगम्यताम् ॥४३॥

अथन्त एमि(१००) सूक्तस्य नेमो नाम भृगोः सुतः ।

अथमस्मि(१००,१) वृषे तस्मिन्निन्द्र एव ऋषिः सुतः ॥४४॥

ऋषगित्ये(१०१)ति सूक्तस्य जमदग्निः स भार्गवः ।

त्वमग्न(१०१) इति सूक्तस्य प्रयोगो नाम भार्गवः ॥४५॥

अथवा वृहस्पत्यः पावकोऽग्निर्मुनिः सुतः ।

मृदपतियविष्ठास्यावग्री वा सहसः सुतौ ॥४६॥

तयोरन्यतरो वाग्व्योर्ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

ऋषिस्त्वदर्शि(१०१) सूक्तस्य सोभरिर्नाम कण्वजः ॥४७॥

इत्यष्टमं मण्डलम् ।

(क) तिरस्वी नामेति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमसिद्धाविशेषश्च ।

अथ नवमं मण्डलम् ।

स्वादिष्टये(१)त्युपक्रम्य नवमं मण्डलं प्रति ।

पावमान्यस्तु विज्ञेया ऋषयः सौमिकास्तु ते(क) ॥ १ ॥

मण्डलाद्यस्तु सूक्तस्तु मधुच्छन्दा ऋषिः सतः ।

पवस्तु देववीः(१) सूक्ते मेधातिथिरिति सतः ॥ २ ॥

एष देव(१) इति त्वस्तु शूनःश्रेयो मुनिः सतः ।

सना च सोम(४)(ख) सूक्तस्तु हिरण्यसूप ऋषिः सतः ॥ ३ ॥

एतेषामुक्तगोचलाङ्गोचोक्तिर्न हता मया ।

समिद्ध(५) इत्युपक्रम्य सूक्तानां विंशतिं प्रति ॥ ४ ॥

असितो वा देवलो वा ह्यपिरेतौ तु काश्यपौ ।

ऋषिः पवस्तु(१५) सूक्तेऽस्मिन्नागस्तुः स दृष्ट्युतः ॥ ५ ॥

दृष्ट्युतस्तु पुत्तोऽयमिभवाहस्तदुत्तरे ।

एष कवि(१०)रेष वाजी(१८) सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥ ६ ॥

नृमेधः प्रियमेधस्तु सुनिराङ्गिरसाविमौ ।

(क) सर्वानुक्रमण्योवेदार्थदोषिकाजगद्वायहृतानुक्रमणिकाविवरणेषु नव-
ममण्डलस्तु सोमदेवताकृत्यकोत्तंनमस्ति । अथ तु नवममण्डले सौमि-
कानामष्टित्वं दृश्यते । अथ श्रौतक एव प्रमाणम् । अथवा सोमो
देवता एषामिति श्रुत्यप्या ऋषयोऽपि सौमिका इति व्यपदिश्यन्ते ।
अधिकेन व्यपदेशा भवन्तीति न्यायान् ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे सर्वानुक्रमण्यपि सना च सोमेति
पाठो वर्तते ।

प्रास्य(९८) प्र धारा अस्ते(९०)ति सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥७॥

नृमेधयाथ विन्दुय मुनिरङ्गिरसः सुतः ।

प्र सोमासः(९९) प्र सोमामः(९९) सूक्तयोरनयोः क्रमात् ॥८॥

राह्मणो गोतमोऽयं ग्वावाथयाचिगोचजः ।

प्र सोमास(९९) उपक्रम्य द्वयोराश्वस्त्रितो मुनिः ॥९॥

द्वयोर्दयोरुत्तरयोर्ध्वपयोऽङ्गिरसः सुताः ।

प्रभृवसूरङ्गणो दृष्टन्मतिरिमे चयः ॥१०॥

प्र ये गाव(१०) उपक्रम्य त्रिषु सूक्तेष्वतः परम् ।

मेधातिथिः स्वयं काष्ठ अपिरित्यवगम्यताम् ॥११॥

त्रिष्वेवाङ्गिरसोऽयासः प्र ण(१०) इत्युत्तरेऽमृषिः ।

कविस्तु भार्गवः सूक्तेष्वया सोम(१०) इति त्रिषु ॥१२॥

उच्यस्त्रिषु सूक्तेषूत्त(१०) इत्यङ्गिरसः सुतः ।

उत्ते(११) सूक्त उपक्रम्य सूक्तानामष्टकं प्रति ॥१३॥

काष्ठपोऽयमवत्सार अपिरित्यवगम्यताम् ।

अया वीतौ(११)ति सूक्ते चामद्वीयुरङ्गिरःसुतः ॥१४॥

एते असृय(११)मित्यस्मिन् जमदग्निर्भगोः सुतः ।

आ पवस्ते(११)ति सूक्तेऽस्मिन्निधुविः काष्ठपो मुनिः ॥

दृषा सोमे(११)ति सूक्तेऽस्मिन् मारीचः कश्चपो मुनिः ॥१५॥

द्वित्वान्ति(११)सूक्तं जमदग्निरार्षः

स्वयं भृगुर्वा वरुणस्य पुत्रः ।

असिद्धगोचास्त पवस्ते(११)सूक्तं

वैखानसा नाम शतं विदुस्ते ॥१६॥

त्वं सोम(१०)सूक्ते सदचासृचेषु
मुख्येषु सप्तसृषयः प्रसिद्धाः ।
भरद्वाजः कथ्यते मोतमोऽवि-
विश्यामिचो जमदग्निर्वंसिष्ठः ॥१०॥

उत्तराणां तु शिष्टानामृचामङ्गिरसः सुतः ।
पवित्रो वा वसिष्ठो वा क्षुभौ वा तादृषौ सवः ॥११॥
प्र देव(१२)मिति वत्सप्रिः^(क) सूक्तं भासन्दनो जगौ ।
इषुः(१६) सूक्तं त्वाङ्गिरसो चिरण्यस्य उत्तरम् ॥१८॥
चिरस्मा(१०) इति सूक्तेऽस्मिंस्तत आ दक्षिणो(११)त्तरे ।
रेणुः पूर्वोऽय ऋषभो वैश्यामिचौ च तादृषौ ॥२०॥
हरिं मृजन्ति(१९) सूक्तस्य स्यो द्रुपस्य(१९) च क्रमात् ।
हरिमन्तः पवित्रस्य मुनिरङ्गिरसः सुतः ॥२१॥
शिष्टर्जुन(१७) सूक्ते कक्षीवाग्मुनिर्दोषतमः सुतः^(ख) ।
अभि प्रियाण्यु(१५)पक्रम्य पञ्चसूक्तेष्वतः परम् ॥२२॥
कविर्नाम भृगोः पुत्र ऋषिरित्यवगम्यताम् ।
सोमस्य धारे(२०)त्यादौनां सूक्तानां त्रितयं प्रति ॥२३॥
भारद्वाजो वसुर्नाम मुनिरित्यवगम्यताम् ।
पवित्र(२२)मिति सूक्तस्य पवित्रोऽङ्गिरसः सुतः ॥२४॥
ऋषिः पवस्य(२७) सूक्तस्य वाच्यो नाम प्रजापतिः ।
इन्द्राय सोम(२५) सूक्तस्य वेनो नाम स भार्गवः ॥२५॥

(क) वत्सप्रोरिति सर्वानुक्रमणी ।

(ख) दोषतमः सूत इति घ० च० । कक्षीवानौशिज इत्यनुक्रमणिका-
विवरणम् ।

प्र ते(८) हि सूक्तं प्रथमं दशर्च-
महृष्टमापा ष्यपयो विदुस्ते ।
निवावरी^(क)स्ते सिकता द्वितीयं
द्वितीयमेते खलु पृथग्योऽजाः ॥२६॥
गणास्तयोऽमी कथितास्तुर्य-
मेपां तु गोचं कचिदप्रसिद्धम् ।
ग्रिष्टास्तु पञ्चस्तूपिरचिरेता-
स्तस्ये दृचे गृत्समदः प्रसिद्धः ॥२७॥

प्र तु द्रवे^(८०)त्युपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ।
काथोऽयमुग्रना नाम षड्पिरित्यवगम्यताम् ॥२८॥
प्र हित्वानो^(८०) वसिष्ठस्तु मित्रावरुणयोः सुतः ।
असर्जिं वक्त्रा^(८१)सूक्तस्य तथा तस्योत्तरस्य च ॥२९॥
मारौचः कश्यपो मोधाः साकमुचस्य^(८१)^(ख) गौतमः ।
अधि य^(८२)च कनिष्कन्ति^(८२) सूक्तयोरनयोः पुनः ॥३०॥
घौरः कण्व षड्यिः पूर्वं काण्वः प्रस्तुतश्च उत्तरे ।
प्र वेनानी^(८३)ति सूक्तस्य दैवोदासिः प्रतर्दनः ॥३१॥
अस्य प्रेषे^(८०)ति सूक्तस्य वसिष्ठः प्रथमे दृचे ।
उत्तरेषु नवस्ते ते तस्य पुत्राः पृथक् पृथक् ॥३२॥
इन्द्रप्रमतिरेकस्तु तेषां वृषगणः परः ।

(क) निवावरीरिति प्रथमार्थे द्वितीयेत्याद्यम् ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादितश्रुतवेदे सर्वानुक्रमणामनुक्रमणिकाविवरणे च
साकमुच इति पाठो वर्तते ।

मन्युश्च उपमन्युश्च व्याघ्रपाच्छक्तिरुत्तरः ॥२२॥
 कर्णयु^(क)श्च मृलीकश्च वसुको नवमः सुतः ।
 चतुर्दशानां श्रियानामृचां श्राक्त्वः पराश्वरः ॥२३॥
 सोमः सुत^(८०, ४१)स्तथान्त्यानां कुत्स आङ्गिरसो मुनिः ।
 अम्बरीषोऽभि नः^(८८) सूक्ते मान्धातुनयस्तथा ॥२४॥
 भारद्वाजश्चजिथा च तारवेतौ सहितावृषौ ।
 रेभस्तनू काश्यपो च द्वयोस्तत्तरयोर्चयौ ॥२५॥
 पुरोजिती^(१०९)ति सूक्तस्य सदचा क्षयः सुताः ।
 श्यावाश्वः^(७) प्रथमोऽन्धीगुर्यथातिर्नाङ्गः परः ॥२६॥
 नर्जङ्गो मानवस्त्वेको मनुः छांवरणः परः ।
 चत्वार एते सदचाः श्रेष्ठे वाच्यः प्रजापतिः ॥२७॥
 क्राणे^(१०९)त्याश्वस्त्रितः सूक्ते द्वित आश्वस्तदुत्तरे ।
 पर्वतो नारदः काण्वौ^(५)सखायः^(१०४) सूक्तयोः सच ॥२८॥
 पूर्वं तु द्वे शिखण्डिनौ काश्यपो वाष्पः स्त्रियौ ।
 इन्द्रमर्च्ये^(१०९)ति सूक्तस्य सदचा क्षयस्तथ ॥२९॥
 चाक्षुषोऽग्निश्च चक्षुश्च मानवो मनुराश्ववः ।
 सूक्तस्य श्रिये पञ्चर्चं चाक्षुषोऽग्निर्चर्चिः सुतः ॥३०॥

(क) कर्णश्रुदिति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणश्च ।

(ख) श्यावाश्वरिति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणश्च ।

(ग) काण्वावित्यत्र काश्यपाविति सर्वानुक्रमणी, अनुक्रमणिकाविवरणश्च ।

वेदार्थदीपिकायान्तु तौ काण्वाविति व्याख्यातम् ।

परीत(१००) इति सूक्तेऽस्मिन् भारद्वाजादयो^(क) विदुः ।
 एते तु सप्त ऋषयः मगोत्राः परिकीर्तिताः ॥ ४१ ॥
 पवस्त्रे(१०८)त्युत्तरं सूक्तं सप्तैते तृषयो विदुः ।
 तस्य त्राघे हृचे ग्राम्भो गौरिवीतिर्द्यपिः स्मृतः ॥ ४२ ॥
 तृतीयाया ऋषः शक्तिर्वासिष्ठोऽन्त्ये द्रचेऽपि च ।
 अथ हृचानां शिष्टानामूर्ध्वरात्रिरसौ मुनिः ॥ ४३ ॥
 भारद्वाज^(ख) ऋजिषा च तथैवात्रिरसौ नृपाः ।
 ऊर्ध्वसद्भा कृतयमा ऋषयश्च इति चयः ॥ ४४ ॥
 धिष्ण्याद्ययः^(ग) परि मे(१०८)ति सूक्तमैश्वरयो विदुः ।
 पर्य्युपु मे(११०)ति सूक्तस्य चिदृष्णपुरुकुत्सजौ ॥ ४५ ॥
 अथस्त्वसदस्युश्च मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 अथा रुचे(१११)ति सूक्तस्य पारुच्छेपिरनानतः ॥ ४६ ॥
 नानान(११२)मिति सूक्तस्य शिशुरात्रिरसौ मुनिः ।
 शर्यणावति(११२)सूक्तस्य य इन्द्रो(११०)त्तरस्य च ॥ ४७ ॥
 मारीषः कश्यपो नाम ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

इति नवमं मण्डलम् ।

(क) भारद्वाजकश्यपमोतमात्रिविश्वामित्रजमदमिवसिष्ठा इति अनुक्रम-
शिकाविवरणं वेदार्थदीपिका च ।

(ख) भारद्वाजा इति घ० ।

(ग) धिष्ण्यामेय इति घ० घ० ।

अथ दशमं मण्डलम् ।

अग्रे दृष्टमिति(१)त्वेतद्दशमं मण्डलं पुनः ।
 सुद्रसूक्ता महासूक्ता विज्ञेया ऋषयस्त्विति ॥१॥
 मण्डलादिमुपक्रम्य सप्तसूक्तेष्वतः परं ।
 आप्यस्त्वितो मुनिस्त्वाष्टस्त्रिगिराः सूक्तयोर्दयोः ॥२॥
 प्रयेतुने(२)ति तत्रापि यत्सूक्तञ्चरमन्तयोः ।
 अम्बरीषसुतस्तत्र सिन्धुदीपोऽथवा मुनिः ॥३॥
 ओ चि(१०)त्सूक्तेष्वयुक्षुषु पछ्या सह मुनिर्यमौ ।
 वैवस्वतो यमो नाम नवम्या सह युचु तु ॥४॥
 दृष्या(११)द्यावा(१२)युजे(१३)लेषां सूक्तानां चित्तयं प्रति ।
 आङ्गि(क)नाम हविर्धानो मुनिरित्यवगम्यताम् ॥५॥
 एतेषामुत्तरे सूक्ते विवस्वाभदिते सुतः ।
 परेयिवांसं(१४)सूक्तस्य यमो वैवस्वतो मुनिः ॥६॥
 उदीरतामुपक्रम्य पञ्चसूक्तान्यतः परम् ।
 यमपुत्रा विदुसेषामु(१५)च्छब्दो दमनस्तु मा(१६) ॥७॥
 एको देवग्रवास्त्वष्टा(१७)परः सङ्कुसुकः परम्(१८) ।
 मथितस्तु नि वर्तध्व(१९) मस्मिन् सूक्ते मुनिः पुनः ॥८॥
 सङ्गुवां वासुषिर्विद्याङ्गार्गवश्चवनोऽथवा ।
 भद्र(२०)मित्यादिसूक्तानां सप्तानां विमदो मुनिः ॥९॥

(क) आङ्गिरित्यत्र आङ्गिरस इति अनुक्रमशिकाविवरणम् ।

प्राजापत्यः स ऐन्द्रो वा वसुष्ठदा वसुकजः ।
 अपिर्वसुक ऐन्द्रीयस्त्रिषु सूक्तेष्वसत्स्वि(१०)ति ॥१०॥
 तन्मध्यसूक्ते विश्वो हि(१८) प्रथमाया अक्षो मुनिः ।
 इन्द्रघुषा वसुकस्य पत्न्येवेन्द्रो युजामृचाम् ॥११॥
 सतुय्यां सव ग्रिष्टानां वसुकस्तयुजामृचाम् ।
 प्र देवचे(१०)ति सूक्तानां पद्यानां कवषो मुनिः ॥१२॥
 ऐलूपो मौजवान् वाचः प्रावेपा मे(१४)ति चोत्तरे ।
 शुगो मुनिः स धानाकस्तवुध्र(१४)मितिसूक्तयोः ॥१३॥
 नमो मिचस्य(१०) सूक्तस्य सूर्यजोऽभितपा मुनिः ।
 अस्मिन्न(१८)इति सूक्तस्य अपिरैन्द्र^(क)स्तु मुष्कवान् ॥१४॥
 यो वां परिज्या(१८)सूक्तस्य रथ(४०)मित्युत्तरस्य च ।
 कधीवतः सुता घोषा ह्युपिकेत्यच कौर्त्तिता ॥१५॥
 समानमु त्वां(४१)^(ख) धौषेयः सुहस्त्यो नाम वा अयिः ।
 अस्तेवे(४१)ति त्रिसूक्तानां कृष्ण आङ्गिरसो मुनिः ॥१६॥
 दिवस्सरि(४५)प्र होते(४९)ति सूक्तयोरनयोस्तृपिः ।
 भासन्दनस्तु वत्सप्रि^(ग)र्जगृभ्मे(४०)त्युत्तरस्य तु ॥१७॥
 सप्तगुर्नाम विज्ञेयो मुनिरङ्गिरसः सुतः ।
 अक्षभुव(४८) सुपक्रम्य सूक्तानां चितयं प्रति ॥१८॥

(क) इन्द्र इति सर्वानुक्रमयो, अनुक्रमशिकाविवरणश्च ।

(ख) समानमु त्वे इति घ० च० ज० ।

(ग) वत्सप्रि रिति सर्वानुक्रमयो । वत्सः प्रिय इति अनुक्रमशिकाविव-
रणम् ।

क्षपिरिन्द्रसु वैकुण्ठो महत्तः(११)दिति तु त्रिभु ।
 देवानामग्निना साकं संवादः द्वियदेव तु ॥२८॥
 यमैच्छामे(१२)ति सूक्तोऽग्निं देव चक्षुः उच्यते ।
 विये देवा(१३)दिति त्वहिं सौवीर्योऽग्निं देव उच्यते ॥२९॥
 महत्तः(१४)दिति पूर्वं तु देवा प्रयच्छन्तु यन् ।
 युजां तमिः स सौवीर्योऽग्निं देव उच्यते ॥३०॥
 तां सु ते कौत्सि(१५)न्दिनादिदृक्कृतं विदं गतिः ।
 दृष्टदुक्तो वामदेव्य क्षपिरिन्द्रमव्यक्तम् ॥३१॥
 मा प्र गामे(१६)त्युपद्रुतं ददुर्द्वेष्टम् कृतम् ।
 वन्धाद्या(१७) क्षययां ज्ञेया मन्दयन्तु कृतम् ॥३२॥
 स्वसागस्यन्(१८) मानेयान्कृतम् ॥३३॥
 रदमित्ये(१९)ति सूक्तं स दद्वेष्टम् ॥३४॥
 नाभानेदिष्टनामायन्तु प्रज्ञेयं न कृतम् ॥३५॥
 गयः प्रातो मुनिर्विद्वद्गयन्तु ॥३६॥
 वासुको वमुक्तोऽयमग्निं देव ॥३७॥
 श्रयाम्नामाद्विरम इमान्निदं ॥३८॥
 वाथ्र्यसु मुनिवोऽयं नद्रा द्देव ॥३९॥
 दृष्टपतिस्तद्विरमो दृष्टपतिः ॥४०॥

- (क) मौपायना शौगायना वा वन्दुः सुक्तम् अग्निं देव उच्यते इति सूक्तम् ।
 मयिकाविवरदम् । वेदाद्येदीपिकादान्ते, अग्निं देव उच्यते इति सूक्तम् ।
 यम् । अपि तु मौपायननेवेति वक्तुमुक्तम् । * * * अग्निं देव उच्यते
 सुप्तोर्भातरस्तयो वन्दुवन्दुः विप्रवन्दु इति दृष्टम् ।
 (ख) वन्धादीनां नावा वसनाविधिनि वन्दुमयिकाविवरदम् ।

अनयोदत्तरे सूक्ते लोको (१) वा म दृहस्यति ॥ २ ८ ॥
 अदितिर्वा दक्षपुत्री मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 अयिः शाक्तो गौरिवीतिर्जनिष्ठा (०९) इति सूक्तयोः ॥ २ ९ ॥
 सिन्धुक्षिप्रैयमेधो (१०) इयं म सु वः (०९) सूक्त उत्तरे ।
 ऐरावतो जरत्कर्ष आ व चक्षस (०९) उत्तरे ॥ २ ० ॥
 भृगुपुत्रः सूरमरग्निरभ्रपुय (००) इति द्वयोः ।
 अग्निर्वैश्वानरो वायं स सौचीकोऽग्निरेव वा ॥ २ १ ॥
 सप्तिर्वाजम्भरो वायमपम्य (०९) मिति सूक्तयोः ।
 भौवनो वियकम्पायं य इमे (०९) त्यादिसूक्तयोः ॥ २ २ ॥
 अयिस्तु तापसो मन्दुर्यस्ते मन्य (०९) विति द्वयोः ।
 सत्येनोत्तमिता (०९) सूक्तं सूच्यां सावित्रीत्यापं तत् ॥ २ ३ ॥
 वि ही (०९) ति सूक्तमिन्द्राष्टा इन्द्रश्च च वृषाकपेः ।
 वि हि सोतोः (०९, १) (१) किं सुवाह (०९, ०) विन्द्राणीं (०९, ११)
 माह (०९, ११) मित्यूचां ॥ २ ४ ॥
 अयमेमी (०९, १९) ति चारभ्य तथा चतसृणामृचाम् ।
 उच्छ्रो ही (०९, १०) त्यनया साकं नवानामिन्द्र एव दृक् ॥ २ ५ ॥
 उवे अम सुलाभिके (०९, ०) वृषाकपायि रेवति (०९, ११) ।
 पशुर्ह (०९, ११) ति तिसृणां च अग्निरेन्द्रो वृषाकपिः ॥ २ ६ ॥
 एकादशानां शिष्टानामिन्द्राणी सा पुलोमजा ।

(क) लौक्य इति सर्वानुक्रमखो ।

(ख) प्रयमेध इति धनुक्रमखिकाविवरणम् ।

(ग) वि हि सोतोः (०९, १) रित्यादिविशेषकथनं सर्वानुक्रमखानुक्रमखिकाविवरणयोगे दृश्यते । वेदार्थदोषिका तु यथायथमाह स्म ।

पायूरचोदणे^(८०)(क) सूक्ते भरदाजसुतो मुनिः ॥३७॥
 हविष्यान्तस्थ^(८१)(ख) सूक्तस्य मूर्द्धन्वानाम दर्शितः^(ग) ।
 अयन्त्वङ्गिरसः युक्तो वामदेव्योऽयवा युनः ॥३८॥
 विश्वामित्रसुतो रेणुः सूक्तस्येन्द्रं स्रवे^(८२)त्यृषिः ।
 सहस्रग्रीपां^(८३) सूक्तस्य अषिर्नारायणः सुतः ॥३९॥
 सञ्जागृवद्भि^(८४)रित्यस्मिन् वैतहव्योऽरुणो मुनिः ।
 यज्ञस्ये^(८५)त्यस्य सूक्तस्य शार्घ्यातो नाम मानवः ॥४०॥
 महि द्यावे^(८६)ति सूक्तस्य पार्थ^(घ)स्तान् अषिः सुतः ।
 मैत्रे^(८७)सूक्तस्य सर्पोऽयं काद्रवेयोऽर्जुदेा मुनिः ॥४१॥
 उर्वशी च हये^(८८)सूक्ते सुनिरैलः पुरुषवाः ।
 ऐक्षस्य वाक्यमत्रैताः प्रथमाय चतुर्दशी ॥४२॥
 तृतीया द्वादशी षष्ठी सप्तदश्या सहेति षट् ।
 सषा य^(८९)दिति तिस्रस्य उर्वश्या उत्तरा नव ॥४३॥
 प्र ते मह^(९०)इति तस्य वररङ्गिरसः सुतः ।
 ऐन्द्रः सर्व्वहरिर्वायमृषिरित्यवगम्यताम् ॥४४॥
 या ओषधी^(९१)सु सूक्तस्य अपिराथर्व्वणो भिषक् ।
 आर्ष्टिपेणसु देवापिर्मुनिः सूक्ते दृष्टस्यते^(९२) ॥४५॥

(क) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे सर्व्वानुक्रमण्यामनुक्रमणिकाविवरणे च रक्षोघ्नमिति पाठो वर्त्तते ।

(ख) मोक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे हविष्यान्तमिति पाठोऽस्ति ।

(ग) दर्शक इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।

(घ) पार्थ इति सर्व्वानुक्रमण्यो ।

(ङ) ओषधीरिति घ० ष० ।

कं नः (९९) सूक्तस्य वसन्तु वैश्वानस ऋषिः स्मृतः ।
 इन्द्र दृक्षे (१००) ति सूक्तस्य दुवस्युर्नाम वान्दनः ॥ ४ ६ ॥
 उदुध्यध्व (१०१) बुधः सौम्यो भार्गवो मुद्रलः प्र ते (१०२) ।
 आशुः शिग्रान (१०३) सूक्तेऽस्मिन्नैन्द्रोऽप्रतिरथो मुनिः ॥ ४ ७ ॥
 अषावि सोम (१०४) इत्यस्य वैश्यामिचोऽष्टकस्तृयिः ।
 कदा (१०५) सूक्ते सुमिचो वा दुर्मिचो वा स कुत्सजः ॥ ४ ८ ॥
 उभा उ (१०६) सूक्ते भृताग्रः कश्यपस्य सुतो मुनिः ।
 आविः (१०७) सूक्तस्य चैतस्य दिव्यो वाङ्मिरसः स्वयम् ॥ ४ ९ ॥
 प्राजापत्या दक्षिणा वा तृपिरित्यवगम्यताम् ।
 किमिच्छन्ती (१०८) ति सूक्तस्य युजामासामृषामृषि ॥ ५ ० ॥
 अन्त्यायास्य शुनी नाम शरमा पण्यो ^(क) युजाम् ।
 तेऽवद (१०९) चिति सूक्तस्य ब्रह्मजाया जुहमुनिः ॥ ५ १ ॥
 अयवोर्ध्वनाभा नाम ब्रह्मपुत्र ऋषिः स्मृतः ।
 धनिद्वो अघ (११०) सूक्तस्य जमदग्निर्धर्मगोः स्मृतः ॥ ५ २ ॥
 रामस्त आमदम्यो वा मुनिरित्यवगम्यताम् ।
 परे चत्वारि सूक्तानि वैरूपा ऋषयो विदुः ॥ ५ ३ ॥
 अष्टादंशो मुनिस्तत्र सूक्तस्यास्य मनोषिण् (१११) ।
 नभ प्रभेदन ^(ख) सूक्ते परे त्विन्द्र पिने (११२) तृयिः ॥ ५ ४ ॥
 शतप्रभेदन ^(ग) सूक्ते तमस्ये (११३) ति तदुत्तरे ।

(क) पण्य इत्यत्र अश्वरा इति अनुक्रमणिकाविवरणे पश्यते ।

(ख) नभःप्रभेदन इति अनुक्रमणिकाविवरणम् ।

(ग) शतप्रभेदनः इति घ० च० ।

घर्मो(११४)ति सूक्ते सप्रिसु घर्मो वा तत्र तापसः ॥५५॥

चित्र दच्छिग्रोः(११५)सूक्तस्य वाष्टिहव्य उपभुतः ।

पिवा सोम(११६)मिति त्वस्मिन् स्यौरो वाग्रियुतो मुनिः ॥५६॥

अग्रियूपोऽथवा स्यौरो मुनिरित्यवगम्यताम् ।

न वा उ देवाः(११७) सूक्तस्य भिचुरङ्गिरसः सुतः ॥५७॥

अमहीयुसुतः सूक्तस्थाने हंसो(११८)त्युदचयः ।

इति वा(११९) इति सूक्तस्य मुनिरिन्द्रसुतो छवः ॥५८॥

अथर्वणः सुतः सूक्ते तदिदास(१२०) वृषदिवः ।

हिरण्यगर्भः सं(१२१) सूक्ते^(क) प्रजापतिसुतो मुनिः ॥५९॥

वसुं न(१२२)सूक्ते वासिष्ठो नावा चित्रमहा ऋषिः ।

अयं वेन(१२३)सूक्तस्य वेनो नाम भृगोः सुतः ॥६०॥

दमं न(१२४) इति सूक्तेऽस्मिन्निन्द्रः स्वयमृषिः सुतः ।

अदेवाद्देव(१२५,२) इत्यादि तिसृणामग्निरथ तु ॥६१॥

अहं रुद्रेभि(१२६)रित्यस्मिन्नामृषी नाम वागृषिः ।

न तमंहो न(१२७) शैलूषिः^(ख) सूक्ते कुल्लववर्हिषः^(ग) ॥६२॥

अंहोमुग्वामदेव्यो वा ऋषिरित्यवगम्यताम् ।

रात्रौ थल्य(१२८)दिति त्वस्मिन् सौभरः कुशिको^(घ) मुनिः ॥६३॥

(क) तत्सूक्ते इति घ० च० प्र० ।

(ख) शैलोऽग्निरिति घ०, शैलोऽग्निमिति प्र० ।

(ग) कुल्लववर्हिष इति प्र० । कुल्लववर्हिष इति सर्वाण्युक्रमणौ, अनु-
क्रमणिकाविवरणम् ।

(घ) कश्चिदः इति घ० ।

भरदाजसुता रात्रिरथवा गम्यतामृषिः ।

ममाग्र(११८) इति सूक्तस्य विहव्योऽङ्गिरसः सुतः ॥६४॥

नास(११९)सूक्ते मुनिर्ज्ञेयः परमेष्ठौ प्रजापतिः ।

यो यज्ञः(१२०) सूक्ते^(क) यज्ञस्तु प्राजापत्य ऋषिः सुतः ॥६५॥

काचीवतः सुकीर्तिस्तु सूक्तेऽप प्राच(१२१) उत्तरे ।

ईजानं(१२२) सूक्ते नार्मेधः शक्रपूत ऋषिः सुतः ॥६६॥

प्रो ध्वस्मा(१२३) इति सूक्तस्य सुदाः पैजवनो मुनिः ।

थौवनायस्तु मान्वाता सूक्तस्योभे य(१२४)दित्यृषिः ॥६७॥

इक्षोत्तमामयाधर्द्धां(१२५,०) गोधा नारी ददर्श ह ।

यस्मिन्(१२६) सूक्ते कुमारोऽयस्यृषिर्यामायनः स्वयम् ॥६८॥

मुनयो वातरश्मना एकर्चाः सप्त केयिनः(१२७) ।

जूतिश्च वातजूतिश्च विप्रजूतिर्वृषाणकः ॥६९॥

करिष्मतेतग्रौ च दाष्टव्यग्दृष्टश्च सप्तमः ।

उत(१२८) सूक्तं सप्तर्षय^(ख) एकर्चा एव ते विदुः ॥७०॥

तव त्य(१२९) इति सूक्तस्य अङ्गस्तृप्तिरुतः सुतः ।

विश्रावस्तुः सूर्य(१३०) सूक्ते मुनिर्गन्धर्व एव सः ॥७१॥

अग्ने तवे(१३१)ति सूक्तस्य मुनिरग्निस्तु पावकः ।

अग्ने अश्वे(१३२)ति सूक्तस्य मुनिरग्निस्तु तापसः ॥७२॥

अयं(१३३) सूक्ते ह्याः शार्ङ्गा जरिता द्रोण उत्तरः ।

सारिस्तुतः क्षाममिचस्त एते पचिष्णो विदुः ॥७३॥

(क) यो यज्ञस्तुक्ते इति घ० च० ज० ।

(ख) भरदाजादयः सप्त २६६ एष्टतोऽवगन्तव्याः ।

त्वं चि(१४२)सूक्तस्य साङ्गोऽचिरय(१४३)मित्युत्तरस्य तु ।
 तार्क्ष्यपुत्रः सुपर्णो वा मुनिर्यामायनोऽथवा ॥७४॥
 स ऊर्ध्वकृश्वनो ज्ञेय इन्द्राणीमां खनामृ(१४४)षिः ।
 ऐरम्भदो देवमुनिररण्यानौ(१४५)तृषिः स्रतः ॥७५॥
 सुवेदा नाम ग्रैरीषिः^(क) अन्ते(१४६) सूक्ते मुनिः स्रतः ।
 सुष्वाणस(१४७)स्तु सूक्तस्य वैन्धो नाम पृथुर्मुनिः ॥७६॥
 सविता(१४८) सूक्तस्य चार्चन्^(ख) हैरण्यस्त्रप एव सः ।
 मृलीको नाम वासिष्ठः समिद्धश्चि(१४९)दिहेतृषिः ॥७७॥
 अद्भयाग्नि(१५०)रिति तस्य अद्वा कामायनी मुनिः ।
 भरद्वाजस्रतः शासः शास इत्ये(१५१)तृषिः स्रतः ॥७८॥
 इन्द्रस्य मातरो यास्ता ऋषयो देवजामयः ।
 ईक्ष्वाक्यन्ती(१५२)रिति तस्य सोमो(१५३) वैवस्वती यमी ॥७९॥
 अरायि(१५४) सूक्तेऽयमृषिर्भारद्वाजः शिरिम्बिठिः^(ग) ।
 अग्निं द्विषन्तु नः(१५५) सूक्ते केतुरग्निस्रतो मुनि ॥८०॥
 दमा तु(१५६) भुवन आप्तः साधनो भौवनोऽथवा ।
 सूर्यो न(१५७) इति सूक्तस्य सौर्यश्चक्षुस्त्रुषिः स्रतः ॥८१॥
 उदसौ(१५८) तस्य पौलोमी शची नाम मुनिः स्रतः ।
 अपिस्तीव्रस्य(१५९) सूक्तस्य वैश्यामित्रस्तु पूरणः ॥८२॥
 प्राजापत्यस्तु मुञ्चामी(१६०)त्यपग्न्ययज्ञनाशनः ।

(क) ग्रैलूषिरिति घ० घ० ज० । अनुक्रमशिकाविवरयच्च ।

(ख) चार्चन्त इति घ० घ० ज० ।

(ग) शिरिम्बिठ इति सञ्ज्ञानुक्रमणी ।

रक्षोहायमृषिर्नाक्षो ब्रह्मणाग्नि(१९९)रमुख तु ॥८२॥
 अक्षीभ्या(१९९)मिति सूक्तस्य काश्यपो विवृष्टा मुनिः ।
 प्रचेतास्तु जगौ सूक्तमपेक्षी(१९९)त्यङ्गिरःसुतः ॥८३॥
 देवाः कपोतः(१९९) सूक्तस्य कपोतो नैर्द्यतस्त्वृषिः ।
 ऋषभं मे(१९९)ति सूक्तस्य वैराज ऋषभो मुनिः ॥८४॥
 शाकरो वा स ऋषभस्तुभ्येद(१९९)मिति दत्तरे ।
 विश्वामिषजमदग्री ऋषिर्गांघिनभार्गवौ ॥८५॥
 वातायनो मुनिः सूक्तं वातस्थे(१९९)त्यनिलो जगौ ।
 मयोभूः(१९९) शबरः दक्षं ऋषीवतं ऋषिर्जगौ ॥८६॥
 विभ्राट्(१९९)सूक्तमिदं सौर्यो नाम्ना विभ्राट् ऋषिर्जगौ ।
 इटतो^(१) भार्गवः सूक्तं तन्वमिडतो(१९९) जगौ ॥८७॥
 जीष्णुत्तराणि सूक्तानि विदुरङ्गिरसस्तथः ।
 आयाद्या(१९९)त्वा(१९९)भि^(१९९)संवर्त्ता भुवोऽभीवर्त्त इत्यमी ॥८८॥
 म वो यावाण(१९९) इत्यस्मिन्मूर्ध्वावावुर्दिर्मुनिः ।
 म सूनव(१९९) इति तस्य सूनुर्नामार्भवो मुनिः ॥८९॥
 प्राजापत्यः पतङ्गोऽयं पतङ्गं(१९९) सूक्तमुक्त्वान् ।
 अरिष्टनेमिस्ताच्छीऽयं जगौ सूक्तं त्वमूष्मि(१९९)ति ॥९०॥
 उत्तिष्ठते(१९९)ति चैकर्चाः सूक्तनेतत्रयो विदुः ।
 शिविरौशीनरः पूर्वः काशिराजः प्रतर्दनः ॥९१॥
 रौद्धिदयो वसुमना इत्येत ऋषयः क्रमात् ।

प्र ससाहिष(१८०)(क) इत्यस्मिन्निन्द्रपुत्र ऋषिर्जयः ॥८२॥

प्रथो नाम स वासिष्ठो भारद्वाजश्च सप्रथः ।

धर्मः सौर्यस्त एकर्चाः प्रथः(१८१) सूक्त इमे विदुः ॥८३॥

बार्हस्पत्यस्तपुर्मूर्धा मुनिः सूक्ते बृहस्पतिः(ख)(१८२) ।

प्राजापत्यस्य सूक्तन्तदपश्यन्त्वा(१८३) प्रजावतः ॥८४॥

विष्णुर्योनि(१८४)मिति तस्मिंस्त्वष्टा वा गर्भं कृणुनिः ।

प्राजापत्योऽथवा विष्णुर्नैजमेयस्तदुत्तरे ॥८५॥

ऋषिः सत्यधृतिर्नाम महि(१८५) सूक्ते स वारुणिः ।

वात आ वातु(१८६) सूक्तस्य प्र नून(१८८)मिति(ग) तस्य च ॥८७॥

वत्सः श्येनश्च तावेतावसिपुष्पावृणी पृथक् ।

आयङ्गौ(१८८)रिति सूक्तस्य सर्पराज्ञौ मुनिः स्मृतः(घ) ॥८८॥

मधुच्छन्दःसुतः सूक्त ऋत(१८०)मित्यधमर्षणः ।

संसं(१८९) सूक्ते संवनन ऋषिरद्विरसः सुतः ८८॥

(क) मौक्षमूलरसम्पादितऋग्वेदे प्र ससाहिषे इति पाठो विद्यते ।

(ख) बृहस्पताविति घ० च० ज० ।

(ग) आर्षानुक्रमण्या, वात आ वातु, प्र नूनमिति सूक्तद्वयस्य वत्सः श्येनश्च इमौ दावृणी क्रमेण प्रदर्शितौ । प्राप्ते (१८७) इति सूक्तस्य ऋषिर्नै प्रदर्शितः । सन्धानुक्रमण्यामनुक्रमणिकाविवरणे च, वात आ वातु इति सूक्तस्य वातायन उक्ते ऋषिरभिहितः । प्राप्ते इति सूक्तस्य आग्नेयो वत्स ऋषिः, प्र नूनमिति सूक्तस्य आग्नेयः श्येन ऋषिर्निर्दिष्टः ।

(घ) स्मृतेति घ० ।

गोधा घोषा विश्ववारा पालोपनिषच्चिवत् ।

ब्रह्मजाया जुह्वर्नामा अगस्त्यस्य स्वसादितिः ॥१००॥

इन्द्राणी चेन्द्रमाता च सरमा रोमशोर्वशी ।

सोपामुद्रा च नद्यश्च यमौ नारौ च शश्वतौ ॥१०१॥

श्रीर्लाक्षा सार्पराक्षी वाक् अद्वा मेधा च दक्षिणा ।

राक्षी सूर्या च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ।

स गौतमो^(क) वामदेवो याः खिलास्ता चक्षो जगौ ॥१०२॥

यैर्वेदमन्त्राः सकलाः सुदृष्टा

येनार्षानुक्रमणी प्रदिष्टा ।

नमोऽस्तु तेभ्यो मुनिपुङ्गवेभ्यो

भवन्तु ते चापि मयि प्रसन्नाः ॥१०३॥

इति दशमं मण्डलम् ॥

इति श्रौतकाचार्यकृतार्थानुक्रमणी समाप्ता ॥

अथ छन्दोऽनुक्रमणी ।

प्रथमं मण्डलम् ।

ऋग्वेदगतसूक्तानां सूक्तस्थानामृचामपि ।

यानि छन्दांसि विद्यन्ते तानि वक्ष्यामि सम्प्रति ॥१॥

गायत्रं नव सूक्तानि मधुच्छन्दस आदितः ।

अनुष्टुभे परे ज्ञेये दशमैकादशे उभे ॥२॥

मेधातिथेस्तु सूक्तेषु गायत्रेषूत्तरे त्विति ।

पुरजणिक^(क) परानुष्टुप्^(ख)(१) तिस्रथान्या^(ग) अनुष्टुभः ॥३॥

शुनःश्रेपस्य सूक्तानि गायत्राण्येव तत्र तु ।

त्रिष्टुभौ प्रथमस्याद्ये^(घ) षष्ठ्याद्या^(ङ)श्च तथा दश ॥४॥

उत्तमा^(च) च चतुर्यस्य षोडशी^(छ) चोत्तमस्य या ।

पठन्तु पाङ्क्त^(ज)माद्यास्तु पञ्चमे षड्^(झ)नुष्टुभः ॥५॥

षडगस्माकं त्रिप्रिष्ठीना^(ञ)मेपा पादनिचृन्मता ।

(१) सर्वानुक्रमणामनुक्रमणिकाविवरणे च सूक्तस्थानस्य एकविंशसङ्ख्या-
काया ऋचश्छन्दः प्रतिष्ठेयुक्तम् ।

(क) सू० २३, ऋ० १६ । (ख) सू० २३, ऋ० २० । (ग) सू० २३,
ऋ० २२, २३, २४ । (घ) सू० २४, ऋ० १, २ । (ङ) सू० २४,
ऋ० ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५ । (च) सू० २७,
ऋ० १३ । (छ) सू० ३०, ऋ० १६ । (ज) सू० २६ । (झ) सू० २८,
ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ञ) सू० ३०, ऋ० ११ ।

हिरण्यसूक्तानि त्रैष्टुभान्यथ तत्र तु ॥६॥

प्रथमञ्च चतुर्थञ्च जागते^(क) प्रथमे तयोः ।

अष्टमी षोडशी चान्या^(ख) त्रिष्टुभश्चरमे पुनः ॥७॥

अन्या च नवमी^(ग) चापि त्रिष्टुभावेव गम्यताम् ।

उत्तमे तु जगत्याद्या^(घ) नवमी^(ङ) जगतीनिष्टत् ॥८॥

कण्वस्य प्रथमं^(च) सूक्तं चतुर्थं^(छ) पञ्चमं^(ज) च यत् ।

प्रस्कण्वस्य च तान्ये^(झ)व प्रगाथा वार्धता वृषाः ॥९॥

प्रस्कण्वस्य द्वितीयं^(ञ)च षष्ठं^(ट)द्यातुष्टुभे उभे ।

चतस्रस्योत्तमस्यान्याः^(ड) कण्वस्यानुष्टुबुत्तमा^(ण) ॥१०॥

सर्वा गायत्र्य एवान्याः कण्वप्रस्कण्वयोर्ध्वचः ।

सव्यस्य सप्त सूक्तानि^(त) जागतान्येव तत्र तु ॥११॥

प्रथमस्य द्वितीयस्य वृषोऽन्य^(थ)स्त्रैष्टुभः सतः ।

त्वमाविद्या^(द)धमं चतुर्थं^(ध) तुभ्येदेते^(न) सः प्रेरुधम्^(प) ॥१२॥

तं भुव^(र)स्त्रिष्टुभस्यैता अर्चन्त्रजे^(य)त्यृषा सप्त ।

- (क) सू० २१, २४ । (ख) सू० २१, ऋ० ८, १६, १८ । (ग) सू० ३४, ऋ० ६, १२ । (घ) सू० ३५, ऋ० १ । (ङ) सू० ३५, ऋ० ६ । (च) सू० ३६ । (छ) सू० ३६ । (ज) सू० ४० । (झ) सू० ४४, ४७, ४८ । (ञ) सू० ४५ । (ट) सू० ४६ । (ठ) सू० ५०, ऋ० १०, ११, १२, १३ । (ड) सू० ४२, ऋ० ६ । (ण) सू० ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ । (त) सू० ५१, ऋ० १४, १५; सू० ५३, १०, ११ । (थ) सू० ५४, ऋ० ६ । (द) सू० ५४, ऋ० ८ । (ध) सू० ५४, ऋ० ११ । (न) सू० ५२, ऋ० १३ । (प) सू० ५२, ऋ० १५ ।

नोधसः प्रथमाः पञ्च^(क) जगत्स्त्रिष्टुभः पराः^(घ) ॥१३॥

सर्वा उपोत्तमाः^(ग) सूक्ता जागतं सूक्तमुत्तमम्^(घ) ।

अस्यापि चोत्तमा ज्ञेया त्रिष्टुबेवेति तु स्थिरम्^(घ) ॥१४॥

पराश्वरस्य द्विपदा आपष्टा^(च) त्रिष्टुभः पराः^(घ) ।

गौतमस्य तु सूक्तेषु द्वे पाङ्क्तौ सप्तमाष्टमौ^(ग) ॥१५॥

नवमं च जगत्सन्तं^(क) दशमं^(ख) त्वय जागतम् ।

प्रथमं^(क) द्वितीयं^(ख) त्रितीयं^(ग) गायत्रं पञ्चमं^(घ) त्विदम् ॥१६॥

द्वितीयं^(ख) च चतुर्थं^(घ) च त्रैष्टुभे त्रैष्टुभौषिहौ ।

षष्ठस्याद्ये द्वचौ ज्ञेयौ त्रिष्टु गायत्र्यः पराः^(ग) ॥१७॥

एकादशस्य सूक्तस्य पूर्वावातुष्टुभौ द्वचौ^(घ) ।

त्रौषिहस्त^(द) पराः पाङ्क्त^(ख) गायत्र^(ग) त्रैष्टुभा^(घ) त्रैष्टुभाः ॥१८॥

विज्ञेयस्ततो वार्हतः प्रागायस्त्रुत्तमो^(घ) द्वचः ।

द्वादशं^(घ) जागत सूक्तं त्रिष्टुवक्या च पञ्चमौ^(ग) ॥१९॥

- (क) सू० ५८, ऋ० १, २, ३, ४, ५ । (ख) सू० ५८, ऋ० ६, ७, ८, ९ ।
 (ग) सू० ५९, ६०, ६१, ६२, ६३ । (घ) सू० ६४ । (ङ) सू० ६४,
 ऋ० १५ । (च) सू० ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७० । (ज) सू० ७१,
 ७२, ७३ । (झ) सू० ८०, ८१ । (झ) सू० ८२, ऋ० ६ । (ज) सू० ८३ ।
 (ट) सू० ७४ । (ठ) सू० ७५ । (ड) सू० ७६ । (ढ) सू० ७६ । (ण)
 सू० ७७ । (त) सू० ७८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । ७, ८, ९ । (थ)
 सू० ८४, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (द) सू० ८४, ऋ० ७, ८, ९ । (ध)
 सू० ८४, ऋ० १०, ११, १२ । (न) सू० ८४, ऋ० १३, १४, १५ ।
 (प) सू० ८४, ऋ० १६, १७, १८ । (फ) सू० ८४, ऋ० १९, २० ।
 (ब) सू० ८५ । (भ) सू० ८५, ऋ० ५, १२ ।

त्रयोदशश्च^(क) गायत्रं जागतं तदनन्तरम्^(ख) ।

प्रसारपङ्क्ती आद्यन्त्ये^(ग) आ विद्युन्मद्भिरस्य तु ॥२०॥

चिद्युभस्तु द्वितीयाद्या^(घ) विराड्रूपा तु पञ्चमी^(ङ) ।

षोडशं जागतं^(च) तस्य द्वापान्त्य^(ज) त्रैद्युभः सतः ॥२१॥

षष्ठौ^(झ) त्रैका विराट्स्थाना सा च खसि न इत्यष्टौ ।

अजुनीती^(ञ)ति गायत्रस्त्वस्यैकाभुद्युवृत्तमा^(ट) ॥२२॥

पराणि^(ड) त्रैद्युभान्येव तथापि प्रथमे पुनः ।

त्वं सोमासी^(ण)ति गायत्रो दादगोऽप्यिक्तः परा^(त) ॥२३॥

चतु^(थ)र्जगत्यः प्रथमा उपान्त्यान्त्याः^(द) षडुष्णिहः ।

उत्तमस्य तु सूक्तस्य तिस्रोऽ^(न)नुद्युभ आदितः ॥२४॥

नवमीप्रवृत्ति^(प)स्तस्य गायत्रोऽस्य परसृष्टः ।

कुससूक्तेषु गायत्रं चतुर्थे^(य) त्रैद्युभेऽव्यय ॥२५॥

पाङ्गं दादग्रमं^(र) सूक्तमुद्धृत्यान्त्यान्तथाष्टमीम् ।

महाष्टवत्याष्टमी^(ल) सा यवमथा च षोडशता ॥२६॥

- (क) सू० ८६ । (ख) सू० ८७ । (ग) सू० ८८, अ० १, ६ ।
 (घ) सू० ८८, अ० २, १, ७ । (ङ) सू० ८८, अ० ५ । (च) सू० ८९ ।
 (ज) ८९, अ० ६, ८, १० । (झ) सू० ८९, अ० ६ । (ञ) सू० ९० ।
 (ट) सू० ९०, अ० ८ । (ठ) सू० ९१, ९२, ९३ । (ड) सू० ९१, अ० ५,
 ६, ७, ८, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६ । (ण) सू० ९१, अ० १७ ।
 (त) सू० ९१, अ० १, २, १, ७ । (थ) सू० ९१, अ० १८, १९, २०, २१,
 २२, २३ । (द) सू० ९२, अ० १, २, ३ । (न) सू० ९३, अ० ६, १०,
 ११ । (प) सू० ९७ । (य) सू० १०५ । (र) सू० १०५, अ० ८ ।

प्रथम^(क)श्चैकविंश^(ख)श्च नवम^(ग)श्चाष्टमं^(घ) ततः ।
 ऊर्ध्व^(ङ)श्च षोडश चौणि^(च) सप्तर्चश्च त्रयोदशम्^(ज) ॥२०॥
 एतानि जागतान्येषु प्रथमेऽन्यं हृचं^(झ) विना ।
 एकोनविंशे^(झ) चैकविंशे^(ञ) तथैवान्यं हृचं विना ॥२८॥
 अचं त्रयोदशे^(ञ) तन्त्यां नवमे^(ट)ऽष्टादशे^(ड) विना ।
 ततं ने पञ्चमीं चान्या^(ड)मष्टमेऽन्यौ हृचौ^(ण) विना ॥२९॥
 कचीवतस्तु सूक्तेषु चतुर्थं^(ण) तस्य जागतम् ।
 उपोक्तमस्य चर्चो द्वे चतुर्थौ पञ्चमी^(च) च या ॥३०॥
 पञ्चमस्य तु गायत्र्यस्तिष्ठोऽन्याः प्रथमा^(ङ) च या ।
 अनुष्टुभौ विराजौ वा नवमी चाष्टमी^(घ) च या ॥३१॥
 अनुष्टुभु चतुर्थौ^(ग) च सप्तमी^(घ) दृष्टौ विराट् ।
 द्वितीया पञ्चमी षष्ठी द्वितीया^(घ) चोष्णिहाचरैः ॥३२॥
 गायत्री वा द्वितीया^(घ)स्य द्वितीया^(घ) नुष्टुवेव वा ।

(क) सू० ८४ । (ख) सू० ११४ । (ग) सू० १०२ । (घ) सू० १०१ ।
 (ङ) सू० ११४ । (च) सू० ११०, १११, ११६ । (छ) सू० १०६ ।
 (ज) सू० ८४, ऋ० १५, १६ । (झ) सू० ११३, ऋ० १६, २० । (ञ) सू०
 ११५, ऋ० १०, ११ । (ट) सू० १०६, ऋ० ७ । (ठ) सू० १०२, ऋ० ११ ।
 (ड) सू० १११, ऋ० ५ । (ण) सू० ११०, ऋ० ५, ८ । (त) सू० १०१,
 ऋ० ८, ९, १०, ११ । (थ) सू० ११६ । (द) सू० १२५, ऋ० ४, ५ ।
 (द) १२०, ऋ० ३, १०, ११, १२ । (ध) सू० १२०, ऋ० ८, ९ ।
 (न) १२०, ऋ० ४ । (प) सू० १२०, ऋ० ७ । (फ) सू० १२०, ऋ० २,
 ३, ५, ६ । (ब) सू० १२०, ऋ० २ । (ग) सू० १२०, ऋ० ३ ।

मत्तमस्य विराड्रूपे श्रुत मे^(क) श्राव^(ख) इत्युचौ ॥२३॥

उत्तमस्य तु सूक्तस्य द्वे वायन्त्यो^(ग) अनुष्टुभौ ।

श्रवशिष्टानि सूक्तानि^(घ) चैष्टुभान्यवगम्यताम् ॥२४॥

श्रात्यष्टान्यथ सूक्तानि परुच्छेपस्य तत्र तु ।

आद्यस्यातिधृति पथी^(ङ) सुपुमे^(च)त्यतिश्राकरम् ॥२५॥

सह प्रमा व^(ज) इत्युभया द्वितीया^(झ)त्यष्टिरुत्तमा^(ञ) ।

अष्टमस्यान्धया^(ट) साकं नवमस्याप्युत्तमे^(ड) ॥२६॥

पतुर्यस्योत्तमा^(ण) चिष्टुब्धग्रमस्यो^(त)त्तमस्य^(थ) च ।

सप्तमस्यादितस्त्रिष्टुबेकस्या^(द) तुष्टुभञ्ज^(ध) ॥२७॥

गायत्री^(न) च धृति र स्यैव दृढत्यन्यस्य पञ्चमौ^(प) ।

द्वे सूक्ते दीर्घतमस प्रथमे^(फ) जागते तयो ॥२८॥

पूर्वस्य दशमौ^(ब) त्रिष्टुवथ चानुष्टुभ परम्^(भ) ।

षष्ठश्च जागत सूक्तं चतुर्थं पञ्चम^(व) च यत् ॥२९॥

- (क) सू० १२२ ऋ० ६ । (ख) सू० १२२ ऋ० ५ । (ग) सू० १२६, १
 ऋ० ६, ७ । (घ) सू० १६, १७, १८, २१, २३, २४, २५ । (ङ) सू०
 १२७, ऋ० ६ । (च) सू० १३७ । (ज) सू० १२६, ऋ० ८, ९ ।
 (झ) सू० १०८, ऋ० ३ । (ञ) सू० १२८, ऋ० ११ । (ट) सू० १३४,
 ऋ० ६ । (ठ) सू० १३५, ऋ० ७, ८ । (ड) सू० १३६, ऋ० १० ।
 (ण) सू० १३६, ऋ० ७ । (त) सू० १३६, ऋ० ११ । (थ) सू० १३३,
 ऋ० १ । (द) सू० १३३, ऋ० २, ३ ४ । (ध) सू० १३३ ऋ० ५ ।
 (न) सू० १३३, ऋ० ६ । (प) सू० १३८, ऋ० ५ । (ब) सू० १४०,
 १४१ । (भ) सू० १४०, ऋ० १० । (व) सू० १४२ । (भ) सू० १४३,
 १४४, १४५ ।

वेराजं दशमं^(क) तस्मात्परे औष्णिह^(ख) जागते^(ग) ।
जागतानि तु सूक्तानि षोडशप्रभृतौनि षट्^(घ) ॥४०॥
अनुष्टुबन्तादन्यानि वसू रुद्रेतिचैष्टुभात्^(ङ) ।
अयोविंशस्य सूक्तस्य सह षष्ठ्या द्वितीयया^(च) ॥४१॥
अस्य वामोय सूक्तस्य जगत्यः षड्भिमा चचः ।
पञ्चपादं^(ज) साकं जानां^(झ) यद्वाचने^(झ) अयं स^(ञ) च ॥४२॥
सप्तार्धगर्भां^(ट) गौरी^(ठ) च तस्यानुष्टुबुपोत्तमा^(ड) ।
प्रसारपङ्क्तिस्तु विराड्द्वाचत्वारिंशृग^(ड)स्य या ॥४३॥
अतोऽन्यत्रैष्टुभं सर्वं शिष्टमत्रावगम्यताम् ।
अत्र द्विचिष्टुवन्तानि प्रथमे दे^(ण) अयोधि^(न) च ॥४४॥
चिष्टुवन्तानि चैतानि जागतेषु प्रतव्यमीम्^(प) ।
तं पृच्छत^(र) किमु अष्ट^(ध) इति त्रीण्यवगम्यताम् ॥४५॥
अगस्त्यस्य च सूक्तेषु गायत्रं सूक्तमष्टमम्^(न) ।
द्वितीयं जागतं सूक्तं द्विच^(प) मुद्धृत्य तत्तमम् ॥४६॥
अष्टादशं^(फ) चतुर्थं^(ब) च द्वे एते जागते तयोः ।

(क) सू० १४६ । (ख) सू० १५० । (ग) सू० १५१ । (घ) सू० १५५,
१५६, १५७, १५८, १६०, १६१ । (ङ) सू० १५८ । (च) सू० १५२,
अ० १, ६ । (ज) सू० १६४, अ० १२ । (झ) सू० १६४, अ० १५ ।
(ञ) सू० १६४, अ० २३ । (ट) सू० १६४, अ० २६ । (ठ) सू० १६४,
अ० ३६ । (ड) १६४, अ० ४१ । (ड) सू० १६४, अ० ५१ । (ड) सू०
१६४, अ० ४२ । (ण) सू० १४०, अ० १२, १३ । सू० १४१, अ०
१२, १३ । (न) सू० १४०, अ० ५, ६ । (प) सू० १४३, अ० १ ।
(र) १४५, अ० १ । (ध) सू० १६१, अ० १ । (ध) सू० १०२ । (प)
सू० १६६, अ० १४, १५ । (ब) सू० १८२ । (ब) सू० १६८ ।

आद्यादुद्धृत्य षष्ठ्यन्ते^(क) चतुर्थाच्चोत्तमं द्रवम्^(ख) ॥४०॥
 षष्ठ^(ग)मेकादश^(घ)द्यास्य सूक्ते आनुष्टुभे परे ।
 उभयोरुत्तमा^(ङ) विष्टुवाद्या^(च) तु दृष्टतौ तयोः ॥४१॥
 एकादशे^(ज) ऽस्य दृष्टतौ स्कन्धोद्यौवीति गम्यताम् ।
 पञ्चमस्य तु सूक्तस्य द्वितीया^(झ) छृग्विराद् स्रुता ॥४२॥
 दादशस्योत्तमा^(ञ) विष्टुप् त्रिष्टाः सर्वा अनुष्टुभः ।
 एका पञ्चदशे सूक्ते पञ्चमी^(ट) दृष्टतीनिष्टत् ॥४३॥
 त्रयोविंश^(ड)न्तु गायत्रं तस्योष्णिक् प्रथमा^(ण) तु षड् ।
 अनुष्टुब्गर्भरूपोष्णिगथवैषा^(त) वगम्यताम् ॥४४॥
 द्वितीया पञ्चमी षष्ठौ सप्तमी^(थ) ता अनुष्टुभः ।
 अनुष्टुब्बृहती चान्या^(द) गायत्रं सूक्तमुत्तरम्^(न) ॥४५॥
 विज्ञेय उत्तमे सूक्ते दशमीप्रभृतिद्रवः^(प) ।
 आनुष्टुभं महापाङ्क्तो महा च दृष्टतौ परा^(र) ।
 अवशिष्टानि सूक्तानि^(ल) दैष्टुभाव्यवगम्यताम् ॥४६॥

इति प्रथमं मण्डलम् ।

- (क) सू० १८२, ऋ० ६, ८ । (ख) सू० १६८, ऋ० ८, ८, १० ।
 (ग) सू० १७० । (घ) १७५ । (ङ) सू० १७०, ऋ० ६, सू० १७५ ।
 ऋ० ६ । (च) सू० १७०, ऋ० १, १७५, १ । (ज) सू० १७५, ऋ० १ ।
 (झ) सू० १६८, ऋ० १ । (ञ) १७६ ऋ० ६ । (ट) सू० १६८, ऋ० ४ ।
 (ड) सू० १८७ । (ण) सू० १८७, ऋ० १ । (त) सू० १८७, ऋ० २ ।
 (थ) सू० १८७, ऋ० ३, ५, ६, ७ । (द) सू० १८७, ऋ० ११ । (न)
 सू० १८८ । (प) सू० १८९, ऋ० १०, ११, १२ । द) सू० १८९
 ऋ० १६ । (घ) सू० ६६, ६७, ६८, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९० ।

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

सूक्तं गृत्समदस्थाय प्रथमे^(क) जागते उभे ।
 साध्वपांसी^(ख)ति चर्षो दे द्वितीये चैष्टुभे सति ॥१॥
 चैष्टुभानुष्टुभे तस्य चतुर्थे पञ्चमं^(ग) च यत् ।
 गायत्रि^(घ) माष्टमात्सर्वं तत्रैकानुष्टुबुत्तमा^(ङ) ॥२॥
 ऊर्ध्वं चत्वारि^(च) षड्विंशादूर्ध्वं च द्वे^(ज) चयोदशात् ।
 त्रीणि^(झ) सप्तदशादूर्ध्वमूर्ध्वं चत्वारि^(ञ) चाष्टमात् ॥३॥
 सर्वाष्टेतानि सूक्तानि चैष्टुभानि चयोदश ।
 उत्तमश्लोत्तमा^(ट)मेषामुद्धृत्य जगतीमृचम् ॥४॥
 विसं सत्य^(ड)मिति त्रिष्टुम्बूहस्यते अती^(ण)ति च ।
 अतोऽन्यज्जागतं सूक्तं प्रागाते पित^(त)रित्यतः ॥५॥

(क) सू० १, २ । (ख) सू० ३, अ० ६, ७ । (ग) सू० ४, ५ ।
 (घ) सू० ६, ७, ८ । (ङ) सू० ८, अ० ६ । (च) सू० २६, २७, २८,
 २९ । (ज) सू० १४, १५ । (झ) सू० १८, १९, २० । (ञ) सू० ८, १०,
 ११, १२ । (ट) सू० ४३, अ० ३ । (ड) सू० २४, अ० १२ । (ण)
 सू० २३, अ० १५ । (त) सू० ३३ ।

अष्टा^(क)दि सूक्तमुद्धृत्य द्वाविंश^(ख)मतिश्राकरम् ।
 अष्टिपञ्चपदावन्त्रे^(ग) द्वितीयः^(घ) षोडशाक्षरः ॥६॥
 सिनीवालि^(ङ) चासुबाज्ज^(च) र्यागुद्धुरि^(झ)त्यनुष्टुभः ।
 चैष्टुभस्य तु शेषस्य चतुर्थं^(ञ) पञ्चमं^(ट) च यत् ॥७॥
 जागतानि द्वितीयश्च^(ड) द्वितीयाक्षरं उत्तमम्^(ढ)(१) ।
 गायचं नवमं^(ण) तस्य सारस्वत्या^(त)वनुष्टुभौ ॥८॥
 इमा ब्रह्मे^(थ)ति दृष्टतौ योद्धता^(द) सातिश्रकरी ।
 तदस्मै द्विष्टिष्टुवन्तं^(न) सूक्तं सप्तदशन्तु यत् ॥९॥
 चयोदशं चतुस्त्रिंशमेकचिंशं च षोडशम् ।
 एकविंशं चयोविंशं चतुर्विंशच्च सप्त तु ॥१०॥ ,
 एतानि^(प) चिष्टुवन्तानि गम्यतां जागतेष्वपि ॥११॥
 इति द्वितीयं मण्डलम् ।

* (१) पञ्चमोत्तर उत्तमे(द) इति पाठः सम्भवितुमर्हति ।

(क) सू० २२, ऋ० १ । (ख) सू० २२ । (ग) सू० २२, ऋ० ४ ।
 (घ) सू० २२, ऋ० ३ । (ङ) सू० ३२, ऋ० ६ । (च) सू० ३२,
 ऋ० ७ । (झ) सू० ३२, ऋ० ८ । (ञ) सू० २३, २६ । (ट) सू०
 २४, २७ । (थ) सू० २१, २४ । (द) सू० २६ । (ड) सू० ४१ ।
 (ढ) सू० ४१, ऋ० १६, १७ । (ण) सू० ४१, ऋ० १८ । (त) सू० ४३,
 ऋ० २ । (थ) सू० १७, ऋ० ८, ९ । (द) सू० १३, ऋ० १३, सू०
 २४, ऋ० १५; सू० ३१, ऋ० ७, सू० १६, ऋ० ८; सू० २१, ऋ० ५;
 सू० २३, ऋ० १८; सू० २४, ऋ० १६ । (द) सू० २५, २६ ।

Pingala Chhandah Sutra (Sansk) Fasc II—III @ /6/ each	Rs	0	1
Prithiraj Rasau, (Sansk) Part I Fasc. I Part II, Fasc I—V @ /6/ each	Rs	2	2
Ditto (English) Part II Fasc I	Rs	0	12
Prākṛita Lakṣaṇam (Sansk) Fasc I	Rs	1	8
Parasara Smṛiti (Sansk) Vol I, Fasc 1—8, Vol II, Fasc 1—4 Vol III Fasc 1—3 @ /6/ each	Rs	5	4
Parasara, Institutes of (English)	Rs	0	12
Srauta Sutra of Apastamba, (Sansk) Fasc I—XII @ /6/ each	Rs	4	8
Ditto Śraṭayana, (Sansk) Fasc I—XI @ /6/ each	Rs	4	2
Ditto Latyāyana (Sansk) Fasc I—IX @ /6/ each	Rs	3	6
Ditto Sankhayana (Sansk) Vol I, Fasc 1—7, Vol. II, Fasc 1—2, @ /6/ each	Rs	3	6
Sama Veda Samhita, (Sansk) Vols I Fasc 5—10 II, 1—6 III, 1—7 IV 1—6, V 1—8 @ /6 each Fasc	Rs	12	6
Samkhya Sutra Vṛitti (Sansk) Fasc I—IV @ /6/ each	Rs	1	8
Saṁkhyā Darpaṇa (English) Fasc I—IV @ /6 each	Rs	1	8
Samkhya Aphorisms of Kapila, (English) Fasc I and II @ /6 each	Rs	0	12
Sarva Darśana Saṅgraha (Sansk) Fasc II	Rs	0	6
Sankara Vijaya, (Sansk) Fasc II and III @ /6 each	Rs	0	12
Sankhya Prativachana Bhaṣya, Fasc III (English preface only)	Rs	0	6
S'ri Bhaṣyam (Sansk) Fasc I—II	Rs	0	12
Saṁruta Saṁhita (Eng) Fasc I and II @ /12 each	Rs	1	8
Taittiriya Āraṇya (Sansk) Fasc I—XI @ /6/ each	Rs	4	2
Ditto Brahmapa (Sansk) Fasc I—XXI @ /6 each	Rs	9	0
Ditto Samhita, (Sansk) Fasc IX—XXV @ /6/ each	Rs	10	2
Ditto Pratisakhya (Sansk) Fasc I—III @ /6 each	Rs	1	2
Ditto and Antaraya Upanishads (Sansk) Fasc II and III @ /6/ each	Rs	0	12
Tandya Brahmana (Sansk) Fasc I—XIX @ /6 each	Rs	7	2
Taittiriya Upanishad Vol I Fasc 1—9 Vol II 1—7 (Sansk) @ /6 each	Rs	6	0
Tulsi Sat'na (Sansk) Fasc I—III	Rs	1	2
Uttara Nandabada (Sansk) Fasc III V—XII @ /6 each	Rs	3	6
Uvasagadassao (Sansk) Fasc I—VI @ /6	Rs	4	8
Varaha Purana (Sansk) Fasc I—XIII @ /6/ each	Rs	4	14
Vayu Purana, (Sansk) Vol I Fasc 1—VI Vol II Fasc I VII @ /6 each Fasc	Rs	4	14
Vishnu Smṛiti (Sansk) Fasc I—II @ /6 each	Rs	0	12
Vivadaratnakara (Sansk) Fasc I—VII @ /6 each	Rs	2	10
Vṛhannaradīya Purana, (Sansk) Fasc I—6 @ /6	Rs	2	4
Yoga Sutra of Patanjali (Sansk & English) Fasc I—V @ /14/ each	Rs	4	6

Tibetan Series

Sher Nying Vol I Fasc 1—5 Vol II Fasc 1—2 @ /1/ each	Rs	7	0
Pag Sato thi S'in, Fasc 1—II @ /1 each	Rs	2	0
Rtogs brjod dpag bsam Akhri S'in (Tibetan & Sans) Vol I Fasc 1—3 @ /1/ Vol II, Fasc 1	Rs	4	0

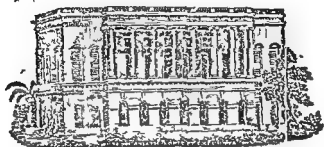
Arabic and Persian Series

Alamgarnamah, with Index, (Text) Fasc I—XIII @ /6 each	Rs	4	14
Amir Akbari (Text) Fasc I—XXII @ /1/ each	Rs	21	0
Ditto (English) Vol I Fasc 1—7 Vol II Fasc 1—2	Rs	15	12
Akbarnamah, with Index, (Text) Fasc I—XXVII @ /1/ each	Rs	37	0
Arabic Bibliography by Dr. A. Sprenger	Rs	0	6
Badshahnamah with Index, (Text) Fasc I—XIX @ /6/ each	Rs	7	2
Catalogue of Persian books and MSS in the library of A. S. B., Fasc I	Rs	1	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc I—XXVI @ /1/ each	Rs	21	0
Farhang-i Rashidi (Text), Fasc I—XIV @ /1/ each	Rs	14	0
Fihrist-i Tusi, or, Tusi's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc I—IV @ /12/ each	Rs	3	0
Futuh ul-Sham Waqidi, (Text) Fasc I—IX @ /6/ each	Rs	3	0
Ditto Azadi, (Text) Fasc I—IV @ /6/ each	Rs	1	0
Hafiz Kaman H. story of the P...	Rs	1	0

BIBLIOTHECA INDICA ;

A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW STREET, No 819

बृहदेवता ।

BRIHAD-DEVATĀ .

AN INDEX TO THE GODS OF THE
RIG VEDA,

BY

SAUNAKA ACHARYA.

EDITED BY THE LATE
RAJA RAJENDRALALA MITRA, C I E, LL D
FASCICULUS IV

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 PARK STREET

1892.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S LONDON AGENTS MESSRS KEGAN PAUL, TRENCH,
TRUBNER & CO, LD

PATERNOSTER HOUSE, CHANCERY CROSS ROAD, LONDON, W C

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—so
of the Fasciculi being out of stock

BIBLIOTHECA INDICA

Sanskrit Series

Advaita Brahma Siddhi (Text) Fasc I—IV @ 0/ each	Ra.	1	8
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc II—IV @ 6/ each	4	14	
Āitarera Aranyaka of the Rig Veda, (Text) Fasc. I—V @ 0/ each	1	14	
Ann Bhāṣyam (Text) Fasc I—II	0	12	
Aphorisms of Sāṅkhya, (English) Fasc I	11	6	
*Aphorisms of the Vedānta, (Text) Fasc VII—VIII @ 0/ each	2	10	
Aṣṭasahasrikā Prajñāparamitā (Text) Fasc. I—VI @ 6/ each	3	4	
Aṣṭadhyāyika, (Text) Fasc I—V @ 6/ each	1	14	
Avadāna Kalpalatā (Sansk and Tibetan) Vol. I, Fasc I III; Vol II Fasc I @ 1/	4	0	
*Bhāṣya (Text) Fasc II—VIII @ 6/ each	2	10	
Brahma Sūtra, (English) Fasc I	0	12	
Bṛhaddarvata (Text) Fasc I—III @ 6/ each	1	2	
Bṛhaddharma Purāṇa (Text) Fasc I and II @ 0/ each	0	12	
*Bṛhat Aranyaka Upaniṣad (Text) Fasc VI VII & IX @ 0/ each	1	2	
*Dīpti (English) Fasc II—III @ 6/ each	0	12	
*Bṛhat Saṁhitā, (Text) Fasc II—III, V—VII @ 0/ each	1	14	
*Chātanya Chandrodaya Mātrikā (Text) Fasc. II—III @ 0/ each	0	12	
Chaturvarga Cintāmaṇi (Text) Vols. I Fasc 1—11 II, 1—5, III Part I Fasc 1—18 Part II Fasc 1—9 @ 6 each	13	10	
*Chāndogya Upaniṣad (English) Fasc. II	11	0	
*Dātārāṇa, (Text) Fasc II and III @ 0/	0	11	
Goṣāṭha Brāhmaṇa (Text) Fasc I—II	0	12	
*Hindu Astronomy (English) Fasc. II—III @ 6/ each	0	12	
Kāla Mādhyama (Text) Fasc I—IV @ 6 each	1	8	
Kālaṅtra, (Text) Fasc I—VI @ 12/ each	4	8	
Kaṭha Darśaṇa Sāgara, (English) Fasc I—IV @ 12/ each	10	8	
*Kaṭha tāli Brāhmaṇa Upaniṣads (Text) Fasc II	0	6	
Karmas Purāṇa (Text) Fasc I—IX @ 6 each	3	6	
*Lalitā Vistara, (Text) Fasc III—VI @ 6/ each	1	11	
Dīpti (English) Fasc I—III @ 12/ each	2	4	
Madatā Parijata (Text) Fasc I—IV @ 6 each	3	6	
Maṇṭikā Saṅgraha, (Text) Fasc I—III @ 6/ each	1	2	
Maṅkandeya Purāṇa, (Text) Fasc. IV—VII @ 0/ each	1	8	
Marhaṇḍeya Purāṇa (English) Fasc I—II @ 12/ each	2	4	
*Mīmāṃsā Darśana (Text) Fasc II—IV @ 6 each	0	12	
*Varada Lancelotāra, (Text) Fasc IV	0	6	
Nārada Smṛiti (Text) Fasc I—III @ 6	1	2	
Nyāyavārtika, (Text) Fasc I	0	6	
*Nirukta, (Text) Vol I Fasc 4—6 Vol II Fasc 1—6; Vol III, Fasc 1—6; Vol IV, Fasc. 1—8 @ 6 each	8	10	
*Nīlāra, or The Elements of Poetry By Kāṇḍakya (Sansk. & English)	8	10	

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY

THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, Nos 722, 760, 794, AND 819

VRIHAD-DEVATĀ

EDITED BY

THE LATE

RĀJA RAJENDRALALA MITRA

FASCICULUS IV

CALCUTTA

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS

1892

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

द्वितीय^(क)श्च तृतीय^(ख)श्च विश्वामित्रस्य जागते ।
 नवमं^(ग) वार्हतं सूक्तं त्रिष्टुबस्योत्तमा^(घ)निष्ठत् ॥१॥
 औष्णिहं^(ङ) दे च गायत्रे^(च) वार्हतादुत्तराणि तु ।
 षोडशे षडृचे सूक्ते^(ज) प्रगाथा वार्हता वृचाः ॥२॥
 तुभ्यं स्तोका^(झ)ष्टतवन्तः^(ञ) समर्चन्तु त्रयोदशम्^(ट) ।
 ये वृक्षासः^(ड) पुरीव्यासः^(ढ) उच्छ्रयस्त्रे^(ण)त्यनुष्टुभः ॥३॥
 त्रिष्टुबेव विराड्रूपा तुभ्यं श्रोतंत्यू^(त)गच धा ।
 सतोवृक्षत्यौ तत्र दे ओजिष्ठन्ते^(थ) दश त्रिपः^(द) ॥४॥
 अतोऽन्यत्त्रैष्टुभं सर्वमानिर्नयित^(ध) इत्यतः ।
 अनुष्टुभादिगायत्रं^(न) वैराजं चोत्तरे^(प) ततः ॥५॥
 उत्तर^(र) जागतं तस्य त्रिष्टुभस्त्रिष उत्तमाः^(य) ।
 गायत्रे उत्तरे सूक्ते^(र) तयोः षडृच उत्तरे ॥६॥

(क) सू० २ । (ख) सू० ३ । (ग) सू० ६ । (घ) सू० ६, ऋ० ६ ।
 (ङ) सू० १० । (च) सू० ११, १२ । (ज) सू० १६ । (झ) सू० २१, ऋ०
 १ । (ञ) सू० २१, ऋ० २ । (ट) सू० १३ । (ठ) सू० ८, ऋ० ७ ।
 (ड) सू० २२, ऋ० ४ । (ढ) सू० ८, ऋ० ७ । (ण) सू० ११, ऋ० ४ ।
 (त) सू० २१, ऋ० ५ । (थ) सू० २३, ऋ० १ । (द) सू० २३ । (ध)
 सू० २४ । (न) सू० २५ । (प) सू० २६ । (य) सू० २६, ऋ० ७,
 ८, ९ । (र) सू० २७, २८ ।

उष्णिग्निपुच्छगत्येषा^(१) ब्रतौयाप्रभृतिवच^(२) ।
 इक्षीदा^(३) भेषुभं तस्य जगत्यौ दे उपोत्तमे^(४) ॥७॥
 एकादशौ^(५) च षष्ठी^(६) च तावन्मयोऽन्या अनुष्टुभः ।
 प्रथमा च चतुर्थी च दशमो द्वादशौ^(७) च या ॥८॥
 एता अनुष्टुभः सर्वा मदीक्षीचस्य चोत्तमा^(८) ।
 अतोऽन्येषेष्टुभः सर्वे यदिन्द्रं मति^(९) रित्यतः । ८॥
 अनुष्टुभः^(१०) क्षमुद्रुत गापचं युक्^(११) महमम् ।
 गापचाणि तु वे चोणि^(१२) चेष्टुभ^(१३) भे^(१४) च वाचते ॥९॥
 षड्^(१५) चराणि धूम्रानि चैष्टुभानुत्तरस्य तु ।
 जगाद्यः प्रथमाक्षिप्ता^(१६) क्षिप्तो गापस्य उत्तमाः^(१७) ॥१०॥
 गापचमुत्तमः^(१८) तस्य षष्ठ्य^(१९) का जगतीनिष्ठत् ।
 पद्यमौ^(२०) चोत्तमे^(२१) च द्वे विष्टुभक्षेष्टुभे परे^(२२) ॥११॥
 दशमो^(२३) तु जगाद्यस्य गापचो च चयोदशौ^(२४) ।

- (क) सू० १८, अ० ४, ४, ५ । (ख) सू० ०८ । (ग) सू० १८, अ० ४, ४, ५ ।
 (घ) सू० १८, अ० ११ । (ङ) सू० ०८ अ० ६ । (च) सू० १८, अ०
 १, ४, ५, ५, ५ । (ज) सू० ०८, अ० ११ । (झ) सू० १८ । (झ) सू०
 १०, अ० ११ । (ण) सू० १० । (ट) सू० १०, ११, १२ । (ठ) सू० ११ ।
 (ड) सू० ११, ११ । (डि) सू० ११, ११, ११, ११, ११, ११ । (डि) सू०
 ११, अ० १, ४, ५ । (नि) सू० ११, अ० १०, ११, १२ । (ध) सू० ११ ।
 (र) सू० १०, अ० ६ । (ध) सू० १०, अ० ५ । (व) सू० ११, अ०
 ४, ५ । (व) सू० ११ । (व) सू० ११, अ० १० । (व) सू० ११,
 अ० ११ ।

अनुष्टुभस्तु विंशौ च द्वाविंशौ द्वादशी^(क) च या ॥१३॥
 अष्टादशी^(ख) बृहत्त्यस्य जगत्येव तु षोडशी^(ग) ।
 इमं मह उपक्रम्य त्रैष्टुभान्युत्तराणि षट्^(घ) ॥१४॥
 तेषां षष्ठे चतसस्तु मैत्रे गायत्र्य उत्तमाः^(ङ) ।
 जागत^(च) त्रैष्टुभे^(छ) सूक्ते सप्तर्चे दे उपोत्तमे ।
 गायत्र्यमुत्तमं^(ज) तस्य त्रिष्टुभस्तिस्र^(झ) आदितः ॥१५॥

इति द्वतीयं मण्डलम् ।

-
- (क) सू० ५३, ऋ० १२, २०, २२ । (ख) सू० ५३, ऋ० १८ ।
 (ग) सू० ५३, ऋ० १६ । (घ) सू० ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९ । (ङ)
 सू० ५९, ऋ० ६, ७, ८, ९ । (च) सू० ६० । (छ) सू० ६१ । (ज)
 सू० ६२ । (झ) सू० ६०, ऋ० १, २, ३ ।

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

प्रथमा^(क) चेष्टुभेष्वाष्टिर्वामदेवस्य षट्पदा ।
 द्वितीया^(ख) तिजगत्यस्य तृतीया^(ग)स्यां निवृद्धतिः ॥ १ ॥
 सप्तमस्य तु सूक्तस्य प्रथमा^(घ) जगतीनिच्छत् ।
 अतुष्टुभः पराः पञ्च प्राक्^(ङ) सप्तस्य यदि^(च)त्यतः ॥ २ ॥
 गायत्रे दशमे सूक्ते भुरिजः पदपङ्क्तयः^(ज) ।
 उष्णिहो वा विराजस्ताः^(झ) पञ्चम्या^(झ) वामतुष्टुषा ॥ ३ ॥
 य इमे च महापूर्वा पदपङ्क्तिर्निगद्यते ।
 अग्निर्हेति^(ञ)ति गायत्रं नवमं चाष्टमं^(ञ) च यत् ॥ ४ ॥
 अयं चक्र^(ट)मभ्य श्रेतं^(ट) श्रक्य्यावस्य ते उभे ।
 गायत्राणि तु वै चौणि^(ड) न किरिन्नेति तत्र तु ॥ ५ ॥
 वामं वामन्ते^(ण) क इम^(ण)मेतद्दे^(ण)दित्यनुष्टुभः ।
 चतुर्थस्यानुवाकस्य जागतं सूक्तमुत्तमम्^(ण) ॥ ६ ॥

-
- (क) सू० १, ऋ० १ । (ख) सू० १, ऋ० २ । (ग) सू० १, ऋ० १ ।
 (घ) सू० ७, ऋ० १ । (ङ) सू० ७, ऋ० २, ३, ४, ५, ६ । (च) सू० ७,
 ऋ० ७ । (ज) सू० १०, ऋ० १, २, ३ । (झ) सू० १० ऋ० ४, ६, ७, ८ ।
 (झ) सू० १०, ऋ० ५ । (ञ) सू० १५ । (ट) सू० ८, ९ । (ठ) सू०
 १०, ऋ० १४ । (ड) सू० २०, ऋ० ५ । (ढ) सू० ३०, ३१, ३२ । (ण)
 सू० ३०, ऋ० २४ । (व) सू० २४, ऋ० १० । (थ) सू० ३० ऋ० ८ ।
 (द) सू० ४५ ।

चतुर्थस्योत्तमा^(क)मेकामृचमुद्धृत्य चोभयोः ।
 प्रथमा^(ख)मृचमुद्धृत्य अष्टमश्चापि जागतम् ॥७॥
 अनुष्टुप्सप्तमस्यान्या^(ग)चतस्रोऽन्या^(घ)श्च पञ्चमे ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य मध्ये गायत्रयोर्दयोः^(ङ) ॥८॥
 द्वितीयश्च^(च) तृतीयश्च^(छ) सूक्ते आनुष्टुभे उभे ।
 गायत्रं सप्तमं^(ज) सूक्तं जागते नवमाष्टमे^(झ) ॥९॥
 नवमस्य तु ये ते त्रिरित्यन्या^(झ)मृचं विना ।
 जगत्येवोत्तमस्यान्या^(ञ)द्दशमी^(ट) पञ्चमस्य तु ॥१०॥
 एकादशस्य गायत्रस्तृचोऽन्यो^(ड)द्दशमस्य च ।
 द्वादशे तु द्वितीया च तृतीया चोत्तमा^(ड) च या ।
 आनुष्टुभे त्रिष्टुभस्ताः पुरउष्णिक् च पञ्चमी^(ण) ॥११॥

इति चतुर्थं मण्डलम् ।

-
- (क) सू० ३६, ऋ० ८; सू० ४५, ऋ० ७। (ख) सू० ४०, ऋ० १।
 (ग) सू० ३८, ऋ० ६। (घ) सू० ३७, ऋ० ५, ६, ७, ८। (ङ) सू०
 ४६, ४८। (च) सू० ४७। (छ) सू० ४८। (ज) सू० ५२। (झ)
 सू० ५३, ५४। (ञ) सू० ५४, ऋ० ६। (ट) सू० ५८, ऋ० ११।
 (ठ) सू० ५०, ऋ० १०। (ड) सू० ५५, ऋ० ८, ९, १०; सू० ५६,
 ऋ० ५, ६, ७। (ढ) सू० ५७, ऋ० २, ३, ८। (ण) सू० ५७, ऋ० ५।

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

आनुष्टुभानां सूक्तानां पङ्क्तिरन्या^(क) विमण्डले ।
 उरोष्ट^(ख) इन्द्र^(ग) कूष्ठो^(घ) ऽष्क^(ङ) वक्षित्या दे^(च) यदद्य^(ज) च ॥ १ ॥
 विदा^(झ) आचिकिताने^(ञ) ति सूक्तान्येतान्यपास्य तु ।
 अवीणां पञ्चमं^(ट) सूक्तं गायत्रं पाङ्क्तमुत्तरं^(ड) ॥ २ ॥
 आनुष्टुभं सप्तमं^(ण) न्तु जागतं सूक्तमष्टमं^(त) ।
 नवमं दशमं^(थ) श्वेषां सूक्ते आनुष्टुभे तयोः ॥ ३ ॥
 पूर्वस्य पञ्चमौ^(द) पङ्क्तिश्चतुर्थी^(ध) चरमस्य च ।
 अतोऽन्यत्तेष्टुभं सर्वमाप्रवेधस^(न) इत्यतः ॥ ४ ॥
 उद्भृत्योपोत्तमे सूक्ते गायत्रेऽर्चन्त इत्युभे^(प) ।
 शक्ररौच्य चतुर्विंशीं जनस्त्रे^(य) ति च जागतं ॥ ५ ॥
 अष्टौ पराणि सूक्तानि^(र) ज्ञेयान्यानुष्टुभान्यतः ।
 चतुर्थेऽन्या^(ल) विराड्रूपा आद्ये^(व) गायत्र्यौ त्विह ॥ ६ ॥

(क) सू० ७, १६, १७, १८, २०, २१, २२, २३, ३६ ।
 (ख) सू० १८ । (ग) सू० ३१ । (घ) सू० ७४ । (ङ) सू० २५ ।
 (च) सू० ६७, ८४ । (ज) सू० ७३ । (झ) सू० ४५ । (ञ) सू० ६६ ।
 (ट) सू० ५ । (ठ) सू० ६ । (ड) सू० ७ । (ढ) सू० ८ । (ढ) सू०
 ८, १० । (थ) सू० ८, ऋ० ५ । (द) सू० १०, ऋ० ४ । (ध) सू०
 १५ । (द) सू० १३, १४ । (ध) सू० ११ । (न) सू० १६, १७, १८,
 १९, २०, २१, २२, २३ । (य) सू० १८, ऋ० ५ । (य) सू० १८,
 ऋ० १, २ ।

द्वैपदा^(क)नुष्टुभे^(ख) च दे गायत्रं तत उत्तरं^(ग) ।
 त्रैष्टुभा^(घ)नुष्टुभौ^(ङ)सूक्ते परे पूर्वापरौ द्वौ ॥७॥
 अनुष्टुब्^(च)दे च गायत्रौ^(व) उत्तरस्योत्तरसृष्टः ।
 त्रिष्टुवेका^(ज)जगत्वेका^(झ)त्रिष्टुवेका^(ञ)दितस्तृचः ॥८॥
 त्रैष्टुभान्येव^(ट) पञ्चोर्ध्वं परन्तेभ्यस्तु जागतं^(ठ) ।
 एतत्तु त्रिष्टुवन्तं^(ड)च यस्तु^(ढ)आनुष्टुभं परं ॥९॥
 स आगमत्त्रैष्टुभे दे^(ण) दे^(त) एवानुष्टुभे उरोः ।
 स आगमदिति तस्य द्वितीया^(थ) जगती सूता ॥१०॥
 उत्तराणि तु सूक्तानि^(द) चत्वारि त्रैष्टुभान्यतः ।
 तेषामेकातिजगती द्वितीयस्यास्ति षोडशी^(ध) ॥११॥
 प्रथमस्य नवर्चस्य प्रथमा^(न)स्तिष्ठ उष्णिहः ।
 अभि न इले^(प)तिचिज्जु^(फ)प्रैष सोमो^(ब)दृष्टदयः^(भ) ॥१२॥
 एता एतेषु शक्येयां थं वै^(म)यत्ने^(य)त्यनुष्टुभे ।

(क) सू० २४ । (ख) सू० २५ । (ग) सू० २६ । (घ) सू० २७,
 ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० २७ ऋ० ४, ५, ६ । (च) सू० २८, ऋ० ४ ।
 (छ) सू० २८, ऋ० ५, ६ । (ज) सू० २८, ऋ० १ । (झ) सू० २८,
 ऋ० २ । (ञ) सू० २८, ऋ० ३ । (ट) सू० २९, ३०, ३१, ३२, ३३ ।
 (ठ) सू० ३४ । (ड) सू० ३४, ऋ० ९ । (ढ) सू० ३५ । (ध) सू० ३६,
 ३७ । (त) सू० ३८, ३९ । (थ) सू० ३६, ऋ० ३ । (द) सू० ४०,
 ४१, ४२, ४३ । (ध) सू० ४१, ऋ० १६ । (न) सू० ४०, ऋ० १, २, ३ ।
 (प) सू० ४१, ऋ० १९ । (फ) सू० ४१, ऋ० १७ । (ब) सू० ४२, ऋ०
 १६ । (भ) सू० ४३, ऋ० १५ । (म) सू० ४०, ऋ० ९ । (य) सू० ४०,
 ऋ० ५ ।

अथ यष्टं मण्डलम् ।

चैष्टुभेष्टमं सूक्तं भरदाजस्य जागतम् ।

अदधेभिस्तवे^(क)त्येतामृचमुद्धृत्य दूतमाम् ॥ १ ॥

सप्तमं^(ख) दिजगत्यन्तं त्वं प्रतानीति प्रकरौ^(ग) ।

चतुर्दशं द्वितीयस्य सूक्ते आनुष्टुभे उभे ॥ २ ॥

अच्चानो^(घ)ऽभिप्रयांषी^(ङ)ति प्रकराविव ते उभे ।

जगत्यौ^(च)प्रकरौनिष्टज्जगत्या^(छ)वतिप्रकरौ^(ज) ॥ ३ ॥

एतौ पञ्चदशस्य दौ जागतस्यादितस्तुचः ।

अनुष्टुप्तदश^(झ)स्य दृढत्यष्टादशौ^(ञ)निष्टम् ॥ ४ ॥

षट्चत्वारिंश^(ट)स्य चिष्टुप् गायत्रे सति षोडशे ।

सप्तविंशुत्तमे च द्वे तिस्र एता अनुष्टुभः^(ड) ॥ ५ ॥

अगाथा वर्धमाना^(ण)स्य षष्ठी चापि प्रतीयताम् ।

एका सप्तदशस्थान्या^(त) दिपदा दशमस्य^(थ) च ॥ ६ ॥

- (क) सू० ८, अ० ७ । (ख) सू० ७, अ० ६, ७ । (ग) सू० २, अ० ११ । (घ) सू० १४, अ० ६ । (ङ) सू० १५, अ० १५ । (च) सू० १५, अ० १, २ । (छ) सू० १५, अ० १ । (ज) सू० १५, अ० ६ । (झ) सू० १५, अ० १० । (ञ) सू० १५, अ० १८ । (ट) सू० १६, अ० ४६ । (ठ) सू० १६, अ० २७, ४७, ४८ । (ड) सू० १६, अ० १, ६ । (ड) सू० १७, अ० १५ । (व) सू० १०, अ० ७ ।

घौर्न सूक्तं गता या तृप्तिपिप्रो^(क)रिति सा विराट् ।

आ गाव इति सूक्तस्य द्वितीयाप्रभृतिद्वयः ॥७॥

जागत^(ख)स्तेष्टुभस्यास्य तथैवानुष्टुबुत्तमा^(ग) ।

आनुष्टुभ^(घ) दृष्टयन्त^(च) प्रत्यक्षा इति सूक्ततः ॥८॥

यद्यौ^(च)ष्टिहं परं यन् तस्यादौ षडनुष्टुभः^(ज) ।

विराज^(झ) सूत्तरास्तिस्त्रिंशत्तामां मध्येव वा विराट्^(झ) ॥९॥

अथ आनयदिति त्वग्निन् गायत्रेऽनुष्टुबुत्तमा^(ञ) ।

पुहन्तम^(ट)मिति तेषा तथैवातिनिष्टयता ॥१०॥

त्वामिद्विसूक्ते प्रगाथा प्रगाथा बार्हता^(ड)द्वयः ।

स्त्रादुष्किलेति सूक्तस्य जगतौ घनविश्व^(ण)य ॥११॥

चतुर्विंशौ^(ण) त्व गायत्री चयोविंशौ^(च)त्यनुष्टुप् ।

जनविंशौ^(ग) दृष्टयस्य गायत्र्या द्विपदोत्तरा^(घ) ॥१२॥

सुधे जनमिति त्वस्य शक्यैकोत्तमा^(ङ) निष्टु ।

आदितः इन्त्रिसूक्तस्य प्रगाथौ बार्हतौ^(झ) द्वयौ ॥१३॥

- (क) सू० २०, अ० ७ । (ख) सू० २८, अ० १, २, ३ । (ग) सू० २८, अ० ८ । (घ) सू० ३२, अ० १, २, ३ । (ङ) सू० ३२, अ० ४ । (च) सू० ३३ । (ज) सू० ३३, अ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (झ) सू० ३३, अ० ७, ८, ९ । (ञ) सू० ३३ अ० ८ । (ट) सू० ३५, अ० २६ । (ठ) सू० ३६, अ० ६, ७ । (ड) सू० ३७, अ० २७ । (ड) सू० ३७, अ० २८ । (झ) सू० ३७, अ० २९ । (त) सू० ३७, अ० ३० । (थ) सू० ३७, अ० २५ । (द), सू० ४८, अ० १५ । (ध) सू० ३८, अ० १, २ ।

दृष्टतौ^(क) जगती^(ख) त्रिष्टु^(ग)जगती^(घ) चोत्तरा षष्ठः ।
 उत्तरौ च प्रगाथौ द्वौ ह्रस्वौ बार्हत^(ङ)काकुभौ^(च) ॥१४॥
 अष्टादशीचयोदशोरन्तरा^(ज)पुरउष्णिहः ।
 दृष्टत्य^(झ)तिजगत्यौ^(झ) च प्रगाथस्यैव काकुभः^(झ) ॥१५॥
 द्वे दृष्ट्यौ^(ञ) त्रिष्टुबे^(ञ)कानुष्टुब^(ञ)स्योत्तरा षष्ठः ।
 महासतोदृष्ट्यौ^(ट) च महा च दृष्टतौदयम्^(ट) ॥१६॥
 जगती^(ठ)त्रिष्टुवि^(ठ)त्याभ्यां ग्रन्दाभ्यामच दृश्यते ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य दशमसूच औष्णिहः^(ड) ॥१७॥
 तृतीयस्य तु गायत्री विश्वेदेवास ए^(ण)ति षट् ।
 गायत्रं^(त) पञ्च सूक्तानि चतुर्थप्रभृतौन्यथ ॥१८॥
 विश्वेदेवाममा^(प)जाम्बो जगत्यावेव^(प) ते उभे ।
 आ ते स्तुति^(म)मपि पन्थां^(म) यां पूष^(म)चित्यनुष्टुभः ॥१९॥

(क) सू० ४८, ऋ० १ । (ख) सू० ४८, ऋ० ३ । (ग) सू० ४८,
 ऋ० ५ । (घ) सू० ४८, ऋ० ६ । (ङ) सू० ४८, ऋ० १० । (च) सू०
 ४८, ऋ० ११ । (ज) सू० ४८, ऋ० १३, १८ । (झ) सू० ४८, ऋ० १४ ।
 (ञ) सू० ४८, ऋ० १५ । (ट) सू० ४८, ऋ० १६ । (ठ) सू० ४८,
 ऋ० १६, २० । (ड) सू० ४८, ऋ० २१ । (ढ) सू० ४८, ऋ० २२ ।
 (ण) सू० ४८, ऋ० ६, ८ । (त) सू० ४८, ऋ० ७, २१ । (थ) सू०
 ४८, ऋ० १५ । (द) सू० ४८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०,
 ११, १२, १३, १४ । (ध) सू० ५१, ऋ० १३, १४, १५ । (न) सू०
 ५२, ऋ० ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३ । (प) सू० ५३, ५४, ५५, ५६, ५७ ।
 (म) सू० ५२, ऋ० १४ । (य) सू० ५८, ऋ० २ । (व) सू० ५६, ऋ०
 ६ । (भ) सू० ५१, ऋ० १६ । (म) सू० ५३, ऋ० ८ ।

बार्हतं दशमं^(क) तस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः^(ग) ।
 त्रिष्टु^(ग)बृहत्^(घ)नुष्टुप्^(ङ) च परस्य द्वच उत्तमः ॥१०॥
 गायत्रस्य सतोऽन्यास्तु त्रिष्टुभस्तिस्र^(च) आदितः ।
 गायत्रमुत्तमं^(च) सूक्तं त्रिष्टुभ^(ग)स्तोत्तमा निष्टत् ॥११॥
 जगत्यः प्रथमास्तिस्र^(च)स्तथा सान्या चयोदशौ^(ग) ।
 षष्ठस्य तनुवाकस्य पञ्च त्रिष्टुभ^(१) उत्तमाः^(ङ) ॥१२॥
 उद्धृत्याधिरिवे^(ग)त्येकामृचौ च द्वे उपोत्तमे ।
 सप्तमस्य तु सूक्तस्य जगत्यौ द्वे उपोत्तमे^(ग) ॥१३॥
 नवमं^(ङ) जागतं सूक्तं दशमे^(ग)चादितस्तृषः ।
 उत्तमस्य जगत्यौ तु षष्ठौ^(ग) च दशमौ^(ग) च या ॥१४॥
 एका सप्तदशौ^(च) पङ्क्तिः संवाग्रते^(ग)ति प्रकरी ।

इति षष्ठं मण्डलम् ॥

(१) अनुष्टुभ इति भ-पुस्तके पठ्यते ।

(क) सू० ५६ । (ख) सू० ५६, अ० ७, ८, ९, १० । (ग) सू० ६०,
 अ० १२ । (घ) सू० ६०, अ० १३ । (ङ) सू० ६०, अ० १५ ।
 (च) सू० ६०, अ० १, २, ३ । (छ) सू० ६१ । (ज) सू० ६१, अ०
 १४ । (झ) सू० ६१, अ० १, २, ३ । (न) सू० ६१, अ० १३ । (ट)
 सू० ६१, ६३, ६५, ६६, ६७ । (ठ) सू० ७५, अ० १३, १५, १६ । (ड)
 सू० ६८, अ० १०, ११ । (ढ) सू० ७० । (ण) सू० ७१, अ० १, २, ३ ।
 (त) सू० ७५, अ० ६ । (थ) सू० ७५, अ० १० । (द) सू० ७५, अ०
 १० । (ध) सू० ६३, अ० १० ।

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

चेष्टुभे न वशिष्टस्य विराजोऽष्टादशा^(क)दितः ।

प्रथमस्यानुवाकस्य द्वैपदं सूक्तमुत्तमम्^(ख) ॥१॥

चतुर्दशं दृष्ट्यादि^(ग) तस्माद्वायवमुत्तरम्^(घ) ।

प्रगाथं वार्धतं सूक्तं द्वादशर्चमुत्तमम्^(ङ) ॥२॥

द्वितीयस्यानुवाकस्य तेषु तेषामुत्तमम्^(च) ।

प्रगाथमेषामुद्धृत्य द्वितीया द्विपदामृचम्^(ज) ॥३॥

वैराजं पञ्चम^(झ) सूक्तं त्रिष्टुबस्योत्तमा^(ञ) निवृत् ।

गायत्र^(ट) त्रिविराड्भन्तं^(ड) द्वादशर्चं चतुर्दशम् ॥४॥

तृतीयस्यानुवाकस्य चतस्रोऽ^(ण)न्या अनुष्टुभः ।

उत्तमस्य तु सूक्तस्य गायत्री प्रथमा^(त) पुनः ॥५॥

उपरिष्टादृष्ट्यास्तु तिस्रो^(थ) मध्यगता चतुः ।

आदावाद्यस्य सूक्तस्य द्विपदा एकविंशतिः^(द) ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६, १७, १८ । (ख) सू० १७ । (ग) सू० १८, ऋ० १ । (घ) सू० १५ । (ङ) सू० १६ । (च) सू० ३२ । (ज) सू० ३२, ऋ० १ । (झ) सू० २२ । (ञ) सू० २२, ऋ० ९ । (ट) सू० २१ । (ड) सू० २१, ऋ० १०, ११, १२ । (ण) सू० ५५, ऋ० ५, ६, ७, ८, ९ । (त) सू० ५५, ऋ० १ । (थ) सू० ५५, ऋ० २, ३, ४ । (द) सू० ३४, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६, १७, १८, १९, २०, २१ ।

अष्टमस्य जगत्याद्या^(क) सूक्तस्यैकादशस्य^(ख) च ।

चयोदशं जागतं तु सूक्तं सप्तदशं^(ग) च यत् ॥७॥

तयोः पूर्वे^(घ) चिष्टुवन्तं ग्रन्थं न्तमथोत्तरम्^(ङ) ।

चतुर्थस्यानुवाकस्य प्रगाथा बार्हता^(च) ह्युवाः ॥८॥

सूक्तस्यानुष्टुबन्तस्य^(ज) चतुर्थस्यादितस्तु यः ।

माहृतस्त्वच गायचस्रचः सान्तपना^(झ) इति ॥९॥

एकादशा^(झ) दौ सूक्तस्य द्विपदाः प्रथमस्य तु ।

एकादशस्य तिस्रो^(ञ) ऽन्या गायत्र्यो नव^(ट) चादितः ॥१०॥

प्रगाथा बार्हताः श्रेयाः^(ड) पुरचण्डिक्कु षोडशी^(ण) ।

चयोदशं^(ण) तु वैराजस्रचाबुद्धृत्य द्वाप्तमे^(त) ॥११॥

पञ्चमस्यानुवाकस्य गायचं सूक्तमुत्तमम्^(न) ।

एकादशे^(न) चतुर्थे^(र) च प्रगाथा बार्हतास्रुवाः ॥१२॥

ऐन्द्रावरुणे द्वे सूक्ते^(ध) दशर्चे जागते उभे ।

- (क) सू० ४१, ऋ० १ । (ख) सू० ४४, ऋ० १ । (ग) सू० ५० ।
 (घ) सू० ४६ । (ङ) सू० ५०, ऋ० ४ । (च) सू० ५८, ऋ० ३, ५ ।
 (ज) सू० ५८, ऋ० १२ । (झ) सू० ५८, ऋ० ८, १०, ११ । (ञ) सू०
 ५६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । (ट) सू० ६६, ऋ०
 १७, १८, १९ । (ड) सू० ६६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८ ।
 (ण) सू० ६६, ऋ० १०, ११, १२, १३, १४, १५ । (त) सू० ६६, ऋ० १६ ।
 (थ) सू० ५८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (द) सू० ६८, ऋ० ८, ९ ।
 (ध) सू० ८२ । (न) सू० ८२, ऋ० १, ३, ५ । (र) सू० ७४, ऋ० १,
 ३, ५ । (य) सू० ८२, ८३ ।

उत्तमस्य तु सूक्तस्य दशमी निचदुत्तमा^(क) ॥१३॥
 पष्ठस्य त्वनुवाकस्य प्रगाथो बार्हतो^(ख) हृचः ।
 एका^(ग) प्रस्तारपङ्क्तिश्च सप्तमस्यादितस्तृचः ॥१४॥
 गायत्र्य उत्तरास्तिष्ठः^(घ) पार्जन्यं च त्रयोदशम्^(ङ) ।
 पञ्चमं^(च) चोत्तमामेका^(ज) मुङ्गुत्यर्चमनुष्टुभम् ॥१५॥
 उत्तमस्योत्तमा^(झ) तुष्टुञ्जगत्यष्टादशी^(ञ) निचत् ।
 एकविंशीचयोविंशौ^(ट) तयोभे सप्त^(ड) चादितः ॥१६॥
 उपोत्तमा तु सूक्तस्य प्रथमैका^(ण) स्यनुष्टुप् ॥

इति सप्तमं मण्डलम् ॥

(क) सू० ८८, अ० ५ । (ख) सू० ८६, अ० १, २ । (ग) सू० ८६,
 अ० ३ । (घ) सू० ८६, अ० ४, ५, ६ । (ङ) सू० १०२ । (च) सू०
 ८४ । (ज) सू० ८४, अ० १२ । (झ) सू० १०४, अ० १४ । (ञ)
 सू० १०४, अ० १८ । (ट) सू० १०४, अ० २१, २२ । (ड) सू० १०४,
 अ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ण) सू० १०३, अ० १ ।

अथाष्टमं मण्डलम् ।

प्रथमस्यानुवाकस्य गायत्रे मण्डलेऽष्टमे ।

द्विचिष्टुवन्तं^(क) प्रथमं द्विप्रगाथादि^(ख) वार्हतम् ॥१॥

द्वितीये^(ग) च चतुर्थे^(घ) च प्रगाथा वार्हता इत्याः ।

द्वितीयस्य दृष्ट्यन्या^(ङ) गायत्रौ द्वे उपोत्तमे^(च) ॥२॥

पुरउष्णिक् चतुर्थस्य सूक्तस्यैकोत्तमा^(ज) निवृत् ।

पञ्चमस्य तु सूक्तस्य दृष्ट्यौ द्वे उपोत्तमे^(झ) ॥३॥

य मे दुः^(झ)स्वादवः सोमा^(ञ) माकिरेने^(ट)त्यनुष्टुभः ।

द्वितीयञ्च^(ड) चतुर्थञ्च^(ढ) सूक्ते आनुष्टुभे उभे ॥४॥

द्वितीयस्यानुवाकस्य तत्र कायिदृचोऽन्यथा ।

चतुर्थे सूक्ते प्रथमा^(ण) षष्ठी^(त) पञ्चदशी^(थ) च या ॥५॥

चतुर्दशी^(द) चतुर्थी^(ध) च बृहत्याः पञ्चमी^(न) कलुप् ।

त्रिष्टु^(प) निराङ्^(फ) जगत्वे^(ब) व दशमीप्रभृतिस्तृचः ॥६॥

(क) सू० १, ऋ० २१, २० । (ख) सू० १, ऋ० १, २ । (ग) सू० १, ऋ० २ । (घ) सू० १, ऋ० ४ । (ङ) सू० २, ऋ० २० । (च) सू० ३, ऋ० २२, २३ । (ज) सू० ४, ऋ० २१ । (झ) सू० ५, ऋ० २०, २८ । (ञ) सू० २, ऋ० २८ । (ट) सू० ५, ऋ० ३६ । (ठ) सू० ८ । (ड) सू० ६, ऋ० १ । (ढ) सू० ६ । (ण) सू० ६, ऋ० ५ । (त) सू० १५ । (थ) सू० ६, ऋ० १० । (द) सू० ६, ४ । (ध) सू० ६, ऋ० ५ । (न) सू० ६, ऋ० १० । (प) सू० ६, ऋ० ११ । (फ) सू० ६, ऋ० १२ ।

गायत्रौ परिशिष्टानां द्वितीयान्यौ^(क) हृचाबुभौ ।

पञ्चमस्य^(ख) बृहत्याभ्यां मध्येज्योति^(ग)रनुष्टुबृक्^(घ) ॥७॥

आस्तारपङ्क्ति^(ङ)वार्धितः^(च) प्रगाथस्यैवमृग्विधिः ।

षष्ठस्य त्तमा^(ज) चिष्टुप्प्रतिष्ठा प्रथमा^(झ)निष्टत् ॥८॥

द्वितीया^(झ)वर्धमाना तु सूक्तमुत्तर^(ञ)मौष्णिहम् ।

प्रथमञ्च^(ञ) त्तीयञ्च^(ट) षष्ठ^(ठ)मौष्णिहमेव हि ॥९॥

तृतीयस्यानुवाकस्य प्रगाथे काकुभे उभे ।

उत्तमोपोत्तमे^(ड) सूक्ते तत्र काश्चिदृचोऽन्यथा ॥१०॥

उपोत्तमे सप्तविंशी^(ण) द्विपदैकोत्तमास्त्रिमाः ।

उष्णि^(त)कृतोऽष्टत्यौ^(थ) च ककु^(द)पङ्क्ति^(ध)स्य ता षड्वः ॥११॥

वास्तोष्पते भुवे^(न)त्येष प्रगाथो वार्धितो द्रुचः ।

चतुर्थस्यानुवाकस्य प्रगाथाः काकुभा भव^(प) ॥१२॥

आथे सूक्ते द्वितीये तु वक्ष्यते विधिराश्विने ।

चयः^(फ) प्रगाथा वार्धिताः प्रगाथाः काकुभास्तयः^(ब) ॥१३॥

(क) सू० ८, ऋ० २, २१ । (ख) सू० १०, ऋ० १, ५ । (ग) सू० १०, ऋ० २ । (घ) सू० १० ऋ० ३ । (ङ) सू० १० ऋ० ४ । (च) सू० १० ऋ० ६ । (ज) सू० ११, ऋ० १० । (झ) सू० ११, १ । (ञ) सू० ११ ऋ० २ । (ट) सू० १२ । (ठ) सू० १३ । (ड) सू० १४ । (ण) सू० १५ । (त) सू० १६, २० । (थ) सू० १६, ऋ० २० । (द) सू० १६, ऋ० २४ । (ध) सू० १६, २७ । (न) सू० १७, ऋ० १४, १५ । (प) सू० २१, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ । (फ) सू० २२, ऋ० १, ३, ५ । (ब) सू० २२, ऋ० १३, १४, १६ ।

तृतीयश्च^(क) चतुर्थश्च^(ख) वार्हतानुष्टुभे तयोः ।
 उभयोरेव गायत्रः षोडशी^(ग) प्रभृतिस्तृचः ॥२१॥
 अधः पयस्व मे^(घ) त्वेन्द्रावार्हतेऽनुष्टुबुत्तमा ।
 उपरिष्टाज्ज्योतिष^(ङ)न्तु पङ्क्तिस्त्वृकस्य पञ्चमी ॥२२॥
 द्वाविंशन्त्या^(च) च मध्येऽस्ति महा च दृष्टती^(ज) तयोः ।
 अवितासी^(झ)ति शक्रयः षण्महापङ्क्तिरुत्तमा^(झ) ॥२३॥
 जागतं यन्महापाङ्क्तं प्रेदं^(ञ) सूक्तमिति स्ततम् ।
 तस्यैकातिजगत्याद्या^(ट) महापाङ्क्तानि तान्य^(ड)पि ॥२४॥
 अग्निमस्तोयु^(ण)पक्रम्य चौपि सूक्तानि तत्र तु ।
 इन्द्राग्नी युव^(ण)मित्यस्य द्वितीया शकरी निष्टत् ॥२५॥
 त्रिष्टुबस्योत्तमा^(च)चैका सूक्तमस्माद्यदुत्तरम् ।
 त्रैष्टुभा^(न)नुष्टुभौ^(ण) ज्ञेयौ तस्य पूर्वोत्तरौ द्वौ ॥२६॥
 षष्ठस्य त्वनुवाकस्य महापाङ्क्तं वशात्परम्^(ण) ।
 स्वादो^(ह)स्तु त्रैष्टुभं सूक्तं जमती तत्र पञ्चमी^(ण) ॥२७॥

(क) सू० ३३ । (ख) सू० ३४ । (ग) सू० ३३, ३४, ऋ० १६, १७, १८ । (घ) सू० ३३, ऋ० १६ । (ङ) सू० ३५ । (च) सू० ३५, ऋ० २२, २३ । (ज) सू० ३५, ऋ० २३ । (झ) सू० ३६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (ञ) सू० ३६, ऋ० ७ । (ट) सू० ३७ । (ड) सू० ३७, ऋ० १ । (ठ) सू० ३७, ऋ० २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ड) सू० ३८, ४०, ४१ । (ण) सू० ४०, ऋ० २ । (च) सू० ४०, ऋ० १२ । (त) सू० ४२, ऋ० १, २, ३ । (प) सू० ४२, ऋ० ४, ५, ६ । (द) सू० ४३ । (ध) सू० ४८ । (न) सू० ४८, ऋ० ५ ।

तेषां मध्ये दृष्ट्येका^(क) त्वनुष्टुप्काकुम्भहृत्^(ख) ।
 ककुप्^(ग) च मध्येव्योति^(घ)स्य षड्भिमा औष्णिहान्यतः ॥१॥
 परं चत्वारि^(ङ) सूक्तानि यानि विश्वमना जगौ ।
 यत्वाष्ट्रच्छाद्^(च)युच्छादि त्व^(ज)मुद्धृत्यैते अनुष्टुभौ ॥१५॥
 उष्णिग्गर्भा च गायत्री सूक्ते तावामुपोत्तमा^(झ) ।
 युवोःसूक्ते चतस्र^(ञ)स्य षोडश्याद्या चतस्रथा ॥१६॥
 उत्तमा^(ट) चैकविंशौ^(ड) च मताः पञ्चायत्र्यो मताः ।
 अग्निरव्ये तु सूक्तस्य प्रगाथा वार्हता हृत्वाः^(ण) ॥१७॥
 ये विंशतीति सूक्तेऽस्त्रियतुर्थौ^(त) पुरउष्णिग्यक् ।
 उत्तमस्य द्वितीया^(थ) च द्वितीया^(द) दृष्टती निष्टत् ॥१८॥
 अनुष्टुप्समा^(ध) वभु^(न)रेकस्य द्वैपद परम् ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य सूक्तस्य प्रथमस्य तु ॥१९॥
 दशम्येका^(प)पादनिष्टचतस्रो^(य)ऽन्त्यास्तु पङ्क्तयः ।
 अग्नि वो^(र)वौति^(ल)

(१) न्यङ्गुविरा इति क्व-चिज्जिनपुस्तके पश्यते । लिपिकरपमादकृतं
 ऽयं पाठः ।

(क) सू० ४६, अ० २८ । (ख) सू० ४६, अ० २३ । (ग) सू० ४
 अ० १० । (घ) सू० ४६, अ० ३३ । (ङ) सू० ४६, अ० ६ । (च)
 सू० ४६, अ० २, ३, ४, ५ । (ज) सू० ४६, अ० १३, ३० । (झ) सू०
 ४६, अ० ८ । (ञ) सू० ४६, अ० ८, २६ । (ट) सू० ४६, अ० १
 (ठ) सू० ४६, अ० ३१ । (ड) सू० ४६, अ० ५ । (ड) सू० ४६, ३
 १५ । (ढ) सू० ४६, अ० २१, २२, २४ । (ण) सू० ४६, अ० १,
 ११, १८, १९, २३, २७, २८, ३२ । (त) सू० ४६, अ० २७
 ४६, अ० १८ । (थ) सू० ४६, अ० २० ।

तृतीयश्च^(क) चतुर्थश्च^(ख) वार्हतातुष्टुभे तयोः ।
 उभयोरेव गायत्रः षोडशी^(ग) प्रभृतिस्तृचः ॥२१॥
 अथः पञ्चस्र मे^(घ) त्रैन्द्रावार्हतेऽतुष्टुवृत्तमा ।
 उपरिष्टाज्ज्योतिष^(ङ)न्तु पङ्क्तिस्त्वृत्तस्य पञ्चमी ॥२२॥
 द्वाविंशन्त्या^(च) च मध्येऽस्ति महा च दृष्टनी^(ज) तयोः ।
 अवितासी^(झ)ति शक्यैः पण्णहापङ्क्तिवृत्तमा^(झ) ॥२३॥
 जागतं यन्महापाङ्क्तं प्रेदं^(ञ) सूक्तमिति स्मृतम् ।
 तस्यैकातिजगत्याद्या^(ट) महापाङ्क्तानि तान्य^(ठ)पि ॥२४॥
 अग्निमस्रोद्यु^(ड)पक्रम्य चीणि सूक्तानि तत्र तु ।
 इन्द्राग्नौ युव^(ण)मित्यस्य द्वितीया शकरी निवृत् ॥२५॥
 त्रिष्टुबस्योत्तमा^(ण)चैका सूक्तमस्माद्यदुत्तरम् ।
 चैष्टुभा^(त)नुष्टुभौ^(प) ज्ञेयौ तस्य पूर्वोत्तरौ त्रचौ ॥२६॥
 षष्ठस्य त्वसुवाकस्य मन्त्रापाङ्क्तं द्वात्रिंशत्परम्^(प) ।
 स्वादो^(फ)भावा वार्हता द्वितीयस्योत्तमो^(फ) ॥२७॥

(१) योऽप्येति द्व-चिह्नितपुस्तके पठ्यते ।

(क) सू० ४६, ऋ० १, २, ५, ७, ८ । (ख) सू० ४६, ऋ० २, ३, ६, ८, १० । (ग) सू० ५१, ऋ० ७, ८, ९ । (घ) सू० ५२, ऋ० १० । (ङ) सू० ६३, ऋ० १, ४, ५, ७ । (च) सू० ५५, ऋ० ५ । (ज) सू० ६८, ऋ० १, ४, ७, १० । (झ) सू० ६९, ऋ० ४, ५, ६ । (ञ) सू० ६९, ऋ० २ । (ट) सू० ६९, ऋ० ११, १६ । (ठ) सू० ७० । (ड) सू० ७०, ऋ० १३ । (ण) सू० ७०, ऋ० १५ । (त) सू० ७०, ऋ० १४ । (प) सू० ७१, ऋ० १०, ११, १२, १३, १४, १५ ।

आनुष्टुभास्तु चत्वारः^(क) प्रगाथा आदितस्तथाः ॥४१॥

पञ्चमस्योत्तमाद्यास्तु तिस्रो^(ख)ऽनुष्टुभ ईरिताः ।

विश्वेत्ता विष्णु^(ग)रित्येष प्रगाथो वार्धतो हृचः ॥४२॥

नवमप्रभृतीनान्तु सूक्तानां प्रथमुत्तमाः ।

दृष्ट्य^(घ)नुष्टु^(ङ)मिष्टुप्^(च) च चयाणां कथिता ऋचः ॥४३॥

नवमस्यानुवाकस्तु प्रगाथा वार्धता हृचाः ।

श्रेयास्तुर्णां सूक्तानां षष्ठा^(ज)दे जागतात्परम् ॥४४॥

आनुष्टुभो दृष्ट्यन्तस्तृचो यज्ञा यथा^(झ) इति ।

आनुष्टुभं द्विपङ्क्तादि कन्या वाः^(ञ) सूक्तमुत्तरम् ॥४५॥

पान्त^(ट)मित्यस्तु सूक्तस्य प्रथमैका त्वनुष्टुप् ।

दशमस्यानुवाकस्तु सप्तमे चैष्टुभे पुनः ॥४६॥

पञ्चे^(ड)का जगती तस्याः पर आनुष्टुभस्तृचः^(ण) ।

आनुष्टुभा द्वितीया^(त) दे परे चैष्टुभवार्धते^(थ) ॥४७॥

अनयोस्त्रैष्टुभे सूक्ते या चतुर्थी विराड्^(द)धौ ।

उभौ त्वतिजगत्यादी^(ध) वार्धतस्योत्तमे हृचौ^(न) ॥४८॥

(क) सू० ७३, ऋ० १, ३, ७, १० । (ख) सू० ७३, ऋ० १३, १४, १५ ।
 (ग) सू० ७७, ऋ० १०, ११ । (घ) सू० ७८, ऋ० १० । (ङ) सू० ८८,
 ऋ० ८ । (च) सू० ८०, ऋ० ८ । (छ) सू० ८६ । (ज) सू० ८८, ऋ०
 ४, ६, ७ । (झ) सू० ८९ । (ञ) सू० ८२, ऋ० १ । (ट) सू० १००,
 ऋ० ६ । (ठ) सू० १००, ऋ० ७, ८, ९ । (ड) सू० ८५ । (ढ) सू०
 ८६, ८७ । (ण) सू० ८६, ऋ० ३ । (त) सू० ८७, ऋ० १०, १३ ।
 (थ) सू० ८७, ऋ० ८ ।

उपरिष्ठादार्हतयोस्तयोः पूर्वः^(क) प्रतीयताम् ।
 उत्तरस्य हृचस्याद्या^(ख) त्रिष्टुबन्त्या^(ग) जगत्यपि ॥४८॥
 प्रगाथं वार्हतं सूक्तं षष्ठं पञ्चममौष्णिहम्^(घ) ।
 अन्यान्वस्यौ^(ङ) सूक्तेऽस्मिन् पञ्चमे पुरउष्णिहौ ॥५०॥
 उपोत्तमे षष्ठमे च चतस्रः^(च) काकुभाः स्यताः ।
 अष्टमे त्रिचिष्टुबन्ते^(ज) प्रगाथा वार्हता हृचाः^(झ) ॥५१॥
 गायत्री तु द्वितीया^(झ) च हृहृत्यन्या चयोदग्री^(ञ) ।
 एका सतोहृत्यस्य चतुर्थी^(ट) सा प्रतीयताम् ॥५२॥
 उत्तमस्योत्तमा^(ड) तुष्टुव्विराड्रूपा तु पञ्चमी^(ड) ।
 सतोहृत्यस्तस्यैव षष्ठम्याद्ययुजस्तृचः^(ढ) ॥५३॥
 ककुवगायत्री च ककुवष्टम्यादौ युजस्तृचः^(ण) ।
 अन्याः श्रिष्टा हृहृत्यस्तु विज्ञेयास्तत्र चादितः^(न) ॥५४॥
 इति अष्टमं मण्डलम् ।

(क) सू० ८०, ऋ० ११ । (ख) सू० ८०, ऋ० १४ । (ग) सू० ८०,
 ऋ० १५ । (घ) सू० ८०, ८८ । (ङ) सू० ८०, ऋ० ८, १२ । (च) सू०
 ८०, ऋ० ०, ८, १०, ११ । (ज) सू० १०१, ऋ० १४, १५, १६ । (झ)
 सू० १०१, ऋ० २, ४, ६, ८, १०, १२ । (ञ) सू० १०१, ऋ० ३ । (ट)
 सू० १०१, ऋ० १३ । (ड) सू० १०१, ऋ० ४ । (ढ) सू० १०२, ऋ०
 १४ । (ण) सू० १०२, ऋ० ५ । (न) सू० १०२, ऋ० ०, ८, ११, १४,
 १५ । (त) सू० १०२, ऋ० ८, १०, १२ । (थ) सू० १०२, ऋ० १, २, ३, ४,
 ५, ११ ।

अथ नवमं मण्डलम् ।

गायत्रं पावमानौनां षष्ठि सूक्तानि सप्त च ।
 पञ्चमस्यात्र सूक्तस्य चतस्रोऽन्त्या अनुष्टुभः ॥१॥
 पवस्व सोममन्दयः सित्येष दैपदस्तृचः ।
 अतिवारान लाय्यस्य दे एते पुरज्जिष्णौ ॥२॥
 उपोत्तमस्य चानुष्टुप्सूक्तस्याष्टादशौ विराट् ।
 सप्तविंशुत्तमे च दे तिस्रोऽनुष्टुभ उत्तमे ॥३॥
 अतः पराणि सूक्तानि जागताः प्राक् प्रतुद्रवात् ।
 एकां विष्टुभमुद्धृत्य सप्तमस्याष्टमौ मृषम् ॥४॥
 चतुर्दशं पञ्चदशं चत्वारि च तथादितः ।
 एतानि विष्टुवन्तामि जागतेष्विति गम्यताम् ॥५॥
 द्विचिष्टुवन्ते तथापि दितीयाष्टादशे उभे ।
 वैष्टुभानि पराणि प्रागभि नो वाजसातमात् ॥६॥

(१) जागतानौति भवितुमर्हति ।

(क) सू० ५, ऋ० ८, ९, १०, ११ । (ख) सूक्त, ०१६, १७, १८ ।
 (ग) सू० ६०, ऋ० ३ । (घ) सू० ६७, ऋ० ३० । (ङ) सू० ६६,
 ऋ० १८ । (च) सू० ६७, ऋ० २७ । (छ) सू० ६७, ऋ० ३१, ३२ ।
 (ज) सू० ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६ ७७, ७८, ७९, ८०,
 ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६ । (झ) सू० ७४, ऋ० ८ । (ञ) सू० ६८,
 ऋ० १० । (ट) सू० ६९, ऋ० १० । (ठ) सू० ७०, ऋ० १० । (ड)
 सू० ७१, ऋ० ९ । (ढ) सू० ८५, ऋ० ११, १२ । (ध) सू० ८७, ८८,
 ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७ ।

चत्वार्यानुष्टुभान्^(क) ध्वं तेभ्यः पञ्चौष्णिहानि^(ख) च ।

मे + + + + + ॥७॥

+ + + + स्य दृष्ट्योर्द्वादशी^(ग) तयोः ।

षोडशर्चस्य गायत्री^(घ) द्वितीयोत्तरया सह ॥८॥

परोत्तोऽपिच्यते^(ङ) त्वस्मिन् प्रगाथा धार्हता दृष्टाः ।

षोडशी च तृतीया च द्वे अस्य द्विपदे^(च) उभे ॥९॥

अष्टमी च दृष्ट्य^(छ) नवमी च निदृष्ट्यदा^(ज) ।

प्रगाथं काकुभं^(झ) सूक्तं सतोदृष्टौ यस्य न^(ञ) ॥१०॥

यवमधा तु गायत्री स सुन्व^(ट) इति काकुभे ।

त्रैष्टुभं त्रिविराड्^(ड) न्तमूर्ध्वधार्हतः^(ण) परम् ॥११॥

तस्मिन् पिपीलिकामधा^(ढ) स्तिस्रोऽनुष्टुभ आदितः ।

अथा रुचे^(ण) त्वथात्यष्टं पाङ्क्तानि^(त) चौष्णतः परम् ॥१२॥

इति नवमं मण्डलम् ।

-
- (क) सू० ६८, ६९, १००, १०१ । (ख) सू० १०२, १०३, १०४, १०५, १०६ । (ग) सू० ६६, ऋ० १२ । (घ) सू० १०९, ऋ० २, ३ । (ङ) सू० १०० । (च) सू० १०७, ऋ० ३, १६ । (छ) सू० १०७, ऋ० ८ । (ज) सू० १०७, ऋ० ६ । (झ) सू० १०८ । (ञ) सू० १०८, ऋ० १४, १ । (ट) सू० १०८, ऋ० १२ । (ठ) सू० ११०, ऋ० १०, ११, १२ । (ड) सू० ११०, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ । (ढ) सू० ११०, ऋ० १, २, ३ । (ण) सू० १११ । (त) सू० ११२, ११३, ११४ ।

अथ दशमं मण्डलम् ।

चेष्टुभाः^(१) सुद्रसूक्तानामनुवाके दशोत्तराः ।
 तेषामाद्यस्य नवमे गायत्रेऽन्ते त्वनुष्टुभौ^(२) ॥१॥
 एकादशे पञ्चदशे षड्^(३) चेकादश्या^(४) गादितः ।
 चषोदशस्यै^(५) कान्वा जगत्पत्ता निष्टपदाः ॥२॥
 चतुर्दशस्य सूक्तस्य दृष्ट्यै^(६) का क्षपोत्तमा ।
 चषोदशोचतुर्दश्यानुत्तमा चेत्यनुष्टुभः^(७) ॥३॥
 उक्तमस्य तु सूक्तस्य चतस्रोऽन्या चनुष्टुभः^(८) ।
 द्वितीयस्यानुवाकस्य सूक्तमानुष्टुभः^(९) त्रिदः ॥४॥
 तृतीय यदि चाष्टके षष्ठ्या गायत्र्या^(१०) विना ।
 चनुष्टु^(११) नु द्वितीयस्य प्रथमस्य च योत्तमा ॥५॥
 एकादशो द्वितीयस्य ततः प्रक्षारपङ्क्ति^(१२) च^(१३) ।
 उपोत्तमा तु पूर्वस्य पुरस्ताम्भुवतो^(१४) विराद ॥६॥

-
- (१) सू० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (ग) सू० ८, अ०
 ८, ८ । (घ) सू० ११, अ० १, २, ३, ४, ५, ६ । (प) सू० १४, अ०
 ११ । (उ) सू० १३, अ० ५ । (च) सू० १३, अ० १५ । (ङ) सू०,
 १४, अ० १६, १७, १८ । (ज) सू० १६, अ० ११, १२, १३, १४ ।
 (झ) सू० १८, २०, २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (ञ) सू० १८, अ० ६ ।
 (ट) सू० १०, अ० १३ । सू० १८, अ० १३ । (ठ) सू० १८, अ० ११ ।
 (ड) सू० १०, अ० १३ ।

उपान्या तु द्वितीयस्य षष्ठौ या सप्तमस्य च ।
 हरौ न्वस्येति तिस्रश्च जगत्यः^(क) पञ्च ता इमाः ॥७॥
 पञ्चमौ तस्य सूक्तस्य चिष्टुवे^(ख)वाभिसारिणी ।
 ऊर्ध्वमानुष्टुभादाद्या विमदस्य दशाचरा^(ग) ॥८॥
 अतुष्टुप्^(घ) च ढचौ च द्वौ गायत्रौ^(ङ) नवमो विराट्^(च) ।
 विमदस्य सहोदकाः सर्वा आस्तारपङ्क्तयः^(ज) ॥९॥
 षष्ठे पुरस्ताद्दार्ढते^(झ) चिष्टुव^(झ)न्ते क्षुद्र युते ।
 तन्त्या चिदानस्त्वं नस्तु तिस्र एता अतुष्टुभः^(ञ) ॥१०॥
 आतुष्टुभं^(ट) तु दशमं तत्र प्रथमया सह ।
 वर्षैर्मसौ महीत्युष्णिगा^(ड)तुष्टुभे^(ड)व पादतः ॥११॥
 अन्य एवातुष्टुभ् सोऽपि युवं शक्ने^(ण)ति यस्तृचः ।
 द्वितीयस्यानुवाकस्य प्र सु गन्तेति पञ्च च ॥१२॥
 सप्तमौ चाचसूक्तस्य जगत्यः^(ण) पङ्क्तिमा ऋचः ।
 चतुर्यस्य तु सूक्तस्य द्वितीयप्रभृतिर्द्वयः ॥१३॥

(क) सू० १८, ऋ० १३, । सू० २३, ऋ० २, ३, ४, ६ । (ख) सू० २६, ऋ० ५ । (ग) सू० २०, ऋ० १ । (घ) सू० २०, ऋ० २ । (ङ) सू० २०, ऋ० ३, ४, ५, ६, ७, ८ । (च) सू० २०, ऋ० ६ । (ज) सू० २२, ऋ० १०, ११, १२, १३, २१, २२, २३, २४, २५, २६ । (झ) सू० २२, ऋ० ५, ७, ८ । (ट) १४ । (झ) सू० २२, ऋ० १५ । (ञ) सू० २२, ऋ० ५, ७, ८ । (ड) सू० २६, ऋ० ३, ५, ६ । (ड) सू० २६, ऋ० १, ४ । (ढ) सू० २६, ऋ० ३, ५, ६ । (ण) सू० २४, ऋ० ४, ५, ६ । (च) सू० ३२, ऋ० १, २, ३, ४, ५ । सू० ३४, ऋ० ७ ।

प्रगाथो वार्हत^(क)स्तस्मात्परा गायत्र्य^(ख)स्तु षट् ।

जागतान्य^(ग)स्य सूक्तानि पञ्चमादधि सप्त तु ॥१४॥

एकां त्रिष्टुभ^(घ)मुद्धृत्य सौर्यस्य दशमीमृचम् ।

षष्ठसप्तमयोच्चान्ते^(ङ) दशमस्य च त्वत्तमाम्^(च) ॥१५॥

चतुर्थस्यानुवाकस्य जागते^(ज) प्रथमे उभे ।

उद्धृत्यान्त्ये तयोः पूर्वा तिस्रश्चादित उत्तरात् ॥१६॥

षष्ठश्च सप्तमश्चैते जागते^(झ) तत्र षष्ठतः ।

उद्धृत्यान्त्ये सप्तमीश्च द्वितीयान्त्ये च सप्तमात् ॥१७॥

अष्टमस्य च सूक्तस्य जागत^(ञ)स्तत्तमो द्वयः ।

एते तत्राभिसारिण्यौ^(ट) के ते नर इति क्षयौ ॥१८॥

पञ्च चैकादशिन्यान्त्या जगत्^(ड)स्तत्तमौ विना ।

चतुर्दशस्य जागत^(ण)चतुर्थीप्रभृतिस्तुचः ॥१९॥

गायत्रानुष्टुभे^(त) सूक्ते मा प्रयत्न इति क्षुभे ।

आजनं तस्य पञ्चादौ गायत्र्यो^(थ)ऽनुष्टुभः^(द) पराः ॥२०॥

- (क) सू० ३३, ऋ० २, ३ । (ख) सू० ३३, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ ।
 (ग) सू० ३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०, ४१ । (घ) सू० ३७, ऋ० १० ।
 (ङ) सू० ३५, ऋ० १३, १४ । सू० ३६, ऋ० १३, १४ । (च) सू०
 ३६, ऋ० १४ । (छ) सू० ३३, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९ । सू०
 ४४, ऋ० ४, ५, ६, ७, ८, ९ । (ज) सू० ४८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६,
 ७, ८, ९ । सू० ४८, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १० । (झ) सू०
 ५०, ऋ० ६, ७ । (ञ) सू० ५०, ऋ० ३, ४ । (ट) सू० ५३, ऋ० ६,
 ७, ८, १०, ११ । (ठ) सू० ५६, ऋ० ४, ५, ६ । (ड) सू० ५७, ५८ ।
 (ण) सू० ६०, ऋ० १, २, ३, ४, ५ । (त) सू० ६०, ऋ० ६, ७,
 १०, ११, १२ ।

ग्रं रोदसी यथा युगं यथेयमिति पङ्क्तयः^(क) ।
 श्रव दके इति श्लोका महापङ्क्ति^(ख)र्हि षट्पदा ॥२१॥
 विराट्पूर्वा^(ग) समिन्द्रेति त्रिष्टुप्पङ्क्त्युत्तरैव वा ।
 पञ्चमस्यानुवाकस्य चत्वारि प्रागुपोत्तमा ॥२२॥
 जागतान्यृ^(घ)चमुद्धृत्य यां मे धिय^(ङ)मिति त्रिमाम् ।
 पूर्वयोस्तमे^(च) चर्चो परयोऽन्योत्तमा^(झ)मृचम् ॥२३॥
 द्वितीयेऽनुष्टुब^(ज)ष्टम्या नवम्या सह पञ्चमी ।
 द्वयोऽस्य षष्ठीप्रभृतिः प्रगाथो वार्हतो^(झ)मतः ॥२४॥
 दशमी तस्य गायत्री^(न) जगत्त्रयो^(ङ)न्या विनोत्तमाम् ।
 षष्ठस्य त्वनुवाकस्य जागते^(व) सप्तमाष्टमे ॥२५॥
 नवमी च द्वितीयस्य प्रथमे चादितो द्वयः ।
 नवमस्य पञ्चमी च दशमस्य च जागतः^(व) ॥२६॥
 ज्ञेयो द्वितीयया साकं पञ्चमीप्रभृतिस्तृचः ।
 उपोत्तमस्य सूक्तस्य तथा प्रथमया सह ॥२७॥

(क) सू० ५६, ऋ० ८ । सू० ६०, ऋ० ८, ९ । (ख) सू० ५६, ऋ० ८ ।
 (ग) सू० ५६, ऋ० १० । (घ) सू० ६३, ६४, ६५, ६६ । (ङ) सू० ६४,
 ऋ० १२ । (च) सू० ६२, ऋ० १०, ११ । सू० ६३, ऋ० १६, १७ ।
 (छ) सू० ६५, ऋ० १५ । सू० ६६, ऋ० १५ । (ज) सू० ६२, ऋ० ५, ८,
 ९ । (झ) सू० ६२, ऋ० ६, ७ । (न) सू० ६२, ऋ० १० । (ट) सू०
 ६२, ऋ० १, २, ३, ४ । (ठ) सू० ७५, ७६ । (ड) सू० ७१, ऋ० ९ ।
 सू० ६८, ऋ० १, २ । सू० ७० ऋ० ५ । सू० ७८, ऋ० २, ५, ६, ७ ।
 सू० ८३, ऋ० १ । ५

उत्तमस्य चतस्रोऽन्या जगत्^(क) इति गम्यताम् ।
 सप्तमस्यानुवाकस्य आद्यमानुष्टुभं^(ख) सूतम् ॥ २ ८ ॥
 अस्मिन् नवो नवस्तिष्ठो दे दे गृभ्णाम्यनृचराः ।
 यदश्विनाघोरचक्षुः पूषा त्वा चिष्टुभो^(ग) दग्ध ॥ २ ९ ॥
 आ नः प्रजां जगत्^(घ) स्ताः पूर्वापरमिह प्रियम् ।
 द्रष्टमेतदि^(ङ) ति क्षेपा दृष्टती न्यङ्कुषारिणी ॥ ३ ० ॥
 षष्ठ्यानुष्टुभं^(च) सूक्तं तस्यैका चिष्टुवु^(छ) त्तमा ।
 द्वतीयस्य च सूक्तस्य चतस्रोऽन्या अनुष्टुभः^(ज) ॥ ३ १ ॥
 पाङ्क्त^(झ) मस्य द्वितीयन्तु तत्रायेवं निबोधिता ।
 अष्टमस्यानुवाकस्य प्रथमे जागते^(ञ) उभे ॥ ३ २ ॥
 तथा चतुर्थे^(ट) षष्ठ्य^(ड) पूर्वादुद्धृत्य दत्तमाम्^(ण) ।
 चतुर्थात्पञ्चमीं चान्यां सप्तमीं^(त) च व्यपास्य तु ॥ ३ ३ ॥
 षष्ठादन्या^(थ) स्तु तिस्रश्च भिषगानुष्टुभं^(द) परम् ।
 महि^(ध) प्रस्तारपाङ्क्ते तु पुरस्ताद्दृष्टी^(न) परा ॥ ३ ४ ॥

(क) सू० ८०, ऋ० ४, ५, ६, ७ । (ख) सू० ८५ । (ग) सू० ८५,
 ऋ० १४, १६, २०, २१, २३, २४, २६, २६, २७, ४४ । (घ) सू० ८५,
 ऋ० १८, २७, ४१ । (ङ) सू० ८५, ऋ० ३४ । (च) सू० ८० । (छ)
 सू० ८०, ऋ० १५ । (ज) सू० ८७, ऋ० २२, २३, २४, २५ । (झ) सू०
 ८६ । (ञ) सू० ८१, ८२ । (ट) सू० ८४ । (ठ) सू० ८६ । (ड) सू०
 ८१, ऋ० १५ । (ड) सू० ८४, ऋ० ५, ७, १४ । (ण) सू० ८६, ऋ०
 ११, १२, १३ । (त) सू० ८७ । (थ) सू० ८३ । (द) सू० ८३,
 ऋ० १५ ।

यज्ञे यज्ञे ॥ विश्वेषां वावर्त्त ता अनुष्टुभः^(क) ।
 न्यङ्कुसारिण्ये तं ग्रंथं^(ख) रुधनः पङ्क्तिरचरैः^(ग) ॥२५॥
 नवमस्यानुवाकस्य षष्ठसूक्तमिहौष्ठिहम्^(घ) ।
 तस्मिन् पिपीलिकामध्ये^(ङ) हरी वज्रमिमे हृचौ ॥२६॥
 प्रथमा वास्य गायत्री^(च) विष्टुव^(छ)स्योत्तमा पुनः ।
 नवम्यन्ते द्वितीयस्य चतुर्थी चाष्टमस्य च ॥२७॥
 सोदर्कस्येन्द्र दृष्टेति जगत्य^(ज)स्त्रास्यतुर्द्वय ।
 मध्येगायत्र्यो^(झ) दृष्टती^(ञ) निरा हावानिति द्वयोः ॥२८॥
 मुद्गस्य दृष्टत्या^(ट)द्या तृतीया चोत्तमा च या ।
 पुनर्वै प्रेता जयता पुनर्दायित्यनुष्टुभः^(ड) ॥२९॥
 दशमस्यानुवाकस्य गायत्री^(ढ) षष्ठसप्तमे ।
 प्रथमं जागतं^(ण) सूक्तं शक्यन्त^(त)श्च चिच इत् ॥३०॥
 उद्धृत्य प्रथमादन्त्या^(थ) मितरस्मादुपोत्तमाम्^(द) ।
 द्वितीयस्य चतुर्थ्यंका जगती^(ध) चाच कथ्यते ॥३१॥

(क) सू० ८३, ऋ० २, ३, १३ । (ख) सू० ८३, ऋ० ११ । (ग)
 सू० ८३, ऋ० ८ । (घ) सू० १०५ । (ङ) सू० १०५, ऋ० २, ७ ।
 (च) सू० १०५, ऋ० १ । (छ) सू० १०५, ऋ० ११ । (ज) सू० १००,
 ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११ । सू० १०१, ऋ० ८, १२ ।
 सू० १००, ऋ० ४ । (झ) सू० १०१, ऋ० ४, ६ । (ञ) सू० १०१,
 ऋ० ५ । (ट) सू० १०२, ऋ० १, २, १२ । (ठ) सू० १०३, ऋ० १३ ।
 सू० १०८, ऋ० ६, ७, ८ । (ड) सू० ११८, ११९ । (ढ) सू० ११३ । (ध)
 सू० ११५, ऋ० ८ । (त) सू० ११३, ऋ० १ । (थ) सू० ११५, ऋ० ८ ।
 (द) सू० ११४, ऋ० ४ । सू० ११५, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ ।

पञ्चमस्य च सूक्तस्य जागत^(क)स्त्वादितो दृच ।
 जागत^(ख) दशम सूक्तमुद्धृत्याद्याञ्च पञ्चमीम् ॥४१॥
 वाक्सूक्तस्य द्वितीया च द्वादशस्य च सप्तमी ।
 उत्तमा च विद्यस्य जगत्य^(ग)स्ता इमा षष्ठ ॥४२॥
 चतुर्दश तूपरिष्टाद्दार्ढत^(घ) तद्विनोत्तमाम् ।
 राचीसूक्त तु गायत्र^(ङ) सेवमचापि गम्यताम् ॥४३॥
 एकादशेऽनुवाके तु द्वितीय^(च) जगतीमुखम् ।
 द्वितीयस्य च सूक्तस्य चतुर्थ्यंका त्सुष्टु^(छ)दृक् ॥४४॥
 चतुर्थ्यस्य च सूक्तस्य प्रथमा न्यकुषारिणी^(ज) ।
 उपाद्योपाभ्य प्रक्षारपङ्क्तौ^(झ) एवावगम्यताम् ॥४५॥
 महाशतोष्टहत्य^(ञ)न्ता विराडरूपास्तु^(ट)मेपिता ।
 शाकर^(ड)महापाङ्क्तौ^(ढ) तु पञ्चमस्यादितस्तृचौ ॥४६॥
 अक्षम्य स त्वमिद्रेति त्रिष्टुब^(ण)म्या निष्टत्पदा ।
 षष्ठ सूक्त महापाङ्क्त^(त) तस्यैका पङ्क्ति^(थ)दत्तमा ॥४७॥

-
- (क) सू० ११०, ऋ० १, २ । (ख) सू० १२२, ऋ० २, ३, ४, ५, ६, ७, ८ । (ग) सू० १२४, ऋ० ७ । सू० १२५, ऋ० २ । सू० १२८, ऋ० ६ । (घ) सू० १२६, ऋ० १, २, ३, ४, ५, ६, ७ । (ङ) सू० १२७ । (च) सू० १२९, ऋ० १ । (छ) सू० १३१, ऋ० ४ । (ज) सू० १३२, ऋ० १ । (झ) सू० १३२, ऋ० २, ६ । (ञ) सू० १३२, ऋ० ७ । (ट) सू० १३२, ऋ० ३, ४, ५ । (ठ) सू० १३३, ऋ० १, २, ३ । (ड) सू० १३३, ऋ० ४, ५, ६ । (ढ) सू० १३३, ऋ० ७ । (ण) सू० १३४ । (त) सू० १३४, ऋ० ७ ।

आनुष्टुभान्य^(क)तस्त्रीणि दशमन्वथ जागतम्^(ख) ।
 सूक्ते तु दादग्ने यष्टी चिष्टु^(ग)ज्योतिष्मतीविराट्^(घ) ॥४८॥
 सतोवृहत्य^(ङ)स्तिस्रोऽन्या आद्ये विष्टारपङ्क्ति^(च)(१) ।
 झनुष्टुवं^(झ) तदाग्नेयं द्विजगत्या^(ञ)दि सूक्तयोः ॥५०॥
 मध्ये चतुर्दशं सूक्तं तदानुष्टुभयो^(ट)र्द्वयोः ।
 गायत्री^(ठ) वृहती^(ड) ज्ञेया सूक्ते गायत्री^(ण)परे ॥५१॥
 सतो वृहत्युपान्तान्या पङ्क्ति^(त)र्विष्टारपूर्विका ।
 आनुष्टुभे^(थ)परे च द्वे जागतं^(द) तदनन्तरम् ॥५२॥
 तेषां पूर्वन्तु पञ्चान्तं^(ध) चिष्टुवन्तं^(न) तु जागतम् ।
 उपोत्तमस्य सूक्तस्य वृहत्य^(प)स्तिस्र आदितः ॥५३॥
 उपरिष्टाज्योतिष्मती^(य) विज्ञेये उत्तरे षष्ठौ ।
 उपान्त्या जगती^(र) वाच्या दद्यानुष्टुभ^(ल) मुत्तरम् ॥५४॥

(१) अन्योपरिष्टाज्योतिष्मती दादग्नेस्यादितो वृषः ।

विष्टारपाङ्क्तः प्रिष्टुस्तु सतोवार्धतस्तुषः ॥ इति पाठान्तरम् ।

(क) सू० १९५, १९६, १९७ । (ख) सू० १९८ । (ग) सू० १९९, ऋ० ६ । (घ) सू० १९०, ऋ० ५ । (ङ) सू० १९०, ऋ० २, ४, ७ । (च) सू० १९०, ऋ० १ । (झ) सू० १९२, ऋ० ७, ८ । (ञ) सू० १९२, ऋ० १२ । (ट) सू० १९२, १९३ । (ठ) सू० १९७, ऋ० १ । (ड) सू० १९७, ऋ० २ । (ण) सू० १९७, ऋ० २, ४ । (त) सू० १९७, ऋ० ५ । (थ) सू० १९७, ऋ० ६ । (द) सू० १९५, १९६ । (ध) सू० १९७ । (न) सू० १९७, ऋ० ५ । (प) सू० १९७, ऋ० १, २, ३ । (य) सू० १९७, ऋ० ४, ५ । (र) सू० १९७, ऋ० ४ । (ल) सू० १९१ ।

अतोऽन्यत्रैष्टुभं^(क) सर्वं यदनुक्रमिहापि तत् ।
 उत्तमस्यानुवाकस्य तुभ्येदमिति जागतम्^(ख) ॥५५॥
 तथैवास्तारपङ्क्त्य^(ग)न्तं विभ्राडिति च जागतम्^(घ) ।
 पञ्चमश्च द्वितीयश्च सप्तमं विंग्रमेव च ॥५६॥
 गायत्राणि^(ङ) प्रवयैव महीत्यादीनि पञ्च च ।
 एकविंशश्च षष्ठश्च द्वे चास्य द्वैपदे^(च) उभे ॥५७॥
 वैष्टुभं^(ज) तु विराडादि द्वैपदं षष्ठमेतयोः ।
 एतानि वैष्टुभान्य^(झ) नवमं दशमं तथा ॥५८॥
 चतुर्दशं सप्तदशं तथैवाष्टादशं च यत् ।
 पतङ्गादीनि सूक्तानि वैष्टुभान्ये^(ञ)व सप्त तु ॥५९॥
 जगत्यानुष्टुभा^(ट) वाद्ये तेषामाद्यद्वितीययोः ।
 पूर्वेषु पञ्चवर्गेषु दशमेऽनुष्टु^(ड)बुत्तमा ॥६०॥
 शिष्टान्यनुष्टुभान्ये^(ण)व सूक्तान्यस्य चतुर्दशं ।
 आनुष्टुभेष्वपेक्षीति सूक्ते पङ्क्ति^(त)रिहोजमा ॥६१॥

(क) सू० १७७, १७८, १७९ । (ख) सू० १६७ । (ग) सू० १७०,
 ऋ० ४ । (घ) सू० १७०, ऋ० १, २, ३ । (ङ) सू० १५३, १५६, १५८,
 १७१, १७५, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९ । (च) सू० १५७, १७२ ।
 (ज) सू० १५७ । (झ) सू० १६०, १६१, १६५, १६८, १६९ । (झ) सू०
 १७७, १७८, १७९, १८०, १८१, १८२, १८३ । (न) सू० १५२, १५४ ।
 (ट) सू० १६१, ऋ० ५ । (ठ) सू० १५२, १५४, १५५, १५६, १६२,
 १६३, १६४, १६६, १७३, १७४, १७६, १८४, १८०, १८१ । (ड) सू०
 १६४, ऋ० ५ ।

तथा द्वितीया गायत्री^(क) प्रसूनव इति लिख ।
संममित्युत्तमे सूक्ते द्वितीया त्रिष्टुबे^(ख) च ॥६२॥

छन्दांस्यग्रेषाण्यनुकीर्तितानि

गायत्र्यादीनि चतुर्दशानि ।

तत्तद्विगेषैः सहवैदिकानि

कव्याण्दयादीनि भवन्तु मध्यम् ॥६३॥

इति श्रौतकाचार्यविरचिता छन्दोऽनुक्रमणी समाप्ता ॥

अथ अनुवाकानुक्रमणी ।

पितृदंष्ट्रिणामाधेभ्यो माधुषेभ्यश्च सर्वशः ।

आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रथम्य प्रथतः शुचिः ॥१॥

गधुष्कन्दःप्रभृतिभिर्द्युषिभिर्हि तपोवज्जातु ।

दृष्टानामनुवाकानामगृधु वक्ष्याम्यतन्त्रितः ॥२॥

आदौ सूक्तपरोमाणं मद्याच्च कममेव च ।

मण्डले मण्डले चैव धावन्तो हि समोरिताः ॥३॥

सूक्तमद्यानुवाकानां सूक्तानामगृह्यमाहिताः ।

पादाधरसमाधायं छन्दस्येव प्रतिष्ठितम् ॥४॥

एकैकमनुवाकन्तु विधानि माधुष्णानि तु ।

संवत्सरे संवत्सरे षडेदहरहः शुचिः ॥५॥

आवष्यन्तु मामस्य पौर्णमास्यानुपक्रमः ।

धमाप्य तर्पणेदेवान् पितृनृषीन्नुक्रमान् ॥६॥

अग्नयेदे ग्रेगिरीयायां संहितायां यथाक्रमम् ।

प्रमाणमनुवाकानां सूक्तेः द्रष्टुं तत्राकलाः ॥७॥

कणाद्विरोऽग्न्यग्न्युनका विद्यामिचोऽचिरेव च ।

वसिष्ठकण्ठपावध्रमथा जमदग्निरथोत्तमः ॥८॥

अग्निमीडे^(१) तिसूक्तम् सुसूते^(२) चतुःसूक्तौ ।

(अनु० १) म० १, सू० १—१ । (अनु० २) म० १, सू० ४—७ ।

(अनु० ३) म० १, सू० ८—११ ।

अग्नि^(७) समान^(५)मित्येतौ षड्दौ कस्त्रे^(१)ति सप्तक ॥८॥

तमग्ने^(७) पञ्चक विद्यात्त बोयङ्ग^(८)मथाष्टकम् ।

अग्ने विवस्वद^(८)भित्य^(१०) नूचिते^(११) सप्तकास्त्रय ॥१०॥

पश्चा न^(११)नवक विद्यादुपप्रयन्तो^(१२)दशैकञ्च ।

खैलिकानामनादेशे अस्मिन् ग्रन्थेऽनुवाकानाम् ॥११॥

यस्तु चर्चायते वेदे तस्य सङ्गोति न श्रुतिः ।

प्र ये शुभन्ते^(१३) नवकमिम^(१५) द्वादशक विद्यात् ॥१२॥

इन्द्र मित्र^(१६)दशैवाथ नासत्याभ्या^(१७)न्तु पञ्चकम् ।

कदित्या^(१८)षट् पर सप्ताग्नि^(१९)मा ता जुव^(२०)यङ्गम् ॥१३॥

वेदिपदे^(२१) सप्तदशाबोधौ^(२२)त्यष्टौ सूक्तानि ।

कया^(२३)त्रिपञ्चसूक्तस्तु युवो^(२४)द्वादशक विद्यात् ॥१४॥

इत्याद्ये मण्डले दृष्टाद्यन्तरो विप्रतिष्य वै ।

(अनु० ७) म० १, सू० १२—१७ । (अनु० ५) म० १, सू० १८—२३ ।

(अनु० ६) म० १, सू० २४—३० । (अनु० ७) म० १, सू० ३१—३५ ।

(अनु० ८) म० १, सू० ३६—४३ । (अनु० ८) म० १, सू० ४४—५० ।

(अनु० १०) म० १, सू० ५१—५७ । (अनु० ११) म० १, सू० ५८—६४ ।

(अनु० १२) म० १, सू० ६५—७३ । (अनु० १३) म० १, सू० ७४—८४ ।

(अनु० १४) म० १, सू० ८५—९३ । (अनु० १५) म० १, सू० ९४—१०५ ।

(अनु० १६) म० १, सू० १०६—११५ । (अनु० १७) म० १, सू० ११६—१२० ।

(अनु० १८) म० १, सू० १२१—१२६ । (अनु० १९) म० १, सू० १२७—१३६ ।

(अनु० २०) म० १, सू० १३७—१४८ । (अनु० २१) म० १, सू० १४९—१५६ ।

(अनु० २२) म० १, सू० १५७—१६४ । (अनु० २३) म० १, सू० १६५—१७८ ।

(अनु० २४) म० १, सू० १७९—१८९ ।

गौतमादौमित्रः कुसः परस्मैपादृषेः परः ।

कुसादौभंतमा इति एष बाष्कप्रकः कमः ॥ १५ ॥

सं^(१) यो^(२) गणना^(३) मा ते^(४) दय

वृत्तीयेकादशायः परे ।

शोमस्य मा तवम^(५) द्वादशोक्तं

प्र वो देवाये^(६) ति सप्तदशकन्तु विद्यात् ॥ १६ ॥

इष्टमिति ता^(७) नवेष्टं मति-^(८)

सिपस्यको नवक इमं महे^(९) ।

तां द्यौ^(१०) दय भद्रं^(११) यय-^(१२)

स्तेकादशका उभाविमौ ॥ १७ ॥

चयोदशायं प्र चभुभ^(१३) ईरितोऽयं

पिने^(१४) त्येष चापि चयोदश ।

अबोधयिः समिधा^(१५) चतुर्दश

अतः परोऽष्टादशकः प्रवेधये^(१६) ॥ १८ ॥

(अनु० १) म० २, सू० १—११ । (अनु० २) म० २, सू० १२—२२ ।

(अनु० ३) म० २, सू० २३—३३ । (अनु० ४) म० २, सू० ३३—४३ ।

(अनु० ५) म० ३, सू० १—१२ । (अनु० ६) म० ३, सू० १३—१८ ।

(अनु० ७) म० ३, सू० २०—२८ । (अनु० ८) म० ३, सू० २८—५३ ।

(अनु० ९) म० ३, सू० ५४—६२ ।

(अनु० १) -० ४, सू० १—१० । (अनु० २) म० ४, सू० ११—२१ ।

(अनु० ३) म० ४, सू० २२—३२ । (अनु० ४) म० ४, सू० ३३—४३ ।

(अनु० ५) म० ४, सू० ४४—५८ ।

(अनु० १) म० ५, सू० १—१४ । (अनु० २) म० ५, सू० १५—२२ ।

महि महे^(१) द्वादशको विदा^(४) सथा
रुद्रासः ^(५)षोडश यद्व^(६) विपञ्चकः ।
त्वं ह्यग्ने^(१)पञ्चदश त्व^(१)मष्टौ वृषा
मदो^(१)विंशतिर्यो रयिवः ^(४)षट्कः ॥१८॥
द्विः पङ्क्तूवे वः^(५) सुषे^(१)द्विसप्तकः
षष्ठः षष्ठे मण्डले योऽनुवाकः ।
अग्निं नरः ^(१)सप्तदशाथ षोडश
त्वेष्ट यत्^(१) प्र शुक्रा^(१)श्रुधिका तु विंशतिः ॥२०॥
क ई व्यक्ताः^(४) पञ्चदशोनविंशति-
रप ससुः^(५) पञ्चदश प्र वीरया^(१) ।
मा वि^(१)न्मर्हो इन्द्र ^(१)इन्द्रः सुतेपु^(१)
पञ्चायं सप्ताष्टौ वयं ^(४)द्विपञ्चकः ॥२१॥

- (अनु० ३) म० ५, सू० ३३—४४ । (अनु० ४) म० ५, सू० ४५—५६ ।
(अनु० ५) म० ५, सू० ५७—७२ । (अनु० ६) म० ५, सू० ७३—८० ।
(अनु० १) म० ६, सू० १—१५ । (अनु० २) म० ६, सू० १६—२३ ।
(अनु० ३) म० ६, सू० २४—४३ । (अनु० ४) म० ६, सू० ४४—४८ ।
(अनु० ५) म० ६, सू० ५०—६१ । (अनु० ६) म० ६, सू० ६२—७५ ।
(अनु० १) म० ७, सू० १—१० । (अनु० २) म० ७, सू० १८—३३ ।
(अनु० ३) म० ७, सू० ३४—५५ । (अनु० ४) म० ७, सू० ५६—७० ।
(अनु० ५) म० ७, सू० ७१—८८ । (अनु० ६) म० ७, सू० ८०—१०४ ।
(अनु० १) म० ८, सू० १—५ । (अनु० २) म० ८, सू० ६—१२ ।
(अनु० ३) म० ८, सू० १३—२० । (अनु० ४) म० ८, सू० २१—३० ।

यो यत्राति^(१) हादमेमे^(१) च पद्धा-
 श्मे^(१) दमेकादमको य^(१) हादुन ।
 ययोदया यून इन्द्र धूमन्त^(१)
 परो दमको गौर्धपयादिः^(१) ॥११॥
 छादिषया^(१) अष्टयूक्तः परश्च^(१)
 चिन्मासपद्मः परः सन्नकोऽया^(१) ।
 प्रा^(१) हादमेकादमकः प्र ते^(१) अष्ट
 मेया^(१) मन्नेकादमकः मयायः^(१) ॥१२॥
 अपे एहन्^(१) योऽमकस्तयोदम
 तष्टा^(१) प्र देवसे^(१) ति चाष्टादमाष्टा^(१) ।
 अष्टाविद^(१) योऽमकस्तु भद्राः^(१)

(अनु० ५) म० ८, सू० ३१—३२ । (अनु० ६) म० ८, सू० ३३—३८ ।

(अतः परं ११ एकादम युक्ताति भाषयिष्यम्) ।

(अनु० ७) म० ८, सू० ६०—६८ । (अनु० ८) म० ८, सू० ७०—८० ।

(अनु० ९) म० ८, सू० ८१—८३ । (अनु० १०) म० ८, सू० ८४—१०३ ।

(अनु० १) म० ८, सू० १—२४ । (अनु० २) म० ८, सू० २५—६० ।

(अनु० ३) म० ८, सू० ६१—६७ । (अनु० ४) म० ८, सू० ६८—८५ ।

(अनु० ५) म० ८, सू० ८६—८९ । (अनु० ६) म० ८, सू० ९०—१०३ ।

(अनु० ७) म० ८, सू० १०४—११४ ।

(अनु० १) म० १०, सू० १—१६ । (अनु० २) म० १०, सू० १७—२८ ।

(अनु० ३) म० १०, सू० २९—३२ । (अनु० ४) म० १०, सू० ३३—६० ।

(अनु० ५) म० १०, सू० ६१—६८ । (अनु० ६) म० १०, सू० ६९—८४ ।

मत्येन^(७) षट् सं ^(८)नवेन्द्र ^(९)वयोदश ॥२४॥

तमस्य द्वावाष्टयिवी^(१०)द्यष्टकः

परस्वयोविंशतिर्ना सदासीत्^(११) ।

अग्नेदान्त्यो द्वादशकोऽनुवाक-

चत्वारिंशच्छास इत्ये^(१२)ति चामिन् ॥२५॥

आद्ये चतुर्विंशतिरिहानुवाका

अतः परं मण्डलं यच्चतुष्कम् ।

द्वे पञ्चके त्रीणि षड्गानि चैव

दशाष्टमं सप्त नवमं द्वादशान्त्यम् ॥२६॥

एकाधिका स्यान्नवतिः शतञ्च

वदन्ति वै मण्डलमादितो यत् ।

चत्वारिंशत्त्रीणि चाऽऽर्द्धितौयं

सूक्ते च षष्टिञ्च द्वितीयमाऽऽः ॥२७॥

अष्टापञ्चाशत्तपि यच्चतुर्थं

सप्ताधिकाशीतिरतः परं स्यात् ।

पञ्चाधिका सप्ततिरुत्तरन्तु

चत्वारि वासिष्ठमयो शतञ्च ॥२८॥

द्वे चैव सूक्ते नवतिञ्च विद्या-

(अनु०७) म० १०, सू० ८५—८० । (अनु०८) म० १०, सू० ८१—८८ ।

(अनु०९) म० १०, सू० १००—११२ । (अनु०१०) म० १०, सू० १११—१२८ ।

(अनु०११) म० १०, सू० १२८—१५१ । (अनु०१२) म० १०, सू० १५१—१८१ ।

दद्यादृणं मरुतं वै शतं ध्यात् ।
 चतुर्दश नाश्रयणाधिकान्य-
 प्याचे पदुक्तं दशमे तथैव ॥२८॥
 एतत्सहस्रं दश मत्र वैश-
 टावतो वास्यसहस्रं अधिकानि ।
 तान् पारणे शाकले त्रैमिरीये
 वदन्ति श्रिया न खिलेषु विधाः ॥२९॥
 पञ्चाग्नीतिर्दाशतयेऽनुवाका
 ब्रुवा. पुराणेष्वपिभिर्महात्मभिः ।
 पलान्मुनिर्देद वैवाण्णधीते
 स नाकष्टं भजते च श्रयत् ॥३०॥
 अध्यायानां चतु पष्टिर्मण्डलानि दशैव तु ।
 वर्गाणां तु सहस्रे दे सद्भाते च पदुत्तरे ॥३१॥
 सहस्रमेतत् सूक्तानां निश्चितं खैलिकैर्विना ।
 दश मत्र च पथन्ते सद्भातं वै पददयम् ॥३२॥
 एकचं एकवर्गः स्यादेकस्य नवकस्तथा ।
 द्वौ वर्गा तु चतौ श्रेयो शूनं यत्रशतं सतम् ॥३३॥
 चतुष्कं शतमेकस्य चत्वारः सप्ततिस्तथा ।
 पञ्चकानां सहस्रन्तु द्वे च सप्तोत्तरे शते ॥३४॥
 बीषि च शतानि षट्पाण्यन्तारिग्रत् पद्मर्गाः ।
 शतमूनविंशकं सप्तकानां शूना पष्टिरष्टकानाम् ॥३५॥
 अथां दशसहस्राणि अथां पञ्चशतानि च ।

सुचामशीतिः पादश्च पारणं सम्प्रकीर्तितम् ॥२७॥

अर्धर्चानां सहस्राणामेकविंशतिकां तथा ।

अतद्वयन्तु द्वाविंशत् सपादं मुनिभिः पुरा ॥२८॥

श्राकल्यदृष्टे पदलक्षमेकं

सार्धं च वेदे त्रिसहस्रयुक्तम् ।

अतानि चाष्टौ दशकद्वयञ्च

पदानि षट् चेति च चर्चितानि ॥२९॥

एकञ्च दशसहस्रं दश च सहस्राणि सप्त च अतानि चर्चापदानि

ज्ञेयानि पदानि चान्यानि चत्वारि । चत्वारि वा अतसहस्राणि

द्वाविंशच्चाक्षरसहस्राणि द्वाविंशच्चाक्षरसहस्राणि ॥

इत्यनुवाकानुक्रमणी समाप्ता ॥

NOTE — The last 21 pages had not the benefit of the late Raja
Rajendralala's revision.